

मोरोपंन कृत.

श्रीरामं मुदिरैश्यामं वंदेऽहं देवनायक ।
 सदा वदान्यप्रवरं प्रणतेषितंदायकं ॥
 रौकापतिमुखीं देवीं वंदे सीतां महासतीं ।
 यस्याः सद्व्रैतसामर्थ्याच्छमिता अभिता द्विभुः
 महामतीन्सदा वंदे लक्ष्मणादीन् रघूद्वहान् ।
 येषां पुमैर्याः स्वमेऽपि परमानरमाधवात् ॥ ३ ॥
 जगद्गुरुं वंदे वसिष्ठं तपसानिधिं ।
 द्विजराज इति प्राहुयं सर्वे ब्राह्मणाः सुराः ॥ ४ ॥
 यस्तपस्वीश्वरः साक्षान्महादेव इव प्रभुः ।
 वंदे तं गाधिजं तेजोनिधिना विधिना समं ॥ ५ ॥
 राशि सुतपसां शुद्धज्ञानदानविगारिदं ।
 नारदं सन्मुनिं वंदे भवाब्धेः परपारदं ॥ ६ ॥
 मनोतं रामचरितं येन गीतं सविस्तरं ।
 वैल्मीकिं तमहं वंदे मंदेष्टैशतसार्धकं ॥ ७ ॥
 जगत्प्राणसुतं वंदे हनुमंतं महौजसीं ।
 यः श्रीरामकथासंधौ चेतसा वर्ततापते ॥ ८ ॥
 यशस्विप्रवरं वंदे सुग्रीवं वानरेश्वरं ।
 संप्राप्ती हेतुरार्याया भार्याया राघवस्य यः ॥ ९ ॥
 जलधौ येन रचितः सेतुर्हेतुर्जयाश्रयः ।
 तं नलं वानरं वंदे यं देवा धन्यमूचिरे ॥ १० ॥
 यानं ये चक्रुरनिशं जांबवत्प्रमुखा भृशं ।
 तानृक्षानंगदादींश्च वंदे रामानुगान् कपीन् ॥ ११ ॥
 राजश्रेष्ठं दशरथं कौशल्याद्याश्च तत्प्रियाः ।
 जनकं च महाराजं वंदे श्रीरामवंदिन ॥ १२ ॥
 महौसुरान् वामदेवप्रमुखानृत्विजः प्रभोः ।
 श्रीकेशवं श्रीगणेशं वंदे विद्यागुरुं हरिं ॥ १३ ॥

श्रीरामचरिते पुण्यं सक्षेपान्धारदो मुनिः ।

पृच्छते प्रथमं प्राह प्रेम्णा वाल्मीकिये सते ॥ १४ ॥
राशिरत्यच्छतपसां वाल्मीकिर्ब्रह्मणो वरात् ।

चक्रे रामायणं नाम महाकाव्यं महाकविः ॥ १५ ॥
महाकाव्यं पठन्त्सन्म्यांश्चावयेत्कः सभास्त्रिद ।

इति चित्तयतस्तस्य पादग्रहणमादृतौ ॥ १६ ॥
जनकस्य सुतापुत्री कृतवन्तौ गुणार्णवी ।

शिष्यौ कुशलवी यो तत्ताम्यामग्राहयत्प्रभुः ॥ १७ ॥
यदा यच्चो विधेयं तत्कृत्वा ताम्यां मुनिव्रजे ।

गीतं प्रीतं तयोस्तेषां तदा चित्तं तपस्विनां ॥ १८ ॥
राकार्पतिः स्वामृतेन चकोरानिव तानृषीन् ।

अर्थेन पीलैस्त्ववधप्रवधः समतर्पयत् ॥ १९ ॥
यधुरेणादिकाव्यस्य स्वच्छेन मुनयोऽखिलाः ।

रसेनांबुमुचोऽख्यं चातको इव तृपिताः ॥ २० ॥
जगन्मनोहरं धीरौ तौ वीणास्वरमिश्रित ।

चतुर्मुखवरोद्भूत महाकाव्यमगायताम् ॥ २१ ॥
यच्छ्रुत्वा मुनयस्ताभ्यां ते प्रेमाश्रुपरिप्लुताः ।

वल्काजिनवृषीदंडकमडलुमुशान् दधुः ॥ २२ ॥
ज्ञानाकथयतः श्रुत्वा गधर्वाविव गार्धनी ।

नीतौ सदसि रामेण साकेते तौ कुमारकौ ॥ २३ ॥
यथोपदेशं वाल्मीकेः कृतिं सुकृतिनां वरी ।

आदितः कृतिनौ राम श्रावयामासतुर्मुदा ॥ २४ ॥
रावणारिवसिष्ठाद्यैर्ब्राह्मणैर्धृतीभिः प्रियैः ।

सचिवैः सह शुश्राव स्व माहात्म्यं सभां गतः ॥ २५ ॥
महर्षिणा स्वयं गीतमिति माहात्म्यमात्मनः ।

अपूर्वमिव लोकेशः कृतवानित्यमादरात् ॥ २६ ॥

मोगोपत

श्रीमान् दशरथ सूर्पवश आसीन्नृपोत्तम ।
 समस्तसत्पालनतो य साक्षाद्विष्णुना सम ॥ २७ ॥
 राजधान्यामयोष्यायामुत्रास नयवित्कवि ।
 रावे स्वशत्रुतमस्त पुण्यात्माऽनुपमच्छनि ॥ २८ ॥
 महिषी तस्य कौशल्या कैकेयी दायिता भृश ।
 सुमित्रा विनयोपेता पत्नी यत्प्रेम नो कृश ॥ २९ ॥
 जम स्वमफल मेने सोऽनैपयोऽतिचिंतया ।
 नाभ्यनदद्विष्य गुर्वी योऽपुत्रस्तस्य किं तथा ॥ ३० ॥
 यष्टु तुरगमेत्रेण सतत्पर्यं गुरु भुनि ।
 पृष्ठा नृपो मनश्चक्रे शक्रेष्टकदुदारधी ॥ ३१ ॥
 राजा सनकुमारोक्त विभाडकमुने मुत ।
 धानिन्ये स्वेष्टसिध्यर्थं सुमतात्सचिवाप्तुत ॥ ३२ ॥
 महर्षि लोमपादस्य सख्युर्जामातर प्रिय ।
 शार्तया कातया साकमृशैशुग तपोनिधिं ॥ ३३ ॥
 जपतावर आयाते तस्मिन्सर्वस्वदक्षिण ।
 अश्वमेधोऽभवद्राज सर्वेषां विस्मयावह ॥ ३४ ॥
 यज्ञादनतर चक्रे पुत्रीपामिष्टिमस्य स ।
 स्वमातृग्रहणायास्या सुरा सर्वे समागता ॥ ३५ ॥
 जगता पीडक हतु रावण वरदर्पित ।
 ब्रह्माण प्रार्थयामातुरुपाय चिंतयेति त ॥ ३६ ॥
 यद्वैव प्रार्थितो धाता सचिंत्योपायमब्रवीत् ।
 वेत्रेऽभय न मर्येभ्योऽनज्ञया दशरुवर ॥ ३७ ॥
 राक्षसेन्द्रो नरात्समात्माश प्राप्स्यति सर्वथा ।
 विधावित्य वदत्यत्राययी विष्णुर्महायशा ॥ ३८ ॥
 मनुष्यस्त भवेत्सूनु प्रणताखिदशा प्रभु ।
 राजोदशरथस्यास्य स्त्रीषु हनु विना ॥ ३९ ॥

श्रीशः सुरास्तथेत्युक्त्वा गतोऽतर्धानमभितः ।

पुमान् प्रादुरभूदिष्टैर्चां पुत्रियायां महाद्भुतः ॥ ४० ॥

रात्रे ददौ स्वर्णपात्रीं दिव्यपायससंभृताम् ।

देहि दारेभ्य इत्युक्त्वा तत्रैवांतर्हितोऽभवत् ॥ ४१ ॥

महिष्यै तद्ददावर्धं पायसं सततिप्रदम् ।

अर्धादर्थं सुमित्रायै दत्तवान् रघुनंदनः ॥ ४२ ॥

जगतीशश्चैरार्धं कैकेय्यै प्रददावथ ।

अवशिष्टं साष्टमांशं सुमित्रायै पुनर्ददौ ॥ ४३ ॥

यज्वनस्तस्य तास्तिस्त्रः पत्न्यो गर्भान् प्रपेदिरे ।

अत्रांतरेऽब्रवीद्ब्रह्मा सुरान् सर्वान् समागतान् ॥ ४४ ॥

रावणं राक्षसं हतुमवतीर्णस्य मापतेः ।

सहायान् वानरानृक्षान्तृजध्वमुरुविक्रमान् ॥ ४५ ॥

मम वक्रादभूत्पूर्वं जृभमाणस्य बुद्धिमान् ।

ऋक्षराट् जांबवान् विष्णोः स सहायो भविष्यति ॥ ४६ ॥

जैलजप्रभवान्नृक्षश्चकुर्देवास्तथैव ते ।

शकसूनुरभूद्दाली सुग्रीवः सूर्यनंदनः ॥ ४७ ॥

यशस्विनं बुद्धिमंतं तारं नाम महाकपिम् ।

विषणोऽजनयत्पुत्रं देवानां कार्यसिद्धये ॥ ४८ ॥

जज्ञे धनपतेः पुत्रः स नाम्ना गधमादनः ।

अग्नेर्नीलो नलः कीशप्रवरो विश्वकर्मणः ॥ ४९ ॥

यथाश्विनौ तथा मैत्रिद्विविदावपि तन्सुतौ ।

पर्जन्यपुत्रः शरभः सुषेणो वरुणात्मजः ॥ ५० ॥

राक्षसांतकरः श्रीमान् हनूमान् मारुतात्मजः ।

वज्रसहननः साक्षाद्भुद्रतुल्यपराक्रमः ॥ ५१ ॥

महांतो जज्ञिरेऽसुरद्व्याः सुरांशाः सत्यविक्रमाः ।

ऋक्षवानरगोपुच्छास्तुच्छा येषां पुरः परे ॥ ५२ ॥

(श्रमिति द्वादशे माते चैत्रे शुक्ले पुनर्वसौ ।
 । कौसल्याऽजनयद्रामं नवम्यां कर्कटे शुभे ॥ ५३ ॥
 राजप्रियायां कैकेय्यां जज्ञे सत्यपराक्रमः ।
 पुष्ये मीने शुभे लग्ने भरतः सद्गुणाकरः ॥ ५४ ॥
 मोहिते समये सीर्षि कुलोरे शुभलक्षणी ।
 पुत्री लक्ष्मणशत्रुघ्नी सुमित्रा सुषुवे यमौ ॥ ५५ ॥
 वशिरे नृपतेः पुत्राश्चत्वारः सद्गुणाकराः ।
 सुरूपाः सुमहात्मानो वृच्या प्रोष्ठपैदोपमाः ॥ ५६ ॥
 यदैषां संभवो देव्यो गंधर्वा ननृतुर्जगुः ।
 नेदुर्दुर्दुभयो दिव्याः पेतुः सुमनमश्च खात् ॥ ५७ ॥
 राजा महोत्सवे तस्मिन् विप्रादिभ्यो धनं मुदा ।
 नानाविधं भूरि ददाी तदीदार्यं सुनिस्तुलम् ॥ ५८ ॥
 महो महानयोध्यायामासीद्वशरथो यदा ।
 । चकार नामकरण तेषामन्दि त्रयोदशे ॥ ५९ ॥
 शना जगुः श्रुत रातः सूनोर्ज्येष्ठस्य यत्कृतम् ।
 नाम राम इति प्रेम्णा वसिष्ठेन पुरोधना ॥ ६० ॥
 यच्च पुत्रस्य कैकेय्या भरतेति तथा द्वयोः ।
 लक्ष्मणेति सुमित्रामाः शत्रुघ्नेति च पुत्रयोः ॥ ६१ ॥
 जग्मूः कृतसंस्कारे विद्याः सर्वाः कलाश्च ते ।
 श्रीरामस्त्वधिकस्तेषां ग्रहाणामिव भास्करः ॥ ६२ ॥
 यथान्योन्यमार्ताश्रितौ कुमारौ रामलक्ष्मणौ ।
 तथा भरतशत्रुघ्नी क्षणार्धविरहासही ॥ ६३ ॥
 राघवोऽथ महाभागस्तेषां दारिक्रियां प्रति ।
 । चितयामास धर्मात्मा सोपाध्यायः सर्वाध्वः ॥ ६४ ॥
 महात्मनश्चितयतो मंत्रिमध्ये स तत्क्षणम् ।
 गाधिजेऽभ्यगमद्रात्रे ह्यौस्थेरावेदितो हुतम् ॥ ६५ ॥

१ कर्कटराशि २ ज्येष्ठे ३ माद्रपदा नक्षत्र. ४ उत्तराश्व. ५ दारपाळ.

श्रीमत त मुनि राजा प्रयुद्धम्यै यथाविधि ।
 पूजयामास पूजार्हं ब्रह्माणमिव वासव ॥ ६६ ॥
 राजर्षिस्तमुवाचार्य यदर्थं त्वमिहागत ।
 तत्कार्यं ब्रूहि कर्ताह दैवत हि भवान्मम ॥ ६७ ॥
 मर्हसिस्तद्वच श्रुत्वा हृष्टरोमाऽभ्यभाषत ।
 निश्चय कुरु कार्यस्य भव सत्यप्रतिश्रव ॥ ६८ ॥
 जनैर्द्र शृणु मारीच सुबाहुश्च निशाचरौ ।
 यज्ञविघ्नकरौ शमु तावह नो सहे व्रती ॥ ६९ ॥
 यमस्य विषय नेतु तौ खलौ ब्राह्मणद्विषौ ।
 काकपक्षधर राम पुत्र मे दातुमर्हसि ॥ ७० ॥
 रात्रिचरवधे देव दिव्येन स्वेन तेजसा ।
 मयाभिगुप्त शक्तस्ते राम कामप्रभाहर ॥ ७१ ॥
 प्रनुजेश प्रदास्यामि श्रेयश्चास्मि महत्तर ।
 येन त्रिष्वपि लोकेषु परा ख्याति प्रयास्य ति ॥ ७२ ॥
 जगद गाधिज राजा पुत्रविश्लेषकातर ।
 जनघोडशवर्षो मे रामो राजीवलोचन ॥ ७३ ॥
 यंभीद्र राक्षसैरस्य न पश्यभ्याजियोग्यताम् ।
 त्व मे बहिश्चर प्राण न राम नेतुमर्हसि ॥ ७४ ॥
 जन्य कर्ताहमेवार्य राक्षसैस्तै सह स्वयम् ।
 अक्षौहिण्याऽनया सार्धं मा दास नेतुमर्हसि ॥ ७५ ॥
 यदि वा राघव ब्रह्मन् नेतुमिच्छसि सुव्रत ।
 चतुरंगतमायुक्त मया सह च त नय ॥ ७६ ॥
 राक्षसौ कस्य तौ पुत्रौ किवीर्यो क्व समाश्रितौ ।
 सर्वं मे शस भगवन् वृत्त ब्रह्माद्विषोस्तयो ॥ ७७ ॥
 मर्हसि कथयामास रावणानुचरौ खलौ ।
 तौ मारीचसुबाहू द्वौ पुत्रौ सुदोषसुदयो ॥ ७८ ॥

- श्रीमतागस्यमुनिना शंभौ राक्षसतां गतौ ।
 रावणप्रहितौ कर्तुं यज्ञविघ्नं महाबली ॥ ७९ ॥
 राजा प्रोवाच भगवन् ब्रह्मदत्तवरः परः ।
 नाहं तत्पुरतः स्थातुं शक्तः संग्राममूर्धानि ॥ ८० ॥
 महेश्वर्या देवाः सोढुं शक्ता न रावणम् ।
 मानवानां कथा कैव सुदुरात्मा श्रुतो मया ॥ ८१ ॥
 जगत्कर्त्रा ब्रह्मणा योऽनुगृहीतः स दानवः ।
 हिरण्यकशिपुर्देवस्तेजसायं सदा नवः ॥ ८२ ॥
 यमात्कुरतरः स्पष्टं रावणो लोकैरावणः ।
 मर्यस्तेन विरोधं कः कर्ता नाहं क्षमो मुने ॥ ८३ ॥
 राज्ञि तस्मिन् ब्रुवन्नेवं संक्रुद्धः कौशिकोऽब्रवीत् ।
 अल गच्छाम्यहं राजन् सुखी भव सुहृद्भूतः ॥ ८४ ॥
 मन्योस्तस्य प्रभावज्ञो वसिष्ठो भगवान् नृपम् ।
 उवाच नैनं राजर्षे प्रत्याख्यातुं त्वमर्हसि ॥ ८५ ॥
 जन्मनस्ते सुसाफल्यं क्षिप्रं रामं विसर्जय ।
 कृतास्त्रमकृतास्त्रं वा गुप्तं कुशिकसूनुना ॥ ८६ ॥
 यत्नवतोपि नालं ते रामं धर्षयितुं परे ।
 कृशाश्वपुत्रास्त्रशतं दत्तमस्मै पिनाकिना ॥ ८७ ॥
 जयापापमैलं तेषां विश्वामित्रो महायशाः ।
 तत्र पुत्रहितार्थाय त्वामुपेत्याभिषाचते ॥ ८८ ॥
 यशस्करं गुरोर्वक्तव्यं श्रीकृष्ण प्रकृति गतः ।
 राजा दशरथो रायंमाजुहाव सलक्ष्मणम् ॥ ८९ ॥
 राजमानं विशेषेण जनन्या समलंकृतम् ।
 छतस्वस्त्रयनं नत्वा तं तस्मै मुनये ददौ ॥ ९० ॥
 महोत्सवोऽभवद्वायुः सुखस्पर्शस्तदा ववौ ।
 पुष्पगृष्टिर्महत्यासीदेवदुंदुभिर्निम्बवः ॥ ९१ ॥

श्रीमान्मुनिर्पयावप्रे ततो रामो महापशाः ।
 काकपक्षधरो धन्वी तंच सौमित्रिरन्वगात् ॥ ९२ ॥
 राजपुत्री धनुष्पाणी चारुरूपी महामुनिम् ।
 अनृजगमतुरसृष्टी पितामहमिवाश्विनौ ॥ ९३ ॥
 महाधमनुयाती तौ महासत्त्वावर्निदितौ ।
 स्थाणुं देवमचियं तं कुमारारविव पावकी ॥ ९४ ॥
 जनार्दनाय गत्वाऽसौ मुनिरघ्यर्धयोजनम् ।
 बलं चातिबलं विशां ददौ क्षुत्तृष्ट्रमापहाम् ॥ ९५ ॥
 पतौत्सोर्वीर्यं सरयूतीरे ताम्यां विभावरीम् ।
 स्थाणोरथाश्रमं गंगासरप्वोः संगमेऽगमत् ॥ ९६ ॥
 राघवौ श्रीगुरोस्तत्र रुद्रनेत्राग्निना कृतम् ।
 श्रुत्वा कृतागतौ दाहं कामस्य मुदमापतुः ॥ ९७ ॥
 महेशशिष्यैर्मुनिभिः पूजितौ गुरुणा सह ।
 उधित्वा तरितुं रात्रिं गंगातीरमुपागतौ ॥ ९८ ॥
 सन्हुकन्यामुत्तरंती नावा मुन्युपनीतया ।
 मानसात्सरयूत्पत्तिं पुण्यां शुश्रुवत्गुरोः ॥ ९९ ॥
 पद्मारुणं वनं दृष्टं पृष्टमीदृक्कथं न्विति ।
 कौशिकः प्राह वसैतच्छृणु त्वां कथयाम्यहम् ॥ १०० ॥
 जलजाक्ष पुरा वृत्रहंतुर्हत्याहतद्युतेः ।
 प्रायश्चित्तेन सत्यागस्तनोर्धलकरुशयोः ॥ १०१ ॥
 पस्माद्राघव भद्रं ते नाम्नेद्रवरदानतः ।
 मलदश्वकरुंशश्च जातौ जनपदाविधौ ॥ १०२ ॥
 राघवास्ते सुंदभार्या यक्षिणी कामरूपिणी ।
 बलं नागसहस्रस्य धारयंती सुदारुणा ॥ १०३ ॥
 षडिरामांसनिरता ताटका नाम दुर्मतिः ।
 मारीचमाता तातास्मिन् काननेष्यर्धयोजने ॥ १०४ ॥

श्रीमस्वमागतां दुष्टा तामस्मद्वचनाज्जिहि ।
 भविष्यति यज्ञ. पुण्य पापमण्वापिते न हि ॥ १०५ ॥
 राक्षसेषा क्रय जाता बन्ध चास्यामियत्क्रय ।
 इति पृष्टौ मुनिः प्राह वःसैतदापि मे शृणु ॥ १०६ ॥
 महत्तपश्चकारिक. तुकेतुर्यक्षनायक ।
 ब्रह्मणास्मै दृता दत्ता बन्धव्यतिरूपिणी ॥ १०७ ॥
 बलनासनलब्धां ता ताटका नाम कन्यकाम् ।
 नभपुत्राय सुदाय प्रादादतिबन्ध पिता ॥ १०८ ॥
 यती मारोचनामान सुत लेभे महाबलम् ।
 कृतापराधेऽगस्येन हन सुदो महात्मना ॥ १०९ ॥
 राक्षसत्वमिय प्राप्ता सपुत्रा ताटका कुधी ।
 पतिघ्न हतुमिच्छतो शापात्तस्यातितजसः ॥ ११० ॥
 यन्नियोगात् स्वया राम हतव्येपातिदारुणा ।
 नातुचिह्नवितो नाभि सुदृष्टेनापि दारुणा ॥ १११ ॥
 बलदश्यामगो रामः श्रुतिराज्ञा तवार्य मे ।
 इत्युक्त्वा सग्गकोदण्डो ज्योतिनाद तदाकरोत् ॥ ११२ ॥
 यैस्तौ श्रुत्वा महानाद वायेभ्याम्यब्रवीत्तुषा ।
 चकार गर्जना घोरा लयनेघर्षटेव सा ॥ ११३ ॥
 त्रयान रामस्तां माया कुर्वती विरुताकृतिम् ।
 लक्ष्मणेनाशुभैस्त्रैश्चैरुर्णाग्रनासिकाम् ॥ ११४ ॥
 राश्विन मुनि राम दृष्ट्वाभ्येस वासव ।
 ययम दिव्यैः कुसुमैजगुर्गर्ध्वस्तत्तमाः ॥ ११५ ॥
 रामायास्त्रशत देहीत्युक् वैदो गाधिपददम् ।
 ययौ दृष्टैः सुरैः स्वर्गं भगं दृष्ट्वैव तुष्टधोः ॥ ११६ ॥
 यहामना मुनी रामलक्ष्मणाभ्यां समन्वितः
 उवासीकां बने तस्मिन् शर्वरीं शैरीतिभूत् ॥ ११७ ॥

श्रीकृतं इव सुप्रीतो मूर्ख्युपाघ्राय कौशिकः ।
 दडचक्राद्यस्त्रशतं ददौ रामाय धीमते ॥ ११८ ॥
 रागवान् यत्र तपसि चिरं सिद्धाश्रमे प्रियम् ।
 कश्यपादितिशक्राणां कर्तुं हर्तुं बलेः श्रियम् ॥ ११९ ॥
 महर्षिः पायायित्वा तद्दामनस्य यशोमृतम् ।
 निन्ये तमाश्रमं राम विष्णुभक्त्या भना वृतम् ॥ १२० ॥
 जट्टपुस्तापसा दृष्ट्वा गाधिजं रामलक्ष्मणौ ।
 सोत्साही षडहोरात्रं तपोवनमरक्षताम् ॥ १२१ ॥
 यष्टुमद्यैव दीक्षां त्वं प्रविशेति कृतांजली ।
 राघवौ मुनिशार्दूलमूचतुस्तावरिदमौ ॥ १२२ ॥
 राजपुत्री समाश्लिष्य प्रःदृष्टो मुनिपुंगवः ।
 प्रविवेश तदा दीक्षां नियतो नियतेद्रियः ॥ १२३ ॥
 मर्दितुं राक्षसौ यत्तावनिद्रौ रामलक्ष्मणौ ।
 सोत्साहौ षडहोरात्र तपोवनमरक्षताम् ॥ १२४ ॥
 जलदाविव मारीचमुवाहू नभसि स्थितौ ।
 वेदोममैव्यवर्षेण द्रूपयमासतुः क्रतोः ॥ १२५ ॥
 यत्नेन रामभद्रेण मारीचः शतयोजनम् ।
 क्षितोब्धौ मानवास्त्रेण वातेभेव तैरुच्छ्रुदः ॥ १२६ ॥
 त्वेनोत्सार्य मारीचं सुवाहं कुणैपाशनम् ।
 ददाह रामोऽन्वचस्त्रेण स्वनाम्नेवाघपर्वतम् ॥ १२७ ॥
 यशस्विप्रवरः शीघ्रं तयोरनुचरान् खलान् ।
 शेषान्चार्यव्यमादाय निजघान रघूदहः ॥ १२८ ॥
 राशिभिः पुण्यतपसां सर्वैराश्रमवासिभिः ।
 ऋषिभिः पूजितो रामो येथेद्रो विजये पुरा ॥ १२९ ॥
 मम सिद्धाश्रमो राम कृतोन्वर्थस्तवेत्यमुम् ।
 प्रशस्य गाधिजस्ताभ्यां सार्यं सध्यामुपागमत् ॥ १३० ॥

श्रीरामः सानुजः प्रातर्विधिं कृत्वा कृतांजलिः ।

किंकरः किं करोमीति गुह्यं गाधिजमत्रवन् ॥ १३१ ॥

गर्जापिपुत्रं तं प्राह मुनिर्जनकभूभुजः ।

यज्ञो भविष्यन्नचिराद् यास्यामस्तत्र भो वयम् ॥ १३२ ॥

मत्त द्रष्टुं त्वमस्माभिः सह राम गमिष्यासि ।

तत्र शंभोर्धनुर्दिव्यं द्रक्ष्यस्यमितनिक्रम ॥ १३३ ॥

जनकस्य सभायां तद्विद्यतेऽरिनिवर्हणम् ।

पादपद्ममिवेशस्य सदा सद्भिः समर्चितम् ॥ १३४ ॥

यत्सुरासुरगंधर्वराक्षसैर्वसुधाधिपैः ।

अशक्यारोपणं राम धनूरत्नं प्रयत्नतः ॥ १३५ ॥

राममुक्त्वैवमामंत्र्य कौशिको वनदेवताः ।

सर्विसद्यः स काकुत्स्यः सत्रगामोत्तरां दिशम् ॥ १३६ ॥

महर्षिमनुजग्मुस्तं मृगाणां पक्षिणां गणाः ।

निवर्तयामास स तान् सर्वसत्वसुदत्स्वयम् ॥ १३७ ॥

जनितप्रमुदे शोणोतीरे रामाय पृच्छते ।

कथयामास पूर्वेषां मुनिर्माहात्म्यमात्मनः ॥ १३८ ॥

यथावय ततो देशाद्गगायास्तटमुत्तमम् ।

तत्राप्यकथयद्गंगामाहात्म्यमखिलं मुनिः ॥ १३९ ॥

जन्मस्कंदस्य चारितं सगरस्य च विस्तरात् ।

गगावतरणं पुण्यं कौशिकोऽकथयत्स्वयम् ॥ १४० ॥

यमुनायाः सखी गगामुत्तीर्य स तपोनिधिः ।

विशालां नगरीं प्राप्य तत्रोवास महायशाः ॥ १४१ ॥

राघोणार्यं कस्येभूमिति पृष्ट प्रसंगतः ।

क्षीरोदमथन प्रोक्तं युद्धं देवासुरोद्धवम् ॥ १४२ ॥

मरुतां जन्म च दितेस्तत्तपःस्थान उत्तमे ।

॥ पुर्या इक्ष्वाकुवंश्येन विशालेन निवेशनम् ॥ १४३ ॥

श्रीमता गाधिजेनेदं प्रोक्तं रामाय सादरम् ।

विशालाधिपती राजा सुमनिस्तानपूजयत् ॥ १४४ ॥

रात्रिं तत्रातिवाह्यायं मिथिलोपवनं ययौ ।

तत्र दृष्ट्वाश्रमं रम्यं निर्जनं मुनिपुगवम् ॥ १४५ ॥

मधुरं मधुराभाषो मनुजेश्वरनंदनः ।

रामः पप्रच्छ कस्येदं स्थानमीदृक् कथं प्रभो ॥ १४६ ॥

ऋगद्वीततपाः प्राह वत्सासीदत्र गौतमः ।

सोऽहल्यया सहातिष्ठत्तपः सुचिरमात्मवान् ॥ १४७ ॥

यत्नादहल्यां बभुजे शको गौतमरूपभाक् ।

तया, स्वं मां च रतेति प्रोक्तोऽगाद्दुटजाद् द्रुतन् ॥ १४८ ॥

राजानं द्युसेदां ज्ञात्वा मुनिवेषं कर्तौगसम् ।

अफलस्त्वं भवेद्येवं मुनिवर्येऽशपद्गुषा ॥ १४९ ॥

मर्हेद्रर्षीपिशप्तस्य पेततुर्वृषणौ भुवि ।

तथा शप्त्वा च देवेश भार्यामपि च शप्तवान् ॥ १५० ॥

नयतैर्जनकेनासि यत्त्वं ज्ञात्वापि संगता ।

अदृश्या सर्वभूतानां वाताहोरो भविष्यसि ॥ १५१ ॥

यदैतच्च वनं घोरं रामो दशरथात्मजः ।

आगमिष्यति दुर्धर्षस्तदा पूता भविष्यति ॥ १५२ ॥

ऋगदेकपवित्रस्य रामस्याद्भुतकर्मणः ।

कारिष्यसि यदातिथ्यं मत्संगं त्वं तदाप्स्यसि ॥ १५३ ॥

प्रयोक्तं तत्तथा जातं स गतस्तुहिनाचलम् ।

मेषस्य वृषणौ दत्तौ जिष्णोराग्निपुरोगमैः ॥ १५४ ॥

राहुणेनामृतरुचैर्भंडलं राम सन्मुनेः ।

कलत्रं अस्तन्नास्ते दोषिणं त्वं विमोचय ॥ १५५ ॥

भया सहाश्रमे तत्त्वं प्रविशाशु रघूत्तम ।

इत्युक्तोऽसौ तथा चक्रे वक्त्रैरसुहृन्मणिः ॥ १५६ ॥

श्रीराम आश्रमे तस्मिन् प्रविष्टं गुरुणा सह ।

सती सात्त्विकवृत्त्यासी साक प्रादुरभूत् क्षणात् ॥ १५७ ॥
राहित्येनैर्नसौ यस्य साहिष्णेनाशु सा सती ।

शापस्यातमुपागम्य तेषां दर्शनमागता ॥ १५८ ॥
महाविनयसपत्नी महन्महददर्शनौ ।

राघवौ तु तदा तस्याः पादौ जगृहतुमुदा ॥ १५९ ॥
जयेत्युक्त्वा रामपादौ नत्वाऽहल्या सुदर्शिता ।

अर्घ्यं पाद्यं तथातिथ्यं चकार सुसमाहिता ॥ १६० ॥
पातिभिः स्वार्तमध्यं यो ध्येयो वेदांतवेदिभिः ।

प्रतिजग्राह काकुत्स्थः प्रेम्णा पूजां तथा कृताम् ॥ १६१ ॥
रामायां मुनिवर्यस्य रामे च रघुनदने ।

पुष्पवृष्टिर्महत्यासीदिव्यदुंदुभिनि स्वनेः ॥ १६२ ॥
महान् समुत्सवो ह्यासीद्गर्वाप्सरसां तदा ।

साधु साध्विति देवास्तामहल्यां समपूजयन् ॥ १६३ ॥
जगाम मिथिलां रामो गीतमेनाभिपूजितः ।

अहल्यां प्राप्य परमा कीर्तिं च मुदितात्मना ॥ १६४ ॥
यजमान मुनिं प्राप्तं श्रुत्वा सह पुरोधसा ।

शतानदेन ऋत्विग्भिर्दष्टः प्रत्युज्जगाम तम् ॥ १६५ ॥
जनकः पूजयामास गाधिज परमादृतः ।

तौ रामलक्ष्मणौ दृष्ट्वाऽदृच्छत् कस्यात्मजाविति ॥ १६६ ॥
यदृच्छया भुव प्राप्तावश्विनाविन सुदरौ ।

भूषयतामिमं देशं चंद्रसूर्याविवानरम् ॥ १६७ ॥
राजर्षिर्गाधिजः प्राह प्रियौ दशरथात्मजौ ।

इमौ मया समानौ महाभागौ महाबलौ ॥ १६८ ॥
मद्यज्ञविघ्नशमनावहल्यागीतमाचिती ।

इष्टं तव क्रतुं प्राप्तौ शैवं चात्यद्भुतं धनुः ॥ १६९ ॥

- श्रीमाञ्च ज्येष्ठं शतानदो गौतमस्यात्मजो मुने ।
 श्रुत्वा मातु समुद्धार प्रदृष्टो राममब्रवीत् ॥ १७० ॥
 राज्ञपुत्र महाप्राज्ञ राजवशविभूषण ।
 स्वागतं ते नरश्रेष्ठ दिष्ट्या प्राप्तोऽसि राघव ॥ १७१ ॥
 मह्या धन्यतरो राम त्वत्तो नास्तीह कश्चन ।
 गोप्ता कुशिकपुत्रस्ते येन तप्त महत्तप ॥ १७२ ॥
 जगत्प्रधिपति पूर्वमेष आसीन्महाबल ।
 जहार लोभान्सुराभिं वासिष्ठेभ्य महात्मन ॥ १७३ ॥
 यवनैर्निर्जित क्रूरै कल्माषी निर्मितैरियम ।
 हुकारेण वासिष्ठस्य दग्धसैन्योऽप्रभोऽभवत् ॥ १७४ ॥
 रामैव रुद्रमाराध्य प्राप्यास्त्राण्यद्भुतान्यापि ।
 वसिष्ठब्रह्मदडेन भद्रदर्पोऽभवत्पुन ॥ १७५ ॥
 मत्वा ब्राल्ल बल श्रेष्ठ तुच्छ क्षात्रमय तदा ।
 ब्रह्मत्वकारण घोर चकार सुमहत्तप ॥ १७६ ॥
 जगत्कर्ता जगामाद्ब्रह्मसहस्रति सुरैर्वृत ।
 मन्ये गाधिज राजर्षिं त्वामित्युक्त्वा दिव ययौ ॥ १७७ ॥
 पल्लत तद्दृथा मत्वा भूय एव महातपा ।
 तपश्चचार रामाय ब्रह्मर्षित्वाप्तये भृशम् ॥ १७८ ॥
 जगत्प्रथित इक्ष्वाकुवशजातो नृसत्तम ।
 त्रिशकुरिति यन्नाम वसिष्ठेन महात्मना ॥ १७९ ॥
 यस्त्वक्तो गुरुपुत्रैश्च नीतश्चाडालता हठात् ।
 स एन शरण प्राप्तोऽमुना संप्रोषितो दिवम् ॥ १८० ॥
 रामा यामद्भुता सृष्टिं कर्तुमेष समुद्यत ।
 प्रार्थितास्त्रिदशै सर्वैर्विरराम महायशा ॥ १८१ ॥
 महान्विष्णुः प्रवृत्तोऽत्र इति मत्वायमीश्वर ।
 युष्करेषु तपस्तेपे रामभद्र महातपा ॥ १८२ ॥

- श्रीमानयं शुन शेषं मृत्युपाशादमोचयत् ।^१
 अंबरीषाघ्नरे राज यत्कृते शप्तवान् सुतान् ॥ १८३ ॥
 राघवार्थं तपस्तेषु दशवर्षशतान्यमुम् ।^२
 'ऋषिस्वमासे भद्र ते इति ब्रह्मात्रेवीत्पुनः' ॥ १८४ ॥
 महत्तपः पुनश्चक्रे तत्रापि स्नातुमागताम् ।^३
 दृष्ट्वैव मेनकां देवीमभजदज्ञवत्तरान् ॥ १८५ ॥
 जनाधिपेषु तत्रापि ज्ञात्वा देवैस्तपोद्धतम् ।
 'कौशिकीतीरमासाद्य तपस्यामकरो पराम् ॥ १८६ ॥
 यतात्मावदसहस्राणि तपः पर्वत उत्तरे ।
 'घोर चकार रामास्मादेवतानामभूद्भयम् ॥ १८७ ॥
 राजीवासन एत्याह महर्षे वत्स कौशिक ।
 'महत्स्वमृषिमुख्यन्व ददामि युव तोषितः ॥ १८८ ॥
 महादेवमुत्राचार्यं भवान्याष्टि पितामह ।
 'महर्षिरिति मां नोह किमह न जितेन्द्रियः ॥ १८९ ॥
 जगत्स्रष्टाऽमुमाहत्मयापि न जितेन्द्रियः ।^४
 'जितेन्द्रियस्य तु प्रापामिति मन्यामहे वयम् ॥ १९० ॥
 यतस्व वत्स तत्प्राप्तमित्युक्त्वा त्रिदिवं गतः ।
 'उर्ध्वगार्हवायुभक्ष्यः पुनर्घोरं तपोऽचरत् ॥ १९१ ॥
 जगत्सुग्रतपस्त्रस्ते रभा जंभारिणा बलात् ।
 'प्रेषिता लोभन कर्तुं मुनेरस्य रघूत्तम ॥ १९२ ॥
 यदुक्तमात्मना कार्यं महद्भस्तस्य सिद्धये ।
 'पिकैभावमुरीहृत् तस्याः पार्श्वमुपागमत् ॥ १९३ ॥
 रामया राम याश्चेष्टा मनसो लोभनोचिताः ।
 'आरुह्याः सन्निधावस्य समधुस्मेरया तया ॥ १९४ ॥
 मन्युना तां शशापाय शैली स्यास्यासे दुर्भगे ।
 'वर्षामृतमिति ज्ञात्वा शक्रकथामिति प्रभो ॥ १९५ ॥

श्रीमान् ब्राह्मण एतस्माच्छापात् त्वामुदारिष्यति ।
 इत्थं चकार भगवानयं तस्यामनुग्रहम् ॥ १९६ ॥
 राजा सुराणामेतस्य तपोपहरणे कृते ।
 निर्गतः स च कंदर्पस्तप्तोपमपि तदिशः ॥ १९७ ॥
 महाभुनिरय पूर्वा दिश प्राप्य सुदारुणम् ।
 सहस्रवर्षपर्यंत काष्ठमौनं व्रत श्रितः ॥ १९८ ॥
 व्रततां वर एतस्मिन्व्रतति भोक्तुमिच्छति ।
 शको ब्राह्मणरूपेण सिद्धमन्नमयाचत ॥ १९९ ॥
 यद्यप्यन्नमशेष तद्भक्षितं राम जिष्णुना ।
 न किंचिद्वदद्विप्र मौनव्रतमुपाश्रितः ॥ २०० ॥
 रात्रिदिवमनुच्युत्सं मौनमासीत्पुनस्तथा ।
 अस्यानुच्युत्सकालस्य सूर्ध्नि धूमो व्यजायत ॥ २०१ ॥
 सहता तपसा राम सर्वेऽस्य त्रिदिवीकसः ।
 मोहिताः कौशिकस्यार्थे पितामहमथानुवन् ॥ २०२ ॥
 अगद्योने प्रभोस्माभिर्लोभितः कोपितोऽप्यलम् ।
 नह्यस्य वृर्जिनं किंचिद् दृश्यते सूक्ष्ममप्युत ॥ २०३ ॥
 यद्यस्याभीप्सितं देव कौशिकस्य न दीयते ।
 त्रैलोक्यनाशो भविता न चिरादेव निश्चयात् ॥ २०४ ॥
 अलज्जप्रभवो दैवेः सहागलैनमव्रवीत् ।
 व्रक्ष्ये स्वागतं तेस्तु तपसा स्म सुतोषिताः ॥ २०५ ॥
 यत्तेभिलषित सर्वं दत्त कौशिक तन्मया ।
 दोर्यार्युर्मव मद्रं ते गच्छ सौम्य यथासुखम् ॥ २०६ ॥
 रामाय मुदितो नत्वा व्याजहार महामतिः
 ब्राह्मण्यं यदि मे प्राप्त त्वया दत्तं पितामह ॥ २०७ ॥
 ममायं परमः कामः सख्योस्त्वद्य नमोस्तु ते ।
 ब्रह्मपुत्रो वसिष्ठो मामेव वदतु सखदक् ॥ २०८ ॥

- । श्रीमान्वासिष्ठस्त्रिदशैः सर्वैरेव प्रसादितः ।
 ब्रह्मर्षिस्त्वमसीत्येव प्राहेन गाधिज स्वयम् ॥ २०९ ॥
 राघवैवप्रभावोऽय विश्वामित्रो गुरुस्तव ।
 वसिष्ठ पूजयामास ब्राह्मण्यप्राप्तिकारणम् ॥ २१० ॥
 माहिमा गाधिजस्यैव शतानन्देन वर्णित । -
 य श्रुत्वाभूत्प्रमुदितो राम सौमित्रिणा सह ॥ २११ ॥
 जनक प्राजल्निर्वाक्यमुवाच कुशिकात्मजम् ।
 धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि यस्य मे मुनिपुंगव ॥ २१२ ॥
 यज्ञः काकुत्स्थसहित प्राप्तवानसि कौशिक ।
 पावितोह त्वया ब्रह्मन् दर्शनेन महामुने ॥ २१३ ॥
 राजर्षिर्गाधिजेनापि प्रशस्य स विसर्जित ।
 मुनिं प्रदक्षिण कृत्वा यज्ञशालामुपाययी ॥ २१४ ॥ -
 महात्मा मैथिल प्राप्त कृतकर्मा स राघवम् ।
 तमाजुहाव स ब्रह्मसमाज मुनिसत्तमम् ॥ २१५ ॥
 जनक-प्राह सत्कृत्य सराम कौशिक मुनिम् ।
 स्वागत तेस्तु भगवन्नाज्ञापय करोमि किम् ॥ २१६ ॥
 यन्जान त मुनि प्राह द्रष्टुमैश समागती ।
 इमौ दाशरथी वीरी क्षत्रियौ लोकविश्रुतौ ॥ २१७ ॥
 जनक क्षत्रियश्रेष्ठ रामल्हमणयोर्धनुः ।
 तदर्शयानयोर्दृष्ट्वा प्राप्तकामी प्रयास्यत ॥ २१८ ॥
 यत्नोवाच मुने शर्वप्रमुखैरमरैर्धनु ।
 न्यस्त दक्षाध्वरध्वसे देवराते निमे मुते ॥ २१९ ॥
 राजभिर्देवताबुध्या पूनित निमिवशत्रे ।
 मया ह्मा कर्षता लब्धाथो स्नीता नाम मत्सुता ॥ २२० ॥
 मयापि वीर्यशुल्केति स्थापितेयमयोनिजा ।
 आगम्यावरयन्सर्वे नृपा मे कन्यका वराम् ॥ २२१ ॥

श्रीमस्तेभ्यो न मे दत्ता वीर्यशुल्कोति दारिका ।
 शैव सज्ज धनु कर्ता भर्ता स दुहितुर्मम ॥ २२२ ॥
 राजानस्ते धनुर्वीर्यजिज्ञासव इहागता ।
 न शेकुर्ग्रहणे तस्य धनुषस्तोत्रनेऽपि च ॥ २२३ ॥
 मया ततो नृपा सर्वे प्रत्याख्याता मुने बलै ।
 मिथिला रुरुधु क्रुद्धा सुद्धावाभ्युद्यता बलात् ॥ २२४ ॥
 जन्ये भद्रा सुरैर्दत्तचतुरगबलन् ते ।
 तदेतद्दर्शयिष्यामि धनु श्रीरामलक्ष्मणौ ॥ २२५ ॥
 यद्यस्य धनुषो राम कुर्यादारोपण मुने ।
 सुतामपोनिजा सीतां दद्यां रामाय सुदरीम् ॥ २२६ ॥
 राजान कौशिक प्राह तर्हि दर्शय माचिरम् ।
 तेनाज्ञाता स्वसचिका धनुस्सानीपतामिति ॥ २२७ ॥
 मनुष्याणां सहस्राणि पचलोहमया पुर ।
 तमजूषामष्टचक्रा युक्तघाप्यूह कथचन ॥ २२८ ॥
 जनक मंत्रिण प्रोचुरानीत धनुरैश्वरम् ।
 प्राजलि स मुनि प्राह भगवन् दर्शयानयो ॥ २२९ ॥
 यस्य शेकु सुरा दैव्या राक्षसा नैव पूरणे ।
 आरोपणे समायोगे वेपने तोलने तथा ॥ २३० ॥
 जनकस्य वच श्रुत्वा विश्वामित्रो महायशा ।
 वस राम धनु पश्य मैव राघवमब्रवीत् ॥ २३१ ॥
 यथायाय गुरो पादौ नीत्वा रामो महाबल ।
 ता मजूषा समुद्रान्ध दृष्ट्वा माहेश्वर धनु ॥ २३२ ॥
 राघवोऽच्छुद्रेतस्य तोलन पूरण प्रभो ।
 कर्तुमिच्छामि सस्त्वय्य यथाज्ञा भवतोरिह ॥ २३३ ॥
 महर्षि कौशिको वाढ नृपश्चेत्यम्बभाषत ।
 लीलायां स धनुर्मध्ये जग्राह वचनाम्मुने ॥ २३४ ॥

श्रीमान्नरसहस्राणां पश्यतां रघुनदतः ।

आरोपयत्त धर्मात्मा सलीलामिव तद्धनुः ॥ २३५ ॥

राम आरोपयित्वा ज्यां पूरयामास तेजसा ।

तद्वभंज धनुर्मध्ये नरश्रेष्ठो महायशाः ॥ २३६ ॥

महानासीद् ध्वनिस्तस्य निर्धात इव दारुणः ।

निषेतुर्मानवा मूर्ध्नि तेन नादेन मोहिताः ॥ २३७ ॥

जनक गाधिजं वीरो वर्जयित्वा च राघवौ ।

धनुर्ध्वानेन सहसा सर्वेपि व्याकुलीकृताः ॥ २३८ ॥

यथास्थिते जने तस्मिन्विमोहे प्रकृतिं गते ।

उवाच प्राञ्जलिर्वाक्य जनको मुनिपुंगवम् ॥ २३९ ॥

रामोय दृष्टसामर्थ्यो भगवन् गाधिनंदन ।

अखदभुतमार्चस्य च धनुरारोपणादि यत् ॥ २४० ॥

मम सत्या प्रतिज्ञा सा वीर्यशुक्लित् कौशिक- ।

सीता प्राणैर्ब्रह्मता देया रामाय मे सुता ॥ २४१ ॥

ज्वनेन मत्रिणो यांतु भवतोनुमतेन मे ।

नृप दशरथ शीघ्रमानयतु पुरीं मम ॥ २४२ ॥

यत्तेभिलपित राजस्तदस्त्वियब्रवीन्मु नि- ।

अयोध्यां प्रेषयामास सचिवान् दत्तशास्त्रान् ॥ २४३ ॥

जनकप्रोषिता रूतास्त्रिरात्रमुषिताः साथे ।

अयोध्या प्राविशन् दृष्ट्वा नत्वा दशरथ प्रभुम् ॥ २४४ ॥

यथावृत्तं समाचख्युस्तच्छ्रुत्वा मुदिता नृपः ।

वसिष्ठवामदेवादीन् पुरस्कृत्य विनिर्वयी ॥ २४५ ॥

राज्ञा संप्रार्थिता विप्रा मार्कण्डेयादयो रथैः ।

निर्ययुर्दृष्टचित्तास्ते नागराः सुतमागधाः ॥ २४६ ॥

महती मुदिता सेना सपत्ना चतुरागिणी ।

राजानमृषिभिः साथे व्रजतं पृष्ठतान्वगात् ॥ २४७ ॥

श्रीमतमागत श्रुत्वा सामान्य सपुरोहितम् ।

मैथिल पूजयामास प्रयुद्धम्य रघूत्तमम् ॥ २४८ ॥
राजोवाच स्वागत ते दिष्ट्या प्राप्तोसि राघव ।

दिष्ट्या वासिष्ठो जाबालिरागत काश्यपोष्यम् ॥ २४९ ॥
मत्कुल पूजित लोके सबधाश्राधवै सह ।

। श्वे प्रभाते विवाह त्व निर्वर्तयितुमर्हसि ॥ २५० ॥
जनकस्य वच श्रुत्वा साकेतेशाप्युवाच तम् ।

प्रातिग्रहो दातृवश श्रुतमेत मया पुरा ॥ २५१ ॥
यथा वक्ष्यसि धर्मज्ञ तत्कारिष्यामहे वयम् ।

तच्छ्रुत्वा स विदेहेश पर विस्मयभागत ॥ २५२ ॥
राजाज्ञया शतानशो दूतान् प्रस्थाप्य शीघ्रगान् ।

। आनिन्ये स पुर क्षिप्र साकाश्याया कुशध्वजम् ॥ २५३ ॥
मतिमा मैथिल प्राह भत्रिश्रेष्ठ सुदामनम् ।

आनयस्व सुतै श्राधै राघव सपुरोहितम् ॥ २५४ ॥
जनकप्रैषितो मन्त्री राजान प्रणतोऽब्रवीत् ।

स वा व्यवसितो द्रष्टुं वैदेह संपुरोधसम् ॥ २५५ ॥
य एते ब्राह्मणा सर्वे सचिवास्तव वाधवा ।

तनुजा मनुजाघशि सहैभिस्त्वां दिदृक्षाते ॥ २५६ ॥
मनैर्दस्तद्वच श्रुत्वा श्रेष्ठ सधिगणस्तदा ।

सबधुरगमत्तत्र जनको यत्र वर्तते ॥ २५७ ॥
यशस्विन नृप प्राह राजा दशरथस्तदा ।

विश्वामित्राम्पनुज्ञातो वसिष्ठो भगवान् गुरु ॥ २५८ ॥
राजन्वक्ता च कर्ता च सर्वमैभिर्द्विजै सह ।

। एवमुक्त्वा दशरथे तूष्णींभूते स्वय मुनि ॥ २५९ ॥
महातं कीर्तयामास रघोरन्वयमादित ।

आस्मिन् रघोरजस्तस्य पुत्री दशरथो नृप ॥ २६० ॥

मंत्ररामायण.

श्रीरामलक्ष्मणावस्याप्यनयोरर्थ आत्मने ॥ २६० ॥
 सीतेर्मिले ते वरये सदृशोः सदृशे प्रभो ॥
 राजोवाच निमेषंशं कौर्तयित्वा निजात्भजे ॥
 वध्नी ददामि ते ब्रह्मंस्त्रिर्वदामि न संशयः ॥ २६२ ॥
 महानुभावं गोदानं पितृकार्यं च कारय ॥
 रामलक्ष्मणयो राजंस्ततो वैवाहिकं कुरु ॥ २६३ ॥
 जनकं गाधिजः प्राह कुशध्वजसुताद्वयम् ॥
 राजन् भरतशत्रुघ्नपत्न्यर्थं वरये पुनः ॥ २६४ ॥
 यदुक्तं भवता ब्रह्मंस्तदस्तु च्छात्र एष ते ॥
 एतदुत्तरफल्गुन्यां चतुर्णामस्तु मंगलम् ॥ २६५ ॥
 राजैवमुक्त्वा जनकं वसिष्ठं च सकौशिकम् ॥
 विसर्जयामास मुदा स्तुत्वा दशरथं नृपम् ॥ २६६ ॥
 शमना रघूत्तंसस्तद्गोदानविधौ गयाम् ।
 ददौ चत्वारि लक्षाणि ब्राह्मणेभ्यो यथाविधि ॥ २६७ ॥
 नकस्य पुरीं प्राप्तस्तदा भरतमातुलः ॥
 युधाजिद्भागिनेयं स्वं गृहं नेतुं पितुर्गिरा ॥ २६८ ॥
 उक्तः समयस्तमिन् सीतां रामाय मैथिलः ॥
 उर्मिलां लक्ष्मणायादाद्विधिनद्भूरिदक्षणां ॥ २६९ ॥
 नकस्यानुजः प्रादाद्भूरतायापि मांडवीम् ॥
 शत्रुघ्नाय च सल्लुत्य श्रुतकीर्तिं कुशध्वजः ॥ २७० ॥
 स्मिन्मूर्ते विजये विवाहोऽभून्महात्मनाम् ॥
 पुष्पवृष्टिरभूदिव्या दिव्यदुंदुभिनिस्वनः ॥ २७१ ॥
 श्यवाणां विवाहेऽभून्मृत्यमप्सरसामपि ।
 गंधर्वपतयस्तत्र समागत्य जगुः कलम् ॥ २७२ ॥
 हः सोत्यद्भुतस्तत्र सदारा जनकाचिताः ।
 गताः स्वशिपिरां वीराः सर्वे रामपुरःसराः ॥ २७३ ॥

श्रीमतावाप्तकल्याणावयोध्यामिथिलापती ।
 आपृच्छयै गाधिजस्तप्तु ययावुत्तरपर्वतम् ॥ २७४ ॥
 राजा दशरथो याते गाधिजे मिथिलाधिपम् ।
 आपृच्छय ससुतो गतुमुद्यतोभून्निजा पुरीम् ॥ २७५ ॥
 महात्मा जनक कन्याधन बहुविध मुदा ।
 गवा शतसहस्राणि बहूनि स्ववराणि च ॥ २७६ ॥
 जैनु स्व सफलीकर्तुं पर्यश्वरयकुजरम् ।
 कन्याशत च प्रत्येक दासीदासान्वरान्मणीन् ॥ २७७ ॥
 यक्षेश इव हेमन्श्व रजतस्य महामना ।
 बन्ही कोटी प्रसन्नात्मा ददौ यद्यदनुत्तमम् ॥ २७८ ॥
 राघव ससुत सर्वे समनुज्ञाप्य सानुगम् ।
 प्रविवेश स्वानिल्य मिथिला मिथिलेश्वर ॥ २७९ ॥
 महीपतिरथापोध्यामागच्छन्नात्मजै सह ।
 ददर्श दुर्निमित्तानि सुनिमित्तानि कानिचित् ॥ २८० ॥
 जानितत्रास उर्वीश पप्रच्छ गुरुमात्मन ।
 हृदयोत्कापि किमिद दृश्यते भगवन्निति ॥ २८१ ॥
 यद्यप्यस्ति भय राजनैव स्थास्याति तच्चिरम् ।
 भद्र तवास्तु मा भेषोरित्युक्तो गुरुणा नृप ॥ २८२ ॥
 जमदग्निमुत राजा ददर्श क्षत्रियातकम् ।
 वाते शाते समुमूल्य गुरून्पि तरून् क्षणात् ॥ २८३ ॥
 यमात्कूरतर राम जामदग्न्य निरीक्ष्य ते ।
 वासिष्ठप्रमुखा विप्रा पूजयामासुरानता ॥ २८४ ॥
 राम दाशरथि रामो जामदग्न्योन्नवोद्गुषा ।
 शैव भद्र धनु सज्ज त्वमिद वैष्णव कुरु ॥ २८५ ॥
 मन्यु शमयितु प्रैव्ह वृद्ध दशरथ स्थितम् ।
 अनादस्य वासिष्ठादीन् वदत दारुणा गिर ॥ २८६ ॥

श्रीमान् दाशरथी रामस्तत्करोद्वैष्णवं धनुः ।

आदाय लीलयारोप्य सज्जं कृत्वा महाशरम् ॥ २८७ ॥

राज्ञां कालमुवाचेदं वचनं श्रृणु भार्गव ।

ब्राह्मणोसीति पूज्यो मे विश्वामित्रकृतेन च ॥ २८८ ॥

मनो मे तद्वधे नास्ति नामदग्न्य वद द्रुतम् ।

गतिं वा तव धर्मं वा हन्म्यमोघो ह्ययं शरः ॥ २८९ ॥

जमदग्निमुतः प्राह गतिं हंतुं न मेऽर्हसि ।

जाहि त्वं शरमुख्येन धर्ममप्रतिमं मम ॥ २९० ॥

पदहं विश्वनाथेन त्वयाद्य विमुक्तीकृतः ।

नचेयं मम काकुत्स्थ व्रीडा भवितुर्मर्हति ॥ २९१ ॥

रामो दाशरथिः श्रीमांश्चित्तेप शरमद्भुतम् ।

दृष्ट्वा धर्मं हतं नैज वैष्णवेन महेषुणा ॥ २९२ ॥

मर्हेदं पर्वतश्रेष्ठं रामं कृत्वा प्रदाक्षिणम् ।

पूजितो भार्गवः पृष्ट्वा जगामात्मगतिं प्रभुः ॥ २९३ ॥

जलेगहस्ते श्रीरामो ददौ तद्वैष्णवं धनुः ।

ऋषीन्नत्वा ततः प्राह पितरं विद्मलं प्रभुम् ॥ २९४ ॥

यथागतं गतस्तात भार्गवस्तव वाहिनी ।

प्रयात्वयोध्याभिमुखी त्वया नाथेन पालिता ॥ २९५ ॥

जग्राह रामं बाहुभ्यां मूर्ध्न्युपाश्रय चासकृत् ।

पुनर्जातं नृपो मने पुत्रमात्मानमेव च ॥ २९६ ॥

ययात्रयोध्यां मुदितो मुदितां ध्वजमालिनीम् ।

पुत्रैरनुगतः श्रीमान् श्रीमद्भिः स महायशाः ॥ २९७ ॥

राजा भरतशत्रुघ्नौ द्रष्टुं मातामह ततः ।

युधाजिता मातुलेन सह प्रेषितवान्मुदा ॥ २९८ ॥

मनांसि रामः सर्वेषां रंजयामास सद्गुणैः ।

स वारिदो जनौघस्तु मयूर इव तत्परः ॥ २९९ ॥

॥ इति श्रीमन्मंत्ररामायणे वाल्मीकि श्रीरामनन्दनमयूर-

विरचिते त्रयोविंशोमत्रः ॥

अयोध्या कांडम्.

स श्री दशरथो राजा रामाय गुणशालिने ॥
 उद्यतोऽभूद्यौवराज्य दातुं गुर्वनुमोदित ॥ १ ॥
 प रा भ्युदयसद्देतावभिषेकेऽपिवल्लभा ॥
 विघ्न चकार कैकेयी मथराभिन्नधीर्वलात् ॥ २ ॥
 स म र्योऽपि नृप सखपाशवद्धोऽबलोऽभवत् ॥
 निबंधात्पूर्वदत्तौ सा वरी जग्राह निर्घृणा ॥ ३ ॥
 भ ज तामद्य भरतो यौवराज्यमकटक ॥
 रामश्वतुर्दश समाश्वीरौजिनधरो वन ॥ ४ ॥
 अ य शस्करमेव तत्तस्या आकर्ण्य भाषित ॥
 राजोवाच सुदुर्बुद्धे किमिदं ते चिकीर्षित ॥ ५ ॥
 नि रा गस्त प्रिय राम देवि न शक्तुमर्हसि ॥
 मूर्ध्नां सृष्टशामि ते पादावित्यग्यार्ततरोऽब्रवीत् ॥ ६ ॥
 सा म व्यर्थमभूद्राजा मूर्च्छामसरुदागत ॥
 कैकेयीसदने रात्रि सर्वां दुस्तेन सोऽनयत् ॥ ७ ॥
 द्वि ज श्रेष्ठो वसिष्ठोऽथ सुमत्र सचिवोत्तम ॥
 प्रात प्रोवाच राजानमभिषेकार्थमानय ॥ ८ ॥
 स य यावाशु कैकेयीसदने त नृपोत्तमं ॥
 ददर्श भूमावस्वस्थ पतित शोकविह्वल ॥ ९ ॥
 प्रा ज लि स सुमत्रस्त स्तुत्वोवाच प्रबोधयन् ॥
 गुरुरामाभिषेकार्थं राजेद्र त्वा प्रतीक्षते ॥ १० ॥
 प्रि य मप्याह त राना शोकरक्तेक्षणस्तदा ॥
 वाक्यैस्तु खलु मर्माणि मम भूयो निरुतसि ॥ ११ ॥
 स रा जवाक्य करुण श्रुत्वा दीन च त प्रभु ॥
 दृष्ट्वा वद्धाजालि किञ्चित्तस्मादेशादपाक्रमत् ॥ १२ ॥
 स म यज्ञाय कैकेयी प्राह मन्निन् समुत्सुकं ॥
 रामाभिषेकहर्षेण सुतरा जातजागर ॥ १३ ॥

स श्री मानयमदीवं राजा निद्रामुपागतः ॥
 राममानय भद्र ते नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 न रा धिपतिपत्न्येत्यमुक्तः स सचिवोऽब्रवीत् ॥
 अश्रुत्वाऽहं प्रभोर्वाक्यं कथं गच्छामि भामिनि ॥ १५ ॥
 तं म हीपतिरप्याह गच्छ राममिहानय ॥
 इत्युक्तः सचिवः प्राप रामप्रासादमाशुगः ॥ १६ ॥
 त्वां न गत्याः पतिर्द्रष्टुमिच्छतीत्याह सांजलिः ॥
 रामोऽपि सीतामाष्टच्छद्य दृष्टो राजानमप्यगात् ॥ १७ ॥
 अ य र्थापूर्वरूपस्य स पूर्वं चरणी पितुः ॥
 वन्दे रावरः पश्चान्कैकेय्याः सुसमाहितः ॥ १८ ॥
 स रा जा राम इत्युक्त्वा वाप्यपर्याकुलेक्षणः ॥
 शशाक दीनतामाप्तो नेक्षितुं नाभिभाषितुं ॥ १९ ॥
 तं म नुष्येश्वरं दृष्ट्वा तयारूपं भयावहं ॥
 रामोऽपि भयमापन्नः पदा दृष्ट्वेव पैत्रगं ॥ २० ॥
 प्रां न लिः प्राह कैकेयी मम वाऽन्यस्य वाऽऽगता ॥
 क्रुद्धः प्रभुस्तदाचक्ष मातरेण प्रसादय ॥ २१ ॥
 स्व य माहाऽतिधृष्टा सा नायं क्रुद्धो नराधिपः ॥
 राम व्यसनमप्यस्य न च किञ्चन विद्यते ॥ २२ ॥
 रा न श्रेष्ठः कुमाराय तद्ब्रथाद्वक्ति न स्फुट ॥
 प्रियं त्वामप्रियं वक्तुं नास्य वाणी प्रवर्तते ॥ २३ ॥
 त्वं य न्मह्यमनेनास्ति स्वय राम प्रतिश्रुत ॥
 तदवश्यं कुरु क्षिप्रं पितुरानृष्यमानुहि ॥ २४ ॥
 पु रा मह्य वर दत्त्वा स्वय मामभिपूज्य च ॥
 स पश्चात्तप्यते राम यथान्यः प्राकृतस्तथा ॥ २५ ॥
 म म राम प्रतिज्ञाय ददामीति वर प्रभुः ॥
 स निरर्थं गतजले सेतुबंधनमिच्छति ॥ २६ ॥

- तां श्री मानव्रवीद्रामो मातर्वाक्यात्प्रभोरहं ॥
 भक्षयेयं विषं तीक्ष्णं पतेयं पावकेऽर्णवे ॥ २७ ॥
- ध रा पतेर्वचो ब्रूहि मातर्पदभिकांक्षितं ॥
 करिष्ये प्रतिजाने च रामोद्विर्नाभिभाषते ॥ २८ ॥
- तं म होप्रमतिः प्राह राज्ञा दत्तौ वरी मम ॥
 पुरा दैवासुरे युद्धे मया गुप्तेन संकटे ॥ २९ ॥
- अ ज वशप्रदीपोऽयं भरतस्याभिषेचनं ॥
 तत्र मे याचितो राम गमन तव कानने ॥ ३० ॥
- स य क्षति निदेशे त्वं राज्ञाऽनेन प्रातिश्रुतं ॥
 कुर्वरप्य प्रवेष्टव्यं चतुर्दश समास्वया ॥ ३१ ॥
- त्व रा जानमृतं कर्तुं जटाचीरधरोभव ॥
 → सप्त सप्त च वर्षाणि दडकारप्यमाश्रितः ॥ ३२ ॥
- ग म न त्वमयोध्यातः कुर्वद्वैव वनं प्रति ॥
 ? युवराजोऽस्ति भरतः सैत्यसंधू पिता तव ॥ ३३ ॥
- स्व ङ नप्रियकृद्रामः प्रोवाचांस्व स्वयं कुतः ॥
 राज्ञा नाज्ञाप्यते वाचा भरतस्याभिषेचनं ॥ ३४ ॥
- प्रि य मस्य भवत्याश्च कर्तुं मातरहं धनं ॥
 प्राणान्सातामपि भ्रात्रे दद्यां त्वत्पेरितः सुखं ॥ ३५ ॥
- भु ज गीवोग्ररूपा सा पुनरूचे गते त्वयि ॥
 रामाय तव तातोऽद्य न वै स्नास्यति भोक्ष्यते ॥ ३६ ॥
- श य ने न्यपतद्राजा तच्छ्रुत्वाऽश्रुपरिप्लुतः ॥
 धिक्कष्टमिति निश्वस्य कैकेय्या वागिषुसतः ॥ ३७ ॥
- तं रा जान समुत्थाप्य कैकेय्याऽभिप्रचोदितः ॥
 कैशयेवाहतो वाजी रामो गंतुं कृतत्वरः ॥ ३८ ॥
- ता म ब्रवीदर्थपरोनाहं मातरसंशयं ॥
 त्रिद्वि माप्रमृषिभिस्तुल्यं त्रिमलं धर्ममास्थित ॥ ३९ ॥

- या श्री मतोऽस्य प्रीतिः सा मया कार्या निजास्तुभिः ॥
 नद्यतो धर्मचरणं किञ्चिदस्ति महत्तरं ॥ ४० ॥
- त्य ग वानधुनैवात्र भयसा वचनादहं ॥
 बने वत्स्यामि विजने वर्षाणि हि चतुर्दश ॥ ४१ ॥
- क्ष म स्व तावकैकोपि यावत्तां पुत्रवत्सलां ॥
 कौसल्यामहमाष्टच्छय सीतां चानुनयाम्यहं ॥ ४२ ॥
- वि ज नं दंडकारण्यं गत एवाहमाज्ञया ॥
 शुश्रूषस्व नृपं कष्टं परमं चरमं वयः ॥ ४३ ॥
- न य विदमवित्ताधुर्भरतो न रतोऽपथि ॥
 शुश्रूषामस्य सततं यथा कुर्यात्तया कुरु ॥ ४४ ॥
- स रा मस्य वचः श्रुत्वा भृशं दुःखगतः पिता ॥
 शोकादशक्नुवन् वक्तुं प्रसूरोद महास्वनं ॥ ४५ ॥
- न म स्कल नृपं स्त्रिणं कैकेयीमपि दुर्धियं ॥
 रामः प्रदत्तैर्णोकृत्य मानुरतिक्रमाययौ ॥ ४६ ॥
- तं ज नन्या गृहं यातं कुपितो लक्ष्मणोऽन्वगात् ॥
 कैकेयीं तद्वशं तातं हंतुकामो महाबलः ॥ ४७ ॥
- प्रि य पुत्राऽथ कौसल्या पतितं पादयोः सुतं ॥
 आर्लिग्य मूर्ख्यवघ्नाय ददावाशिषमुत्तमां ॥ ४८ ॥
- वि ज नं दंडकारण्यं प्रस्थितो राघवोऽब्रवीत् ॥
 गमिष्यामि वनं मातर्मामनुज्ञातुमर्हसि ॥ ४९ ॥
- प्र य च्छति महाराजो भरताय वसुंधरां ॥
 मां पुनर्दंडकारण्यं विवाप्तयाति तापसं ॥ ५० ॥
- ची रा जिनधरो मातश्चतुर्दश समा बने ॥
 वन्येन वृत्तिं कर्ताऽहं कैकेयाःप्रियकारणात् ॥ ५१ ॥
- सा म हस्याप्रिये वाक्ये श्रुते राश्यतिवत्सला ॥
 सहसा महसा व्यक्ता पपात भुवि मूर्च्छिता ॥ ५२ ॥

- तां श्री मान्मातरं रामः क्षिप्रमुत्थाप्य विन्धलां ॥
सांत्वयामास सौमित्रिमापि तातवधोद्यतं ॥ ५३ ॥
- प रा कमस्य वक्षार्यं न कालः पितुराज्ञया ॥
गमिष्यामि वनं श्रेयः पुत्रस्यैकं गुरोर्वचः ॥ ५४ ॥
- रा म मामहिताचारा कैकेयी दुर्वचः सदा ॥
श्रावयिष्यति तन्नाहं सोढुं शक्ता कथंचन ॥ ५५ ॥
- ब्र ज तस्तव मां यक्त्वा नैष्ठुर्यं भविता परं ॥
वत्स त्वया विना नाहं जीविष्यामि प्रसीद मे ॥ ५६ ॥
- न य मामामि धर्मज्ञ यशस्ते भविताऽनघ ॥
इत्यादि करुणं श्रुत्वा रामो मातरमब्रवीत् ॥ ५७ ॥
- त्वं रा ज्ञि राज्ञि कैकेया दृढदि दुर्वागिपुक्षते ॥
मया च रोहेते वृद्धे न प्रेम शिथिलीकुरु ॥ ५८ ॥
- प्र म दानां कुलीनानां पत्युर्नान्या गतिर्हिता ॥
एवमुक्त्वाऽसकृद्रामो नत्वा पादौ विनिर्गतः ॥ ५९ ॥
- स ज गाभाथ निर्लयं सीताया रघुसत्तमः ॥
कृतस्वस्त्ययनो मात्रा तांच कृत्वा प्रदक्षिणं ॥ ६० ॥
- प्रि य सत्तम नो छत्रं न बालव्यजने सिते ॥
कुतःस्तुतस्त्वं नासीति कांतं पप्रच्छ जानकी ॥ ६१ ॥
- रा ज पुत्रि महावंशप्रभवे धर्मचारिणि ॥
शृणु तत्रभवांस्तातः प्रब्राजयति मां वने ॥ ६२ ॥
- प्रि य या खलु कैकेय्या पुरा दत्तौ वरौ प्रभुः ॥
याचितस्तत्र चैकेन भरतस्याभिषेचनं ॥ ६३ ॥
- चौ रा जिनभृतोऽन्येन मम प्रब्राजनं वने ॥
चतुर्दशहि वर्षाणि वस्तव्यं दंडके मया ॥ ६४ ॥
- प्र म दे कानन याते मयि तापससेविते ॥
व्रतौपवासपरया भवितव्यं त्वयाऽनघे ॥ ६५ ॥

स श्री मान्कैल्य उत्थाय पिता मम जनेश्वरः ॥

वंदितव्यस्त्वया माता कौसल्या चान्यमातरः ॥ ६६ ॥

तौ रा जपुत्री भरतशत्रुघ्नी मम सुप्रियौ ॥

भ्रातृ-पुत्रसमौ देवि द्रष्टव्यी प्रीतये मम ॥ ६७ ॥

न म नागपि कर्तव्यं विप्रियं भरतस्य ते ॥

सहि राजा च वैदेहि देशस्य च कुलस्य च ॥ ६८ ॥

सा ज गत्यात्मजा क्रुद्धा प्रणयादिदमत्रवीत् ॥

आर्यपुत्र पिता माता भ्राता पुत्रस्तथा स्नुषा ॥ ६९ ॥

नि य मादुपजीवंति स्वं स्वं भाग्यं न चैतरत् ॥

भर्तुर्भाग्यं तु नार्येका प्राप्नोति पुरुषर्षभ ॥ ७० ॥

वी रा तश्चाहमादिष्टा गुरुभिस्त्वमिव ध्रुवं ॥

न पिता नात्मजो माता स्त्रीणामेका पतिर्गतिः ॥ ७१ ॥ —

त्व म दैन वनं दुर्गं प्रस्थितो यदि राघव ॥

अग्रतस्ते गमिष्यामि मृद्वती कुशकंटकान् ॥ ७२ ॥

ग ज गामिनि मा मीयं वद दुःखतरं वनं ॥

इत्युवाचासकृद्रामो न नेतुमकरोन्मनः ॥ ७३ ॥

न य मां वीर विश्रब्धः पापं मयि न विद्यते ॥

यदि नेच्छसि मां नेतुं मरिष्यामि त्वया विना ॥ ७४ ॥

रा ज कन्येति शोकार्ता विलप्य करुणं बहु ॥

पतिमालिङ्ग्य बाहुभ्यां कंठे चुक्रोश सुस्वरं ॥ ७५ ॥

आ य ताक्षि प्रियेऽहं त्वां सह नेष्यामि सर्वथा

त्वं हातुं न मया शक्या प्रीतिरात्मवता यथा ॥ ७६ ॥

व रा रोहेऽद्य सर्वस्वं क्षिप्रं ब्राह्मणसात्कुरु ॥

इत्युक्त्वा जानकी पत्या कृतवत्सखिलं तथा ॥ ७७ ॥

प्रे म याधिपतेःसाक्षाद्भनेश इव भक्तिमान् ॥

रामस्य चरणौ गाढं निपीड्योवाच लक्ष्मणः ॥ ७८ ॥

भोः श्री मन् रामभद्रार्य स्वानुगं नय मामपि ॥
 इत्युक्तवत् सौमित्रि कौसल्येयोऽब्रवीदिदं ॥ ७९ ॥
 धी रा र्यत्रत वत्स त्व मम प्राणसमः सखा ॥
 कौसल्यांच सुमित्राच वद कोऽत्र भारेष्याति ॥ ८० ॥
 त म य प्राह कौसल्या सुमित्रां भरतः स्वय ॥
 / तवैव तेजसा राम पूजयिष्यत्यसशय ॥ ८१ ॥
 ते ज सा त वधिष्यामि नोचेदत्र न सशयः ॥
 कौसल्या त्रिभूयादार्या सहस्र मद्विधानपि ॥ ८२ ॥
 न य ज्ञा स्वस्य मातुश्च मम सा भरणक्षमा ॥
 यस्याः सहस्र ग्रामाणा सप्राप्तमुपजीविभिः ॥ ८३ ॥
 श रा सन समादाय खेनित्र पिटकौ धरः ॥
 अग्रतस्ते गमिष्यामि पथान त्वां प्रदर्शयन् ॥ ८४ ॥
 श्र म आर्य न मेऽरण्ये भविता दयया तव ॥
 कृत्य सर्वं करिष्यामि जाग्रतः स्वपतश्च ते ॥ ८५ ॥
 व्र ज वत्साशु पृच्छेत् त्व सर्वमेव सुन्दरजन ॥
 ये च राज्ञे ददौ दिव्ये महात्मा वरुणः स्वय ॥ ८६ ॥
 सौ य कासनरत्ने च खड्गावक्षयसायकौ ॥
 तुणावाचाप्यंगेहस्यमानपैतद्वन वर ॥ ८७ ॥
 स ज ग्राहायुधं सर्वं गुरुमागत्य लक्ष्मण ॥
 श्रीराम दर्शयामास पुनस्त राघवोऽब्रवीत् ॥ ७८ ॥
 स्व य मद्य धन यन्मे त्वया सह परतप ॥
 द्विजेभ्यो दातुमिच्छामि लक्ष्मणानुमतेन तै ॥ ८९ ॥
 ध रा सुरवर वत्स सुपन्न गुरुनदन ॥
 त्वमानमान्याश्चाश्वत्र सर्वान् वत्सोपजीविन् ॥ ९० ॥
 त म हर्षितुत गत्वा सौमित्रि प्राह मदिर ॥
 सखे सुयज्ञ रानस्य पश्य दुष्करकारिणः ॥ ९१ ॥

- स श्री मत्सदनं प्राप्तः शीघ्रं सीमित्रिणा सह ॥
तं नत्वा पूजयामास स सीतेलक्ष्मणाग्रजः ॥ ९२ ॥
- हा रा दिभिरलंकारै रामस्तं प्रत्यपूजयत् ॥
तत्पत्न्यै प्रददौ सीता स्मभूपाः शीलभूषणा ॥ ९३ ॥
- स म स्तमन्यद्विप्रेभ्यो धनं रामःसलक्ष्मणः ॥
प्रददावुपजीविभ्यः सीताऽपि प्रीतमानसा ॥ ९४ ॥
- तौ ज ग्मतुरथो द्रष्टुं पितरं सीतया सह ॥
पत्न्यैमेव महासती सुमुत्तौ रामलक्ष्मणौ ॥ ९५ ॥
- वै य स्पपौरप्रमुलो जनः सर्वोऽपि राघवी ॥
जानर्काच तथा दृष्ट्वा बभूवातीव विह्वलः ॥ ९६ ॥
- न रा नार्योऽपि राजानं कैकेर्यो भृशदुःखिताः ॥
गर्हयामासुरख्यंतं श्रीरामस्तवनादृताः ॥ ९७ ॥
- स म र्धं पालनेऽस्माकं रामं राजीवलोचनं ॥
गच्छंतमनुगच्छामो वयमिन्यदुवन् जनाः ॥ ९८ ॥
- स ज नन्या गृहं गत्वा दृष्ट्वा पितरमाकुञ्चं ॥
सुमंत्रं राघवः प्राह पितुराख्याहि मामिति ॥ ९९ ॥
- न य ज्ञः स सुमंत्रस्तं संबोध्य प्राह भूपति ॥
द्वारि तिष्ठत्ययं रामस्त्र्यापिदानो दिदृक्षते ॥ १०० ॥
- त्वां ज नेश्वरमाघातः प्रष्टुं पृष्ट्वा सुदृग्जनं ॥
चनं गंतुं सुतः सिद्धस्तवसत्यपराक्रमः ॥ १०१ ॥
- तं य त्ना दद्रवीद्राजा सुमंत्रं शृणु मे वचः ॥
दारैः परिवृतः सर्वैर्द्रष्टुमिच्छामि राघवं ॥ १०२ ॥
- दा रा स्ते तत्र भूर्भुराजायाऽऽज्ञां सुमंत्रतः ॥
कौसल्यं परिवार्याती आजग्मुस्ताम्रलोचनाः ॥ १०३ ॥
- स म हिप्या तथा सार्धत्रिशया योपितां वृतः ॥
उवाच राजा तं सूतं सुमंत्रानय मे सुतं ॥ १०४ ॥

त श्री मत सुत दृष्टा सूतानीत महीपति ॥

उत्पपातासनात्तूर्णमार्त स्त्रीजनसवृत ॥ १०५ ॥

औ रा दालिगन कर्तुमभिदुद्राव वेगत ॥

तमैस प्राप्य दृ स्वार्त पपात भुवि मूर्च्छित ॥ १०६ ॥

त म सा व्याकुल रामोऽभ्यपतत्त सलक्ष्मण ॥

स्त्रीसहस्रनिनादोभूद्वाहा रामेति वेश्मनि ॥ १०७ ॥

रा ज श्रेष्ठ परिष्वज्य भुजाभ्या रामलक्ष्मणी ॥

सति च नियु पर्यंके रुदतस्त शनैस्त्रय ॥ १०८ ॥

श य ने लब्धसज्ञ त राम प्रोवाच साजलि ॥

आष्टच्छे त्वा महाराज पश्य त्व कुशलेन मा ॥ १०९ ॥

मा रा जश्रियमन्वेतु जानकी भजदाज्ञया ॥

लक्ष्मण चानुजानीहि वार्यमाणौ नचेच्छत ॥ ११० ॥

त म हीश उवाचैन कैकेय्या वरदानत ॥

मोहित मा निगृह्य त्व भव राम भुव पति ॥ १११ ॥

प्रा ज लिस्तमुवाचासी राम ससपराक्रम ॥

भवान् वर्षसहस्राय महाराज धरापति ॥ ११२ ॥

प्रि य क्लृप्तकारण्य राज्य नाद्य मुदे मम ॥

रत्न पादौ ब्रहीण्याभि प्रतिज्ञा ते पुन पित ॥ ११३ ॥

र ज नी त्वभिमामेका पुत्र मा गच्छ सर्वथा ॥

तया सहाह भोक्ष्यामि दीनो राजा ब्रवीदिति ॥ ११४ ॥

प्रि य न सैतदाश्चर्यं नैव ज्येष्ठ सुतोमम ॥

अपानृतकथ यच्च तात मा कर्तुमिच्छासि ॥ ११५ ॥

त रा म प्राह ये मेद्य न गुणा श्वस्तु ते पित ॥

वृणे गमनमेवात सर्वकामाक्षिरत्र मे ॥ ११६ ॥

प्रि म शौ मास्तु वगुधा भरताय प्रदीयता ॥

भ्रात तयप्रतिज्ञोस्तु वा गच्छाम्यह पित ॥ ११७ ॥

स श्री मान् सुतमालिङ्ग्य श्रुत्वैत्रं मूर्च्छितोऽभवत् ॥
 देव्यः समस्ता रुरुदुःकैकेयीं तामृते भृशम् ॥११८॥
 कू रा मनार्यां कैकेयीं सुमंत्रः प्राह किं त्वया ॥
 प्रारब्धं व्यसने देवि मा मज्जय रघोःकुलम् ॥ ११९ ॥
 न म हीं भरतोजातु त्रातुमहोम्रजे साति ॥
 वयं तत्र गमिष्यामो यत्र रामो गमिष्यति ॥१२०॥
 द्वि ज स्ते विषये काश्चिन्नानार्ये वस्तुमर्हति ॥
 पतिघ्नीं त्वामहं मन्ये कुलघ्नीमपि चांततः ॥ १२१ ॥
 त्वं य त्पत्युर्न मरणाद्भीता ऋता महाजनात् ॥
 दुःशीलं तव मन्येहं यथा मातुस्तथैवहि ॥ १२२ ॥
 धी रा वदन्ति निवान्न स्ववेत्सौद्रं नतन्मृषा ॥
 पितृन् समनुजायंते नरा मातरमंगनाः ॥ १२३ ॥
 स म क्षं नृपतोरित्यं सुमंत्रकृतगंजना ॥
 न तस्याजाग्रहं दुष्टात्रयीदशरथस्ततः ॥ १२४ ॥
 रं ल नायास्य सृष्टेदो वणिजोवारयोपितः ॥
 सेना व्याधाश्च निर्यातु धनञ्छान्नराज्ञपः ॥ १२५ ॥
 भ य माप्पात्रपोवाच नृपैत्रं क्रियते यादि ॥
 निःसारं भरतो राज्यं शून्यं नाभिप्रपत्स्यते ॥१२६ ॥
 तां ज गत्याधपःप्राह पूर्वमेव ममाहिते ॥
 सर्वे त्यक्त्वा वनं रामो यात्वित्येवं न कि वृतम् ॥१२७॥
 सा य शस्कारिणी प्राह तव वंशे समंजसम् ॥
 यथा तस्याज सगरस्त्वमप्येनं तथा त्यज ॥१२८॥
 स रा जा तद्वचःश्रुत्वा तां धिगिअत्रेयीत्तदा ॥
 कैकेप्याःसेनकजनः सर्वोपि त्रौढितोऽभवत् ॥१२९ ॥
 तां म हीमात्रउत्रोपःसिद्धार्थोऽप्यब्रवीत् हितम् ॥
 तदप्यणु प्रभोःपादा पादानतया न तया श्रुतम् ॥१३०॥

- स श्री मान् सगरः पौरवालघ्नं सूनुमभ्यजत् ॥
 रामः किमकरोत्पापं येनैवमुपरुध्यते ॥ १३१ ॥
- न रा घवे वय दोष पश्यामो यदि पश्यसि ॥
 त्वमद्यग्रही तच्चेन तदा रामो विवास्यते ॥ १३२ ॥
- तां म नुप्येश्वरोऽथाह भुक्ष्य राज्यं यथासुखम् ॥
 अनुव्राजिष्याम्यदाहं रामं सर्वैर्जनैः सह ॥ १३३ ॥
- रा ज न्मे सत्तराज्यस्य किं सैन्येन घनेन वा ॥
 सत्कृ गजं कः कक्ष्यापां कुरुते मानसं कृती ॥ १३४ ॥
- स्व य मेवानुजानामि सर्वं प्रीतेन चेतसा ॥
 खनित्रपिटके चोभे चीराण्येवानथतु मे ॥ १३५ ॥
- सा रा म इत्युक्तवति स्वयं कैकयकन्यका ॥
 चीराण्यादस्य तं प्राह परिधन्वेति निस्त्रया ॥ १३६ ॥
- स म हार्हमवाक्षिप्य सूक्ष्म वासो रघूत्तमः ॥
 मुनिवस्त्रमरेस्ताथ लक्ष्मणोऽप्युहलक्षणः ॥ १३७ ॥
- न ज प्राह न सी चीरं सीता कौशेयमासिनी ॥
 परं तप्येक्ष्य सत्रस्ता पृषती वांगुरामिव ॥ १३८ ॥
- भ य लज्जाकुला राममुवाचाकुशला सती ॥
 कथनु चीर बध्नाति मुनयो वनगातिनः ॥ १३९ ॥
- नि ज कठे सती कृत्वा चीरं तस्यौ तदा प्रभुः ॥
 तस्या बन्ध तर्चुणं कौशेयस्योपरि स्वयम् ॥ १४० ॥
- न य नै र्मुमुक्षुस्तोयं तदा रामस्य मातरः ॥
 ऊर्ध्वस्त नियुक्तेयं वनगाते न मा नय ॥ १४१ ॥
- धी रा प्रणीर्वसिष्ठेस्तां निर्भस्यानपमास्थिताम् ॥
 कैकेयीमप्रवीरुद्धः सवाचो नपधर्मवित् ॥ १४२ ॥
- म म ही भरतः पित्रा ह्यदत्तां शास्तुमिच्छति ॥
 तापि वा पुत्रवदस्तुं यदि जातो महीपतेः ॥ १४३ ॥

- स श्री मानेवमुक्त्वा तां बहुसद्वृत्तवाजिताम् ॥
 सीतामप्याह वसे त्वं चीरं मा स्पृश जातुचित् ॥ १४४ ॥
- गु रा वेवं यदत्यार्तो राजा धिक्कृत्य तां खलाम् ॥
 तस्याववाक्-शिरास्तुष्णीं रामस्तमिदमब्रवीत् ॥ १४५ ॥
- म म धार्मिकमातेयं कौसल्या त्वां न गर्हते ॥
 मया हीनाभिमां देव भूयः संमंतुमर्हसि ॥ १४६ ॥
- रा ज श्रेष्ठ शति श्रुत्वा वनं संप्रस्थितं सुतम् ॥
 नाशक्रोदट्टमत्यार्तो विललापातिवत्सलः ॥ १४७ ॥
- अ य सा घटितं नूनं हृदयं मे न दीर्यते ॥
 विरस्ता बहवो जीवा कृतास्तन्मामुपस्थितम् ॥ १४८ ॥
- न रा धिपो विलप्यैवं सुमंत्रं प्राह मे रयम् ॥
 आनय त्वभितो नेतुं रामं जनपदांतरम् ॥ १४९ ॥
- स म यज्ञस्तथा चक्रे तं पुनः प्राह पार्थिवः ॥
 रथे स्थापय जानक्या वासांस्याभूषणानिच ॥ १५० ॥
- रा ज पुत्रीं नतां श्वश्रूः कौसल्या माणिभूषणैः ॥
 भूषयित्वा समालिङ्ग्य साश्रु प्राह मनस्विनीं ॥ १५१ ॥
- प्र य ता भज भर्तारं पतिरेव गतिः स्त्रियः ।
 तव देव समस्तेषु सधनो निर्धनोऽपि वा ॥ १५२ ॥
- भ ज नीयोऽवमंतव्यो नायं प्रव्रजितोऽपि ते ॥
 जनकस्य सुताऽसित्यं धर्मं जानासि शाश्वतं ॥ १५३ ॥
- सा य ज्ञेयितिसंभूता श्वश्रू प्रोवाच सांजालिः ॥
 करिष्ये सर्वमेवाहमार्या यदनुशास्ति माम् ॥ १५४ ॥
- तां रा मः प्रांजलिः प्राह मातरं पुत्रवत्सलाम् ॥
 - अत्र मा दुःखिता भूत्वा पश्येस्त्वं पितरं मम ॥ १५५ ॥
- स म ग्रमिह संप्राप्तं मां द्रक्ष्यसि सुदृढतम् ॥
 सुप्तायास्ते गमिष्यन्ति नम वर्षाणि पच च ॥ १५६ ॥

- सु श्री रेवं प्रसूमुक्ता मातृरन्या नतोऽब्रवीत् ॥
 संवासात् परुषं किञ्चिदज्ञानादापि यत्कृतम् ॥ १५७ ॥
- आ रा धने यस्त्वलितं मातरः शीलभूषणाः ॥
 तन्मे समुपजानीत सर्वाश्चामंत्रयामि यः ॥ १५८ ॥
- स म स्नास्ता शीतं श्रुत्वा रामस्य प्राञ्जयेगिरम् ॥
 वरुदुर्वस्तत्र रामास्तस्मै प्रददुराशियः ॥ १५९ ॥
- प ज नानिलशीतांबुद्धतमोहं धरापतिम् ॥
 नत्वा सौमित्रिसीताभ्यां सह रामो विनिर्ययी ॥ १६० ॥
- र य त्वात्प्रणतं पुत्रं सुमित्रा पुत्रवन्तला ॥
 रामं दशरथं विद्धि मां विद्धि जनकात्मजाम् ॥ १६१ ॥
- वं रा जधानीमटवीं विद्धि शत्रुघ्नपूर्वज ॥
 अश्रुपूर्णमुखीयाह प्रस्थितं निर्जनं वनम् ॥ १६२ ॥
- अ म लात्मा तथेत्युक्त्वा नत्वा सर्वा नृपांगनाः ॥
 रामेण सीतया सार्धमारुरोह रथोत्तमम् ॥ १६३ ॥
- अ ज तूर्णमिति प्राह सुमंत्रं राम आत्मवान् ॥
 यं जनैशौजनशापि क्षणं तिष्ठेयचोदयत् ॥ १६४ ॥
- मि य पुत्राननं द्रष्टुमुत्थाप्य द्वारमागतः ॥
 गच्छयेव इत्तं रामे पपात भुवि भूनतिः ॥ १६५ ॥
- न ज नन्द्या न तातस्य न मित्राणां तथा वचः ॥
 तत्पूर्वं मानयानास रामः श्रुत्वाप्पकर्णयत् ॥ १६६ ॥
- न य नं चरनं मया त्रिपो हरुदृक्चक्रैः ॥
 कीर्तय्या पतिन्नुत्थाप्य समाश्रातपशकुलं ॥ १६७ ॥
- ता रा इदस्य भुजं धृत्वा दक्षिणं मदिशंतरे ॥
 नेतु प्रचञ्चितां पार्थ कैकेयी चार्थगल्गा ॥ १६८ ॥
- अ म नोऽतश्चरित्रा तानाह राजा न मां स्पृश ॥
 नाहं या इष्टोनेच्छामि न त्वा भार्या न नोऽमी ॥ १६९ ॥

स श्री ला भावप्रतीतः स्याद्भरतश्रेष्ठुराशये ॥

यन्मे प्रदद्यात्प्रोत्थर्थं मा मां तदत्तमन्वगात् ॥ १७० ॥

का रा, मे वत कैकेय्या गेहमेतदसंशयम् ॥

मां राममातुः सदनं नयन्विचयन्नवीचृपः ॥ १७१ ॥

स म हिप्या गृहे नीतः शायितः शयनोत्तमे ॥

अपश्यद्रामराहितं तदचंद्रमित्रांवरम् ॥ १७२ ॥

र ज न्यां चिंतयन् रामं भुजमुद्यम्यं भूपतिः ॥

उच्चैः स्वरेण प्राक्रोशद्वा राम विजहासि नौ ॥ १७३ ॥

तं प शस्त्रिनमन्याप्तमयोध्यां पुनरागतं ॥

दृष्ट्वालिग्य भविष्यति प्रदृष्टा ये त उत्तमाः ॥ १७४ ॥

न रा धीशो वदन्निःस्थं महिषीमाकुलोऽब्रवीत् ॥

न त्वां पश्यामि कौसल्ये साधु मां पाणिना सृश ॥ १७५ ॥

म म देव्यलिनो पद्मं महावातत्ततं यथा ॥

वसं तेऽनुगता द्रोष्टृरद्यापि न निवर्तते ॥ १७६ ॥

सा ज नन्यापि रामस्य विललापाकुला शुचा ॥

सभार्यं सानुजं रामं पश्येयं किमहं नृप ॥ १७७ ॥

द य या स्वक्तया नूनं मया राजनूपुरा बलात् ॥

वत्सेषु पातुकामेषु मातृणां शातिताःस्तनाः ॥ १७८ ॥

द्विं ज राजमिवाब्हादप्रदं विद्याविशारदम् ॥

नैकपुत्रा विना पुत्रमहं जीवितुमुःसहे ॥ १७९ ॥

व य स्ये व प्रिया साध्वी सुमित्रा रामसंस्तवैः ॥

शमयामास कौसल्याशोकमग्निमिवांबुभिः ॥ १८० ॥

ची रा जिनधरं रामं गच्छतमपराजितम् ॥

सीतेवानुगता लक्ष्मीस्तस्य किं नाम दुर्लभं ॥ १८१ ॥

हि म रश्मिस्तथा युक्तशीतोष्णोऽतिसुखोऽनिलः ॥

शुचिं सेविष्यते रामं न रविस्तापयिष्यति ॥ १८२ ॥

- स श्री मान् गाधिजो यस्मै सर्वास्त्राण्याशिपो ददौ ॥
तस्य के न भविष्यन्ति नम्राः सम्राट् तवात्मजः १८३ ॥
- पौ रा राम पुरीं व्यक्तवानुगताः सर्व एव ते ॥
पांथा वटमिव श्रान्ता वार्योधा इव वारिधिम् ॥ १८४ ॥
- त म सातीरमागम्य पीत्वा तोयं द्रुमच्छदैः ॥
सूतानुजरुते रामः सुष्वाप शयने प्रभुः ॥ १८५ ॥
- स ज नान्वृक्षमूलेषु सुप्तानालोक्य दुःखितान् ॥
अपृथ्व जगमाशु दाशितोदग्गतिः क्षणं ॥ १८६ ॥
- द य मानमपि त्यक्तस्नेहं मत्वा रघूत्तमम् ॥
पौरा रुदंतो निःश्रीकामयोष्यामगमन् शनैः ॥ १८७ ॥
- प रा वृक्ष विना राममागतान्स्वपतीन् स्त्रियः ॥
रुदत्योर्गहयामासुराः तमेजन्वप्यनादराः ॥ १८८ ॥
- गो म तीमतरत्तीर्त्वा पूर्वं वेदश्रुतिं नदीम् ॥
उत्तीर्य स्पंदिकां रामः कोसलानत्यगादृतं ॥ १८९ ॥
- श्री ज न्हुकन्यामगमन् मुन्याश्रमविभूषिताम् ॥
शंकरस्य जटजूटाद्भ्रष्टां सुगरस्तेजसा ॥ १९० ॥
- म य र्घ्नीं ससृतेः प्राप्य शृंगनेरपुरं प्रति ॥
तत्रैगुदीतरोर्मले रथात्मभुरवातरत् ॥ १९१ ॥
- स ज नैः सह धर्मात्मा रामस्यात्मतनः सखा ॥
गुहो राजा निपादानामाजगाम समुत्सुकः ॥ १९२ ॥
- तं प शस्वी स्वयं रामः समालिङ्ग्यात्रवीदिति ॥
प्रियैः पितुर्हृषेस्तृप्तैरहमंग सुपूजितः ॥ १९३ ॥
- स रा प्रापुदकं प्राश्य सुप्ते रामे धरातले ॥
गुहः सत्सहस्रणोऽतिष्ठाद्विनिद्रश्चापवाणभृत् ॥ १९४ ॥
- र म णीयगुणः प्रातः गुमत्रं बहु सात्वदन् ॥
पितुः समीपं आहीति प्रोवाच विरहतुरम् ॥ १९५ ॥

मंत्ररामायण, अ०कां०.

- स श्री मान् मेटदुग्धेन गुहानीतेन राघवः ॥
 स लक्ष्मणो जटाः कृत्वाऽतरन्वाना समुद्रगां ॥ १९६ ॥
- य रा हादीन्मृगान् हत्वा चतुरः स कृताशनः ॥
 । न्यग्रोधमूले सुन्वाथ प्रातर्निर्गम्य राघवः ॥ १९७ ॥
- स म दर्शिनमर्चाहं भरद्वाजं रघूद्वहः ॥
 ॥ प्रयागे सायमासाद्य ननाम परया मुदा ॥ १९८ ॥
- र ज नीमवसद्दामो भरद्वाजाश्रमेऽर्चितः ॥
 चित्रकूटमगात्तेन मुनिना प्रोक्तवर्त्मना ॥ १९९ ॥
- ती य मस्य स्वसारं तां तीर्त्वा काष्ठैः कृतप्लवी ॥
 तस्यास्तीरे निशां नीत्वा चित्रकूटं नगं गतौ ॥ २०० ॥
- ध रा मरुवरान्त्वा वाल्मीकिप्रमुत्तान्प्रभुः ॥
 तत्राकरोत्पर्ण-शालां लक्ष्मणो भ्रातुराज्ञया ॥ २०१ ॥
- स म स्तं रामवृत्तान्तं गुहचारनिवेदितं ॥
 ज्ञात्वा सुमंत्रः साकितं प्रययौ गाढदुर्मनाः ॥ २०२ ॥
- रा ज मार्गेण सच्चिवः सुमंत्रः पिहिताननः ॥
 यत्र राजा दशरथस्तदेवोपययौ गृह ॥ २०३ ॥
- आ य ताक्ष्यस्तु ता दृष्ट्वा सूतं रामं विनाऽगतं ॥
 रुद्रुर्नृपतेर्भार्या मुञ्चितोन्वपतन्नृपः ॥ २०४ ॥
- र ज न्यामथपष्ठ्यां स शायं स्मृत्वा तमात्मनः ॥
 महिषी कथयामास राजा दशरथः स्वयं ॥ २०५ ॥
- क्ष य प्रियेण सत्वानां निशायां शद्रुवेधिना ॥
 शूद्रा कुक्षिभवो वैश्यपुत्रो देवि मया हतः ॥ २०६ ॥
- मां रा ज्ञि तत्पिता प्राह कुपितः पुत्रघातिनं ॥
 यथाहं पुत्रशोकेन त्वमप्यार्तो मरिष्यासि ॥ २०७ ॥
- स, म मासून् मुनेः शापः प्राप्तो हर्तुमसंशयः ॥
 अञ्जलिं ते करोम्यद्य साध्वि मर्तुं क्षमस्व मे ॥ २०८ ॥

- वि श्री रसाकुले राजा हा रामेति वदन्मुहु ॥
 १ अर्धरात्रे स्मरन् पुत्र जीवितातमुपागमत् ॥ २०९ ॥
 त रा त्र्यन्ते मृत ज्ञात्वा रुद्रु सकला स्त्रिय ॥
 भूय शोकार्णवे मग्न सर्वमन्त पुर पुर ॥ २१० ॥
 त म ह्या पालक तैलद्रोण्या सवेद्य साधव ॥
 चक्रुर्वसिष्ठेनादिष्टा सचिवा कार्यमस्य यत् ॥ २११ ॥
 स ज वेन पटून् दूतान वसिष्ठ प्राहिणोःस्वय ॥
 गत्वा भरतशत्रुघ्नावानिन्युस्ते पूर्णि प्रति ॥ २१२ ॥
 प्र य त्नात्सप्तभिर्गत्वा दिनैस्तावद्भिरेव ते ॥
 दूता भरतशत्रुघ्नागदाय पुनरागता ॥ २१३ ॥
 त्व रा वानेन्य मातु स ज्ञात्वा दुष्कर्म तत्तथा ॥
 गर्हयामास ता पापां भरतो भरतोर्षेण ॥ २१४ ॥
 आ म बुद्धेऽहिते क्रूरे भूरेषा तस्य धर्मत ॥
 य कौसल्यासुत श्रीमास्त्वया रामो विवासित ॥ २१५ ॥
 त्व ज गर्निवचरिता रामस्य त्वयि मातृधी ॥
 अतोह न यजामि त्वा दुष्टा तस्यैव गौरवान् ॥ २१६ ॥
 प्र य त सोसकृत्द्रोषात्ता धिक्कृत्वातिव सला ॥
 कौसल्या साचयामास चक्र तातस्य सक्रिया ॥ २१७ ॥
 स्व ज नया समक्ष ता मधरा हन्तुमुद्यत ॥
 शत्रुघ्न वारयामास भरतो रामसाध्वसात् ॥ २१८ ॥
 गे य कीर्तिर्गुरोराज्ञा विलम्ब्यापि महामति ॥
 भरतस्यक्तराज्येह श्रीराम शरण यया ॥ २१९ ॥
 श्री रा मान्यगुरुभ्रातृमातृपौरसुद्भृत ॥
 भरत शृगवेरस्थगुहेन सह सगत ॥ २२० ॥
 त म हर्षिर्भरद्वाज परीक्ष्य शुचिमानस ॥
 ससैय पूजयामास विससर्जाग्रजप्रिय ॥ २२१ ॥

- तं श्री मंतं चित्रकूटे ददर्श भरतोऽग्रजं ॥
 पतित्वा पादयोस्तस्य रुरोदातीवभक्तिमान् ॥ २२२ ॥
- पै रा सुं पितरं श्रुत्वा हातातेति भृशं रुदन् ॥
 सदारः सानुजो रामस्तस्मै नर्वा जलं ददौ ॥ २२३ ॥
- स म मापैर्वसिष्ठाद्यैः सच्चिवैर्मातृभिर्भृशं ॥
 गुरुरभ्यर्थितो रामो भरतेन निवर्तनं ॥ २२४ ॥
- तं न गादानुजं रामश्चतुर्दश समा वने ॥
 मया स्थेयं त्वया कार्यं राज्यं तातस्य शासनात् ॥ २२५ ॥
- श्रे य एतत्परं विद्वन्स्तु सत्यं वचः पितुः ॥
 प्रियमस्याश्वमे मातुर्निबन्ध तात मा कुरु ॥ २२६ ॥
- भा रा पनयनं तेऽहं कर्ता पूर्णे चतुर्दशे ॥
 मारोदीस्तात वर्षाणि गमिष्येऽथाशु मा शुचः ॥ २२७ ॥
- तं म हा मुनयः क्षिप्रं दशकंठवधैपिणः ॥
 भरतं प्रोचुरार्यस्य ग्राह्यं रामस्य ते वचः ॥ २२८ ॥
- द्वि न वर्षो वसिष्ठोऽपि प्रोवाचैवं ततः प्रभुं ॥
 भरतः प्रार्थयामास पादुके हेमभूषिते ॥ २२९ ॥
- द य यार्याधिरोह त्वं पादाभ्यां भक्तवत्सल ॥
 एतेहि सर्वलोकस्य योगक्षेमं विधास्यतः ॥ २३० ॥
- ते न स्वीशः सोधिरुह्य व्यवमुच्य च पादुके ॥
 प्रायच्छत्पुरुषव्याघ्रो भरताय महात्मने ॥ २३१ ॥
- प्र य तोराममाहासावहं पूर्णे चतुर्दशे ॥
 नद्रक्ष्यामि यदि त्वां तु प्रवेक्ष्यामि हुताशने ॥ २३२ ॥
- आ रा ध्यं भरतो नत्वा रामं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 मूर्ध्नि ते पादुके धृत्वा प्रययौ साश्रुलोचनः ॥ २३३ ॥
- तं म हार्षं भरद्वाजं नत्वाऽयोध्यां गतो व्रती ॥
 नंदिग्रामेऽवसन्मातृः संस्थाप्य पितुरालये ॥ २३४ ॥

- स श्री मान् राघवो हतुर्मैत्र काक कृतागत ॥
चिक्षेपाशु कुशे ब्राह्म सयोज्य प्रियकृत् स्त्रिया. ॥ ३३५ ॥
- प रा भूत स वधाम सर्वत्र प्रस्तमानस ॥
ब्रह्मणो वचनाद्राम प्राणार्थी शरण गत ॥ ३३६ ॥
- स म र्थेनातिकारुण्यात् सीतावचनगीरवात् ॥
रक्षितोऽस्त्राय दत्तैक तदाक्षि प्राणसकटे ॥ ३३७ ॥
- द्वि ज वृद पते श्रुत्वा तत्र षोडा प्रभु खरात् ॥
रावणावैरजात् पापात् जनस्थाननिवासिन. ॥ ३३८ ॥
- भ य द्रुतेषु विप्रेषु तत्रत्येषु गिरेस्ततः
रामोऽत्रैराश्रम गत्वा प्रणनाम तमादरात् ॥ ३३९ ॥
- दा रा नुजान्वित राम भगवानत्रिराहत ॥
सप्रक्ष्यागीचकारातिप्रेम्णा पुत्रमिवीरस ॥ ३४० ॥
- स म शीला महाभागामनसूया प्रिया स्वय ॥
प्रतिगृह्णीष्व वैदेहीमिमाभियत्रवीन्मुने ॥ ३४१ ॥
- नि ज पत्न्या महासाध्व्या प्रभाव तपसोद्भुत ॥
रामायासावाचचले श्रुणु वत्सेति सादर ॥ ३४२ ॥
- सा प दा भूदनावृष्टिर्दश वर्षाणि राघव ॥
अनया तात सृष्टानि भूगानि च फलानि च ॥ ३४३ ॥
- भो ज हुकयाप्यनया स्नानार्थे च तपस्विना ॥
आहूय सहसा वत्स स्नाश्रमेऽस्मिन्प्रवर्तिता ॥ ३४४ ॥
- भ य प्रशमन राम विघ्नाना लीलया कृत ॥
दशवर्षसहस्राणि तपस्तप्त पुराऽनया ॥ ३४५ ॥
- सु रा णामपि कार्षार्धमनयोघ्नप्रभावया ॥
दशरात्र कृता रात्रि सेय मातव तेऽनघ ॥ ३४६ ॥
- न य स्कार्या समस्तानामिम राम तपस्विनी ॥
अभिगच्छतु वैदेही वृद्धामक्रोधना प्रति ॥ ३४७ ॥

स श्री मान्मैथिलीमाह श्रुतं तैतन्मुनेर्वचः ॥
 श्रेयोर्यं राजपुत्रि त्वमभिगच्छ तपस्विनीं ॥ २४८ ॥
 ध रा कन्या तथेत्युक्त्वा मुनेः पत्नीं महासतीं ॥
 । अभ्यवादयदव्यग्रां स्वं नाम समुदाहरत् ॥ २४९ ॥
 सा म हार्षीप्रयां नत्वा तापसीं तां दमान्विता ॥
 । बद्धांजलिपुटा दृष्टा पर्यपृच्छदनामय ॥ २५० ॥
 प्रां ज लि जानकीमाह ब्राह्मणी ब्रह्मवादिनी ॥
 बालाऽपि वत्से प्रौढा त्वं दिष्ट्या धर्ममवेक्षते ॥ २५१ ॥
 प्रि य मेतं त्वमेवं चेद्वत्से नित्यमनुव्रता ॥
 शुद्धं यशश्च धर्मं च जगत्सु समवास्तसि ॥ २५२ ॥
 न रा धिपसुते सीते किं प्रियं करवाणि ते ॥
 । इति श्रुत्वा वचस्तस्याः सा तां प्रांजलिरब्रवीत् ॥ २५३ ॥
 म य सर्वं प्रियं मातर्जातं त्वत्पाददर्शनात् ॥
 । कृतकृत्याऽस्मि ते दृष्ट्या दुर्लभोऽयमनुग्रहः ॥ २५४ ॥
 भा ज नं तां प्रसादस्य ज्ञात्या सीतामथारब्रवीत् ॥
 । इदं दिव्यं परं माल्यं भूषणान्पुनरं वरं ॥ २५५ ॥
 प्र य च्छामे गृहाण त्वमगारगं च कन्यके ॥
 शोभायेष्यसि गात्राणि सर्वमेतत्सदा नवं ॥ २५६ ॥
 स्र ज स्तथांगरामं च वस्त्रमाभूषणानि सा ॥
 । प्रतिगृह्णातिके तस्यौ बद्धांजलिद्वारधीः ॥ २५७ ॥
 प्रि य मस्या मुनेः पत्न्याः कर्तुं सीता स्वयंवरं ॥
 । आत्मनः कथयामास पृष्टं सर्वं सविस्तरं ॥ २५८ ॥
 तां रा मोऽलंरुतां दृष्ट्वा जानकीमनसुषया ॥
 जहर्ष लक्ष्मणोऽप्यत्रि मुनिमोपृष्ट निर्घयी ॥ २५९ ॥
 स म यूरमिवांभोदो मुनिसंघं प्रहर्षयन् ॥
 यनं विवेश श्रीरामो मनः शुद्धं सतामित्र ॥ २६० ॥

॥ इति श्रीमंत्ररामायणे रामनन्दनमयूरविरचितेऽयोध्याकाण्डे विशो मंत्रः ॥

आरण्यकांडम्.

- रामः श्रीमान् स प्रविश्य दंडकारण्यमान्त्वान् ॥
 ददर्श तत्र पुण्याढ्यं तापसाश्रममंडलम् ॥ १ ॥
 सुचि रा हितसंकल्पा रुचिराशिं तपोधनाः ॥
 श्रीरामं पूजयामासू राक्षसेभ्योऽभयार्थिनः ॥ २ ॥
 जगा म तैरनुज्ञातस्तस्मादाश्रममंडलात् ॥
 विराधं राक्षसं रामो ददर्शातीव भीषणम् ॥ ३ ॥
 सीतां ज ग्राह सहसा सोऽभिदुत्य निशाचरः ॥
 वाणीविद्धोऽपि तां सन्वा तावुभौ रामलक्ष्मणौ ॥ ४ ॥
 धृत्वा य यौ बलान्धस्य स्कंधे बालाविवेश्वरौ ॥
 रुदोद सीता शोकार्ता ततः क्रुद्धौ बलांबुधौ ॥ ५ ॥
 प्रव रा भ्यामसिंभ्यां तं चक्रतुर्बाहुवर्जितं ॥
 उद्यम्योद्यम्य बाहुभ्यां तौ निष्पिपिपतुर्भुवि ॥ ६ ॥
 विद्धो म भण्योप शरैः च्छिन्नबाहुश्चमुष्टिभिः ॥
 पाट्णिभिर्मदितो गाढं तथापि न ममार सः ॥
 गाढं ज गन्पतिः कंठे पाट्णेनाक्रम्य राक्षसम् ॥
 उवाच लक्ष्मण गर्ते पिहितोऽयं मरिष्यति ॥ ८ ॥
 मुक्तो य क्षेशशापार्तं राघवं प्राह तुवरुः ॥
 शरभंगं मुनिं गच्छ स ते श्रेयो विधास्यति ॥ ९ ॥
 गर्ते ज गयां निक्षिप्य मृदापर्यं निशाचरम् ॥
 शरभगाश्रमं सीतामाश्वास्थाभिजगाम सः ॥ १० ॥
 तद य स्थमिवादित्यं दूरत्संप्रेक्ष्य वासवं ॥
 शरभगेन संमंत्र्य तस्मिन्पगते प्रभुः ॥ ११ ॥
 सदा रा भ्यः स्वयं रामः सदारानुजानिर्मुनि ॥
 स्वनाम संकीर्त्य ततो ननाम विनयेन तम् ॥ १२ ॥
 कोऽप म त्रागतो देव शीत पृष्टो महामुनिः ॥
 शरभंगोऽववाहाम मां नेतुं हरिरागतः ॥ १३ ॥

सोहं श्री मंत्रमभ्यर्च्य त्वां प्रियातिथिमागतम् ॥

। ब्रह्मलोकं गमिष्यामि त्वत्समक्षं जगद्गुरो ॥ १४ ॥

इति रा जीवनेत्रं तमुक्त्वा संपूज्य सादरम् ॥

॥ प्रविश्याम्री क्षणादेव दिव्यरूपोऽभवन्मुनिः ॥ १५ ॥

पिता म हादिभिर्देवैर्देवर्षिभिरुपागतेः ॥

नीतोविमानमारोप्य रामदर्शननिर्वृतः ॥ १६ ॥

समा ज स्तत्र तत्रत्यमहर्षीणां रघूत्तमं ॥

सत्कृत्य दर्शयामास राक्षसनिहतान्मुनीन् ॥ १७ ॥

तेभ्यो य शश्विप्रवरोऽभयं दत्त्वाऽभयप्रदः ॥

शरभंगप्रकथितं सुतीक्ष्णाश्रममभ्यगात् ॥ १८ ॥

तं स्म रा धिकलावप्यं सदारं सानुजं नतम् ॥

आलिङ्ग्य मुर्ध्निवघ्राय सुतीक्ष्णोऽतीवनिर्वृतः ॥ १९ ॥

पर म प्रेमलात् तस्मात्प्राप्य सत्कारमुत्तमं ॥

अन्यानपि ययी द्रष्टुं दंडकारण्यवासिनः ॥ २० ॥

मार्गे ज नकजैवाच्च हिंसा नेष्टा तपोवने ॥

तामाह ब्रह्मरक्षार्थं हिंसा कार्येति राघवः ॥ २१ ॥

॥ रामो य यौ वने धन्वी कवची सासिरग्रतः ॥

॥ मध्ये सीता पृष्ठतस्तु लक्ष्मणोऽनुजगाम ताम् ॥ २२ ॥

ते यो ज नायतं सायं तदाकं ददृशुर्वने ॥

॥ गीतवादित्रनिर्घोष तस्मिन् शुश्रुबुरद्भुतम् ॥ २३ ॥

विस्म य स्य पदं रामः पप्रच्छ सहवासिनं ॥

॥ मुनिर्धर्मभूतं ज्ञानं स प्राह रघुर्नन्दनम् ॥ २४ ॥

अम रा स्तपसोभीता मांडकर्णेर्महात्मनः ॥

विभ्रं कर्तुं योजिंतास्तैः पंचाप्तरस उत्तमाः ॥ २५ ॥

नीतो म दनवश्यत्वं ताभिरत्र स तापसः ॥

तासां सरसि रामायं गीतवादित्रसद्ध्वनिः ॥ २६ ॥

श्रुत्वा श्री मान्महाश्वर्यामिषाह जयतां वरः ॥

जगाम चाश्रमास्तेषां पर्यायेण तपस्विनां ॥ २७ ॥

भूसु रा णाम्नाश्रमेषु रममाणस्य सःपते ॥

॥ सुखेन दंडकारण्ये ययुः सवत्सरा दश ॥ २८ ॥

आश्र म प्रवरं रामः सुतीक्ष्णस्य मुने पुन ॥

जगाम न्यवसत्तत्र कचिःकालमरिंदमः ॥ २९ ॥

घैट ङ स्याश्रम राम सुतीक्ष्णप्रोक्तवर्त्मना ॥

गच्छस्तद्भ्रातुरभ्यागादाश्रम प्रथम पथि ॥ ३० ॥

कथां य शस्करां राम कुभजस्य महात्मनः ॥

वातापोल्वलयोर्हतुः कथयामास सन्मतां ॥ ३१ ॥

भ्रातु रा श्रममासाद्य कुभयोनेस्तपोनिधेः ॥

रामः सीता च सौमित्रिः सत्कृतिं प्राप्य निर्वृताः ॥ ३२ ॥

जगा म तदनु भ्रात्रा सीतियानुगतः पथि ॥

पुण्य रम्याश्रमपद रामः कलशजन्मनः ॥ ३३ ॥

अनु ङ न्मानमनुग लक्ष्मण राघवोऽब्रवीत् ॥

आश्रमोऽय भगवतो यच्छाता मृगपक्षिणः ॥ ३४ ॥

वत्सा य माश्रमः सेव्यः प्रयतैरेव नेतरैः ॥

नात्र रक्ष प्रवेशोऽस्ति प्रतापोऽस्य मुनेर्महान् ॥ ३५ ॥

पत्ते ङ सोऽनिशं भीतो विध्योऽद्यापि न वर्धते ॥

यत्स किं बहुनोक्तेन पीतोपेनाखिलोऽबुधिः ॥ ३६ ॥

विन य ह्योऽस्ति सौमित्रे सात न प्रविशाग्रतः ॥

निवेदयेह मां प्राप्तमृषये सह सीतया ॥ ३७ ॥

उदा रा मुक्तिमाकर्ण्य प्रविश्याश्रममद्भुतम् ॥

अगस्थशिष्यमासाद्य वाक्यमेतदुवाच सः ॥ ३८ ॥

पुत्रो म ह्यपतेर्षेष्ठो रामो दशरथस्य यः ॥

प्राप्तोऽहं मुनिश्रेष्ठ भार्यया सह सीतया ॥ ३९ ॥

अहं श्री मत एतस्य भक्तो भ्राताऽनुजोद्विज ॥ ४० ॥

। इष्टुमिच्छाम इति त भगवन्तं निवेद्यताम् ॥ ४० ॥

सीमे रा लयमासाद्य प्रोवाच प्राञ्जलिर्गुरुम् ॥ ४१ ॥

। भगवन् सीतया प्राप्ते त्वां द्रष्टुं रामलक्ष्मणौ ॥ ४१ ॥

श्रुत्वा म हात्मा तं प्राह यत्त किं न प्रवेशितौ ॥ ४२ ॥

। मयापि रामागमन मनसा काङ्क्षित चिरम् ॥ ४२ ॥

सानु न न्यानमाशु त्वं ससीतं राममानय ॥ ४३ ॥

। इत्युक्तः स तथेत्युक्त्वा लक्ष्मणं प्राह तापसः ॥ ४३ ॥

दर्श य काप्रजस्तेऽय भगवांस्त्वुं प्रतीक्षते ॥ ४४ ॥

। सभार्यः स मुनिं द्रष्टुमेतु प्रावेशतु स्वयम् ॥ ४४ ॥

स त्व रा कान् सुमित्रापाः पुत्रस्तभृषिभात्मनः ॥ ४५ ॥

। अग्रजं दर्शयामास रामं सीतासमान्वित ॥ ४५ ॥

शिष्यो म हर्षेस्तद्विद्वान् प्रीथितं यचनं ब्रुवन् ॥ ४६ ॥

। प्रावेशयद्ययान्यार्यं सत्काराहं सुसत्कृतम् ॥ ४६ ॥

रामो न नकजा देवो लक्ष्मणश्चाश्रमे मुनेः ॥ ४७ ॥

। देवस्थानानि पश्यंतः प्रवेश चकुरुत्सुकाः ॥ ४७ ॥

ततो य याभ्रातिर्मांशुर्निर्गतोऽभिगृहान्मुनिः ॥ ४८ ॥

। तं दृष्ट्वा राघवः प्राह पश्य लक्ष्मण यः श्रुतः ॥ ४८ ॥

सोऽयं स गति विख्यातः कुंभजन्माऽपरोविधिः ॥ ४९ ॥

। औदार्येणावगच्छामि निदानं तपसाभिद ॥ ४९ ॥

आम्नोय राशेस्तस्याथ सीतया सह सानुजः ॥ ५० ॥

। पादौ नप्राह विनयाद्दामः सद्धर्मपालकः ॥ ५० ॥

सदा रा वरज राममगस्योऽभ्यर्च्य वैष्णवम् ॥ ५१ ॥

। धनुः शरं ब्रह्मदत्तं तूणी चाक्षयसायकी ॥ ५१ ॥

दवो म हासि चोवाच महैरेणेदमपितम् ॥ ५२ ॥

। जयाय प्रतिगृण्हीष्व त्वमायुधमनुत्तमम् ॥ ५२ ॥

रामः श्रीं मान् गृहीत्वा तान्यायुधानि महामूर्ध्नि ॥ १४ ॥

१. ननाम यस्याशिनितो न नामे ह्यूनमोजसा ॥ १३ ॥

कांता रा खिन्नचित्तेयं कांता राम तवोचिता ॥ १४ ॥

१. १. धन्या जनकराजस्य कन्यां मन्यामहे वयं ॥ १४ ॥

एवं म नोहरां वाचं वदतं कुंभसंभवं ॥ १५ ॥

१. १. ॥ उवाच प्राञ्जलिर्नत्वा सत्वाकारो रघुत्तमः ॥ १५ ॥

सानु ज्ञ स्य सभार्यस्य गुणैस्तुष्टोऽसि मे गुरो ॥ १६ ॥

१. १. १. धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि वस्तुं देशं तु बोधय ॥ १६ ॥

वासा य ते स्थलं राम गोदावर्यास्तटेऽनघे ॥ १७ ॥

१. १. १. ख्यातं पंचवटीयास्ते कुरु तत्राश्रमं शुभं ॥ १७ ॥

इत्य रा तिवधोद्युक्त उक्तस्तेन महर्षिणा ॥ १८ ॥

१. १. १. तं प्रणम्य रघुत्तंसस्ततः पंचवटीं ययौ ॥ १८ ॥

स भी म विक्रमो रामो गच्छन् पंचवटीं पथि ॥ १९ ॥

१. १. १. आससादांतरा गृध्रं महाकायं महामूर्तिं ॥ १९ ॥

सानु ज स्तं प्रमुग्धं मेने मनसि राक्षसं ॥ २० ॥

१. १. १. कोमवानिति पप्रच्छ स चाह प्रीतमानसः ॥ २० ॥

सखा य मात्मनोविद्धि पितुर्दशरथस्य मां ॥ २१ ॥

१. १. १. वस रामारुणसुतं गृध्रं नाम्ना जटायुषं ॥ २१ ॥

अग्र ज न्मा च मे नाम्ना संपातिरिति विश्रुतः ॥ २२ ॥

१. १. १. सहापस्ते भविष्यामि रतिष्यामि च जानकीं ॥ २२ ॥

तं व य स्यं पितुः प्रेम्णा प्रतिपूज्य स्नुषामिमां ॥ २३ ॥

१. १. १. ज्ञात त्वं पालयेत्युक्त्वा रामः पंचवटीं गतः ॥ २३ ॥

रुचि रा मग्रजाज्ञातः पर्णशालां महामतिः ॥ २४ ॥

१. १. १. पंचवटीं चकाराशु सीमिश्रिर्भ्रवत्सलः ॥ २४ ॥

तस्यो म नुप्पचरितः ससीतः सानुजः सुरसं ॥ २५ ॥

१. १. १. उवाच भगवान् रामो मुनिवृत्तिं समाश्रितः ॥ २५ ॥

तत्र श्री महार राम हेमते प्रेक्ष्य राक्षसी ॥

॥ १ ॥ यदृच्छयाऽऽ गता पापा बभूव स्मरमोहिता ॥ ६६ ॥

स्वसा रा क्षतरानस्य रडा शूर्पणखाभिधा ॥

॥ २ ॥ समासाद्य सुदुर्वृत्ता सद्वृत्तमशिवा शिवे ॥ ६७ ॥

अस म र्या समर्थे त सुस्वर भैरवस्वना ।

॥ ३ ॥ प्रियरूप विरूपा सा वृद्धा तरुणमब्रवीत् ॥ ६८ ॥

कस्त्व न टो शस्त्रधरः सभार्यो योतुसेवितं ॥

॥ ४ ॥ इम देश कथ प्राप्तः किमागमनकारणम् ॥ ६९ ॥

रामो य थावदाखिल ऋजुवृद्धितयेवतां ॥

॥ ५ ॥ आदित. कथयामास विस्तराद्बुत्तमात्मन. ॥ ७० ॥

ताच रा मोप्यये का त्वं मनोज्ञागीह राक्षसी ॥

॥ ६ ॥ प्रतिभासि मम ब्रूहि तत्त्वेनेत्यवदत्पभुः ॥ ७१ ॥

वृत्त म धुरवाग् व्यक्त कथयामास कामुकी ॥

॥ ७ ॥ अह शूर्पणखा नाम राक्षसी कामरूपिणी ॥ ७२ ॥

भ्राता न गैरावणो मे यदि ते श्रोत्रमागत ॥

॥ ८ ॥ प्रवृद्धनिद्रश्च सदा कुभकर्णो महाबल. ॥ ७३ ॥

तथा य तात्मा धर्मज्ञस्यक्तराक्षसचेष्टितः ॥

॥ ९ ॥ विभोषणः ख्यातवीर्यो भ्रातरी खरदूषणौ ॥ ७४ ॥

तेभ्यो ज न्मत एवाह वीर्येणाभ्यधिका सदा ॥

॥ १० ॥ त्वामुपेताऽस्मि भावेन भर्तारं पुरुषोत्तम ॥ ७५ ॥

चिरा य भव मे भर्ता सीतया र्कं करिष्यसि ॥

॥ ११ ॥ विकृता च विरूपा च न सेय सदृशी तव ॥ ७६ ॥

अह रा-मानुरूपा ते भार्यारूपेण पश्य मा ॥

॥ १२ ॥ इमां तेऽह सह भ्रात्रा भक्षयेष्यामि मानुषी ॥ ७७ ॥

एव म स्यावचः श्रुत्वा प्रहस्याह विशारद ॥

॥ १३ ॥ कृतदारोऽस्मि भवति भार्येय दयिता मम ॥ ७८ ॥

शृणु श्री मति रामाणां त्वद्विधानां तु सर्वथा ॥ १० ॥

॥ स्वच्छंदचित्तवृत्तीनां संपत्नी दुःसहा खलु ॥ ७९ ॥

एष रा जीव नयनोऽरुतदारो गुणाकरः ॥ ८० ॥

॥ एन भज विशालाक्षि भर्तारं भ्रातर मम ॥ ८० ॥

सा का म मोहिता रामं विसृज्योवाच लक्ष्मणम् ॥ ८१ ॥

॥ अस्य रूपस्य ते युक्ता भार्याहं चरवणिनी ॥ ८१ ॥

मां भ ज प्रियमख्यंतं त्व वने प्राप्स्यसि ध्रुव ॥ ८२ ॥

॥ तवः शूर्पणखां स्मित्वा सौमित्रिर्युक्तमब्रवीत् ॥ ८२ ॥

यवी य सी भवार्यस्य भार्या त्वं मद्विरेक्षणे ॥ ८३ ॥

॥ कथं दासस्य मे दासी भार्या भवितुमिच्छति ॥ ८३ ॥

एतां रा त्रिचरि स्पष्टं विरूपां निर्णेतोदरीं ॥ ८४ ॥

॥ शृद्धां भार्यां परित्यज्य त्वामेवैष मज्जिष्यति ॥ ८४ ॥

रूप म सद्भुतमिदं कोहि संस्रज्य सुंदरि ॥ ८५ ॥

॥ मानुषीषु वरारोहे कुर्याद्भावं, विचक्षणः ॥ ८५ ॥

सोट न स्यं पुनारामं परिहाता विचक्षणा ॥ ८६ ॥

॥ ससीतमतिदुर्धर्ममब्रवीत् क्लाममोहिता ॥ ८६ ॥

इमां य स्मादवष्टभ्य विरूपामसतीं स्त्रियं ॥ ८७ ॥

॥ अनुरूपां सुकुलजां न मां त्वं बहु मन्यसे ॥ ८७ ॥

तदो न सीतामत्राहं भक्षयिष्यामि मानुषीं ॥ ८८ ॥

॥ स्वया सह चारिष्यामि निःसपत्ना यथासुत ॥ ८८ ॥

अन्या य वृत्तेत्युक्त्वा सा तां मृगाक्षीमल्यतेदृक् ॥ ८९ ॥

॥ अभ्यगच्छसुसक्रुद्धा महोल्का रोहिणीमिव ॥ ८९ ॥

तां क्रू रा मसतीं वाचा निगूढ कुपितः प्रभुः ॥ ९० ॥

॥ उवाच लक्ष्मणं क्रूरैः परिहासो न समतः ॥ ९० ॥

इमां म सामसाध्वीं त्वं विरूपामतिदारुणां ॥ ९१ ॥

॥ रासतीं पुरुषव्याघ्र विरूपयितुमर्हसि ॥ ९१ ॥

इति श्री मत आर्यस्य श्रुत्वाज्ञां लक्ष्मणः कृती ॥ ११ ॥
 ॥ १ ॥ उद्धृत्य खड्गं चिच्छेद तस्या नासां श्रुती च सः ॥ ९१ ॥
 प्रल रा सिच्छन्नकर्णनासात्युग्रं विनैव सा ॥ १२ ॥
 ॥ २ ॥ यंयागतं प्रदुद्राव घोरा शूर्पणखा वनं ॥ ९३ ॥
 तदा म होत्रां सां पापा राक्षसी शोणितेक्षिता ॥ ९४ ॥
 ॥ ३ ॥ चिकार विविधानादान्यथा प्रावृषि तोयदः ॥ ९५ ॥
 म्वाग्र त्त स्य खरस्याती जनस्थानगतस्य सा ॥ ९६ ॥
 ॥ ४ ॥ पपात पुरतः क्रूराकारां ऽऽकाशादिवाशानिः ॥ ९७ ॥
 त्ररो ऽप शस्करं दृष्ट्वा तत्तां पप्रच्छ केन ते ॥ ९८ ॥
 ॥ ५ ॥ दुर्दशेयं कृता ब्रूहि को ऽगुप्त्या प्रेतुदसंहि ॥ ९९ ॥
 त सु रा णां पतिः शक्रः शक्तः कर्तुं मेमाप्रियं ॥ १०० ॥
 ॥ ६ ॥ को ऽयमेवं महावीर्यस्त्वां विरूपा चकार यः ॥ १०१ ॥
 तं ख्ये म या हतस्पोत्रैः शरैः संकृतमर्मणः ॥ १०२ ॥
 ॥ ७ ॥ सफेनं रुधिरं कस्य मेदिनी पातुमिच्छति ॥ १०३ ॥
 ताव्या ज हार तरुणीं सुकुमारी महाबली ॥ १०४ ॥
 ॥ ८ ॥ पुढरीकविशालाक्षी चीररुष्णाजिनांबरी ॥ १०५ ॥
 तव य स्को धर्मरती कलमूलशनी मुनी ॥ १०६ ॥
 ॥ ९ ॥ सुत्री दशरथस्यास्तां भ्रातरी रामलक्ष्मणी ॥ १०७ ॥
 दृष्टा ज गत्यनुपमा तयोर्मध्ये सुमध्यमा ॥ १०८ ॥
 ॥ १० ॥ तरुणीं रूपसंपन्ना सर्वाभरणभूषिता ॥ १०९ ॥
 संभू य ताम्यां भ्रातृभ्यां निमित्तीकृत्य तां स्त्रियं ॥ ११० ॥
 ॥ ११ ॥ इमाम्बस्थो नीता ऽहं यया ऽनाया सती तथा ॥ १११ ॥
 तयो रा गस्कंतोरथ तस्यांश्चापि खरानृजाः ॥ ११२ ॥
 ॥ १२ ॥ सफेनं पातुमिच्छामि रुधिरं रणमूर्धनि ॥ ११३ ॥
 एव म स्याः खरः श्रुत्वा स्वमुः प्रियीचकैषियां ॥ ११४ ॥
 ॥ १३ ॥ वीरानाज्ञापयामास चतुर्दश निशाचरान् ॥ ११५ ॥

रामः श्रीमांस्तया सार्द्धमात्मानं हन्तुमागतान् ॥
 उवाच नौ तापसयोः किमर्थमुपहिंसनं ॥ १०५ ॥
 ऊचू रा क्षसवीरास्ते भर्तुर्नः कर्तुरप्रिय ॥
 ॥ तव रक्तमिय पातु राम कामयतेऽधुना ॥ १०६ ॥
 ते प्र म चाः परे शून्यान्वेवमुक्त्वा प्रचिक्षिपुः ॥
 ॥ तानि चिच्छेद तावोद्भूः शरैरामश्वतुर्दश ॥ १०७ ॥
 ततो ऋ घान तान् रामश्वतुर्दशभिराशुगैः ॥
 ॥ क्रुद्धा प्रधाविताभूयः सा किञ्चिच्छुष्कशोणिता ॥ १०८ ॥
 दत्ता य तेऽस्यभिमत तत्कर्तुं राक्षसा मया ॥
 स्वसः पुनां रेदिषि किं पप्रच्छेति स तां खरः ॥ १०९ ॥
 पाम रा स्ते हतास्तेन तदैवेति शशत सा ॥
 ॥ निन्द स खरं मर्याद्वीतस्त्व बालिशेति तं ॥ ११० ॥
 सोऽतिम न्युः खरः प्राह दूषण स्वचमूपति ॥
 ॥ चतुर्दश सहस्राणि निर्मातु मम राक्षसाः ॥ १११ ॥
 रथं ऋ यावह क्षिप्रमुपस्थापय सायुध ॥
 ॥ तेन चोद्योजिता सेना स्यंदनः स्थापितोऽग्रतः ॥
 तं ज य प्रदमासुख स्यंदन राक्षस खरः ॥
 ॥ निर्जगाम जनस्थानात् कृत्वा स्वबलमग्रतः ॥ ११३ ॥
 परा ऋ यद्रमत्युभ्रमुत्पातशतमुद्रतः ॥
 ॥ अश्वितयन् खरः प्राप्त आश्रम कालचोदितः ॥ ११४ ॥
 तद्ग य प्रदमुदामदुदुभिष्वनिसूचित ॥
 ॥ रक्षः सैन्य हन्तुकामो रामो रुद्रमणमब्रवीत् ॥ ११५ ॥
 त्वं वी रा शु धनुष्माणिर्गृहीत्वा जानको द्रुत ॥
 ॥ गुह्यामाश्रय शैलस्य दुर्गा पादपसकुला ॥ ११६ ॥
 वत्स म द्वाक्यमेतन्न प्रत्याख्येयमिह स्वया-॥
 ॥ मेमासि क्षापितोऽग्निभ्यां सौमित्रे गच्छ माचिरं ॥ ११७ ॥

- गते श्री मति सीमित्री गुहामादाय जानकीं ॥
 रामो वभूव सप्तद्वी रत्नसां निधनेप्सया ॥ ११८ ॥
- व्योम्नि रा त्रिचरध्वंसं द्रष्टुं देवाः समागताः ॥
 तेजसाप्यापितं रामं ददृशुर्विस्मयान्विताः ॥ ११९ ॥
- अथा म र्पवशं सैन्यं खरस्य त्रिविधायुधं ॥
 ववर्ष रामे सर्वत्र मेघजालमिवाचले ॥ १२० ॥
- यथा ज लधरं वातः शस्त्रीघं व्यधमत्प्रभुः ॥
 गांधर्वेण बलं कृत्स्नं जघानाशु खरस्य तत् ॥ १२१ ॥
- अप्र य त्नेन तत्सैन्यं हत्वा दाशरथी रणे ॥
 म्यवधीदूषणं सेनापतिं त्रिशिरसं च तं ॥ १२२ ॥
- प्रख रा युध उदामः खरो राक्षसपुंगवः ॥
 मुष्टिदेशे रघुपतेर्धनुश्चिच्छेद संगरे ॥ १२३ ॥
- ततो म हृद्धनुर्दत्तं यदगस्त्रेण वैष्णवं ॥
 तत्सज्यमकरोद्रामस्तं ततस्त खरैः शरैः ॥ १२४ ॥
- खरो ज न्ये छिन्नगदाच्छिन्नसाल्ये निरायुधः ॥
 मत्तो हृधिरगंधेन राममभ्यद्रवद्द्रुतं ॥ १२५ ॥
- दृष्ट्वा य शरिवरामस्तमापततं महाजवं ॥
 अपासर्पाद्विप्रपदं किञ्चित्त्वारितविक्रमः ॥ १२६ ॥
- धैर्यं - ज - यामं नाशाप खरस्य समरे शरं ॥
 रामो जग्राह दिव्यं तं ब्रह्मदंडमिवापरं ॥ १२७ ॥
- जया य दत्तं मुनिना कुंभजेन महात्मना ॥
 संदधे च स धर्मात्मा मुमोच च खरं प्रति ॥ १२८ ॥
- मुक्तो रा घवराजेन खरोरस्पपतच्छरः ॥
 स पपात खरो भूमौ दह्यमानः शराम्निना ॥ १२९ ॥
- पुरा म हेशानिर्दग्धः श्वेतारण्ये यथांधकः ॥
 स वृत्र इव वजेण फेनेन नभौचिर्यथा ॥ १३० ॥

- रामे श्री मति सप्राप्तविजये निहते खरे ॥
 देवदुदुभयोनेदु पुष्पवृष्टिर्महत्पभूत् ॥ १३१ ॥
- अम रा अद्भुवन् हृष्टा अहो सर्वे निशाचरा ॥
 अर्द्धाधिकमुहूर्तेन रामेण निहता रणे ॥ १३२ ॥
- राम म हर्ष योऽगस्त्यप्रमुखा हर्षनिर्भरा ॥
 पूजयित्वाचुरिन्द्रस्त शरभगाश्रम स्वय ॥ १३३ ॥
- सता ज गमितदर्शमिम देशमुपापत ॥
 आनीतस्त्व वधायैषा राक्षसाना महर्षिभि ॥ १३४ ॥
- प्रत्य य स्वयि नो राम राजर्षिकुलभूषण ॥
 स्वस्यस्तु ते कृत कार्यं महदशरथात्मज ॥ १३५ ॥
- एव रा क्षसहतार पूज्यमान महर्षिभि ॥
 लक्ष्मणो मुदितोऽभ्येय ननामाग्रजमीश्वर ॥ १३६ ॥
- रक्षो म देनमाश्लिष्ट समीक्ष्य विजयश्रिया ॥
 बभूव हृष्टा वैदेही भर्तार परिषस्वजे ॥ १३७ ॥
- ततो ज वेन निर्गय जनस्थानादकपन ॥
 प्रविश्य लका वित्रस्तो रावण वाक्यमब्रवीत् ॥
- सैन्य य ते जनस्थाने प्रभो तत्सकल हत ॥
 खरश्च निहत सख्ये कथंचिदहमागत ॥ १३९ ॥
- श्रुत्वा ज गद्गुनिवार्यप्रतापो दशकधर ॥
 अकपनमुवाचेद् निर्दहन्निव तेजसा ॥ १४० ॥
- रे कोऽय मेव बलवान् जनस्थानविनाशकृत् ॥
 कृत्वा मे विप्रिय शक्य सुख प्राप्तु न वञ्चिणा ॥ १४१ ॥
- राज्ञे रा जेन न न वा यमेन न च विष्णुना ॥
 कालस्यचाप्यह कालो दहेयमपि पावक ॥ १४२ ॥
- मृत्यु म रणधर्मेण सयोजयितुमुत्सहे ॥
 अकपनस्तथा क्रुद्ध ययाचेऽभयमीश्वर ॥ १४३ ॥

- ददी श्री मान् दशग्रीवोऽभय तत उवाच सः ॥
 पुत्रो दशरथस्यास्ते रामो नाम महाबलः ॥ १४४ ॥
- तेन रा वण वीरेण भास्कराधिकतेजसा ॥
 सदूपणः सत्रिशिरा जनस्थाने हतः खरः : १४५ ॥
- तत्स म न्युर्दशग्रीवः श्रुत्वाऽकपनभाषित ॥
 नागेंद्र इव निश्चस्य वचन चेदमब्रवीत् ॥ १४६ ॥
- मभु ज स्त्रिदशैर्भुक्तः स रामो वैद्रसंयुतः ॥
 उपषातो जनस्थान ब्रूहि कच्चिदकंपन ॥ १४७ ॥
- अभ य प्रदमुग्र तमुवाचेदमकपनः ॥
 रामो नाम महातेजाः श्रेष्ठः सर्वधनुष्मतां ॥ १४८ ॥
- तस्य रौ केटुसंकाशवदनो दुद्रुभिस्वनः ॥
 कनीयान् लक्ष्मणो भ्राताऽनुरूपो वीर्यसंपदा ॥ १४९ ॥
- यथा म रुत्सहायोऽमिर्दुःसहः सर्वदेहिनां ॥
 तथा सलक्ष्मणो रामो द्विपतां राक्षसेश्वर ॥ १५० ॥
- हता ज नस्थानगताः सर्वे रामेण राक्षसाः ॥
 न तस्य पुरतः स्थातु शक्यमद्भुततेजसैः ॥ १५१ ॥
- वृत्ता ष तभुजः श्यामो रामो राजीवलोचनः ॥
 दृष्टः पलायमानैस्तैः सर्वैरेवाग्रतः स्थितैः ॥ १५२ ॥
- स्ययं ज नस्थानमह गामिष्यामि सलक्ष्मणं ॥
 रामं हंतुमिति प्राह क्रोधांधो दशकंधरः ॥ १५३ ॥
- प्रल य ज्वलनाकारं तमाहाकंपनः प्रभो ॥
 असाध्यः कुपितो रामो विक्रमेण महायशाः ॥ १५४ ॥
- नहि रा जन् स रामोऽद्य शक्यो जेतुं रणे त्वया ॥
 समग्रैरक्षैस्त्वाऽपि स्वर्गः पापजनेरिव ॥ १५५ ॥
- न त म न्ये बध्यमह सर्वे देवासुरैरपि ॥
 अय तस्य बधोपापस्तमाकर्णय मन्मुखात् ॥ १५६ ॥

- तस्य श्री रिव भार्याऽऽस्ते सीता नामातिसुंदरी ॥
 रैयामा समविभक्तागी स्त्रीरत्न रत्नभूषिता ॥ १५७ ॥
- तां ह रा शु प्रलोम्य त्वं प्रथमं राममशरिम् ॥
 सीतया रहितः क्षिप्र सोऽसह्यो न भविष्यति ॥ १५८ ॥
- मत्वा म तं हित तस्य तमुवाचाथरावणः ॥
 नाट प्रातर्गोमिष्यामि समानेष्यामि तामिह ॥ १५९ ॥
- ततोऽ ज्ञे इवैः प्रवरैर्वैर्मतो दशाननः ॥
 सीतां हर्तुमनाः क्षिप्र लंकाया निर्गतोवली ॥ १६० ॥
- स वि^३ य त्पथमाविश्य रथमारुह्य कामगम् ॥
 उत्तर तीरमगमतीर्त्वा नदनदीपान्तं ॥ १६१ ॥
- प्राप रा क्षसराट् तूर्णं ताटकातनयाश्रम ॥
 त मारीचोऽर्चयामास भक्ष्यभोज्यैरमानुषैः ॥ १६२ ॥
- स्वाश्र म प्राप्तमधिप स मारीचोऽब्रवीदिदम् ॥
 कश्चिन्ने कुशल राजन् किमर्थं तूर्णमागतः ॥ १६३ ॥
- तं रौ ज राजावरजः प्राह रामेण तात मे ॥
 जनस्थानमवध्यं तत्सर्वं युधि निपातितम् ॥ १६४ ॥
- सहा य स्त्वं भवाद्यांग तद्भार्या-हरणे मम ॥
 इत्युक्तो राक्षसेन्द्रेण मारीचो वाक्यमब्रवीत् ॥ १६५ ॥
- त्वया ज गल्पते तात को न नदति नदितः ॥
 आख्याता केन वा सीता मित्ररूपेण शत्रुणा ॥ १६६ ॥
- नेद य शस्कर कर्म स्वदारिषु रमस्त सः ॥
 सभापो रमतां रामो वनेषु स्वपुर ब्रज ॥ १६७ ॥
- एव रा क्षसराहुक्तो मारीचेन हितैः पिणा ॥
 न्यवर्तत पुरां लंकां विवेश च गृहोत्तमम् ॥ १६८ ॥
- अथा म रारिमध्येष्य लंकायां भ्रातर निज ॥
 सुख शूर्पणखा भरं विरूपितमदर्शयत् ॥ १६९ ॥

हत श्री सत्यं स्वसः केन कृतैवं वद सत्वरम् ॥

॥ रुदतीमिति पप्रच्छ रावणः क्रोधमूर्च्छितः ॥ १७० ॥

साऽऽह रा मस्य दयितां त्वदर्थं हर्तुमुद्यता ॥

भ्रातस्तस्यानुजेनाहं लक्ष्मणेन विरूपिता ॥ १७१ ॥

त्वं प्र म त्तः कामभोगे स्वैरवृत्तो निरंकुशः ॥

समुत्पन्नं भयं घोरं बोद्धव्यं नावनुष्यसे ॥ १७२ ॥

त्वम ज्ञै स्तं विगृह्यार्थैर्देवगंधर्वदानवैः ॥

अयुक्तचौरश्चपलः कथं राजा भविष्यसि ॥ १७३ ॥

विष्यै य स्यावनेऽशक्तो जनस्थानक्षयं भयं ॥

१ रामादाशरथेः प्राप्तं न जानासि जडोऽस्यलं ॥ १७४ ॥

न चा रा यस्य स द्वंधो राजानश्चारचक्षुषः ॥

विषमराज्यो न चिराद्विपत्तिं प्राप्स्यसेऽवशः ॥ १७५ ॥

त्वं स म र्थोऽसि चेत्सत्यं रत्नभोक्ता दशानन ॥

रामस्य दयितां सीतां स्त्रीरत्नं भुंक्व तेजसा ॥ १७६ ॥

सा रा ज ते स्वरूपेण साक्षाच्छीरिव जानकी ॥

न तादृशी दृष्टपूर्वा श्रुतपूर्वाऽपि वांगना ॥ १७७ ॥

सीता य स्य भवेद्धार्या यं च दृष्टा परिष्वजेत् ॥

अभिजीवेत्स सर्वेषु लोकेष्वपि पुरंदरात् ॥ १७८ ॥

भूयो ज गाम रामस्य हर्तुं भार्यां स रावणः ॥

पिशाचास्यैः स्त्रैर्षुक्तं रथमारुह्य कामगम् ॥ १७९ ॥

तन य स्याश्रमं प्राप्तस्ताटकायाः पुनर्दुतम् ॥

दृष्ट्वा चतुःशतक्रोशशाखं पथि महावटम् ॥ १८० ॥

आद रा त्पूजयित्वा तं मारीचः प्राह रावणम् ॥

राजच्छमस्तु ते कञ्चित्किं पुनस्तूर्णमागतः ॥ १८१ ॥

ततो म नुष्यभुग्भर्ताऽब्रवीन्मारीच सर्वथा ॥

रामः पित्रा परित्यक्तो दुर्वृत्तोऽराज्यभागोति ॥ १८२ ॥

- मम श्री मत् उद्धृत्तो रामो वैरं विना रणे ॥
 जनस्थानं जघानांग स्वसारं च व्यरूपयत् ॥ १८३ ॥
- हत्वा रा त्रिचरान् सर्वान् सखरान्सहद्रूपणान् ॥
 दत्तवानभय तत्र मुनिभ्यः परमोद्धतः ॥ १८४ ॥
- कृत्वा म माप्रियं धृष्टो निर्दयोभूतहिंसकः ॥
 न विभेति मनुष्योऽपि मत्तो मत्तो जयश्रिया ॥ १८५ ॥
- रक्षो ज नेश्वरस्याद्य सहायो भव मे सखे ॥
 सौवर्णस्त्वं मृगो भूत्वा सीतायाः प्रमुखे चर ॥ १८६ ॥
- त्वामा य ताक्षी दृष्ट्वैव सौवर्णं मृगमद्भुतं ॥
 मृद्यतामिति भर्तारं लक्ष्मणं चाभिधास्यति ॥ १८७ ॥
- तयो रा श्रमतो जातेऽपगमे तां यथासुखम् ॥
 निरावाधो हरिष्यामि कृतार्थेनान्तरात्मना ॥ १८८ ॥
- इत्य म स्य वचः श्रुत्वा मारोचस्य महात्मनः ॥
 शुष्कं समभवद्भ्रमं परित्रस्तो बभूव सः ॥ १८९ ॥
- कृतां ज लिस्तं प्रोवाच हितं तस्यात्मनश्च यत् ॥
 मामैवं वद उट्वृत्त इति व्यक्तो न राघवः ॥ १९० ॥
- पित्रा य दुक्तं तत्सत्यं कर्तुं काननमागतः ॥
 रामो जगद्धितद्वराताऽसतां हता सतां प्रभुः ॥ १९१ ॥
- कथं ज नकजां हर्तुं दशकंधर वाञ्छसि ॥
 शौर्यमयद्भुतं तस्य पेद्दघहं त्वं न वेत्सि तत् ॥ १९२ ॥
- त्वमा य त्तः कथं मर्तुं जातोऽस्यास्थाय साहसं ॥
 नैन धर्यापितुं शक्या दीप्तस्याग्नेःशिलेव सा ॥ १९३ ॥
- मुने रा श्रम एनेन गाधिजस्यावताऽध्वरम् ॥
 शरेण ताहितः लितः समुद्रे शतयोजने ॥ १९४ ॥
- नैवं म तुं त्वया कार्यं राजंस्त्रां नानुषाम्यह ॥
 रामभूतमिदं सर्वमरण्यं प्रतिभाति मे ॥ १९५ ॥

न मां श्री मंतमेवं त्वं वक्तुमर्होऽद्य मे वचः ॥

नोचेत्करोपि मारीच हन्मि त्वाहं न संशयम् ॥ १९६ ॥

एवं रा क्षमराजोक्तो मारीचः स उवाच तम् ॥

श्रेयो मे मरणं रामान्न त्वत्तोऽतो ब्रजाम्यहम् ॥ १९७ ॥

ध्रुवं म रिप्यस्यचिरात्त्रं तु पुत्रादिभिः सह ॥

इत्युक्त्वा स्पष्टमुद्धृतं सैन्यद्वो भूत्सराक्षसः ॥ १९८ ॥

स रा ज राजावरजस्तं परिष्वज्य सांत्वयन् ॥

रयं तेन सहासृष्ट गतः पंचवटीं द्रुतम् ॥ १९९ ॥

राजा य योक्तो मारीचो रथादुत्तीर्य सत्ववान् ॥

मृगो भूत्वाऽऽश्रमद्वारि रामस्य विचचार सः ॥ २०० ॥

रुचि रा क्ष्या मृगं दृष्ट्वा तमत्यद्भुतदर्शनम् ॥

उत्सृज्य पुष्यावचयमाहूती रामलक्ष्मणी ॥ २०१ ॥

सौ रा म लक्ष्मणी वीरावाहूती मंक्षुं सीतया ॥

वक्ष्यमाणौ तु तं देशं रम्यं ददृशतुर्मृगम् ॥ २०२ ॥

रामं ज गाद सीमित्रिर्नास्ति रत्नमयो मृगः ॥

तमेवैतमहं मन्ये मारीचं पापरूपिणम् ॥ २०३ ॥

स मा य या विविधया चरतो मृगयां वने ॥

अनेन हि हता राम राजानो बहवो पुरा ॥ २०४ ॥

तं सा ज नकजा वीरं प्रतिवार्याशु लक्ष्मणम् ॥

उवाच रामं संदृष्टा हृद्यना हतचेतना ॥ २०५ ॥

आन य त्वं मृगं धृत्वा क्रीडार्थेनोभविष्यति ॥

आर्यपुत्राभिरामोऽसौ भृशं हरति मे मनः ॥ २०६ ॥

सृम रा श्वमराश्वान्ये दृष्टा नानाविधा मृगाः ॥

नानेन सदृशो राजन् दृष्टुर्वो मृगो मया ॥ २०७ ॥

मृगो म भावे श्वश्रूणां मरतस्य तवापिच ॥

अंतःपुरे वसन्निखं विस्मयं जनयिष्यति ॥ २०८ ॥

यदि श्री मान्दग्रहण जीवनभ्येऽयमृग ॥

अजिन नरशार्दूल रुचिर तु भविष्यति ॥ २०९ ॥

इति रा.भावचः श्रुत्वा रामो लक्ष्मणमब्रवीत् ॥

वत्स त्वदुक्त चेत्सत्य कार्यैरसोऽवधो मया ॥ २१० ॥

अस्या म हा न्महो नो चेद्द्रुहीतेनास्य वा त्वचा ॥

सीतां रक्षन्वसत्रैव यावदागमन मम ॥ २११ ॥

एव म लज पत्राक्ष उक्त्वा खड्गी धनुर्धरः ॥

मायामृग सुचपल त्वरयाऽनुसतार तम् ॥ २१२ ॥

स म य व्याकुलो राममापतत धनुर्धरम् ॥

बभूवातर्हितो दृष्ट्वा पुनः सदृशेऽभवत् ॥ २१३ ॥

तमा रा निर्गत दृष्ट्वा दृश्यादृश्य वेन मृगम् ॥

छिन्नाधैरिव सवीत शारदं चक्रमडलं ॥ २१४ ॥

अरि य र्दनमुद्रेषु चापे सधाय राघवः ॥

मुमोच ज्वलित कीपादस्त्र ब्रह्मथिनिर्धितम् ॥ २१५ ॥

भृश ज वेन हृदय तस्थेषुनिर्विभेद सः ॥

तालमात्र मथोत्पुत्र्य न्यपतत्स भृशातुरः ॥ २१६ ॥

सम य प्राप्तमात्ताय स चकार ततः स्वनम् ॥

महात राघवस्येव हा सीते लक्ष्मणेति च ॥ २१७ ॥

तया ज मृगरूप तन्मारीचो जीवित च स ॥

जगाम मनसा सीता रामो भ्रातुर्वच. स्मरन् ॥ २१८ ॥

सम य स्त स्वन श्रुत्वा प्रभुरप्यभवद्दने ॥

अर्चितपत्कथ सीता लक्ष्मणश्च कथ भवेत् ॥ २१९ ॥

ससा रा श्रममेवान्य निहत्य शैपत प्रभुः ॥

तन्मात हुतमादाय भृश मनसि शार्कितः ॥ २२० ॥

आतं म हास्वन श्रुत्वा भर्तुर्वाता भयाकुला ॥

उवाच लक्ष्मण सीता गच्छ जानीहि राघवम् ॥ २२१ ॥

- पशं श्री मंत मापन्नं रक्षसां त्रातुमर्हसि ॥
 तं क्षिप्रमभिधाव त्व भ्रातरं शरणीषिणम् ॥ २२२ ॥
- भर्तु रा र्तस्य शब्दोऽलं क्रोशतोऽद्य श्रुतो मया ॥
 न हि मे जीवितं स्थाने हृदयं वाऽवतिष्ठते ॥ २२३ ॥
- जगा म न तयोक्तः स भ्रातुराज्ञाय शासनम् ॥
 तमुवाच ततस्तत्र क्षुभिता जनकात्मजा ॥ २२४ ॥
- न ब्र ज स्याशु कस्मात्त्वं त्रातुं प्राणप्रियं मम ॥
 सीमित्रे मित्ररूपेण भ्रातुः शत्रुरसि ध्रुवम् ॥ २२५ ॥
- अस्यां य स्वमवस्थायां भ्रातरं नाभिपद्यते ॥
 इच्छसि त्वं विनश्यंतं रामं लक्ष्मणमत्कृते ॥ २२६ ॥
- तद्धी-रा-श्राव्यमाकर्ष्य सीतां सीमीत्ररवनीत् ॥
 सुरासुरैरशक्यस्ते भर्ता जेतु न सशयः ॥ २२७ ॥
- न त्वा म स्मिन्वने हातुमुत्सहे रावव विना ॥
 अनिवार्यं बल तस्य बलैर्वलवतामपि ॥ २२८ ॥
- रामो ज गन्यवध्यस्तं प्रतियुध्येत कः पुमान् ॥
 रक्षसः स स्वरोदेवि नैव त्वं वक्तुमर्हसि ॥ २२९ ॥
- मृगं य-भक्षयं नीत्वा शीघ्रं रामो महायशाः ॥
 आगामिष्याति ते भर्ता हर्तायुद्धिपतां मृधे ॥ २३० ॥
- त्वं स ज त्रासमार्येण न्यस्तासि मयि मैथिलि ॥
 रक्षसां वैरमस्माभिस्त्वां त्यक्तुं नोत्सहे वने ॥ २३१ ॥
- क्रुद्धा य यार्थं वाचं तमुवाचारक्तलोचना ॥
 अनार्याकरुणारभ नृशंस कुलपांसन ॥ २३२ ॥
- अहं रा मस्य मन्ये ते व्यसन परम प्रियम् ॥
 नैवं चित्रं सपत्नेषु पापं लक्ष्मण यद्भवेत् ॥ २३३ ॥
- रामं म त्कृत एवैकमेकोऽरण्येऽनुगच्छसि ॥
 सुदुष्टस्त्वं प्रतिहृन्नः प्रयुक्तो भरतेन वा ॥ २३४ ॥

राम श्री मत माश्रिय कामयेय कथ परम् ॥
 समस्त तव सौमित्रे प्राणास्यक्त म्यत्तशयम् ॥२३५॥
 निष्ठु रा णि वचास्युक्त सीता प्राणलिरब्रवीत् ॥
 उत्तर नोत्सहे वक्तु दैवत भवती मम ॥२३६॥
 वाक्य म प्रतिरूप तु न चित्र स्त्रीषु मैथिलि ॥
 विमुक्तधर्माश्वपलास्तीक्ष्णाभेदकरा स्त्रिय ॥२३७॥
 वचो ज नककन्येऽहमीदृश न सहे तव ॥
 श्रोत्रयोरुभयोर्मध्ये तप्तनाराचसन्निभम् ॥ २३८ ॥
 धिक्त्वा य दद्य मामेव नश्यती त्व विशकसे ॥
 यास्यामि यत्रकाकुत्स्थ स्वास्ति तेऽस्तु वरानने ॥२३९॥
 स दा रा नग्रजस्यार्त प्रणम्य रचिताजालि ॥
 बहुशोऽवेक्ष्य ता राम समीप सत्वर ययौ ॥ २४० ॥
 आश्र म स्था तदा सीतामभिचक्राम रावण ॥
 तिप्रमतरमासाद्य पैरिद्राजकवेपभृत् ॥ २४१ ॥
 रक्षो ज वेनाससाद ता ताम्या रहिता वने ॥
 विद्युक्ता चद्रसूर्याभ्या सध्यामिव महत्तम ॥ २४२ ॥
 सभ य स्तत्क्षणे वातो निश्वलोऽभूद्द्रुमव्रज ॥
 स्तिमित गतुमारेभे गोदावर्यपि तद्गयात् ॥ २४३ ॥
 ता रा ज कन्या कामार्त प्रशशस दशानन ॥
 मनोहरसि रूपेण नदी कूलमिवाभता ॥ २४४ ॥
 सुव य स्ते विशालाक्षि श्रीर्वा त्वमथवा रति ॥
 अत्यद्भुतमिद रूप कापि दृष्ट नहीदृश ॥ २४५ ॥
 का त्व रा मे वने सिंहव्याघ्रराक्षसेसैविते ॥
 ब्रह्मह श्रोतुमिच्छामि नाम वृत्त च देवि ते ॥ २४६ ॥
 पूय म स्त्रीशन मत्वा भित्तुमाश्रममागतम् ॥
 कथयामास वैदेही निजवृत्तमशेषत ॥ २४७ ॥

मम श्री मान् दशरथ. श्वशुरो जनकः पिता ॥

रामो दाशरथिर्भर्ता वनवासो गुरोर्गिरा ॥ २४८ ॥

नद्यो-रा-रप्यवासो मे भयदः पत्युरोजसा ॥

आगमिष्यति मे भर्ता वन्यमादाय पुष्कलम् ॥ २४९ ॥

वस्तु म त्र त्वया शक्य गोत्रं नाम च किं तव ॥

एकश्च दण्डकारण्ये किमर्थं चरसि द्विज ॥ २५० ॥

एव ज नककन्यायां ब्रुवत्यां स महाबलः ॥

प्रत्युवाचोत्तरं तीव्र रावणो राक्षसाधिपः ॥ २५१ ॥

लोका य स्मादिमे त्रस्ताः सदेवा-सुरमानुषा. ॥

अह स रावणो नाम सीते रक्षोगणेश्वरः ॥ २५२ ॥

रुचि रा क्षीं सुवर्णां त्वा श्रुत्वा दृष्ट्वाऽतिसुदरीं ॥

रुचि स्वकेषु दारेषु नाधिगच्छाम्यनिदिते ॥ २५३ ॥

उत्त म स्त्रीसहस्राणामाढतानामितस्ततः ॥

सर्वेषामेव भद्र ते ममाग्रमहिषी भव ॥ २५४ ॥

लंका ज लधिना सीते परिक्षिप्ता पुरी मम ॥

तस्यामुपवने साक मया त्व विचरिष्यसि ॥ २५५ ॥

भौर्या य दि त्व भवसि मम सद्रत्नभूषिताः ॥

दास्यः परिचरिष्यांति त्वां पचाशच्छतान्यपि ॥ २५६ ॥

तं सा ज नकजोवाच शौर्दूलोत्तोर्यदंतर ॥

यत्तार्क्ष्यं काकयोर्द्विजस्तस्य ते च तदतरम् ॥ २५७ ॥

रक्षो य दतर लोके स्पष्ट सिंहशृगालयोः ॥

तदतर राघवस्य तव च क्षुद्र किं त्वया ॥ २५८ ॥

स्थिते रा जीवनयने रामे नाथे धनुर्धरे ॥

इताप्यह त्वया पाप गामिष्यामि न ते वशम् ॥ २५९ ॥

इति म न्युमती सीता तमुक्त्वा रजनीचरम् ॥

वेप्रमाना वभौ तन्वी प्रयाते कदलीव सा ॥ २६० ॥

दृष्ट्वा श्री जानकीं भीषा वेपमाना दशानन ॥
 स्वरूप कालरूपाम भेजे भृशं भयङ्करम् ॥ २६१ ॥
 दिक्शि रा विंशतिभुजो नीलजाम्बतसन्निभ ॥ - -
 रक्तावरधर प्रेक्ष्य मैथिलीरावणोऽन्नवीत् ॥ २६२ ॥
 सीते म नोरयस्तेचेत्त्रिषु लोकेषु विश्रुतम् ॥
 मामाश्रय वरारोहे तवाह सदृशं पाति ॥ २६३ ॥
 आत्म ज स्तेन राज्ञा स स्वपदे स्थापितं प्रिय ॥
 मदवीर्यस्ततो उपेष्ट सुत प्रस्थापितो वनम् ॥ २६४ ॥
 तेना य ताति साम्राज्यव्युत्तेन गतचेतसा ॥
 किं करिष्यासि वामोमृतापसेनवितनसा ॥ २६५ ॥
 नि स्वे रा मे पितृत्यक्ते तपरिनिमित्तायुधि ॥
 कैर्गुणैरनुरक्तासि मूढे पण्डितमानिनि ॥ २६६ ॥
 त्यक्त्वा म हीं स्त्रीवचसा योऽस्मिन्वसति कानने ॥
 स्नेहस्तत्र न दुर्बुद्धी मयि भावोऽस्तुते चिरम् ॥ २६७ ॥
 एव ज नकनामुक्त्वा स वामेन करेण ताम् ॥
 केशेषु दक्षिणेनोर्वो परिजग्राह साहसी ॥ २६८ ॥
 आदा य सीतामकेन रथमारोपयत्तदा ॥
 प्राद्व मृत्युसकाशं त दृष्ट्वा वनदेवता ॥ २६९ ॥
 परि ज ग्राह स यदा दारुणं प्रसभेता सा ॥
 अतिचुक्रोश हा राम हा रामेति भृशानुरा ॥ २७० ॥
 आदा य तां विवेष्टतीं पन्नगैर्द्रवधूमिव ॥
 सकाम आश्रमात्तस्मादुत्पपात स तार्क्ष्यवन् ॥ २७१ ॥
 सीता रा क्षतरात्रेण न्हियमाणा विह्वलपता ॥
 भृशं चुक्रोश मत्तेव सीमित्रे किं न पासि माम् ॥ २७२ ॥
 फथ म-हा-भुजे त्व मां न्हियमाणां न रतसा ॥
 जानीये तात सीमित्रे गुरुचितप्रसादक ॥ २७३ ॥

कथं श्री मन्प्राप्तकालं शासनं न करोष्यरौ ॥

ननु नामाविनीतानां विनेतासि परंतप ॥ २७४ ॥

पाप रा क्षस कर्मतःकुर्वथे कालमोहितः ॥

जीवितांतकरं घोर रामाद्व्यसनमामुहि ॥ २७५ ॥

यः काम स्ते स केकेषु सिद्धोऽथ सुखमामुहि ॥

आमंत्रये जनस्थानं वदे गोदावरीं नदीम् ॥ २७६ ॥

देवा ज नस्थानगता ये मृगास्तरवोऽद्रयः ॥

नमस्करोमि तेभ्योऽथ शरणं यामि तानहम् ॥ २७७ ॥

रामा—य शंसत क्षिप्रं दुरात्मा रावणो बलात् ॥

मामकामां हरयेष व्याघ्रोत्रालमृगोमिव ॥ २७८ ॥

मां त्व रा वान्महातेजाः परलोकगतां प्रभुः ॥

आनेस्यसि प्रियां भायां वैवस्वतद्वतामपि ॥ २७९ ॥

एवं म हीजा करुण विलपंती सुदुःखिता ॥

वनस्पतिगतं मृगं दृष्ट्वाचायतेक्षणा ॥ २८० ॥

ह हो ज टायो पश्यायुं न्हियमाणां बलेन माम् ॥

बधुमनायामिव ते रक्षसाऽनेन पापिना ॥ २८१ ॥

आर्या म मदा नो शक्यः क्रूरोवारयितुं त्वया ॥

सन्ववान् जितकोशी च सायुधश्चापिदुर्मतिः ॥ २८२ ॥

सरो ज लोचनायेदं रामाय हरणं मम ॥

आख्यातव्यमशेषेण लक्ष्मणाय च धीमते ॥ २८३ ॥

महा ष शाः स सुतोऽपि शुश्रावैतां बधुर्गिरम् ॥

ददर्श रावणं मृगो वैदेहीं च स्नुपां निजाम् ॥ २८४ ॥

स तं रा त्रिचराधीशं व्याजहार शुभां गिरम् ॥

शृणु भारतद्वेषप्रित्वा चत्वार्युर्गाम् त्रिभुजः ॥ २८५ ॥

अह म स्य वनस्थेशो गृध्रराजः पुरातनः ॥

सख्युर्दशरथस्येयं स्नुपा मम च धर्मतः ॥ २८६ ॥

- राम श्री मान् सर्वलोकराज सर्वहिते रत ॥
 तस्यैषा दयिता साध्वी मुचैना माऽनय कुरु ॥ २८७ ॥
 इमा रा क्षसराज त्व मयि त्रातरि जीवति ॥
 नैव नेष्यसि रामस्य प्रिया गीतामञ्जक्रियाम् ॥ २८७ ॥
 कार्यं म या प्रिय सर्वं तस्यावश्य महात्मन ॥
 जीवितेनापि रामस्य तथा दशरथस्य च ॥ २८९ ॥
 अह ज राग्रस्ततनु शक्तिहीनश्चिरतन ॥
 षष्टिर्वर्षसहस्राणि जातानि मम रावण ॥ २९० ॥
 त्व व य स्यद्य मध्येऽसि रथी खड्गी शरासनो ॥
 तथापि कुशलो सीतामादाय न गमिष्यसि ॥ २९१ ॥
 इति रा क्षसराज स श्रुत्वा क्रुद्ध खगेश्वर ॥
 अभिदुद्राव नि सीम समरोऽभूत्तयो द्वयो ॥ २९२ ॥
 सोऽस्यम र्धणमुप्रेषून् पक्षाभ्या प्रविधूय त ॥
 रावण विरथ चक्रे शक्रेऽशनिभगदम् ॥ २९३ ॥
 बभ ज कार्मुक तस्य चरणाभ्या खगेश्वर ॥
 द्वितीय च नखैस्तस्य ब्रणान् गात्रे चकार स ॥ २९४ ॥
 तत्का य त्राणमापि च व्यधुनोद्गुह्रसत्तम ॥
 अकेनादाय वैदेहीं पपात भुवि रावण. ॥ २९५ ॥
 अड ज प्रवर दृष्ट्वा जरया श्रातमाशु स ॥
 उत्पपात पुनर्दृष्टो गृहीत्वा मैथिलीं तत ॥ २९६ ॥
 निधा य जानकीमके खड्गशेष दशाननम् ॥
 गच्छत स समुत्पन्न तमावार्यान्नरीदृषा ॥ २९७ ॥
 तत्क रा चरितो मार्गो नैष बीरनिषेवित ॥
 स्त्रीरत्नमेतद्वैडिश त्व मीनो राक्षसाधम ॥ २९८ ॥
 उक्त्वा म त्त मनस्त्वेव तत्पृष्ठ विददार स ॥
 अधिरूढो गजैरोहोपया स्याद्दुष्टवारणम् ॥ २९९ ॥

पुनः श्री मान् स प्रहारान् दुःसहानकरोद्भृशम् ॥

केशाश्वोःपाटयामास नखपतमुत्त्रायुधः ॥ ३०० ॥

गृध्र रा जेन स तदा क्लिश्यमानो मुहुर्मुहुः ॥

अमर्षस्फुरितोद्भृः सन् प्राकपत निशाचरः ॥ ३०१ ॥

ता वा म तौऽकेन तदा सपरिष्वज्य जानकीं ॥

तलेऽनाभिजघनार्तो जटायु क्रोधमूर्च्छितः ॥ ३०२ ॥

क्रुद्धो ज टायुस्त तस्य प्रहारमनिश्चितयन् ॥

तुडेन त्रोटयामास तस्य वामभुजान्दश ॥ ३०३ ॥

भुजा य क्षपतेर्भातु पूर्ववत्सहसाऽ भवन् ॥

विपज्जाल्यावलीयुक्ता वाल्मीकादिव पन्नगाः ॥ ३०४ ॥

ततो रा क्षसलोकेशः सीतानुत्सृज्य वीर्यवान् ॥

मुष्टिम्यां चरणाम्या च गृत्रराजमैषोऽधयत् ॥ ३०५ ॥

सग्रा म स्तत्र स तयो मुहूर्तमतिवीर्ययोः ॥

वभूव घोरो वयसा रत्नसामपिराजयोः ॥ ३०६ ॥

य न ज टायोरामार्थं कुर्माणस्य दशाननः ॥

पत्नी पाटी च पार्श्वी च सङ्गमुद्दृश्य सोऽच्छिनत् ॥ ३०७ ॥

आल य स्तातिसत्क्रीतिपुण्यधीनां स पतिराट् ॥

निपपात च्छिन्नपत्नी धरण्यामल्पनीवितः ॥ ३०८ ॥

दृष्ट्वा ज टायुष भूमौ रक्तार्द्रं पातित इतम् ॥

अभ्यधावत् वैदेही स्ववग्नुमिव दु रिता ॥ ३०९ ॥

त व य स्य प्रिय राज्ञः श्वशुरस्याडनेश्वरम् ॥

सीता भुजाभ्यामालिङ्ग्य रुरोद परया गुचा ॥ ३१० ॥

सा तौ रा पमुखी सीता मिलनपाकुन्द्रिया ॥

क रामलक्ष्मणी वीरौ हा कष्ट दैव किं कृतम् ॥ ३११ ॥

अय म हात्मा कृपया त्रातु मामिह सगतः ॥

शेते विनिहतो भूमौ ममभाग्याद्विहगनः ॥ ३१२ ॥

मोरोपतकृत

- पुन श्री दानुज सीता बभूवि महादुमान् ॥
परष्वजतीं जग्राह कशेष्वतकसीनभ ॥ ३१३ ॥
- सच रा चरमुद्गातमधेन तनसा वृत्तम् ॥
प्रधर्षिताया वैदेह्या जगत्सर्वमभूत्तदा ॥ ३१४ ॥
- पिता म ह परामृष्टा दृष्ट्वा ज्ञानेन जानकीं ॥
कृत कार्यमिति श्रीमान् व्याजहार भविष्यदित् ॥ ३१५ ॥
- ये द्वि ज प्रवरा सर्वे दडकारण्यवासिन ॥
प्रधर्षिताया सीताया आसन् खिन्नाश्च हर्षिता ॥ ३१६ ॥
- आदा य रामरामेति रुदतीं लक्ष्मणोति ताम् ॥
जगामाकाशमाविश्य राहुश्चद्रप्रभामिव ॥ ३१७ ॥
- पु रा रव्य मणिमय भ्रष्ट तच्चरणानुजात् ॥
पपात भूषण भूमौ विद्यु मडलसन्निभम् ॥ ३१८ ॥
- दृग् म हीधरे पच वानरान् जनकात्मजा ॥
तमध्ये सोत्तरीयाणि भूषणानि मुमोच सा ॥ ३१९ ॥
- ते ता ज नकजा देवीं विक्रोशता प्लवगमा ॥
नेत्रैरनिभिषैर्व्योम्नि ददृशु पिंगलोचना ॥ ३२० ॥
- विहा य सा गृहीत्वा तामकेन भूजगीमिव ॥
पपासिधुमातेक्रम्य प्रविवेश निजा पुरीम् ॥ ३२१ ॥
- अ रा ज पुत्रीं निदधे रावणोऽत पुरे निजे ॥
रक्षार्थं स्थापयामास राक्षसीर्घोरदर्शना ॥ ३२२ ॥
- निधा य स्वाल्पे सीता रावणोऽष्टी निशाचरान् ॥
ज्ञातु प्रनृसिं रामस्य प्रेपयामास समतान् ॥ ३२३ ॥
- सस्म रा तं पुन सीता प्रलोभयितुमात्मन ॥
प्राप्तादान् दर्शयामास मणिकाचननिर्मितान् ॥ ३२४ ॥
- नाना म णि मयान् भावान् महार्हान् यदुर्भान् ॥
वापीश्च मणितोपाना सहस्राणि स्वयंपिताम् ॥ ३२५ ॥

- ततः श्री दानुजः सीतामुवाच शृणु सुंदरी ॥
 द्वात्रिंशत्कोटिसंख्या मे राक्षसाः सति संमताः ॥३२६॥
- किं क रा स्ते विना वृद्धैर्बालैस्तेषां तु शोभने ॥
 सहस्रमेकमेकस्य मम कार्यपुरःसरम् ॥ ३२७ ॥
- इदं म द्राज्यतत्रंयत्वपि सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥
 जीवितं च विशालाक्षि त्वं मेऽसुभ्योगरीयसी ॥ ३२८ ॥
- त्वम ज स्वाशु मा सीते मम भौर्ष्या भय मिये ॥
 किं कस्त्विसि रामेण मानुषेणाल्पतेजसा ॥ ३२९ ॥
- पांड य त्यसितौपागि कामो मां भृशदारुणः ॥
 साधु किं तेऽन्यथानुद्धया रोचयस्व वचो मम ॥३३० ॥
- ननु रा सुरसंघैर्मे शक्या धर्षयितुं पुरी ॥
 परिक्षिप्ता समुद्रेण लंकेयं शतयोजनम् ॥ ३३१ ॥
- म हाजवः पाक्षिर्न शक्यो वायुरवरे ॥
 तथाहं विक्रमैरन्यैः सत्यं विद्धि वचो मम ॥३३२॥
- एव ज ल्पतमल्पं तमुवाच जनकात्मजा ॥
 मा पाप व्यापदं प्राप्तुं मा कुलामय कामय ॥ ३३३ ॥
- त्वां प्र य त्वं विना रामो लक्ष्मणश्च महाबलः ॥
 हनिष्यत्यचिरात्पुत्रैर्भ्रातृभिः सचिवैः सह ॥ ३३४ ॥
- महा ज वैर्नैवैर्वाणैः प्राणैस्त्वा रहितं रणे ॥
 कर्तुं समर्थो मे भर्ता स्मर्तासि वचनं तदा ॥ ३३५ ॥
- अन य ज जड त्वां धिकू परस्त्रीसंगलालसं ॥
 कालसंकाशमस्त्रं मे पर्युर्जातुं न सालसं ॥ ३३६ ॥
- अध्व रा भ्यर्चिता वेदे रथ्यास्तुग्मांडमंडिता ॥
 मंत्रपूता न शक्या सा चांडालेनावमर्दितुम् ॥ ३३७ ॥
- अध म स्पष्टमुचिता तथा नाहं खलु त्वया ॥
 नेदं रक्षयं जीवितं मे बधान च्छिद्ये वा वपुः ॥ ३३८ ॥

१ शक्य २ "भया वाप्या अधिपथं" इति मूलपुस्तक एव न्याय्यातम् ३ क-
 आदेत नेत्रमार्त जांचे, ४ प्रसाद कुर मे क्षिप्र वरयोदासोऽश्मस्मिने" इति १०१
 उल-रोग ६ वर्षा.

- क्रुद्धः श्री मांस्तामुवाच मासान् द्वादश जानाके ॥
प्रतीक्ष्येऽनेन कालेन वैदि नाम्येषि मां ततः ॥ ३३९ ॥
- प्रातः रा शाय सुदास्तां ननु छेन्स्याति लेशशः ॥
इत्युक्त्वा राक्षसीर्घोरा उवाच दशकंधरः ॥ ३४० ॥
- दर्पं म स्या निशाचर्यो हरध्वं क्रव्यभोजनाः ॥
अशोकवनिकामध्ये नैयतां घोरदर्शनाः ॥ ३४१ ॥
- गूढं ज नकजा तत्र रक्ष्यतां सांघतर्जनैः ॥
कुरुध्वं मेवशां सर्वा वन्यां गजवधूमिव ॥ ३४२ ॥
- इति य ताः समादिष्टास्तच्चकुरतिदरुणाः ॥
अशोकवनिकां जग्मुः परिगृह्याशु जानकी ॥ ३४३ ॥
- मुघो रा णां राक्षसीनां व्याघ्राणां हरिणीव सा ॥
जानकी वशमापन्ना शर्म लेभे नकिंचन ॥ ३४४ ॥
- रामो म नासि तं शब्दं मारीचस्य स्मरन् द्रुतम् ॥
निवृत्तः पठतः श्रुत्वा गोमयैर्भैरवं स्वम् ॥ ३४५ ॥
- तूर्णं ज गाम रामः स्वं मैपिलीं द्रष्टुमाश्रमं ॥
हंत घोराणि दृश्यते निमित्तानीतिचितपन् ॥ ३४६ ॥
- दद य स्वास्थ्यमालेभे नागच्छंस्तूर्णमध्वनि ॥
दूरादनुत्तमायांत दृष्ट्वाभूदतिशक्तितः ॥ ३४७ ॥
- अनु ज स्य मुखं दृष्ट्वा परिभ्लानं गतप्रभम् ॥
मिलित्वा तेन तं रामः पद्मच्छागतिकारण ॥ ३४८ ॥
- विहा य सीतां विपिने घोरे राक्षससेविते ॥
कथं वत्सागतोसि त्वं कृतं गर्ह्यमिदं त्वया ॥ ३४९ ॥
- वीर रा त्रिचरैः सीतापद्धता भक्षितायवा ॥
नास्यस्य संशयश्चक्षु नाम रक्षुरति मे मुहुः ॥ ३५० ॥
- अपि म ध्ये वन वीर त्वया त्यक्तां पुनः प्रियां ॥
प्राप्स्यामि जानकीं ब्रूहि कुतस्त्वयक्त्वा त्यमागतः ॥ ३५१ ॥

१ " यशानि अभरेहे सदेवचन पदवेशप्रमाणमितिपत्र " इति मूल पुस्तके व्याख्यानम्
प्राप्तौ. १ मातागिर्यो राक्षस्य (चम्य = कथं मात) २ अद्रुष्टव (गोन्दाचै)
अपराधन.

इति श्री मत्तमाष्टः सौमित्रिः खिन्नमानसः ॥

कथयामास तत्सर्वं यदुक्तं परुषं तथा ॥ ३५२ ॥

श्रुत्वा रा जीवनयनो वदन् हाहेति सत्वरः ॥

धात्रा सहाश्रमं गत्वा नापश्यत्तत्र मैयिली ॥ ३५३ ॥

नात्र म दयिता सीता क स्थिता सा गते त्वपि ॥

गोदावरीं नु यातासौ विचेतुं कुसुमानि वा ॥ ३५४ ॥

उट ज स्तु तथा शून्यो निपुणं पश्य लक्ष्मण ॥

इति प्रियतमां रामोविचिकीर्ष्य समंततः ॥ ३५५ ॥

निली य नूनं नैर्माद्य करोति कमलेक्षणा ॥

सीते दृष्टासि दृष्टासि ^३कीशेयेनासि सूचिता ॥ ३५६ ॥

रामो रा मां विचेतुं तां प्रेषयामास लक्ष्मणं ॥

दृष्टानपि वनोद्देशान्स्वयमप्यसकृद्ययौ ॥ ३५७ ॥

तां दु म क्षमाभृदेषेर्भान् पप्रच्छ प्राणवल्लभां ॥

प्राणिनो रोदयामास हा सीतेति रुदन् स्वयं ॥ ३५८ ॥

गृध्रं ज टायुषं रामः कुर्वन्न्वेषणं वने ॥

अपश्यत् पतितं पृथ्व्यां परं प्रेम्णः पदं पितृवैः ॥ ३५९ ॥

उष्णा य तं स निश्वस्य ननीभूतापितृव्ययः ॥

कुतस्तात दशैर्य त इति पप्रच्छ तं रुदन् ॥ ३६० ॥

सरो ज नेत्र वैदेहीं हरती रावणादिति ॥

उक्त्वा प्राणान् नही पक्षी रामास्यन्वैतलोचनः ॥ ३६१ ॥

चक्रे य यावत्तस्यासौ सर्वामप्युत्तरक्रियां ॥

पितुः सख्युर्महाशोके तां विस्मृत्य मनःप्रियां ॥ ३६२ ॥

गृध्रं रा जं पश्यन्पृच्छ स्रक्तेऽयं स्रगो मृतः ॥

यथा दशरथः पूज्यस्तथैष मम लक्ष्मण ॥ ३६३ ॥

एवं म हामनाः प्राह गृभाय गतिमुत्तमां ॥

स्वयं ददौ तदौदार्यं कोस्ति वक्तुं कचिः क्षमः ॥ ३६४ ॥

- तत श्री मास सौमित्रि कौचारण्य घनप्रभम् ॥
 दिक्षमाणो वैदेहीं जगामासिधनुर्धर ॥ ३६५ ॥
- तौ वी रा वतिवीर्याङ्ग्यौ साताहरणदु खितौ ॥
 मतगस्याश्रम प्राप्ती गिरी दृष्ट्वा महादरीम् ॥ ३६६ ॥
- तस्या म हाकदराया अदूरे विकृताकृतिम् ॥
 राक्षसीं तौ ददृशतुर्भक्षयतीं मृगाबहून् ॥ ३६७ ॥
- वने ज ग्राह सीमित्रि रतु राक्षस्ययोमुखी ॥
 कर्णो नासास्तनौतस्या स चिच्छेद महासिन्धु ॥ ३६८ ॥
- अस्या य तभुजो भीम कबधो नाम राक्षस ॥
 जग्राहात्तु हरिभ्याम्रद्विपाशो रामलक्ष्मणौ ॥ ३६९ ॥
- तौ व रा भ्या रूपाणाम्या तद्भुजौ याजनापती ॥
 छित्वा मुक्तौ प्रभू तस्मात् ज्ञानिभक्तौ भवादिव ॥ ३७० ॥
- सस म र्पावष्टुतौ कबध कौ युवा वने ॥
 कार्यं किं वामिति तदा सर्वं सीमित्रिरब्रवीत् ॥ ३७१ ॥
- शृष्टो ज ग्राह तौ सोऽपि ज्ञावा शापान्तमात्मन ॥
 दानवोऽह दनुर्नाम्ना सुरूपो रामलक्ष्मणौ ॥ ३७२ ॥
- पद्म य प्रदरूपेण मुनिभ्यस्त्रासदाऽभवम् ॥
 शप्तोऽह स्थूलशिरसा युवाभ्यामद्य तारित ॥ ३७३ ॥
- कृतो जै यतपित्राहमेव वज्रप्रहारत ॥
 दाहोत्तर करिष्यामि युवयो कार्यमीप्सितम् ॥ ३७४ ॥
- तौ य त्पार्पित वारौ तदाहाच्चक्रतु मियम् ॥
 दिव्य रूप विमान च प्राप्य तौ दनुरब्रवात् ॥ ३७५ ॥
- मान रा रामवर्तते पच सुप्राव-नायका ॥
 क्रम्यमूके गिरी, रम्ये पण्यपर्यंतशोभिते ॥ ३७६ ॥
- अयं म प्रभव सधु सुप्रावस्तेन राघव ॥
 सख्य कुरु त्व दृष्ट्वा तां श्रमणीं शर्वीं पापि ॥ ३७७ ॥

दनुं श्री मान् रघूत्तंसः प्रेषयित्वा दिवं स्वयं ॥
 ययौ पथा तदुक्तेन शवर्या रम्यमाश्रमम् ॥ ३७८ ॥
 सा प रा मभ्युपगता मुदं सिद्धार्षिसंमता ॥
 बन्धेन पूजयामास भक्ता रामं सलक्ष्मणम् ॥ ३७९ ॥
 ताभ्यां म तंगतच्छिष्यप्रभावं परमाद्भुतम् ॥
 कथयामास शबरी कैबरी या तपःश्रियः ॥ ३८० ॥
 यदा ज गत्पते राम चित्रकूटं त्वमागतः ॥
 तदा गता ममाचार्या ब्रह्मलोकं महर्षयः ॥ ३८१ ॥
 ते मां य दब्रुवन्रामं संपूज्यातिथिमाश्रमे ॥
 आगच्छ ब्रह्मलोकं त्वमिति संपन्नमद्य तत् ॥ ३८२ ॥
 शरी रा ज्याहुर्ते ह्रुत्वा हुताशे संप्रहारिता ॥
 ब्रह्मलोकं गमिष्यामि त्वयाऽऽज्ञप्ता रघूत्तम ॥ ३८३ ॥
 इति म ह्यात्मजाकांत उक्तस्तामाह सन्मते ॥
 शबरी ब्रह्मलोकं त्वं गच्छ श्रेयोऽस्तु जन्मते ॥ ३८४ ॥
 नत्वा ज लधरश्यामं रामं सा मंजुभाषिणी ॥
 पंपा-वर्मोपदिश्यामौ जुहावात्मानमुत्तमा ॥ ३८५ ॥
 अन्धा य शबरी दिव्यं रूपं लब्ध्वा हुताशनात् ॥
 निर्गम्य व्योमपानेन ब्रह्मलोकं जगाम सा ॥ ३८६ ॥
 वीरी ज ग्मतुरध्वानं तदुक्तमनुसृत्य तौ ॥
 तां रम्यां सरसीं पंपां शपेभित्तधनुर्लतौ ॥ ३८७ ॥
 पानी य बाहिनीं पंपां प्राप्तो नाना द्रुमैर्हताम् ॥
 सखीभिरिव बह्वीभिर्वेष्टितां पंकजैश्चिताम् ॥ ३८८ ॥
 उदा. २५. गतिरभिर्गतां मुदा, रामः सलक्ष्मणः, ५५.
 पंपां प्राप्य वियोगार्तां विललाप स्मरत्प्रियाम् ॥ ३८९ ॥
 दृष्ट्वा म यूरान्दसांश्च सारसान् कोकिलान् शुकान् ॥
 पंपायास्तीरमासाद्य साऽद्य क्वेत्याह लक्ष्मणम् ॥ ३९० ॥

इति श्री मंत्ररामायणे श्रीरामनन्दनमयूरचिरचितेऽरण्यकाण्डे

किष्किंधाकांडम्.

ता पपा श्री मतीं प्राप्य स्मृत्वा सीता रघूत्तम ॥
 विललाप भृश कातावियुक्त कोन विह्वल ॥ १ ॥
 पश्य वी रा त्र सुखिन कातान्कातारि-विता खगान् ॥
 दु खारूपदमह सा च वसतेऽव्य मम प्रिया ॥ २ ॥
 ध या स म य एतस्मिन् ये ये काताभिरविता ॥
 तत्रि तारयितु त्वाह नाल मेकैव धविता ॥ ३ ॥
 वसते ज नितानदे स्त्रीमता श्रीमता सताम् ॥
 न ता लभेह या प्राप्तो मुद प्राणभृता मताम् ॥४ ॥
 सा मे प्रि य तमा सीता मरिष्याति मया विना ॥
 अह च तामृते वस त्व साधु भरत व्रज ॥ ५ ॥
 न हि ता रा जतनया सुकेशी मृदुभाषिणीम् ॥
 अपश्यतो मे सौमित्रे जीवितेऽस्ति प्रयोजनम् ॥ ६ ॥
 अथ हि म दिराक्ष्या मे वसतोऽल्पतमीप्सित ॥
 नून परवशा सीता साऽपि शोचस्यह यथा ॥ ७ ॥
 पृक्ष्यामि ज ननीं किन्तु स्नुषा मे क्वेति वादिनीम् ॥
 पृष्ट्वा च वनफ गुरु दुहितृवत्तलम् ॥ ८ ॥
 अथवा ऽय शला स्रष्टपात्मान त्यजतो मम ॥
 केय चिंता इया वत्स मामनुज्ञातुमर्हसि ॥ ९ ॥
 इत्यथ ज मतीवार्त विलपतमनाथवत् ॥
 त सौमित्रिरुवाचार्य न त्व शोचितुमर्हसि ॥ १० ॥
 त्यज प्रि-य-जने शोक स्मृत्वा दु ख नियोगजम् ॥
 अतिश्रेहपरिप्लवाद्देतेरार्त्नापि दह्यते ॥ ११ ॥
 सर्वथा रा षणस्तात न भविष्याति पापरुत् ॥
 यदि गच्छति पाताल ततोऽप्यधिकमेव वा ॥ १२ ॥
 मेवञ्चो म नुजाधिश लब्धाया तस्य सर्वथा ॥
 भविता रुतकार्यश्च बधिव्याप्यहमेव तम् ॥ १३ ॥

उत्साहः श्री मता कार्य आर्यनैर्यसवोऽस्तयाः॥

महात्मानं कृतात्मानमानं किं न बुध्यसे ॥ १४ ॥

धीरा वी रा महात्मानो नैवं कुर्वति गर्हितम् ॥

चोरस्य तस्य काऽहंता हंताऽहं तान तं रणे ॥ १५ ॥

रामः सान्म-पटो भ्रीतु गिरा प्राप्य पुनर्धृतिम् ॥

पंपातोयं सुधा-धारामंपातोऽयं सतां पयौ ॥ १६ ॥

पंपातो ज मत्तु वीराहृष्यमृकं महागिरिम् ॥

तौ दृष्ट्वैव वितत्रास सुग्रीवः कापिकुंजरः ॥ १७ ॥

आंजने य स्तस्तेन प्रेषितो राघवांतिकम् ॥

नन्वा तापसपेपेण ताबुत्राच विचक्षणः ॥ १८ ॥

महाप रा क्रमो देवप्रतिमौ तापसवनौ ॥

देशं कथमिमं प्राप्तं त्रासयंतौ वनैःकसः ॥ १९ ॥

कौ युवां मे हिमात्रसौ स्युतिमंतौ धनुर्धरी ॥

यदृच्छेयैव संप्रामौ चंद्रसूर्यौ वसुधराम् ॥ २० ॥

कौशैरा ज स्तीक्ष्णदडो बाल्यं तेन निराकृतः ॥

सुग्रीनो नाम तद्राना जगद्धृमति दु खिनः ॥ २१ ॥

तेनाहं य क्षपेद्राभौ प्रेषितः पवनामजः ॥

भिक्षुरूपप्रनिच्छन्तो हनूमन्नाम वानरः ॥ २२ ॥

सोऽथ तेज स्त्रिवर्षाभ्यां युवाभ्यां सख्याभिच्छति ॥

कामरूपः कामचारी तस्याह मवित्रः प्रियः ॥ २३ ॥

कौसल्ये य स्तु तच्छ्रुवा म्नुत्वा त प्राह लक्ष्मणम् ॥

वत्सार्यं पंडितः शक्यं वक्तुं नैवेदगन्यया ॥ २४ ॥

तं वान रा धिपस्यासं सचिवं प्राह लक्ष्मणः ॥

विदिता नो गुणा विद्वन् सुग्रीवस्य महान्मनः ॥ २५ ॥

तमेव म तिमन्त्रावां मार्गावः श्रुवोश्वरम् ॥

करिष्यावः प्रियं तस्य वचनात्तव सत्तम ॥ २६ ॥

पप्रच्छ श्री मतो वृत्त रामस्य पवनात्मज ॥

सीमित्रि कथयामास ख्यातो दशरथ प्रभु ॥ २७ ॥

तस्याथ रा जसिंहस्य ज्येष्ठ पुत्रो महाबल ॥

रामोनाम वन प्राप्तस्तद्विरा तापसव्रत ॥ २८ ॥

आताह म स्यनाथस्य लक्ष्मणो नाम किंकर ॥

भार्या रामस्य दयिता सीता नाम जनै श्रुता ॥ २९ ॥

तनया ज नकस्यार्या गोदावर्यास्तटे वने ॥

आभाष्या रहिते काले रक्षसापहता^१ तु सा ॥ ३० ॥

न तद्गता य त उद्धृत रक्षो विद्वन् विशेषत ॥

वनुर्नाम दिते पुत्र शापाद्राक्षसतागत ॥ ३१ ॥

ते नाथ रा क्षस पाप क्रूर सीतापहारिणम् ॥

शास्यतीति समाख्यात सुश्रावो व्रजता दिवम् ॥ ३२ ॥

एतद्वो म तिमन् सर्वमाख्यात शृच्छतस्त्वव ॥

अहचाय रघूत्तम सुश्रीव शरण गतौ ॥ ३३ ॥

महारा ज सुते रामे शरण्ये शरणागते ।

यूवपै सह सुश्रीव प्रसाद कर्तुमहसि ॥ ३४ ॥

आजने य उवाचाहो ईदृशा सद्गुणार्णवा ॥

द्रष्टृश्रवानरेद्रेण दिष्ट्या दर्शनमागता ॥ ३५ ॥

स ह्यथ ज निर्ऋतोऽत्र हतदारो रवे मुन ॥

सुश्रावो वर्तते वीरौ साहाय्य वा करिष्यति ॥ ३६ ॥

तस्मान्न य ज्ञ त सार्धुं गच्छाम ष्ठगवेश्वरम् ॥

इति श्रुत्वा तयेशेवमूचतू रामलक्ष्मणी ॥ ३७ ॥

तत स रा म सीमित्रि शृष्टमरोप्य माहति ॥

तौ सुश्रावापाचचसे तद्द्वत्त च मथाश्रुतम् ॥ ३८ ॥

सुश्रावो म नुर्नेद्रस्य सुती दशरथस्य तौ ॥

दृष्ट्वा प्रीतोऽभवत्तज्जवा र्त्रिहेनो शरणागतौ ॥ ३९ ॥

सुग्रीवः श्री मतामाद्यं प्रीन्योवाच रघूत्तमम् ॥
 भवान् धर्मविनीतश्च सुतपाः सर्ववन्द्यः ॥ १० ॥
 आख्याता राजसुत मे त्वद्गुणा वातसूनुना ॥
 तन्मर्मवैष सत्कारो ल्यभश्चैवोत्तमः प्रभी ॥ ११ ॥
 यत्वं का म यत्ते सख्यं वानरेण मया सह ॥
 रोचते यदि सौहार्दं बाहुरेप प्रसारितः ॥ १२ ॥
 नगेन ज लदश्याम राम कामशतोत्तम ॥
 गृह्यतां पाणिना पाणिर्मूर्गादा वध्यतां ध्रुवा ॥ १३ ॥
 एतन्नि य वचः श्रुत्वा सुग्रीवस्य सुभाषितम् ॥
 संप्रहृष्टमना हस्तं पीडयामास पाणिनां ॥ १४ ॥
 तं वान रा णामधिपं पर्यष्वजत पीडितम् ॥
 रामः तीक्ष्णमालंब्य हर्षयामास हर्षितः ॥ १५ ॥
 पावक म यनोद्धूतं चक्रतुस्तौ प्रदातिणम् ॥
 सखायी रामसुग्रीवौ मलयार्द्रौ वभूवतुः ॥ १६ ॥
 तौ नाभि ज मनुस्तृप्तिमन्पोन्य वीक्ष्य सन्मती ॥
 रामः प्राह सखा मे लगेकं दुःखं सुखं च नौ ॥ १७ ॥
 स रामा य ददौ शाखां भङ्त्वा सालस्य पुष्पिताम् ॥
 लक्ष्मणाय मरुत्पुत्रश्चन्दनस्य मनोरमाम् ॥ १८ ॥
 तस्या रा ज सुतो रामः सुग्रीवश्च महामनाः ॥
 निषसाद् महाभागो लक्ष्मणश्चारुलक्षणः ॥ १९ ॥
 राम य य स्पः सुग्रीव उवाच रघुनन्दन ॥
 वालिनो मे महाबाहो भयार्तस्याभयं क्रुरु ॥ २० ॥
 तमाह रा धवो मित्रमुपकारफलं सखे ॥
 यानरेद्रं वैधिष्यामि तव दारापहारिणम् ॥ २१ ॥
 सोऽपि रा म मुवाचाहं समानेन्यामि जानकीम् ॥
 अनुमानात्तु जानामि मैथिली सा न वंशपः ॥ २२ ॥

- रक्षसा श्री मती व्योम्नि न्हियमाणा बलीपसा ॥
दृष्टा सा राम रामेति क्रोशन्ती लक्ष्मणेति च ॥ ५३ ॥
- सा वान रा णामस्माक मध्ये राम मुमोच यत् ॥
उत्तरीय समूष तद्दर्शयिष्यामि तेऽनघ ॥ ५४ ॥
- रामस्त म ब्रवीत्तूर्णं सखे तद्दर्शयाद्य माम् ॥
आनयोत्तिष्ठ सुश्रीव किमर्यं प्रविलम्बसे ॥ ५५ ॥
- कपिरा ज स्तस्य गिरेर्गुहा तूर्णं प्रविश्य तत् ॥
आनीय दर्शयामास साम्बर रत्नभूषणम् ॥ ५६ ॥
- उत्तरी य मधालोक्य रामस्तद्रूपणानि च ॥
हा प्रिये जानकीत्युक्त्वा प्ररुदन्नपतक्षितौ ॥ ५७ ॥
- अलङ्का रा नुत्तरीय दृष्टि कृत्वा रुदम्बह ॥
उवाच लक्ष्मण पश्य प्रियाया भूषणानि मे ॥ ५८ ॥
- स वाक्य म ब्रवीज्जाने न केसुरे न कुण्डले ॥
नूपूरे त्वभिजानामि निय पादाभिव दनात् ॥ ५९ ॥
- कपिरा ज मयादृच्छद्रक्षसा निजमृषवे ॥
क देश मे प्रिया सीता नीता जानासि चेद्दद ॥ ६० ॥
- नयामि य मलोक त सह सर्वैर्निशाचरै ॥
इति श्रुत्वा प्रभोर्वाक्यमुवाच कपिनायक ॥ ६१ ॥
- न जाने ज गतां नाथ तस्य देश कुल वग्म ॥
सत्य तु प्रीतिजानामि त्यज शोकमरिदम ॥ ६२ ॥
- अह म य त्न राजेंद्र करिष्याम्यचिरात्तया ॥
यथा त्व मुदिरदशाम राम प्राप्स्यसि मियिलोम् ॥ ६३ ॥
- मयापि रा घष प्राप्त व्यसन रत्नीविषो गजम् ॥
परन्तु नेव शोचामि प्रारुतो पानरोऽपि सत् ॥ ६४ ॥
- इति मे म वन श्रुत्वा हिते वाक्यं रघूद्बह ॥
सपारेष्वप्य बाहुभ्यां सत्पापमिदमत्रयीत् ॥ ६५ ॥

- यत्तव श्री मतः कार्यं प्रयमं तत्त करोम्यहम् ॥
 त्वं प्रपन्नं कुरु सखे सीतायाः परिभारिणि ॥ ६६ ॥
- कथं वै—रा-भिर्दूतः सुग्रीव इदि वालिनः ॥
 तत्त्वं कथय तत्त्वेन करिभ्ये प्रियमेव ते ॥ ६७ ॥
- इदि मे म न्युरुदूतः श्रुत्वा त्वामवमानितम् ॥
 जानीहीपुर्मया सृष्टो निरस्तश्च रिपुस्तव ॥ ६८ ॥
- कापिः प्रां ज लिराहार्यं दुन्दुभेः पूर्वजः सुतः ॥
 मायावी नाम तेजस्वी बलदसो महासुरः ॥ ६९ ॥
- स्त्रीरुते य दभूद्वर तेन राघव वालिनः ॥
 तद्घोरमेकदा शत्रुः किष्किधाद्वारमागतः ॥ ७० ॥
- आहूय रा त्रौ युद्धाय नर्दति स्म स कौपिनः ॥
 सुप्तो वाली स्वनं श्रुत्वा क्रोधान्न ममृषे प्रभो ॥ ७१ ॥
- हंतुं त म सुरं वाली निःसृतोऽहं च राघव ॥
 दृष्ट्वा मां वालिनं भीतः प्राद्वत्सोऽसुर स्तदा ॥ ७२ ॥
- विवरं ज गतां नाय जगत्सा जवनोऽहितः ॥
 संप्राविशत्स मायावी मायावीर्यो रभुत्तम ॥ ७३ ॥
- कौसल्ये य बिलद्वारि स्वपादशपयैः स्वयम् ॥
 अस्थापयत्स मां वाली प्रविशतं निवार्य सः ॥ ७४ ॥
- रघुरा ज ततस्तूर्णे विशति स्म महाबिलम् ॥
 तस्य तत्र प्रविष्टस्य साग्रसंबत्सरो गतः ॥ ७५ ॥
- नर्दतां य खदा तत्र दैयानां निनदोऽभवत् ॥
 स श्रोत्रमागतो मे नो वालिनः शौर्यशालिनः ॥ ७६ ॥
- रक्तपू रा द्विलत्तस्मात् सफेनाद्राम निःसृतत् ॥
 भ्रातुर्धमहं मत्वा भृशं शोकाकुलोऽभवम् ॥ ७७ ॥
- बिलस्य म हतो द्वारं शिलया गिरिमात्रया ॥
 विधाय चोदकं कृत्वा किष्किधामागतः सखे ॥ ७८ ॥

- तद्वृत्त श्री मतो ज्ञात वालिनो भत्रिभि प्रभो ॥
ततोऽह तै समागम्य समेतैरभिषेचित ॥ ७९ ॥
- न्यायेन रा ज्य तत्तस्य मयि शासति राघव ॥ -
हत्वा त्वमसुर वाली किर्दिकधामगतो गुहाम् ॥ ८० ॥
- काकुत्स्थ म त्वा मा शत्रु राज्यकाम स साहसी ॥
इयेष भक्त प्रणत हतु बध्वा स्वमत्रिण ॥ ८१ ॥
- मयाग्र ज इति क्षात समर्पेनापि निग्रहे ॥
स निर्वासितवान् राम वस्त्रेणैकेन मा कपि ॥ ८२ ॥
- तस्माद् य मभूद्भारे कातवानखिला महाम् ॥
रामाहमपविद्धश्च इतदारश्च वालिना ॥ ८३ ॥
- एत दु—रा—धर्षनग वालिन कारणातरे ॥
प्रविष्टोऽरिम महाराज वीरमेवमभून्महत् ॥ ८४ ॥
- उवाच म धुहा रामस्त सुग्रीव शुचाकुलम् ॥
आत्मानुमानात्पश्यामि ममस्त्व शोकसागरे ॥ ८५ ॥
- सुग्रीव ज हि शोक मे शरा प्राणहरा रिपो ॥
त्वामह तारयिष्यामि काम प्राप्स्यसि पुष्कलम् ॥ ८६ ॥
- प्राप्तम य उवाचायो सुग्रीवो राघव प्रभुम् ॥
वालिन पीरुष श्रुत्वा विधत्स्व यदनतरम् ॥ ८७ ॥
- चतुरो ज लधीन् व्रीद्धो मुहूर्ते नियमुच्यत ॥
कामयनुदिते सूर्धे वाली व्यपगतह्वम ॥ ८८ ॥
- गुरुष्य य त्तत शैलशिरराणि स वीरवान् ॥
उभ्रं कदुकवाक्षिवा प्रतिगृण्हाति राघव ॥ ८९ ॥
- मनुष्य रा ज महिपो दुदुभिर्नाम दारुण ॥
मम पुद्ग प्रपच्छेति स उवाच महार्णवम् ॥ ९० ॥
- नाह स म र्ध श्वशुर शकरस्य हिमचल ॥
स पक्षीपन्नवीशम सागरो वरदार्षितम् ॥ ९१ ॥

श्वशुरः श्री गैलस्यापि गर्जेद्रप्रतिमाः शिलाः ॥
 क्षिपंतं बहुगर्जतं प्रादुर्भूषात्रवादिदम् ॥ ९२ ॥
 यो वान रा णामधिपो वाली शक्राम्नजो बली ॥
 प्रदास्यति स ते युद्धं न त्वं मां ह्येष्टुमर्हसि ॥ ९३ ॥
 किर्त्किर्घां म द्विपः प्राप्य रुद्धा द्वारं मदीदृतः ॥
 ननर्द कंपयन् भूमिं दुंदुभिर्दुंदुभिर्यया ॥ ९४ ॥
 खुरैः स ज गर्तो मतो दारयामास भूरुहान् ॥
 भंजन् द्वारं विषाणाम्यांमालिखन् करिराडिव ॥ ९५ ॥
 तं लुला य मरिं वाली निष्क्रम्यांतःपुराद्गुहा ॥
 उवाच दुंदुभे प्राणान् रक्ष त्वं विदितोऽस्मि मे ॥ ९६ ॥
 कपे गि रा किमनया स्त्रीणामंतिक उक्तया ॥
 मह्यं युद्धं प्रपच्छाद्य ततो ज्ञास्यामि ते बलम् ॥ ९७ ॥
 श्रुन्वैवं म द्विषोक्तं वालिना हेममालिना ॥
 निहतो लीलया क्षिप्तो वेगेनैकेन योजनम् ॥ ९८ ॥
 राजरा ज तमाविध्य गजायुतबलं खलम् ॥
 गृहीत्वा शृंगयोर्दूरं चिक्षेप कापिकेसरी ॥ ९९ ॥
 ये लुला य स्य वदनादुद्रता रक्तोबदवः ॥
 प्रयेतुस्तेऽनिलोन्दिस्ता मतंगस्याश्रमे शुचौ ॥ १०० ॥
 मुनिरा ज स्वातिकुद्धः शप्तवान् वालिनं प्रभो ॥
 तेनात्र न प्रवेष्टव्यं प्रविष्टस्य वधो भवेत् ॥ १०१ ॥
 वालिनो य इह स्थाने केचित्स्यास्यंति वानराः ॥
 बहुवर्षाणि शैलत्वं तेषामपि भविष्यति ॥ १०२ ॥
 तं वान रा णां वदनात् शापं श्रुत्वा कपीश्वरः ॥
 ऋष्यमूकामिमं द्रष्टुमपि राम विमेत्यलम् ॥ १०३ ॥
 अतोह म अ्र तिष्ठामि द्विपोऽपगतसाध्वसः ॥
 गिरिकूटनिभः शून्कः कायस्तस्यैव दृश्यते ॥ १०४ ॥

श्मे च श्री भृतः शालाः सप्त शाखावलंबिनः ॥

यत्रैकुं घटते बाली निष्पन्नयितुमोजसा ॥ १०५ ॥

एतद्धि रा म तद्द्वार्यं मया सर्वं प्रकाशितम् ॥

कथं तं बालिनं हंतुं समरे शक्यसे नृप ॥ १०६ ॥

सुग्रीव म य तच्छ्रुत्वा प्रहसद्दक्षमणोऽब्रवीत् ॥

करिम्कर्मणि निर्वृत्ते श्रद्धया बालिनो बधम् ॥ १०७ ॥

कपि रा ज ऊवाचांग सप्त शालानिमान् पुरा ॥

एत्रमेकैकशो बाली पीडयामास चासकृत् ॥ १०८ ॥

एषाम—यत्रैकं राम एकमेकेषुणा यदि ॥

विदारयेद्धतं मन्ये बालिनं शक्तिशालिनम् ॥ १०९ ॥

परिक्षास रा सुरस्यासि पादेनैकेन लक्ष्मण ॥

उद्यम्य प्रक्षिपेद्यापि तरसा द्वे धनुःशते ॥ ११० ॥

उवाच म धुरं रामः प्रययो मे न विक्रमे ॥

तार्हि तं समरे श्लाघ्यमहमुत्पादयामि ते ॥ १११ ॥

उक्त्वा ज गदीशस्तं दुंदुभेः कायपंजरम् ॥

पादांगुष्ठेन चिक्षेप लीलया दशयोजनम् ॥ ११२ ॥

आर्द्रः का य स्तदा, शुष्क इदानीं, तेन राघव ॥

नात्र शक्यं बलं ज्ञातुमिति कीशाधिपोऽब्रवीत् ॥ ११३ ॥

तच्छ्रुत्वा ज गतां नायः शालानुद्दिश्य सायकम् ॥

मुमोचाशु य तान् सप्त भित्वा भूमिं च दुर्धरः ॥ ११४ ॥

पानात्रे य मसात्कृत्वा दानवान् शरार्थं पुनः ॥

प्रविवेश मुहूर्तेन तद्दृष्ट्वा विस्मिनः कपिः ॥ ११५ ॥

प्रणम्य रा यवापाह तैश्चानपि सुरान् शरैः ॥

समर्पयन्व रणे हंतुं किं पुनर्बालिनं प्रभो ॥ ११६ ॥

आरं त म दीव रणे रुद्रिपार्यं महाभुज ॥

जहि दाशरथे तुभ्यं मया बद्धोऽप्यमंजलिः ॥ ११७ ॥

तं रामः श्री पतिः प्रेम्णा परिश्रय्याववीत्सखे ॥

इतो गच्छाम किर्त्किधां क्षिप्रं गच्छ त्वमग्रतः ॥ ११८ ॥

गत्वा चारा दराति तमाब्धय भ्रातृगंधिनं ॥

त्वया समागतं पापं हंताशु मम मार्गणः ॥ ११९ ॥ -

तपेति म हदास्थाय धैर्यं कीशो गतोऽग्रतः ॥

वृक्षैरात्मानमावृत्य रामोऽतिद्वन्महावने ॥ १२० ॥

सुग्रीवो ज नितोत्साहो बध्वा परिकरं दृढं ॥

वेगेन व्यनदद्घोरं कोपादाहूय वालिनं ॥ १२१ ॥

समरा य समाहूतः क्रोधांधो बानरेधरः ॥

निष्पपात सुसंरब्धो भास्करोऽस्तैतटादिषु ॥ १२२ ॥

ततःप रा क्रमतोस्तयो भ्रात्रोः सरोषयोः ॥

रणोऽभवत्सुनुमुलो बुधांगारकयोरिव् ॥ १२३ ॥

दृष्ट्वा स म स्वरूपौ तानुभौ देवाविवाशिनौ ॥

नावगच्छसुकंठं तं वालिनं वापि राघवः ॥ १२४ ॥

ततो नि ज मिषु मोक्तुं बुद्धे चक्रे न राघवः ॥

भद्रः सुकंठोऽज्ञानानो नायं शैलमनुद्भुतः ॥ १२५ ॥

प्राप्ताभ य मभिप्रेक्ष्य ऋष्यमूकमगं गतं ॥

मुक्तोद्वासि त्वमित्युक्त्वा परावृत्तः कपीश्वरः ॥ १२६ ॥

सहानु ज स्तमागच्छद्राघवोऽमुमुनाच सः ॥

आब्धपररोति मामुक्त्वा किमिदानीं त्वया कृतं ॥ १२७ ॥

रामो य य स्मं ह्नग तमुवाचाभिसात्वपन् ॥

श्रूयतां कारणं तात क्रोधश्च व्यपनीयतां ॥ १२८ ॥

परस्प रा भिन्नरूपस्वरविक्रमवेगयोः ॥

सादृश्यातिशयाद्वात्रोर्व्यक्तिर्वा नोपलक्षिता ॥ १२९ ॥

ह्व ग म पतेऽयंतं सादृश्यान्मोहितेन वां ॥

त्वद्घातशक्तितेनेधुर्न प्रक्षिप्तः सखे मया ॥ १३० ॥

- तत्त्वया श्री मता भूयो योद्धव्यं तेन बालिना ॥ १३० ॥
 हंताहं तात तं दृष्ट्वा त्वय्यभिज्ञानमुज्वलम् ॥ १३१ ॥
- उक्तैषं रा घवः प्राह लक्ष्मणोत्तिष्ठ सत्वरम् ॥
 प्रफुल्लां नागपुर्व्या त्वं सख्युः कंठे स्वयं करु ॥ १३२ ॥
- प्रसंगं म स्तया कंठे कृतया लतया बभौ ॥
 आकाशे शारदश्वंद्री/यया नक्षत्रमालया ॥ १३३ ॥
- सुप्रीतो ज यकामस्तां किटिक्रवां प्राप्य बालिनम् ॥
 आह्वयामास सहसा स्वपुरात् श्लोडपि निर्गतः ॥ १३४ ॥
- बाली प्र य तयोऽसिक्तस्तारया श्रुतवृत्तम् ॥
 निवारितोऽपि निरगादपुनर्गतये गृहान् ॥ १३५ ॥
- तं संगं रा य प्रवृत्तं पुनर्बालिनमुद्धतम् ॥
 हीयमानं च सुग्रीवं दृष्ट्वा श्रित्वहितः प्रभुः ॥ १३६ ॥
- बाणेन म हता रामस्ताडयामास वक्षसि ॥
 स विद्ववक्षाः सहसा निषपात धरातले ॥ १३७ ॥
- इंद्रश्च ज इवोद्धृतो गतसत्वो विचेतनः ॥
 पातितः प्रवगाधीशः प्रभोः परशराहतः ॥ १३८ ॥
- मुरना य कदेत्ता या माला कंठेऽस्य कांचनी ॥
 ग दधार श्रियं प्राणान् पातितस्यापि बालिनः ॥ १३९ ॥
- देवैरा ज सुतो दृष्ट्वा समीपे सानुजं प्रभुम् ॥
 गर्हयामास बहुशः पराङ्मुखतथापतः ॥ १४० ॥
- कः क्षत्रे य कुले जातः श्रुतवान् नष्टसंशयः ॥
 धर्मलिंगमनिष्ठः क्रूरं कर्म समाचरेत् ॥ १४१ ॥
- शटः कू रा चरणवान् दिष्ट्या प्रथितमानसः
 कथं दशरथेन त्वं जातः पापो महान्मना ॥ १४२ ॥
- सुग्रीव म नसः कर्तुं निषमेतत्कृतं त्वया ॥
 स्वदारप्रतिक्रमेन राम कामपयत्नना ॥ १४३ ॥

- राज्यं श्री मदांघ्रं तं पूर्वं सप्रार्थितोद्ग्रहं ॥
 नैकाहेन क्रिमाहर्ता कंठे बध्वा तत्रातिर्क ॥ १४४ ॥
- पारावा रा प्सु वा न्यस्तां पातले वापि मैथिलीं ॥
 आनयेयं तवादेगाद्वयग्रीव इव श्रुतिं ॥ १४५ ॥
- इत्यादि म न्युमान् राममुत्तच कुवचः कपिः ॥
 तमुवाच प्रभुर्न त्वं धर्मं जानासि वानर ॥ १४६ ॥
- भरतो ज गतीपालस्तदाशाकारिणा मया ॥
 बध्वा अधार्मिकः सर्वे नृपैरन्यैरपि क्षिती ॥ १४७ ॥
- त्वं यवी ष सउदृत्त भार्यायां खलु वर्तसे ॥
 पुत्रः कनीषान् धर्मेण तद्भार्या च स्नुषा मता ॥ १४८ ॥
- भ्रातृदा रा पहर्तारं हत्वा त्वां वानराधमं ॥
 धर्मस्य रक्षणाद्भोक्तसंग्रहोऽयं मया कृतः ॥ १४९ ॥
- नमेऽत्र म नसस्ताप इच्छन्ना दृश्याश्च भूमिपाः ॥
 मृगान् हत्वापि निर्दोषास्त्वं च शाखामृगः स्फुटं ॥ १५० ॥
- इत्युक्तो ज गदीशेन बाल्युवाच रघूत्तम ॥
 मया यदुक्तं परुषं तत्क्षमस्व कृपां कुरु ॥ १५१ ॥
- मम का ष जमत्यंतामिष तौरियमगदं ॥
 पालयामुं च सुग्रीवं पुत्रवद्वंधुवत् प्रभोः ॥ १५२ ॥
- रघुरा ज मम प्राणाग्रिसां तारां तपस्विनीं ॥
 सुग्रीवो नावमन्येत तथा कर्तुं त्वमर्हसि ॥ १५३ ॥
- कौसल्ये ष स्तमाह त्वं बालिन् पुण्यां गतिं व्रज ॥
 सुतं ते पालयिष्यावस्तां तारां च शुचं त्यज ॥ १५४ ॥
- तत्र ता रा येयो पद्भ्यां रुदती ससुता द्रुत ॥
 रामादिभिर्देवैश्चित्तैस्तस्याविलापितं श्रुतम् ॥ १५५ ॥
- कांचनी म थ तां मालां सुग्रीवाय ददी स्वयं ॥
 रामस्य कुरु साहाय्यं तारायाश्च वचो हितं ॥ १५६ ॥

राज्यस्य श्री स्वा भजतु पाल्यागदमात्मज ॥

करिष्यति महत्कर्मैन्मुवाचानुजमानत ॥ १५७ ॥

उवाच रा जा कीशानामय त पुत्रमगद ॥

वत्स त्राता पिता तेऽय सुग्रीवस्त्वममु भज ॥१५८॥

इत्युक्त्वा म रण प्राप्तो गतो वाली वरा गति

सुग्रीव कर्म तत् कृत्वा पश्चात् तप्तोऽभवद्दृग् ॥१५९॥

उवाच ज गता नाथमृष्यमूकमह गिर ॥

गतुमिच्छामि किञ्चिधामगद पालयिष्यति ॥ १६० ॥

आजने य प्रभृतयो वानरा राम जानकीं ॥

विचिन्वतु समर्थस्त्व हतु दारापहारिण ॥ १६१ ॥

न वान रा णा राज्य मे प्रिय राम न जीवित ॥

हत्वाग्रज रूपा जातोऽकीर्ते शोकस्य भाजन ॥१६२॥

त शुच म हती प्राप्त सुग्रीव राघव प्रभु ॥

स्वयमाश्वासयामास मधुराभिर्हितोक्तेभि ॥ १६३ ॥

सा प्रभ ज नपुत्रेण तारा पूर्वप्रबोधिता ॥

उवाच राम शोकार्ता भो भो राजीबलोचन ॥१६४॥

रघुना य क मे भर्ता येन सप्रेषितो दिव ॥

मा च तेनैव बाणेन पत्यु प्रेषय सन्निधि ॥१६५॥

मा विना न लदश्याम धामधाम वरारुते ॥

रभोर्वश्याद्यप्सरोभि स्वर्गेऽपि न स रस्यते ॥१६६॥

अग्रमे य दयस्तारामुवाच प्रभुसत्तम ॥

शोक मा कुरु भद्रे त्व सुग्रीवान्मुदमाप्स्यसि ॥१६७॥

त्व यीव रा ज्ये तनय दृष्ट्वांगदमरपि स्थित ॥

प्रीत प्राप्स्यसि कन्याणि वेरपन्त्यस्यल शुचा ॥१६८॥

कुरु त्व म स्य सुग्रीव प्रेतकार्यमननर ॥

इदुवाच तदा युक्त संमितिर्मित्रवसल ॥१६९॥

- अंगदः श्री मदाज्ञप्तः पितुर्दाहं यथाविधिं ॥
चकारानंतरं रामं हनूमान् वाक्यमब्रवीत् ॥१७०॥
- राजाधि ग ज राम त्वं किष्किधायां कुरु स्थितिम् ॥ .
अर्चयिष्यति रत्नैस्वामभिषिक्तः कपीश्वरः ॥१७१॥
- घनश्या म स्तमाहाहं चतुर्दश समाः पुरम् ॥
ग्रामं वा न प्रवेक्ष्यामि पितुर्निर्देशकारकः ॥१७२॥
- कपिरा ज स्वयं तस्यां गुहायामभिषिच्यताम् ॥
सुग्रीवमप्युवाच त्वं वालिनः पुत्रमंगदम् ॥ १७३ ॥
- मम पि य ममुं योग्यं यौवराज्येऽभिषेचय ॥
प्रावृष्यस्यां प्रस्रवणे स्थास्यामि सहलक्ष्मणः ॥१७४॥
- कांतिके रा वणवधे यतस्व सचिवैस्तह ॥
एष नः समयः सौम्य प्रविश त्वं स्वमालयम् ॥१७५॥
- इत्युक्ते म कटाधीशे तस्मिन् राज्यपदे स्थिते ॥
आजगाम सह भ्रात्रा रामः प्रस्रवणं गिरिम् ॥१७६॥
- उनात्त ज लमुक्काले गुहायां सानुजः प्रभुः ॥
अहर्निशं प्रियतमां स्मरंस्तद्विरहाकुलः ॥ १७७ ॥
- स्मृत्वापि य तमां रामो बभूवार्तगना यद्वा ॥
तदा पुनर्लब्धधृतिं तं चकार स लक्ष्मणः ॥ १७८ ॥
- रामोऽनु ज मुवाचाहं स्थितोऽस्मि वचने तव ॥
सुग्रीवस्य नदीनां च प्रसादमनुपालयन् ॥ १७९ ॥
- आंजने य स्तदोवाच सुग्रीवं रतिलंपटम् ॥
कार्यं चितय रामस्य स्मृत्वा तेन कृतं प्रियम् ॥१८०॥
- स वान रर नक्षेपांस्तान्स्वमात्राप्य सांगदः ॥
इत्युवाच स वध्यो मे यः पक्षं लंघयिष्यति ॥१८१॥
- प्रवंग म पतेराज्ञां पुरस्कृत्याशु वानरान् ॥
दूतान् प्रस्थापयामास हनूमानंगदश्च सः ॥१८२॥

- शरद श्री रतीवार्तं यदा चक्रे मनस्तदा ॥
उवाच लक्ष्मण रामो बस मत्त कपि श्रिया ॥१८३॥
- व्रज वी रा धुनैव त्व किष्किधा ब्रूहि त काप ॥
न स सकुचित पथा येन वाली हतो गत ॥१८४॥
- वाली स म एकेन शरेणैको हतो मया ॥
त्वा तु सत्यादतिक्रात हनिष्यामि सत्राधव ॥१८५॥
- सुमित्रा ज स्तदोवाच हामि सत्यच्युत कपि ॥
यदार्य कार्यमस्माक वालीपुत्र कारेष्यति ॥१८६॥
- रूपाल य स्त सौमेतिमुवाच पुरुषोत्तम ॥
स्मर सख्य महाबाहो मैव त्व कुरु निश्चय ॥१८७॥
- सामैव रा त्ति तस्मिन्व प्रथम कुरु लक्ष्मण ॥
कालोऽतिक्रातइत्येव ब्रूहीषदपि माऽप्रिय ॥१८८॥
- रूक्षाणि म तिमन्मैव ब्रूहि प्रीति समीक्ष्य ता ॥
इत्यग्रजोक्त सौमिनिर्जगाम भनन कपे ॥१८९॥
- रामानु ज स्वतिक्रुद्ध स-भयकरकार्मुक ॥
किष्किधायाश्वलन् मार्गे त्वरया परया युत ॥१९०॥
- ते त भ य परीतागा क्षुब्ध दृष्टवा प्लवगमा ॥
कालमृत्युयुगाताभ शनशो विप्रदुद्रुवु ॥१९१॥
- कीशरा ज गृह प्राप्य भयव्याकुलमानसा ॥
क्रोधमागमन चैव लक्ष्मणस्य न्यवेदयन् ॥१९२॥
- साधिना य लवतस्ते किष्किधाद्वाररक्षणे ॥
कपीनाज्ञापयामासु सालतालशिलायुधान् ॥१९३॥
- द्विगुण रा घन क्रुद्ध कपीन् दृष्ट्वा रणोद्यतान् ॥
अगदस्त समासाद्य विपादमगमत् पर ॥१९४॥
- त प्रणा य पर प्राह लक्ष्मणो बस मागत ॥
गुर्वावाय स्थित द्वारि नोद्यागच्छ सत्वर ॥१९५॥

स गतः श्री-मताज्ञप्तो नत्वा तारां रुमां गुरुम् ॥

कथयामास सौमित्रिः क्रुद्ध आगत इत्ययम् ॥१९६॥

स वान रा धिपः सुप्तस्तदुक्तं न विवृद्धवान् ॥

यदासीन्मदमत्तश्च मदनेन च मोहितः ॥१९७॥

प्लवंग म भटाश्वकुर्भिताः क्रिल्लकेलां समम् ॥

महता तेन शब्देन प्रत्यनुष्यत वानरः ॥१९८॥

रामानु ज मतिक्रुद्धमागतं वानरेश्वर. ॥

श्रुत्वांगदादभूत्त्रस्तः सोऽष्टच्छत् कोपकारणम् ॥१९९॥

आंजने ष उवाच त्वं प्रमत्तः कपिनायक ॥

प्रवृत्तां शरदं राजन् न जानीषेऽत एव रुट् ॥२००॥

त्वं तिष्ठ रा जन् समये भर्तुर्भार्येव तद्दशे ॥

मूर्ध्ना प्रणम्य सौमित्रि त्वं प्रसादय सत्वरम् ॥२०१॥

प्लवंग म पतिः पुत्रमंगदं कनकांगदम् ॥

प्रेषयामास सौमित्रिमंतरानेतुमाशु तम् ॥ २०२ ॥

अंगदो ज वतो गन्वा नत्वा सौमित्रिमादरात् ॥

प्रवेशयामास पुरीमयोध्याधिकसंपदम् ॥ २०३ ॥

कौशा भ य प्रांजलयो द्वरे तस्थुर्निरायुधाः ॥

प्रविष्टे लक्ष्मणे वीरे नोचुः किञ्चिदधोमुखाः ॥२०४॥

सुग्रीवो ज नितत्रासोऽभवच्छ्रुत्वा धनुर्घनिम् ॥

तारामुवाच गच्छ त्वं तं स्तुत्वाऽपैरुपं कुरु ॥२०५॥

ताराप्रि ष समादिष्टा प्रत्युद्रम्य मदाकुला ॥

सांत्वयामास सौमित्रि सा सुधासारसूक्तिभिः ॥२०६॥

दृष्ट्वा ता रा समानीते सौमित्रि कुपिते भृशम् ॥

रुमया सह सुग्रीव उत्तस्थी कांचनासनात् ॥२०७॥

प्रांजलि म हिलावृन्दानिसृतं पुरतः स्थितम् ॥

लक्ष्मणः क्रोधरक्ताक्षो मदशोणाक्षमव्रवीत् ॥२०८॥

- कृतघ्न श्रीमदाचिप्र, स्त्रैण मदाप टुमते ॥
मिथ्याप्रतिज्ञ सुग्रीव राम च विस्मृत कथम् ॥२०९॥
- गोधने सु रा पे चैरे च तथा भद्रव्रते जने ॥
निष्कृतेर्विहिता सद्भि कृतघ्ने नास्ति निष्कृति ॥२१०॥
- ननु ना य कृतार्थेन त्वया रामस्य वानर ॥
सीताया मागणे यत्न कार्य आनृण्यमिच्छता ॥२११॥
- कौशरा ज्ञ कृते तिष्ठ समये तमये स्मर ॥
भोचेत् सद्य शरैस्तस्य हतो द्रक्ष्यसि वालिनम् ॥२१२॥
- तारा श्रे य स्फुर वाक्यमुवाच विनयान्विता ॥
कुमार नैव वक्तव्यो नाय परूपमर्हति ॥२१३॥
- न शठो रा जपुत्रायमुपकार न विस्मृत ॥
राज्य रूमा मा कीर्तिच प्राप्तो रामप्रसादत ॥२१४॥
- मुटु त्व य नुभूयादौ प्राप्येद सुखमुत्तमम् ॥
प्राप्तकाल न जानीते विश्वामित्रो यथा मुनि ॥२१५॥
- स गाधि ज्ञ स्तदाऽऽसक्तो घृताच्या वसरान् दश ॥
अहोऽमन्यत धर्मा मा कि पुनर्य ष्ठैकज्जन ॥२१६॥
- अविज्ञा य मनोऽस्य त्व सहसा रोपमुत्त्रणम् ॥
कर्तुं नार्हसि सांमित्रे भिवेऽस्मिन् मित्रवत्सल ॥२१७॥
- महारा ज्ञ प्रियार्थं मा रुमागदमप्ययम् ॥
राय प्राणाश्च सुग्रीवस्यजेदिति मतिर्मम ॥२१८॥
- राम मि य तमायुक्त हत्वा त राक्षसाधमम् ॥
कारिष्ययेव न विरादव मे नास्ति सशय ॥२१९॥
- रुकाया श क्षताना तु राजपुत्र श्रुतानि मे ॥
शतकोटिसहस्राणि तथा षड्युतानि च ॥२२०॥
- नरोत्त य तथा त्रिंशत् सहस्राणि शतानि च ॥
एवमाख्यातवा गी सद्यभित्तो हरीश्वर ॥२२१॥

कर्षीनां श्री मतानेन तयर्क्षणां च राघव ॥
 कोटीरनेका आनेतुं दूताः संप्रेषिताः प्रभो ॥२२२॥
 तान्वान रा न् महावीर्यान्कुक्षांश्चामितविक्रमान् ॥
 प्रतीक्षमाणोऽयं वीर न निर्याति हरीश्वरः ॥२२३॥
 अद्य त्वा म मिता ऋक्षा गौलांगूलाश्च सत्तम ॥
 उपयास्यति सिद्धवर्थ जहि कोपमरिंदम ॥२२४॥
 प्रीत्या म ज स्व सुग्रीवं भजमानं महाभुज ॥
 इति तारावचः श्रुत्वा प्रसन्नो लक्ष्मणोऽभवत् ॥२२५॥
 तं सत्त्वा य मुवाचायो सुग्रीवो मधुरं वचः ॥
 सीतां प्राप्स्यति रामस्तं रावणं च वधिष्यति ॥२२६॥
 कः शक्तो रा ज सिंहस्य ख्यातस्य स्वेन कर्मणा ॥
 तादृशं प्रतिकुर्वीत लेशेनापि नृपात्मज ॥२२७॥
 येन प्र म धितो वालो बाणेनैकेन लीलया ॥
 माहेश्वरं धनुर्भंगं सहापिस्तस्य किं प्रभोः ॥२२८॥
 राजरा ज स्य व्रजतो हंतुं तं रावणं रणे ॥
 अनुयात्रां करिष्यामि दासोऽहं वानरैः सह ॥२२९॥
 सौमित्रे य दतिक्रान्तं किंचिद्विश्वासतः प्रभो ॥
 प्रेष्यस्य मे तत् संतव्यं न कश्चिन्नापराध्यति ॥२३०॥
 कपिरा ज स्य वाक्येन प्रीतः सौमित्रिरब्रवीत् ॥
 त्वया नाथेन मे भ्राता सनायः सर्वथा सखे ॥२३१॥
 योग्यः त्रि-य-मिमां भोक्तुं त्वं सुग्रीव कर्षीश्वर ॥
 वक्तव्यं रामतन्वत्तः कोऽन्यः सत्यतुले बले ॥२३२॥
 सदृशो रा घवेण त्वं विक्रमेण बलेन च ॥
 सहायो देवतैर्दत्तशिराय कापिपुंगव ॥२३३॥
 किंतु त्व म दैव सखे निष्क्रम्येतो मया सह ॥
 सांत्वयस्व वपरयं तं भार्याहरणदुःखितम् ॥२३४॥

शोचत श्री मत श्रुत्वा विष्णुप भृशदु सहम् ॥

यन्मया परुषाण्युक्तरत दामस्य सखे मम ॥२३५॥

तद्भुत्वा रा घववच सुग्रीवो दृष्टमानस ॥

उवाच मारुति दूतान् पुन प्रेरय शीघ्रगान् ॥२३६॥

स्थिता हि म गिरौ कीशा कैलासे मदरे तथा ॥

महेन्द्रविंध्ययोर्धेऽन्ये मेरुपार्श्वगता अपि ॥२३७॥

वसत्य ज नगोर्वे च येऽस्ताद्रावुदयाचले ॥

पृथिवीवर्तिन सर्वान् महाबलपराक्रमान् ॥२३८॥

इहान य ख तान् प्राप्तानहोभिर्दशाभिस्तु ये ॥

हतव्यास्ते दुरात्मानो राजशासनदूषका ॥२३९॥

स समी रा त्मजे दूतान् कोटिश प्राहिणोद् हुतम् ॥

पूर्वं गतै समाहूता आययु कपिकोटय ॥२४०॥

कीशा हि म वति प्राज्य महेश्वर सवान्नजम् ॥

मूल फल च जगृहुर्मासतृप्तप्रदायकम् ॥२४१॥

नानरा ज ननास्तिरिमन् मुहूर्त बहुकोटय ॥

आगता सर्वतो दृष्टा सुग्रीव ह्रस्वगेश्वरम् ॥२४२॥

यदुपा य नमानीत दिव्य मूल फल मुदा ॥

सुग्रीवापार्षयामासुर्नमश्चक्रु कृपार्थिन ॥२४३॥

रामानु ज स्तदोवाच ह्रस्वगेद्र मयासह ॥

निर्गच्छ राघव द्रष्टु यदि ते सीम्य रोचते ॥२४४॥

कपिना य क आहार्य स्थेय त्वच्छासने मया ॥

इत्युक्त्वा तेन ताराद्या प्रेयस्पस्ता विसर्जिता ॥२४५॥

आरोह्य रा घव पूं शिविकाया कपोश्वर

खेहहर्षोसवैर्युक्त स्वयमारुह्य निर्ययी ॥ २४६ ॥

नरोत्त म स्थितेर्देश प्राप्य यानासन्क्षमण ॥

भवनीर्य पपाताय समूर्ध्ना पादयो प्रभो ॥ २४७ ॥

रामेण श्री-मता प्रेम्णा दृढमालिङ्गितः सखा ॥

सांत्वितश्च यथान्याम बोधितः संस्तुतो भृशम् ॥ २४८ ॥

आगता रा ङ्ग आह्वतः कपयो न पयोधराः ॥

यथा तथा रजोत्रातैः कुर्वतो दुर्दिनं तदा ॥ २४९ ॥

कपीनां म हतां सेना असंख्याः सिंधुसन्निभाः ॥ - - -

समागतास्ताः संप्रेक्ष्य दृष्टो रामः सलक्ष्मणः ॥ २५० ॥

सुग्रीवो ङ्ग गतां नाथमुवाचैतत्समागतम् ॥ ' ' - -

त्वत्सैन्यं त्वद्देशे युक्तमाज्ञापयितुमर्हसि ॥ २५१ ॥

तं सखा य मृतिप्रेम्णां परिष्वज्यान्नवीत्प्रभुः ॥ - - -

शायतां सौम्य वैदेही यदि जीवति वा न वा ॥ २५२ ॥

देशश्च रा वणस्यादौ ज्ञेयः कार्येऽत्र लक्ष्मणः ॥ - - -

नैव नैवाहमप्यद्य त्वमेवाज्ञाकरः प्रभुः ॥ २५३ ॥

द्वयंग- म-पतिः श्रुत्वा प्रभूक्तं मुदितस्ततः ॥

विनतं प्रेषयामास दिशं पूर्वां महाबलम् ॥ २५४ ॥

तनया ङ्ग नकस्पेष्टा रावणश्च दुराशयः ॥

मार्गितव्यो वसन्मासादूर्ध्वं वध्यो भवेन्मम ॥ २५५ ॥

एवं ना य क आज्ञाप्य विनतं तं तथांगदं ॥

जांबवंतं हनूमंतं मैदं च द्विविदं कपिम् ॥ २५६ ॥

नीलं ग ङ्ग मथान्यांश्च दक्षिणां दिशमीश्वरः ॥

कृत्वाऽवार्धं मासमाशु प्रेषयामास सिद्धये ॥ २५७ ॥

तारोढ य करं कीशं सुषेणं वीर्यसागरम् ॥

यूथपं बुद्धिसंपन्नं प्रतीचीमादिशादिशम् ॥ २५८ ॥

स वान रा धिपः प्राह ततः शतबलिं कपिम् ॥

त्वमुदीचीं दिशं गत्वा तत्रान्वेषय जानकीम् ॥ २५९ ॥

सुग्रीवं म रुतः पुत्रे दृष्ट्वा विश्वस्तमानसम् ॥

अंगुलीयमभिज्ञानं रामस्तरसै ददी निजम् ॥ २६० ॥

- सीतायाः श्री मता कीशाः प्रेरिताः परियार्गणे ॥
गताः स्वां स्वां दिशं सर्वे महोत्साहाः सहस्रशः ॥ २६१ ॥
- सुग्रीवं रा घवोऽष्टच्छस्त्रे कथय तत्त्वतः ॥
कथं भवान् विजानीते सकलं मंडलं भुवः ॥ २६२ ॥
- द्वंग—य-पतिः प्राह वालिनाहमनुद्रुतः ॥
तदा सप्तचिवो धावन् दृष्टवान् मंडलं भुवः ॥ २६३ ॥
- वातात्म—स-मुक्ता वीराः सांगदाः सर्वतो दिशम् ॥
अन्वेषमाणा ददृशुर्न ते तां जनकात्मजाम् ॥ २६४ ॥
- महाका—य-मथारण्येऽसुरं वालिसुतोऽद्भुतः ॥
रावणोऽयमिति ज्ञान्वा व्यसुं चक्रे तलेनतम् ॥ २६४ ॥
- ते भान—रा बिलं किञ्चिददृशुः क्षुत्तृडर्दिताः ॥
तस्मान्निर्गच्छतो दृष्ट्वा पक्षिणो हंससारसान् ॥ २६६ ॥
- तास्मिस्त म स आवासे प्रविश्य कपयो बिले ॥
गत्वा योजनमेकं तेऽपश्यन् हेमभयांस्तस्मिन् ॥ २६७ ॥
- वापीश्व स लज्जैर्म्या मणिसोपानभूषिताः ॥
प्रासादं कांचनं तत्र स्त्रियं वृद्धां महाप्रभाम् ॥ २६८ ॥
- कस्याल य स्वयं का मातरिति नत्वा हनुमता ॥
दृष्ट्वा सोवाच वनेदं स्थानं मयविनिर्मितम् ॥ २६९ ॥
- देवरा स स्तमशानिप्रहोरणावधीद्रुया ॥
हेमायां स्वर्गवेश्यायां सूक्तं नक्तं दिवं मयं ॥ २७० ॥
- हिरण्य य-मिदं गेहं वनमत्युत्तमं स्वयम् ॥
दत्तं स्वयभुवा तस्यै हेमायै वानरोत्तम ॥ २७१ ॥
- सन्मंदि—रा-भनं, तस्याः सख्या कर्तुमिह स्थिता ॥
दुहिता मेरुसावर्णेरहं नाम्ना स्वयंप्रभा ॥ २७२ ॥
- एवं ता म धुरैर्वानयैः कलैस्तोपैरतर्पयत् ॥
के द्यं व्रत किं कार्यामिति पप्रच्छ तान् कपीन् ॥ २७३ ॥

- त आहुः श्री मति श्रीमान् रामो दशरथात्मजः ॥
रक्षसा रावणेनास्य सीता प्रियतमा हता ॥ २७४ ॥
- सखा न रा धिराजस्य सुग्रीवः कपिनायकः ॥
तेन मातर्वयं सीतां मार्गतेव प्रचोदिताः ॥ २७५ ॥
- दिशं य म स्य संप्राप्ता इष्टं तां तं च रावणम् ॥
विचिन्व तु वन सर्वं क्षुधितास्तृपिता वयम् ॥ २७६ ॥
- त्रिलं तु ज लपानार्थं प्रविष्टा जलपक्षिणः ॥
नहिर्निर्गच्छतो मातर्दष्ट्वा नो वृत्तमीदृशम् ॥ २७७ ॥
- समयो य स्तु तेनार्ये सुग्रीवेण कृतो महान् ॥
सव्यतिक्रांत एथात्र विलेऽस्माकं महासति ॥ २७८ ॥
- त्वां तपो रा शिममर्ला प्रपन्नाः शरणं वयम् ॥
सा त्वमस्मान् विलादस्मादुत्तारयितुमर्हसि ॥ २७९ ॥
- सोवाच म न्य एतस्मात्प्रविष्टेन निर्वर्तितुम् ॥
जीवता दृष्करं कीशाः सत्यमेतद्ब्रवीमि वः ॥ २८० ॥
- भयं अ ज त चक्षुषि निपीलयत वानराः ॥
तपसाऽह विलादस्मात्तारयिष्यामि पुत्रकौः ॥ २८१ ॥
- ततस्ते य द्वाया प्रोक्तास्तया सर्वे निर्मोलिताः ॥
निमिषांतरमात्रेण विलादुत्तारितास्तया ॥ २८२ ॥
- विष्यस्व दे-गतीप्रस्य पादे पुष्पितपादपे ॥
उपविश्वर्णव दृष्ट्वा चितां प्राप्ताः प्लवंगमाः ॥ २८३ ॥
- अनुष्ठे य स्य कार्यस्य तेऽसिद्धौ भयशांकिताः ॥
व्यतीते समये श्रान्ता निपेतुर्वानराः क्षिती ॥ २८४ ॥
- तान्स ता रा सुतः प्राह युक्त प्रायोपवेशनम् ॥
मासस्त्वृक्षविले पूर्णो हरयः किञ्च नुग्यते ॥ २८५ ॥
- इदानी म कृतार्थानां मर्तव्य नात्र सशयः ॥
तीक्ष्णदण्डो हि सुग्रीवो वयमस्यपराधिनः ॥ २८६ ॥

येन स्त्री श्री श्व मत्तेन भ्रातुर्व्येषस्य भुज्यते ॥

अकार्यं तस्य किं, पातं मत्पितुर्यो ह्यकारयत् ॥ २८७ ॥

कपिस्ता रा भिषस्तत्र तदोवाच वय विले ॥

प्रविश्य निर्भयाः सर्वे वसाम यदि रोचते ॥ २८८ ॥

उवाच म रुतः पुत्रो यां धार्त्रीं मन्यसे गुहाम् ॥

अस्यास्वीपत्करं मन्ये लक्ष्मणेषोर्विदारणम् ॥ २८९ ॥

देवरा ज स्य बाणेन स्वरूपमेव कृतं तदा ॥

लक्ष्मणो निशितैर्वाणिभिद्यात्पत्रपुटं यथा ॥ २९० ॥

धर्माश्र य श्व सुग्रीवः सत्यसंधो महाव्रतः ॥

तारायाः प्रियकामश्च स त्वां जानु न नाशयेत् ॥ २९१ ॥

प्राह ता-रा-त्मजो भ्रातुर्जीवतो महिषीं प्रियाम् ॥

धर्मेण मातरं यस्तु स्वीकरोति जुगुप्सितः ॥ २९२ ॥

भो हनू-म-न् पश्यासि त्वं क धर्मं तत्र वानरे ॥

आदिष्टा मार्गितुं सीतां लक्ष्मणस्ये भयाह्वयम् ॥ २९३ ॥

न बंधु-ज-नितं श्रेयो मरणं वानरर्षभाः ॥

सद्गतेः कारणं मन्ये वरं प्रायोपवेशनम् ॥ २९४ ॥

विनिश्च-य-निम कृत्वा रुदन् दर्भेषु दुर्मुखः ॥

वृद्धान्त्वांऽगदो भूमौ विवेशास्वस्यमानसः ॥ २९५ ॥

ते स रा ज सुतं दृष्ट्वा तथावस्थ सुदुःखिताः ॥

जांबवप्रमुखाः प्रायमुपविष्टा वनौकसः ॥ २९६ ॥

परमा य स्तचित्तास्ते चक्रुः प्रायोपवेशनम् ॥

सुग्रीवमभिनिर्दंतः प्रशंसंतश्च बालिन ॥ २९७ ॥

स गृध्र रा ज सपानिर्दवाचं देशमागतः ॥

भ्राता जटादुषः श्रीनान् निदृष्यातदन्वपीरुयः ॥ २९८ ॥

विहंग म स्तान् प्रागगान् दृष्ट्वावाच स तृट्ठयोः ॥

एषां प्रायोपविष्टानां भक्षयिष्ये मृतं मृतम् ॥ २९९ ॥

तच्छ्रुत्वा श्री मतः पुत्रो मरुतः सुतमब्रवीत् ॥

पश्य गृध्रमिषः कालः प्राप्तोऽस्माकं विपत्तये ॥ ३०० ॥

न कृतं रा घवस्येष्टं कार्यं राक्षस्य शासनं ॥ ९ -

अस्माकमियमद्याता विपत्तिः सहसागता ॥ ३०१ ॥

प्रियका म स्तथा धन्यो जटायुर्गृध्रनायकः ॥

रावणान्मरण प्राप्तः स गर्ति परमां गतः ॥ ३०२ ॥

पाणान् प्र ज हता तेन गृध्रेण जटायुषा ॥

प्रियं कृतं दाशरथेः सख्युः सूनोर्भहात्मनः ॥ ३०३ ॥

तथा व प मपि प्राणान् राक्षस्यैव महाप्रभोः ॥

प्रियार्थं निश्चितास्यकुं स्नेहस्यानृणतार्थिनः ॥ ३०४ ॥

स गृध रा जस्तच्छ्रुत्वा तानुवाच छयंगमान् ॥

कोऽयं गिरा घोषयति भ्रातुर्भूम जटायुषः ॥ ३०५ ॥

प्रियस्य म रणं कीशाः कंपयन्मे भृशमनः ॥

सूर्यांशुदग्धपक्ष्वाद्दहं यिस्रप्तुमक्षमः ॥ ३०६ ॥

समीपं म गतीभृत्तोनीत्वा मां दयया द्रुतम् ॥

वृत्तं पवीपसः कीशाः कथयध्वं सविस्तरम् ॥ ३०७ ॥

ते तु प्रा य गताः कीशाः श्रद्धधुर्नैव तद्वचः ॥

धंचनं भक्षणार्थनः करोतीत्येव मेनिरे ॥ ३०८ ॥

तारात्म ज प्रभृतपथकुः क्रूरां मतिं तदा ॥

सर्वथाप्रायमासीनान्यद्वि नो भक्षयिष्यति ॥ ३०९ ॥

शटिस्य य लतः सर्वे वयमत्र वनौकसः ॥

कृत्कस्या भाविष्यामः सिद्धिमिष्टामितो गताः ॥ ३१० ॥

ततस्ता रा लजः श्रृंगादवतीर्य गिरेः स्वयम् ॥

कथयामास गृधाय तस्मै वृत्तांतमादितः ॥ ३११ ॥

स श्रुत्वा म रणं भ्रातुः सपाती रावणात्तथा ॥

रुरोदोवाच च कपीन् वाप्पसंदिग्धया गिरा ॥ ३१२ ॥

वियात श्री रघु वृद्ध श्रुण्वस्तदापि मर्षये ॥

अशक्तो दग्धपक्षन्वाद्भ्रातृर्वैराविमोक्षणे ॥ ३१३ ॥

आवा पुरा, वृत्रवधे वृत्ते बधू जयैषिणौ ॥

आदिसमुपयातौ स्वो ज्वलन्त रश्मिमालिनम् ॥ ३१४ ॥

प्राप्तेऽर्के म ध्यमव्यार्त्तो जटापुरभवत्तदा ॥

आच्छादितः स पक्षाभ्या मया केहेन वानराः ॥ ३१५ ॥

तदानु न मवन् जातो दग्धपक्षोऽर्कतेजसा ॥

तप्तोऽह पतितो विंध्ये पर्वतेऽस्मिन् यदृच्छया ॥ ३१६ ॥

गुहास य इह भ्रातुस्ततः प्रभृति काचन ॥

प्रवृत्तिर्न मया लब्धा श्रुताऽद्वैवेयमीदृशी ॥ ३१७ ॥

गुभ्र ता रात्मज प्राह रावण रावणालयम् ॥

अतिके यदि वा दूरे यदि जानासि शस न ॥ ३१८ ॥

विहग म पति प्राह लोकान् वेदम्यैतिलानहम् ॥

क्षौरधैर्भयन देवासुरयुद्ध विविक्रमम् ॥ ३१९ ॥

व्रत मे स रया तेन प्राणाश्च शिथिल्य मम ॥

रामस्य यदिद कार्यं कर्तव्य प्रयम मया ॥ ३२० ॥

दृष्टा मि य ति रूपाद्या सर्वाभरणभाषिता ॥

कोशती रामरामेति लक्ष्मणेति च भामिनी ॥ ३२१ ॥

तामह न गतीभर्तुं र्जनकस्य महात्मनः ॥

रावणेन तृता कन्या मये रामस्य कीर्तिनात् ॥ ३२२ ॥

इतस्तो य निधेद्वीपे पुलंका शतयोजने ॥

तामध्यास्ते विश्रवसस्तनुजो रावणाभिधः ॥ ३२३ ॥

तस्यां सा रा जतनया रावणात्, पुरे सती ॥

वृद्धा वसति लकाया राक्षसीभि सुराक्षिना ॥ ३२४ ॥

शाम्बिक म ध्व प्रवगा रतिता इक्ष्वय तत्र ताम् ॥

बानेन खटु पश्यामि दृष्ट्वा प्रत्यागनिष्यथ ॥ ३२५ ॥

इहस्यः श्री मतीं सीतां तं च पश्यामि रात्रणम् ॥

आयोजनशतात्साम्राट् गृध्राः पश्यन्ति निम्नगः ॥ ३२६ ॥

मां वान रा भवंतोऽब्धिं नयंतु भृशदुर्वलम् ॥

प्रदास्याम्युदकं भ्रात्रे स्वर्गताय महात्मने ॥ ३२७ ॥

तथा से म कंटाश्वकुः स्वदेशे स्थापितं पुनः ॥

उवाच जांबवान् दृष्ट्वा त्वया वाऽन्येन जानकी ॥ ३२८ ॥

तमंड ऊ वरः प्राह सुपार्श्वो नाम मत्सुतः ॥

आहारार्थं गतः प्रातः प्राप्तः सायमनामिषः ॥ ३२९ ॥

पुनः'पि य करोऽप्यंग क्षुधितेन मया भृशम् ॥

दुर्वाक्यैः पीडितः साधुर्मामिवोचत्समापयन् ॥ ३३० ॥

साताहा रा र्धमुद्युक्तो महर्षेऽहं नगे स्थितः ॥

व्योम्यपश्यं स्त्रियं गौरीं हरतं कज्जलप्रभम् ॥ ३३१ ॥

प्रहीतु म हमाहारमुद्युतः पुरुषं स्त्रियम् ॥

स पुमान् प्रांजलिः प्राह मार्गं देहीति मां पितः ॥ ३३२ ॥

भक्तः स ऊ नक प्रब्रह्मो मया तूर्णं ततो गतः ॥

न हि सामोपपन्नानां प्रहर्ता विशते भुवि ॥ ३३३ ॥

संभाज य द्विर्मां सिद्धैः पश्चादिति निवेदितम् ॥

स रावणः सा च सीता रामस्य दयिता सती ॥ ३३४ ॥

नेदिनी ऊ नक्तस्यार्यां स्नुषां दशरथस्य ताम् ॥

पश्यन् स्थितोऽहं रामेति लक्ष्मणेति च वादिनीम् ॥ ३३५ ॥

कालाम य स्य तातायं हेतुस्तेन निरामिषः ॥

भागतोऽहमिति प्राह सुपार्श्वस्तनयो मम ॥ ३३६ ॥

निशाक रा ख्यः सुतपा मुनिर्मामब्रवीत्पुरा ॥

तिष्ठेह विष्णो रामस्य त्वं साहाय्यं करिष्यति ॥ ३३७ ॥

नाथेन म नुवंशस्य जानक्याः परिमार्गणे ॥

प्रेषिताः कृपयो वृता एष्यंतीह महानलाः ॥ ३३८ ॥

आख्येया श्री मतस्तेभ्यः संपाते महिषी त्वया ॥

सर्वथा न तु गंतव्यमीदृशाः क्व गमिष्यसि ॥ ३३९ ॥

कार्ये सु रा णां विप्राणां रामस्यैद्रस्य चाऽऽत्मनः ॥

इह स्थित्वा कृते वत्त त्वं सप्तौ भविष्यसि ॥ ३४० ॥

मुनिर्मा म ब्रवीदेवं पश्चान्स्वर्गं जगाम सः ॥

साम्राण्यष्टौ सहस्राणि वर्षाण्यत्राभवन्मम ॥ ३४१ ॥

मयाऽऽत्म ज्ञ स्तदात्पर्यं वाग्भिः संतर्जितो रूपा ॥

तेन सत्यापि सामर्थ्ये न वाता जानकी यतः ॥ ३४२ ॥

समस्त य मिदं तस्य निशाकरमुनेर्वचः ॥

तन्मसादाभवौ पलाबुत्पत्नी मम पश्यत ॥ ३४३ ॥

तान्वान रा नुवाचाथ संपातिर्गृध्रभूपतिः ॥

पक्षलाभो ममाय यः सिद्धिप्रत्ययकारकः ॥ ३४४ ॥

विहगं म स्तदैत्युक्त्वा जिज्ञासुः स्वो गतिं ततः ॥

उत्पपात गिरेः शृंगात्पुनस्तक्षणावन्मुदा ॥ ३४५ ॥

श्रुत्वांड ज्ञ स्य वचनं ते लब्धप्रत्ययास्तदा ॥

बभूवुर्हारीशार्दूला विक्रमाभ्युदयोन्मुखा. ॥ ३४६ ॥

प्रेक्ष्य तो य निधिं कीशा आकाशमिव दुस्तरम् ॥

निषेदुः सहिताः कार्यं कथमित्यनुवंस्तदा ॥ ३४७ ॥

यान्पात्म ज्ञ स्तानुवाच किं विपन्नाः इवंगमाः ॥

विपादो हंति पुरुषं बालं क्रुद्ध इवोरगः ॥ ३४८ ॥

कोऽद्य तो य निधिं वीरोलंपदिष्यति तेजसा ॥

क्वः करिष्यन्ति शुभ्रायं सत्यसंधमर्दिदम् ॥ ३४९ ॥

शुतान्दा रा न् प्रसादेन कस्य पश्येम संगताः ॥

यदि कश्चि सन्नर्थो नो ददाचभयदक्षिणाम् ॥ ३५० ॥

स्य स म र्थाः सर्वेऽपि प्रतिबधो नरसो गतौ ॥

प्रश्नश्च परस्त्वा वा शक्तिः प्रवने प्रसगर्भभाः ॥ ३५१ ॥

- तत्तस्य श्री मन्ः श्रुत्वा वालिसूनोश्चस्तदा ॥
 आवभाषे गजस्तत्र पृथेय दशयोजनम् ॥ ३५२ ॥
- तथाप—रा—कमी प्राह गवाक्षोऽहं तु विंशतिम् ॥
 शरमस्त्रीशदृषभश्चत्वीरशन्महामनाः ॥ ३५३ ॥
- पृथग् म स्तु पंचाशद् गंधमादननामकः ॥
 मेदः कीशोत्तमः पाठिं सप्तति द्विविदः कपिः ॥ ३५४ ॥
- तथा ते ज्ञ सिव तिलकः सुषेणोऽशीति मिस्रथ ॥
 ततो वृद्धतर्पस्तेषां जांबवान् प्रत्यभापत ॥ ३५५ ॥
- अंशे च य सि का शक्तिर्वैरोचैनि-मखे मया ॥
 प्रदक्षिणोक्ततः पूयं क्रममाणस्त्रिविक्रमः ॥ ३५६ ॥
- स मे प रा कमो नष्ट इदानीमहमंगद ॥
 नवार्ते योजनानां तु गमिष्यामि न संशयः ॥ ३५७ ॥
- न मे ग य नसामर्थ्यं संप्रसंगद तादृशम् ॥
 नैतावताच संसिद्धिः कार्यस्यास्य भविष्यति ॥ ३५८ ॥
- तं वालि ज्ञ उवाचाह गमिष्यामि शतं पुनः ॥
 निवर्तने तु मे शक्तिः स्यान्नवेति न निश्चितम् ॥ ३५९ ॥
- ब्रह्म का य ज आह त्वं योजनानामतिक्रमः ॥
 कामं शतं सहस्रं वा गतुं प्रतिनिवर्तितुम् ॥ ३६० ॥
- युवरा ज्ञ न हि प्रेप्यः प्रेप्यैः प्रेषयिता क्वचित् ॥
 स्नामी फलैवं सैन्यस्य तस्मात्पाल्यः सदा भवान् ॥ ३६१ ॥
- वालिका य ज आहाहं गमिष्यामि नचापरः ॥
 यद्यस्माभिः खलु पुनः कार्यं प्रायोपवेशनम् ॥ ३६२ ॥
- तमाह रा जा ऋक्षाणां चित्तमंगद मा कुरु ॥
 एष संचोदयाम्येतं यः कार्यं साधयिष्यति ॥ ३६३ ॥
- ततः स म रूतः पुत्रं प्रेतृतिं रहासि स्थितम् ॥
 उपेक्ष त-प्रभाजस्तमुवाच प्रहर्षयन् ॥ ३६४ ॥

- हनूमान् श्री मताऽसि त्व सुग्रीवेण सम स्वयम् ॥
तेजसा लक्ष्मणेनापि रामेण प्रभुणाऽपि च ॥३६५॥
- विहग रा जपवनतपनै समवेगवान् ॥ - - -
हनूमन्नासि शक्तस्त्वमेक सागरलघने ॥ ३६६ ॥
- स्वर्वेश्या म हिता तात विख्याता पुजिकस्थला ॥
शापेनसा केसरिणो भाया जाताऽजनाभिधा ॥३६७॥
- ता प्रभ ज न आलोक्य सुदरीं काममोहित ॥
परिरेभेब्रलात्तस्या त्व जातोऽसि महाबल ॥३६८॥
- गुणाल य स्तव सुतो महाबुद्धिपराक्रम ॥
लघने प्लवने चैव भविष्यति मया सम ॥३६९॥
- शक्ति बी रा धिवीराग त्व मातरमुवाच यत् ॥
भगवान् मारुत सय तत् सर्वं त्वयि दृश्यते ॥३७०॥
- दृष्ट्वा त्व म कर्मदित फल मत्वा तदाशया ॥
सद्यो जातो योजनाना शतानि त्रीणि त्व गत ॥३७१॥
- देवरा ज स्ववृष्यशानि मुमोच शिखरे गिरे ॥
पततस्तव बालस्य वामो हनुरभग्यत ॥ ३७२ ॥
- नामधे य मतस्तेऽभूद्भूमानिति मारुते ॥
दृष्ट्वात्वा निहत क्रुदस्त्रीलोक्य नानिलो ववौ ॥३७३॥
- सभाते ज गति ब्रह्मा प्रीत्या तुम्य वर ददौ ॥
अशस्त्रवध्पता युद्धे स्वच्छदमरण हरि ॥ ३७४ ॥
- कृते श्रे य सि ते देवै प्रसन्नोऽभूत्पिता तव ॥
त्व हि वायुसुतो वन्स प्लवने चापि तन्सम ॥३७५॥
- मया पु रा बलेर्यज्ञे प्रादुर्भते त्रिविक्रमे ॥
त्रि सप्तकल श्यिवीपरिकाता प्रदक्षिणा ॥३७६॥
- निर्मध्य म मृत याभि प्रक्षिणाभिः पयोनिधौ ॥
ता मयीपचय सर्वा सचिता देवशासनात् ॥३७७॥

- सोऽहं तु श्री मतः कार्यं कर्तुं रामस्य न क्षमः ॥
समर्थस्य मिदानीं ते न सिधौर्लघ्ने श्रमः ॥ ३७८ ॥
- अद्य त्व रा हितोत्तिष्ठ स्वजनान्किमुपेक्षते ॥
विक्रमस्व महा वेगं विष्णुस्त्रीन् विक्रमानिव ॥ ३७९ ॥
- इत्येनं म करावासं क्रमितुं शतयोजनं ॥ - -
संसूयमानो हनुमान् व्यवर्धत महाबलः ॥ ३८० ॥
- तं प्रमं ज्ञ नजं कीशा विस्मिता ददृशुस्तदा ॥
त्रिविक्रमं रत्नोत्साहं नारायणमिव प्रजाः ॥ ३८१ ॥
- आंजने य स्य वदनं जभमाणस्य तद्वभौ ॥
अंबरोपोपनं दीप्तं स च बन्धिरिव स्वयम् ॥ ३८२ ॥
- स समी रा लज्जो मध्याद्धानराणां समुत्थितः ॥
अभिवाद्य हरीन् वृद्धान् प्रदृष्ट इदमब्रवीत् ॥ ३८३ ॥
- औरसो म रतः पुत्रः प्लवने नास्ति तत्समः ॥
सहस्रवारं शक्तोभि मेरुं कर्तुं प्रदाक्षिणम् ॥ ३८४ ॥
- अहं भु-ज-द्वयस्यास्य वेगनुत्थांबुराशिना ॥
समाप्लावयितुं लोकमुत्सहे सच्चराचरम् ॥ ३८५ ॥ -
- अहं तो य निधीन् सर्वाच्छोषयिष्यामि तेजसा ॥
अहं द्रक्ष्यामि वैदेहीं प्रमोदध्वं प्लवंगमाः ॥ ३८६ ॥
- लंकां भु व बलेनाहं समुत्पान्नाशवानराः ॥
गच्छेयमिति मे वृद्धिरित्युवाचानिलात्मजः ॥ ३८७ ॥
- प्रहर्ष य न् हरीन् सर्वान् महेंद्रस्य महागिरेः ॥
आरुरोहोच्चोशितरं स्तुतो जांबवता पुनः ॥ ३८८ ॥
- वसुंध रा धरस्तेन बाहुभ्यां पीडितो यदा ॥
कांपितो निःसृताब्जंबुशिलस्त्ररतो मृगव्रजः ॥ ३८९ ॥
- समीक्ष्य म रतः पुत्रं महेंद्रशिलरस्थितम् ॥
प्रदृष्ट्वा मुदिरं दृष्ट्वा मयूरा इव वानराः ॥ ३९० ॥

इति श्री मंत्ररामायणे श्रीरामनंदन मयूर विरचिते किंकिधाकांडे
त्रिंशत्तमोऽध्यायः

सुंदर-कांडं.

उत्सृज्य स श्री कंठस्य मार्गणस्त्रिपुर यथा ॥

लंकां जगाम जवन. पवनस्यौरसः सुतः ॥ १ ॥

तद्वेगधा—रा-पतिता द्रुमास्तं क्षणमन्वयुः ॥

प्रस्थितं दीर्घमध्वानं स्वधुमिव बांधवाः ॥ २ ॥

धन्वयुस्तं म स्तुत्रभूस्रवेगोथिता द्रुमाः ॥

दानमानादिभिस्तुष्टाः सैन्या इव महीपति ॥ ३ ॥

व्योम्नि तद् ज दंडौ तौ ददृशाते प्रसारितौ ॥

परिताम्रादिनिष्कांतौ पंचास्याविव पन्नगौ ॥ ४ ॥

छायाऽब्धेः प य सि व्यक्ता तदा माध्याह्निकी कपेः ॥

दशयोजनविस्तीर्णा त्रिशयोजनमायता ॥ ५ ॥

वस्त्रापहा रा त्तहसा देहा इव शरीरिणाम् ॥

वेगाज्जलेत्सारणतो निमृता जलजतवः ॥ ६ ॥

याति येन म हाकायो वेगेन महता कपिः ॥

तेन मार्गेण सहसा द्रोणीकृत इवार्णवः ॥ ७ ॥

दृष्ट्वा तमं ज नापुत्र ह्वमानं द्रुतं तदा ॥

ववृषुः पुष्पवर्षाणि देवगंधर्वदानवाः ॥ ८ ॥

मैनाक तो—य-राशुकोर्विश्रामार्थं समुत्थित ॥

वित्रं मत्वारसाऽधस्तं पातयामास मारुतिः ॥ ९ ॥

त्रातः प्रभं—ज-नेनाहं पूज्यस्त्रं मे तदात्मजः ॥

मयि विश्रम्य गुह्येति मैनाकाद्रिरुवाच तं ॥ १० ॥

सृष्ट्वांजने य स्तं प्राह कार्यकाले गिरेऽ व मे ॥

प्रतिज्ञा च कृता सौम्य न स्यातव्यमिहांतरा ॥ ११ ॥

उन्वेवमा—रा-त्वरया जगाम स महाबलः ॥

मैनाकायाभयंप्रादात्तेन तुष्टः शचीपतिः ॥ १२ ॥

ततः सुरा म रूत्सूनोः परीक्षार्थं महीनसः ॥

वित्रं कुरु तमित्यूचुः सुरसां नागमातरं ॥ १३ ॥

- रुद्धाऽध्वानं श्री मतः सा विभती राक्षसं वपुः ॥
उवाच मे प्रदिष्टस्त्वं सुरैर्भक्ष्यः प्लवंगम ॥ १४ ॥
- धात्रा पुराऽ रा धनतः प्रसन्नेनैव मे वरः ॥ - -
दत्तस्त्वां भक्षयिष्यामि प्रविशेदं ममाननं ॥ १५ ॥
- इत्युक्त्वा सा म हृदक्त्रं व्यादाय पुरतः स्थिता ॥
एवमुक्तः सुरसया प्रत्दष्टवदनोऽब्रवीत् ॥ १६ ॥
- भद्रे रामो म गन्नाथः प्रविष्टो दंडकावनं ॥
रावणेन हता तस्य प्रिया जनकनंदिनी ॥ १७ ॥
- तदर्शना य गच्छामि दूतोऽहं रामशासनत् ॥
कर्तुमर्हसि रामस्य सौख्यं विषयवासिनि ॥ १८ ॥
- अथवा तां रा जपुत्रीं दृष्ट्वा रामं च तं प्रभुं ॥
त्वद्वक्त्रमागमिष्यामि सख्यं प्रतिशृणोमि ते ॥ १९ ॥
- इत्युक्त्वा का म रूपा सा मया दृष्टो विधेर्वरात् ॥
न काश्चिन्मुच्यते मत्ते-इत्युवाचोऽप्रदर्शना ॥ २० ॥
- स उवाचां-ज-नेयस्तां क्रुद्धो दिग्ग्योजनाननां-॥ -
कुरु त्वं तादृशं वक्त्रं येन मां विषाद्विष्यसि ॥ २१ ॥
- इति व्यादा-य, वदनं स्थितामुक्त्वा स्वयं प्रभुः-॥
दशयोजनविस्तारो हनूमानभवत्तदा ॥ २२ ॥
- प्रचकार ज-वेनास्यं सा च विंशतियोजनं ॥ -
त्रिंशद्योजनविस्तारो हनूमान् बुद्धिमानभूत् ॥ २३ ॥
- ततः साऽप्या-य-तं चक्रे द्विगुणं वक्त्रमात्मनः ॥
बभूव हनूमान् वीरः पंचाशद्योजनोच्छ्रितः ॥ २४ ॥
- पुनश्चका-रा-स्यमसौ षष्टियोजनविस्तृतं ॥
चक्रे स्वदेहं संप्ल्यातः कापिः सप्ततियोजनं ॥ २५ ॥
- चकार सा म-हृदक्त्रमशक्त्या योजनैर्मितं ॥
बभूव सोऽनलप्रप्यो हरिर्नवतियोजनः ॥ २६ ॥

सद्धर्मेण श्री रिच सा ववृधे सुरसा सुख ॥

शतयोजनविस्तार चकारातिभयकरम् ॥ २७ ॥

तदा समी-र-त्मजनिर्वभूवागुष्ठमात्रक ॥

वक्रत्रे प्रविश्य निर्गत्य गगनस्थ उमाच ताम् ॥ २८ ॥

दाक्षायणि म-पि क्रोधो माऽस्तु देवि नमोऽस्तु ते ॥

यास्यामीह प्रविशेऽस्मि मुख सत्यो वरस्तन ॥ २९ ॥

साऽब्रवीद् न-नासूनो गच्छ सौम्य ययासुख ॥

सैमानय च वैदेहा राघवेण महात्मना ॥ ३० ॥

वायुस्तन-य, उद्युक्तो जगामाथ पुनर्दुतम् ॥

ब्रह्मदत्तवरात्तस्य छाया जग्राह सिंहिक्का ॥ ३१ ॥

सुप्रीवोक्ता रा क्षसी ता बुद्ध्या ववृधे कपि ॥

यक्रत्र प्रसारयासास सा पातालावरोपम ॥ ३२ ॥

तस्या मुखे म ह्याशु सक्षिप्यात्मानमा मवान् ॥

निपपात सुरैर्दृष्टो राहोरास्ये शशोष स ॥ ३३ ॥

छिता हृद-न-नासूनुस्तस्यास्त क्षणमवरम् ॥ -

जगाम रामकार्याधी मने सपातविक्रम ॥ ३४ ॥

सक्षिप्य का-य-युद्धि च प्रवेग च महामति ॥

समासाद्याबुधेस्तोर लवाश्री निपपात स ॥ ३५ ॥

लनाश-न-नाया स हिउत सुनुरनिश्वसन् ॥

ददर्श गिरिवर्षस्य मूर्ध्नि लका वनेर्षुताम् ॥ ३६ ॥

जगाम तां य शर्षाश्रो विश्वकर्मविनिर्मिता ॥ -

रम्या वृतां काचनेन प्राकारेण महापुरीम् ॥ ३७ ॥

आतुमात्रो र-प्रिमुते बभूवादुतदर्शन ॥ -

ददर्श प्रविशत तमय अकाधेदेवता ॥ ३८ ॥

पुरस्तात्ता म हानादा वायुसूनोरैविष्टत ॥

पपुड कश्च कनासि कौर्येणेह समागत ॥ ३९ ॥

- तामुवाच श्री हनुमान् का तं द्वारेऽवतिष्ठसे ॥
किमर्थं चापि मां क्रोधान्निर्भर्त्सयसि दासणे ॥ १० ॥
- वसोक्तसा रा प्रतिमा साऽब्रवीत्तमहं कपे ॥ - -
लंकाऽस्मि दशवक्रस्य नियोगपरिपालिका ॥ ११ ॥
- हनुमांस्ता म थोवाच लंकां द्रक्ष्यामि निस्तुलां ॥
इत्यर्थमिह संप्राप्तः परं कौतूहलं हि मे ॥ १२ ॥
- पुनर्वात न माहेयं पुरी रावणपालिता ॥ -
मामनिर्जिन्य न द्रष्टुं शक्यते वानर त्वया ॥ १३ ॥
- तामांनेने य स्तुत्वाऽऽह भैवं मार्गं प्रयच्छ मे ॥ -
दृष्ट्वा पुरीमिमां भद्रेऽहं गतास्मि ययागतम् ॥ १४ ॥
- सैवमुक्त्वा रा नणस्य पुरी नादं भयकरं ॥
कृत्वा तलेनानिलजं ताडयामास वेगिता ॥ १५ ॥
- स प्लवंग म वर्योऽपि वामहस्तस्य मुष्टिना ॥
ताडयामास तां स्त्रीति नातिक्रुद्धो विवेकवान् ॥ १६ ॥
- पपात ग न राजेन सृष्टा रमेव सा पुरी ॥
कृपाविकार तेजस्वी मन्यमानः ख्रियं च ताम् ॥ १७ ॥
- भृशोद्विमा य शोराशिकर्पि सा गद्रदाक्षरं ॥
उवाचागार्वितं वाक्यं परिभूता बलीयसा ॥ १८ ॥
- प्रसीद वि न यस्तेऽस्तु मां त्रायस्व महाभुज ॥
मद्यं स्ययभुवा दत्तो वरः पूर्वं महाभुज ॥ १९ ॥
- वानरस्त्वां य दा कश्चिद्विक्रमाद्गशमानयेत् ॥
तदा त्वया हि विज्ञेय रक्षसां भयमागतं ॥ २० ॥
- स कीशवी रा न प्राप्तः समयस्तव दर्शनात् ॥
स्वयभुविहितः सत्यो न तस्यास्ति व्यतिक्रमः ॥ २१ ॥
- राक्षसाना म य सौम्य विनाशः समुपागतः ॥
सीतानिमित्तं राज्ञश्च रावणस्य दुरान्यनः ॥ २२ ॥

सद्धर्मेण श्री रिच सा ववृधे सुरसा सुखं ।

शतयोजनविस्तारं चकारातिभयंकरम् ॥ २७ ॥

तदा समी-रा-त्मजनिर्वभृवांगुष्ठमात्रकः ॥

वक्त्रे प्रविश्य निर्गत्य गगनस्थ उवाच ताम् ॥ २८ ॥

दाक्षायणि म-यि क्रोधो माऽस्तु देवि नमोऽस्तु ते ॥

यास्यामीह प्रविश्यामि मुखं सत्यो वरस्तन ॥ २९ ॥

साऽब्रवीदं न-नासूनो गच्छ सौम्य यथासुखं ॥

सैमानय च वैदेहीं राघवेण महात्मना ॥ ३० ॥

वायुस्तन-य, उद्युक्तो जगामाथ पुनर्द्वृतम् ॥

ब्रह्मदत्तवरात्तस्य छायां जग्राह सिंहिका ॥ ३१ ॥

सुग्रीवोक्तां रा क्षसीं तां बुद्ध्या ववृधे कपिः ॥

वक्त्रं प्रसारयामास सा पातालंबरोपमं ॥ ३२ ॥

तस्या मुखे म हस्याशु संक्षिप्यात्मानमात्मवान् ॥

निपपात सुरैर्दृष्टो राहोरास्ये शशीवसः ॥ ३३ ॥

ष्ठित्वा हृदं-न-नासूनुस्तस्यास्तत्क्षणमंबरम् ॥ -

जगाम रामकार्याधीं मनैःसंपातविरुमः ॥ ३४ ॥

संक्षिप्य का-य-बुद्धिं च प्रवेगं च महामतिः ॥ -

समासाद्यांबुधेस्तोरं लंबाद्रीं निपपात सः ॥ ३५ ॥

लंबादाय-न-नायाः स रिठनः सूनुरनिश्वसन् ॥

ददर्श गिरिवर्यस्य मूर्ध्नि लंकां धनैर्वृताम् ॥ ३६ ॥

जगाम तां य शर्वाद्रो विश्वकर्मविनिर्मितां ॥ -

रम्यां वृतां कांचनेन प्राकोरेण महापुरीम् ॥ ३७ ॥

ओनुमात्रो री-त्रिमुखे नभुवाद्भूतदर्शनः ॥

ददर्श प्रविशंतं तमथ संक्राधिदेवता ॥ ३८ ॥

पुग्स्तान्ता म हानादा वायुसूनोरैकेष्टन ॥

पुच्छ कस्तव केनासि कर्षिणेह समागतः ॥ ३९ ॥

- मत्वा प्रिया श्री रामस्य ता स्त्रिय रूपसपदा ॥
हर्षेण महता युक्तो ननद हरियूयप. ॥ ६६ ॥
- स तामसा रा माश्वेव लक्ष्म्या बुद्धि समुत्थिता ॥
चकार चिंतामपरा हनूमानतिशुद्धिमान् ॥ ६७ ॥
- राजवस्य म द्विप्येऽमुपस्यातु पर जनम् ॥
स्वप्तुं भोक्तुमकतुं नार्हयेव कथञ्चन ॥ ६८ ॥
- न त्रिष्वपि ज गत्स्वन्य कश्चिद्भ्रमसम पुमान् ॥
अन्येषामिति निश्चिन्य चचारान्यत्र मारुति ॥ ६९ ॥
- योपितामा य ताक्षीणा सहस्राणि ददर्श स ॥ -
न ता नतार्गी लाक्ष्यशीलभारेण जानकी ॥ ७० ॥
- स्त्रिन्नाचितो रा वणस्य तस्मादत्त पुराद्वाहि ॥
निर्गम्य चिंतामकरोदीनो जानक्यदर्शनात् ॥ ७१ ॥
- इद खलु म मायर्षं धर्मलोप कारिष्यति ॥
यप्रसुप्तपरस्त्रीणामदजात विलोकन ॥ ७२ ॥
- इत्येवम व नासुनुर्धर्मसाल्लसगाकेत ॥
निसृत्य पान्शुमे स चिंतयामास मारुति ॥ ७३ ॥
- सीता न धि य ते नूनं यन्न दृष्टा विचिन्वता ॥
रावणेन हता बाला शीलरक्षणतःपरा ॥ ७४ ॥
- अदृष्ट्वा ता ज नकजा इक प्रवक्ष्यामि तान्कपीन् ॥
किं वा वक्ष्यति मा वृद्धो जात्रवानगदश्च स ॥ ७५ ॥
- कृत्वा निश्च य मदाह योग्य प्रायोपवेशने ॥
भूयोऽथवा विचेप्यामि न यत्र विचय कृत ॥ ७६ ॥
- नास्ति सीता रा जरुन्या लकायामिति सर्वथा ॥
रामस्य प्रियभार्यस्य न निवेदयितु क्षम ॥ ७७ ॥
- निवेदने म हान् दोष स्तया स्यादनिवेदने ॥
कथं नु खलु कर्तव्य निषम प्रतिभाति मे ॥ ७८ ॥

तत्त्वं पुरीं श्री संपन्नां प्रविश्य कपि-सुतम ॥

विधत्स्व सर्वं कार्याणि यानि यानीह वाञ्छसि ॥ ९३ ॥

रामस्य दा रा न्युयां त्वमन्वेषय यथासुखं ॥

इत्युक्तो द्वारतः कीशः प्राकारमवपुष्टुवे ॥ ९४ ॥

द्विषतां वा म मंघ्रिं स मुग्धिं चक्रे महामतिः ॥

प्रविश्य रात्रौ तां लंकां ददर्श भवनान्यथ ॥ ९५ ॥

शृष्टुं देवीं न नकजां रामस्य दयितां पुरि ॥

भवनाद्भवनं गृह्यन् ददर्शच मरुत्सुतः ॥ ९६ ॥

स भांजने-य स्तस्यां तान् विवेश महतो गृहान् ॥

रावणभ्रातृतनयप्रधानानां महाजवः ॥ ९७ ॥

तत्साचिव्यं रा विनायश्चक्रे लंकां प्रकाशयन् ॥

पुष्पकं रावणस्यांतःपुरं सर्वं ददर्श सः ॥ ९८ ॥

सुखसुमेऽ म शरातौ ताः स्त्रियो विविधप्रभाः ॥

ज्वलंतः कांचना दीपाः पश्यंतोऽनिमिया इव ॥ ९९ ॥

ता विप्ररा न पिंसुता दैत्यगंधर्वयोपितः ॥

रससां चाभवन् कन्यास्तस्य कामवशंगताः ॥ १० ॥

प्रियास्ताःपि य माता नो तत्र काश्चिद्बलाद्भृताः ॥

नान्यकामा नान्यपूर्वा वराहां जानकीं विना ॥ ११ ॥

पन्थाशरा न स्य यथा संति भार्या इमा इह ॥

शीतां यदीदृशी भरमेवास्येत्येवैवात्कापिः ॥ १२ ॥

भूयोऽचिन य देवं तां विशिष्टा गुणतो ध्रुवं ॥

अतोऽहमस्यां कृतवान् कष्टं दुष्टो निशाचरः ॥ १३ ॥

प्राप्य सुप्तं रा क्षरौद्रं परमोद्दिममानसः ॥

तस्मादतिवस्ते इव सोमोऽस्यन्मरुत्सुतः ॥ १४ ॥

स्थानान्तर म धात्वा रावणं प्रेक्षते स्म सः ॥

ददर्श रूपगंपन्नान्य मंदोदरीं ययिः ॥ १५ ॥

- मत्वा प्रिया श्री रामस्य ता स्त्रिय रूपसपदा ॥
 हर्षेण महता युक्तो नर्नद हरियूथपः ॥ ६६ ॥
- स तामसा रा माश्वेव त्यक्त्वा जुद्धि समुत्थिता ॥
 चकार चिंतामपरा हनूमानतिशुद्धिमान् ॥ ६७ ॥
- राघवस्य म द्विष्येवमुपस्थातु पर जनम् ॥
 स्वप्तुं भोक्तुमल्कतुं नार्हत्येव कथचन ॥ ६८ ॥
- न त्रिप्रापि ज गत्स्वन्य कश्चिद्रामसम पुमान् ॥
 अन्येयमिति निश्चिय चचारान्यत्र मारुति ॥ ६९ ॥
- योपितामा य ताक्षीणा सहस्राणि ददर्श सः ॥ -
 न ता नतागीं लावण्यशीलभारेण जानकीं ॥ ७० ॥
- खिन्नचित्तो रा वणस्य तस्मादत पुराद्वाहि ॥
 निर्गम्य चिंतामकरोदीनो जानक्यदर्शनात् ॥ ७१ ॥
- इद खलु म मायर्थं धर्मलोप करिष्यति ॥
 यत्प्रसुप्तपरस्त्रीणामद्यजात विलोकन ॥ ७२ ॥
- इत्येवम ज नासुनुर्धर्मसाधसशक्तिः ॥
 निमृष्य पानमुमे स चित्तयामास मारुति ॥ ७३ ॥
- सीता न ध्रे य ते नूनं यन्न दृष्टा विचिन्वता ॥
 रात्रेण हता बाला शौल्परक्षणतःपरा ॥ ७४ ॥
- अदृष्टा ता ज नरुजा कि प्रवक्ष्यामि तान्कपीन् ॥
 किं वा वक्ष्याति मा वृद्धो जाववानगदश्व स ॥ ७५ ॥
- कृत्वा निश्च य मदाह योग्य प्रायोपवेशने ॥
 भूयोऽथवा विवेप्यामि न यत्र विचय. कृत ॥ ७६ ॥
- नास्ति सीता रा जकन्या लकायामिति सर्वथा ॥
 रामस्य प्रियभार्यस्य न निवेदयितु क्षम ॥ ७७ ॥
- क्षिपेदने म हान् दोष स्तथा स्यादनिवेदने ॥
 कथ नु खलु कर्तव्य निपम प्रतिभाति मे ॥ ७८ ॥

- गत्वा यदि श्रीकाकुत्स्थं वक्ष्यामि परुष वचः ॥
 सीता मया न दृष्टेति ततस्वक्ष्यति जीवितम् ॥७९॥
- लोकानसा रा नखिलान् विना रामेण मन्यते ॥
 भृशानुरक्तः सौमित्रिस्तद्वक्षणात् भविष्यति ॥ ८० ॥
- स ह्वंग म राजोऽपि प्राणांस्त्यक्ष्यत्यसंशय ॥
 रुमांगदश्वं तारा च ताश्च रामस्य मातरः ॥ ८१ ॥
- रामं सानु ज मात्मेष्ट परं श्रुत्वा तथागतम् ॥
 भरतस्तमनुभ्राता शत्रुघ्नो न भविष्यति ॥ ८२ ॥
- वानराः क्ष य मेप्यति सुग्रीवे रात्रि सस्थिते ॥
 इक्ष्वाकुकुलनाशश्च नाशश्चैव वनैकसां ॥ ८३ ॥
- मयोहस्थे रा घवौ तावाशया खलु सर्वथा ॥
 प्राणान् ध्रुव धरिष्येते वानराश्च तरस्विनः ॥ ८४ ॥
- चित्ति कृत्वा म हांत वा प्रवेक्ष्याम्यरैणीसुत ॥
 नेतः प्रतिगमिष्यामि तामदृष्ट्वाऽसितेक्षणां ॥ ८५ ॥
- स कोशकुं ज रो भूयाश्चतयामास बुद्धिमान् ॥
 विनाशे बहवो दोषा जीवन् प्राप्नोति भद्रक ॥ ८६ ॥
- यावत्तामा य तार्क्षी नो पश्यामि प्रभुकाभिर्नीं ॥
 तावदेतां पुरी लकां विचिनोमि पुनः पुनः ॥ ८७ ॥
- इमामद्य ज वेनाहमशोकवनिकामपि ॥
 गुर्वामधिगमिष्यामि नहीयं विचिता मया ॥ ८८ ॥
- कृत्वा निश्च य मेव स श्रीरामाय महात्मने ॥
 लक्ष्मणापाय सीतायै सुग्रीवायोप्रतेजसे ॥ ८९ ॥
- नत्वा समी रा लभवो रुद्रादिभ्यः कृतांजलिः ॥
 उदतिष्ठज्जगानायमशोरुवनिको प्राते ॥ ९० ॥
- अनेकदु म सपन्नामशोकवनिकां गतः ॥
 कांचनीं शिशुपां रम्यां महतीभारुह सः ॥ ९१ ॥

- समारूढ्य श्री मतीं तां शिशुपां पर्णसवृताम् ॥
अशोकानिकागोभामपश्यत्परमा कपिः ॥ ९२ ॥
- तत्राविट्ट रा त्पाताद सहस्रस्नभमद्भुतम् ॥
ददर्श तस्य निकटे वृक्षमूले प्रभोः प्रियाम् ॥ ९३ ॥
- तां वासता म लयता सवीर्णां राक्षसीवृताम् ॥
उपवासकृशां दीना श्वसता च पुनः पुनः ॥ ९४ ॥
- निष्क्य रा ज महिषी सीनेयमिति बुद्धिमान् ॥
तर्कयामास रामेण कथितैर्भव्यलक्षणैः ॥ ९५ ॥
- यूथभ्रष्टा य थारण्ये श्वभिः परिवृता मृगी ॥
तथा तां राक्षसकिद्धां दृष्ट्वाऽभुद्भुःस्वितः कपिः ॥ ९६ ॥
- इय सीता रा घनस्य महिषो परमप्रिया ॥
प्रनष्टाऽपि सती यस्य मनसो न प्रणश्यति ॥ ९७ ॥
- अस्या देव्या य नस्तस्मिन् तस्य चास्या प्रतिष्ठितम् ॥ १८/ ॥
तेनेय स च धर्मात्मा मुहूर्तमपि जीवति ॥ ९८ ॥
- इत्याह सीऽ व नासूनुर्दष्टः सीतां विलोक्य ताम् ॥
जगाम मनसा राम प्रशशस च त प्रभुम् ॥ ९९ ॥
- घोरः कालः य समहाशूलमुद्गरधारिणी ॥
ददर्श राक्षसीस्तत्र सदा मांससुराप्रियाः ॥ १०० ॥
- दशास्यो र व नीडेपे कामार्तः स्त्रीशतावृतः ॥
तत्राजगाम सहसा वैदेहिगतमानसः ॥ १०१ ॥
- उग्रतेजा य द्यपि स प्रभजनमुतस्तदा ॥
शास्त्रातरेऽभयद्रुदो निर्भूतस्तस्य तेजसा ॥ १०२ ॥
- समागते रा क्षेत्रे दीपिन्नाभिः प्रकाशिते ॥
प्रानेपत वरारीहा प्रवति कदलीव सा ॥ १०३ ॥
- ऊरुभ्यां क्षा म मुदरं बाहुभ्यां च पयोधरी ॥
राप्रच्छाद्योपविष्टा सा रुदती शीलसादरा ॥ १०४ ॥

- संदेहक्षुः श्री मतीं तामुपासर्पत्तरावणः ॥
ददर्श दीनामासीनां धरण्यां संशितन्नताम् ॥ १०५ ॥
- शुद्ध प्रचा रा मन्यार्तामुवाच दशंकधरः ॥
मां दृष्ट्वा देवि कस्मात्त्वमप्रसन्ना भयाकुला ॥ १०६ ॥
- त्वां देवीं का म ये सीते बहु मन्यस्व मां प्रिये ॥
रक्षोर्धर्मः परस्त्रीणां हरणं गमनं खलु ॥ १०७ ॥
- तथाप्यं नु ज पत्राक्षि त्वां न स्मर्याम्यहं बलात् ॥
मयि विश्वसिहि प्राज्ञे मैव भूः शोकलालसा ॥ १०८ ॥
- पानानि श य नानि त्वं दिव्यान्याभरणानि च ॥
अवराणि महार्हाणि लभस्व मदिरक्षणे ॥ १०९ ॥
- स्त्रीरत्नं त्वं रा वणं मां मैवं भूः प्राप्य मैथिले ॥
यौवन माऽस्तु तेऽमोघ कुरु गात्रेषु भूषणम् ॥ ११० ॥
- पदात्तव य नोज्ञांगि गात्रं पश्यामि शोभने ॥
तस्मिंस्तस्मिन्पृथुश्रोणि चक्षुर्मम निवर्ष्यते ॥ १११ ॥
- भव मे कं ज नेत्रे त्वं भार्या मोह विसर्जय ॥
बन्हीनामुत्तमस्त्रीणां ममाग्रमाहिषी भव ॥ ११२ ॥
- त्रिलोकेभ्यो य ह्यता यानि रत्नानि भाषिणि ॥
इतानि तानि सर्वाणि राग्यं चेदं ददामि ते ॥ ११३ ॥
- तव पित्रे ज नकजे तव हेतोर्विलासिनी ॥
प्रदास्यामि विजिन्याहं सर्वापि वसुधराम् ॥ ११४ ॥
- असकृत्त य ति मया भद्रा मद्रा भयार्णवे ॥
अशक्ताः पुरतः स्थातुं मम सर्वे सुरामुरतः ॥ ११५ ॥
- गतश्रिया रा जनुति तेन त्व किं करिष्यसि ॥
द्रुमप्यसमर्षस्त्वां शंके जीवति वा न वा ॥ ११६ ॥
- सोने लज्ज म पि त्वं ते लज्जु त्वादि बांधवाः ॥
न स रानो मया तुन्दस्नेजसा तपसाऽपि वा ॥ ११७ ॥

मंत्ररामायण, सुं० कां०

- वाक्य तस्य श्री मतो सा श्रुत्वा रौद्रस्य रक्ततः ॥ ११८ ॥
 तृणमतरतः कृत्वा प्रत्युवाच महासती ॥
- मत्तः प्रवो रा धिपतेः कलत्रात्सकुलोद्भवात् ॥
 निवर्तयस्व दारेषु प्रीयतां ते मनः सदा ॥ ११९ ॥
- अकार्यं न म या कार्यमेकपत्न्या विगर्हितम् ॥
 न मां प्रार्थयितुं योग्यस्त्वं सिद्धिमिव पापकृत् ॥ १२० ॥
- इत्युक्त्वा सा ज नकजा राक्षसं रावणं खलम् ॥
 स्मृत्वा रामं परावृत्य स्थित्वा भूय उवाच तम् ॥ १२१ ॥
- निशाचर य था भार्यास्तवान्येषां तथा ध्रुवम् ॥
 श्रेयस्कायेन तु सदा परिहार्याः परस्त्रियः ॥ १२२ ॥
- नात्र सतो रा त्रिचर सतो वा नानुवर्तसे ॥
 रक्षसां त्वमभावाय न गृण्हासि सतां वचः ॥ १२३ ॥
- क्षपाचर म नुष्येद्रामिया लोभयितु त्वया ॥
 नाह शक्या न खरोतप्राप्या जातु रवेः प्रभा ॥ १२४ ॥
- उपाधाय ज नेंद्रस्य तस्य तं सकृतं भुजम् ॥
 कथ नामोपधास्यामि भुजमन्वस्य कस्यचित् ॥ १२५ ॥
- मां समानं प रामेण साधु रावण दुःखिताम् ॥
 रामः सखा त्वया कार्षी वधं घोरमनिच्छता ॥ १२६ ॥
- धर्मज्ञोऽसी ज गच्छ्यात्तः शरणागतवत्सलः ॥
 तेन मैत्री भवतु ते यदि जीवितुमिच्छसि ॥ १२७ ॥
- मां चास्मै प्र-य-तो भूत्वा निर्यातयितुमर्हसि ॥
 अन्यथा त्व हि कुर्वाणः परां प्राप्स्यसि चापदम् ॥ १२८ ॥
- शराः सुघो रा नामांका रामलक्ष्मणयोः क्षणात् ॥
 लकां शून्यां करिष्यति ज्वलितास्या इवोरगाः ॥ १२९ ॥
- राक्षसाधः म चीर्येण शून्यस्याऽह त्वया तृता ॥
 तयोस्त्यक्त्वाऽऽश्रम दूर गतयोर्नरसिंहयोः ॥ १३० ॥

उपाग्राय श्री मतोर्न त्वया गंधलवं तयोः ॥

शक्य संदर्शने स्थातु शुना शार्दूलयोरिव ॥ १३१ ॥

असशयं रीं जराजगिरि बांडुंपतेः सभां ॥

गतोऽपि त्वं दाशरथेरागस्कृन्ने भविष्यसि ॥ १३२ ॥

तत्सीताया म हच्छुत्वा परुष वाक्यमीदृशम् ॥

उवाच भूयस्तां राजा रक्षतां दशकंधरः ॥ १३३ ॥

लोकेस्त्रीणां ज नःसर्व इष्टः सांत्वयिता खलु ॥

त्वया तु परिभूतोऽहमसकृत्सांत्वयन्नपि ॥ १३४ ॥

त्वयि तु न्या य तः प्राप्त मम क्रोध सुदारुणम् ॥

सीते त्वद्विषयः कामो निरुणाद्धि इदुत्थितः ॥ १३५ ॥

वाम. कामो रा जकन्ये यस्मिन्नेव निवध्यते ॥

जने त्रस्मिन्ननुकोशः स्नेहश्च खलु जायते ॥ १३६ ॥

रक्षितव्यौ म या मासी द्वी पुरा योऽवधिः कृतः ॥

ततः शयनमारोह मम त्वं वरवर्णिनि ॥ १३७ ॥

आभ्यामूर्ध्वं ज नरुजे भर्तारं मामनिच्छतीम् ॥

त्वां मम प्रातराशाय सूदाश्चेत्स्पृति खंडशः ॥ १३८ ॥

तां सीता द य या देवगधर्वतनपास्तदा ॥

नेत्रैराश्वासयामासुस्तजितां तेन रक्षता ॥ १३९ ॥

आश्वासिता ज नकजा देवीभिरथ तं पुनः ॥

उवाच क गतो रामात्प्रभोरधम मोक्षसे ॥ १४० ॥

वने दसो य या सिंहस्तथा रामो महार्महाः ॥

त्वं नीच शशान्च्छ्रेष्ठ त्रिपत्निह न कृजसे ॥ १४१ ॥

पापविद्या र धर्मते न मेते शोभते कथम् ॥

एव व्याहरतः सार्ध्यां कथं मिन्हा न शीर्षति ॥ १४२ ॥

भस्म त्वां पा म राशाहं रामासंदेगतस्तथा ॥

तपसः पाप्नाद्यापि नरुरोम्यामतेजसा ॥ १४३ ॥

- शूरो भ्राता श्री-दनाम्नो ब्रह्मैः समुदितो वरैः ॥ ---
 त्वया राममपोर्द्ध्वं दारचौर्यं कुतः कृतम् ॥ ११४ ॥
- एवमुक्त्वा रा तसेद्रो भृशं क्रुद्धोऽतिदुर्मतिः ॥
 उत्काल्य नयने क्रूरे जानकामन्ववैवत ॥ ११५ ॥
- एव पर म धृष्टे त्वामर्यहीनमनुव्रते ॥
 नाशयाप्यद्य वैदेहि भृशं परुषमापिणोम् ॥ ११६ ॥
- त्वं भद्रभा ज नं नासि दुर्व्रतं बहु मन्यसे ॥
 श्रीमंतं भामनादृत्य गतश्रीकमनुव्रता ॥ ११७ ॥
- वदस्यामे य मन्यर्थं प्रियवक्तारमीश्वरम् ॥
 वक्ष्याऽस्मि मन निःशोकं कैवं वक्तुमिहार्हति ॥ ११८ ॥
- प्रोवाच घो रा बहुशो राक्षसीमांसभोजनाः ॥
 मया मद्राशा सीता क्षिप्रं भवति सर्वथा ॥ ११९ ॥
- तथाऽद्य सा म प्रमुखैरुपायैः कुरुतातिलाः ॥
 इत्याजसा दशास्येन लोमहर्षणदर्शनाः ॥ १२० ॥
- तथाऽति र-ज-सा व्याप्तं तर्जपतं नृपात्मजाम् ॥
 तं धौन्यमालिनीकान्तं परिष्वज्येद्रमब्रवीत् ॥ १२१ ॥
- मया क्रीड य थाकामं सीतया किं तवानया ॥
 विवर्णया रूपणया मानुष्या राक्षसेश्वर ॥ १२२ ॥
- नूनमेया न नकजा न महाभोगभाजनम् ॥
 अकार्मा कामयानस्य शरीरमुपतप्यते ॥ १२३ ॥
- एव मुक्त्वा य शस्त्रिन्या तयाऽन्यत्रापसारितः ॥
 महसन् प्रस्थितो राजा प्रविवेश निवेशनम् ॥ १२४ ॥
- तां राक्षस्यो रा नकन्यां रावणाज्ञावशानुगाः ॥
 परं परुषया वाचा तर्जपत्योऽनुबन् बहु ॥ १२५ ॥
- पुत्रस्यस्य म हर्षेत्वं सूनोर्विश्रवतः स्तुषा ॥
 भर्तृशोकजटोराच तथा हरिजटाऽपरा ॥ १२६ ॥

अथद्रुत—श्री, त्रि-जगद्रत्न-भोक्ता सुवंशजः-॥

कुतो न रोचते भर्ता किं त्वं प्रव्रजिते रता ॥ १५७ ॥

भव भार्या रा जराजभातुः प्रव्रजितं त्यज ॥

अभिल्यापो वरं दुग्धे मुग्धे कः कांजिके रसः ॥ १५८ ॥

असरुद्धी म वीर्येण सुरगंधर्वदानवाः ॥

निर्जिताः समरे येन स ते पार्श्वमुपागतः ॥ १५९ ॥

तस्य त्व म ज तः सर्वा समृद्धिं जयतो जगत् ॥

भार्यात्वं राक्षसेंद्रस्य किं न कामयसेऽग्ने ॥ १६० ॥

दिवाकरो य स्य भयान्न तपत्यद्रयो, जलम् ॥

मुंचंति तरवः पुष्पं फलं वातो न वातिच ॥ १६१ ॥

त त्व कथं रा क्षसेंद्रं दशास्यमवमन्यसे ॥

कामं खादत मां सर्वा न कारिष्यामि वो वचः ॥ १६२ ॥

शक्र पुलो म जादेवो श्रीवसिष्ठमरुंधती ॥

तयाऽहमिद्वान्कुवरं रामं पीतमनुव्रता ॥ १६३ ॥

सोऽस्तु भर्ता ज मनजन्मन्यन्यं कांतं न कामये ॥

धामे-नाप्यधिणा स्प्रष्टुं नाहमिच्छामि रावणम् ॥ १६४ ॥

एव श्रुत य दा, वाक्य राक्षस्यः क्रोधमूर्च्छिताः ॥

भर्त्सपाति स्म परुषैर्वचनैस्तामानीदिताम् ॥ १६५ ॥

भर्त्समाना ज नकजा राक्षसीभिः समततः ॥

रुदती शिशपामूलं गत्वा तस्थी तपस्विनी ॥ १६६ ॥

विननाख्या य दि त्वं नो वचनं न कारिष्यासे ॥

भर्त्सिष्यामहेऽद्य त्वामित्युवाचातिनिर्दया ॥ १६७ ॥

ता राक्षस्यो रा जपुत्रीं भर्तुकिंप्रियकारिणीम् ॥

त्वां मारयाम इत्युज्ज्वलैर्महर्षणदर्शनाः ॥ १६८ ॥

विकटा ना म तामाह भर्तार रावणं भज ॥

नोचेदुत्पाश्य हृदय भर्त्सयिष्याम्यहं तव ॥ १६९ ॥

- एवं कूराः श्री मतीं तामन्याश्चोत्तुः सुदारुणम् ॥
 हंतव्या राक्षसैर्द्रस्य यदाज्ञाभंगकारिणी ॥ १७० ॥
- कुंडोदरो रा क्षसखी प्राह मे दोहदो महान् ॥
 खादेयमस्या हृदय कोमलायाः स्रग्धनम् ॥ १७१ ॥
- विद्यसा ना म दुर्वृत्ता तदोवाच भयंकरम् ॥
 कठमस्या नृशसायाः पीडयामः किमास्यते ॥ १७२ ॥
- मृतेति र ज नीचयो रावणाय निवेद्यताम् ॥
 ततोऽसहायमेवास्मान् खादतेति स वक्ष्यति ॥ १७३ ॥
- ततो निर्द य मश्राव्यमत्यंतं लोमहर्षणम् ॥
 उवाचाजामुखी पिंडान् कुरुतेमां विशस्य तान् ॥ १७४ ॥
- यथायथ रा क्षसीम्यः सर्वाम्योऽपि विभागशः ॥
 विभजामानया मोघो विवादो मे न रोचते ॥ १७५ ॥
- आनीयता म द्य मद्यमिति शूर्पणखाऽब्रवीत् ॥
 भुक्त्वा पीत्वा च नृत्यामःस्तुत्वा देवीं निकुभिलाम् ॥ १७६ ॥
- निर्भासिता ज गल्पूज्या ताभिरेवं तदा भृशम् ॥
 सा बालाऽरुददत्यार्ता प्रत्युवाच च ताः पुनः ॥ १७७ ॥
- नारी न न्या य तो रक्षोभार्या भवितुमर्हति ॥
 कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ॥ १७८ ॥
- उष्णैर्नेत्र ज ङिः सीता श्लापयंती पयोधरी ॥
 अशोक शाखामालंब्य चेषमानाऽरुदहृशाम् ॥ १७९ ॥
- हा राम मि य हा सीम्य सीमित्रे गुरुवसल ॥
 हा कौसल्ये हा सुमित्रे इति सीता रुरोद सा ॥ १८० ॥
- पीडिताया रा क्षसीभिर्वियुक्तायाः प्रियेण मे ॥
 न ह्यस्ति जीवितेनार्थो मर्तुमप्यत्र दुर्घटम् ॥ १८१ ॥
- हृदयं म म येनेद न दु स्तेन विशीर्यते ॥
 अश्मसारमय नूनमथवाप्यजरामरम् ॥ १८२ ॥

ख्यातः पूज्यः श्री भद्रोद्व्यः-सानुकोशश्च राघवः ॥ १४ ॥ १०३ ॥

॥ १०३ ॥ ॥ ॥ कृतबोऽप्यदयो, जातः शंके मद्भाग्यसंक्षयात् ॥१८३॥

निरुद्धाऽहं रा।वणेन स्वल्पवीर्येणः पापिना ॥ १०४ ॥ १०४ ॥

॥ १०४ ॥ ॥ ॥ समर्प्यः खलु मे-भर्तानेहस्त्रां मां स बुध्यते ॥१८४॥

कामं लंका म हादुर्गां वारिधौ-दुष्प्रधर्षणम् ॥ १०५ ॥ १०५ ॥

॥ १०५ ॥ ॥ ॥ न, तु, राघववाणानां, मतिरौधो-भविष्यति ॥१८५॥

राक्षसानां ज नस्थाने, सहस्राणि, चतुर्दश ॥ १०६ ॥ १०६ ॥

॥ १०६ ॥ ॥ ॥ एकेनैव, निरस्तानि स मां-किं, नाभियद्यते ॥१८६॥

इहस्थां मां य शस्त्रोः न जानीते रघुत्तमः ॥ १०७ ॥ १०७ ॥

॥ १०७ ॥ ॥ ॥ जानन्न खलु तेजस्वी-धर्षणां मर्षयिष्यति ॥१८७॥

पूत्तं यक्ता रा घनाय यो गृध्रः श्वशुरो मर्म ॥ १०८ ॥ १०८ ॥

॥ १०८ ॥ ॥ ॥ पापेन रक्षता सौऽपि मत्समक्ष-रणे हतः ॥१८८॥

वर्तमाना म ज्जन्वेमो जानीयाद्रघुर्नंदनः ॥ १०९ ॥ १०९ ॥

॥ १०९ ॥ ॥ ॥ लंकां महोदाधि चापि निर्देहेदस्त्रतेजसा ॥१८९॥

करोमि नि ज क्षाथेन, रहिता रोदनं यथा ॥ ११० ॥ ११० ॥

॥ ११० ॥ ॥ ॥ मत्तोऽधिकं, कारिष्यन्ति राक्षस्योऽत्र गृहे गृहे ॥१९०॥

सीतां ता भू य एवोचुर्नार्ये, पापनिश्वये ॥ १११ ॥ १११ ॥

॥ १११ ॥ ॥ ॥ राक्षस्यो भक्षयिष्यन्ति तर मांसमत्प्रशयम् ॥१९१॥

राक्षसो वि ज धावृद्धां प्रवृद्धा वाक्पद्मव्रीनः ॥ ११२ ॥ ११२ ॥

॥ ११२ ॥ ॥ ॥ सीतां ताभिन्नार्याभिर्दृष्ट्वा, संतर्जितां तदा ॥ १९२ ॥

अनार्या यू—य मात्मानं तादृशानां न जानकीम् ॥ ११३ ॥ ११३ ॥

॥ ११३ ॥ ॥ ॥ भक्षयिष्यथ दृष्टो हि मया स्वप्नेऽद्य दारुणः ॥१९३॥

स्वप्ने दृष्टा रा क्षस्येभिः कथयामास ताऽथ तन् ॥ ११४ ॥ ११४ ॥

॥ ११४ ॥ ॥ ॥ राक्षसानामंभाय सीताभर्तुर्भवाय यः ॥ १९४ ॥

अथ स्वप्ने म या दृष्टः शुभमान्यानुलेपनः ॥ ११५ ॥ ११५ ॥

॥ ११५ ॥ ॥ ॥ रामः श्वेतगजास्टः शुकपाताः सन्धमणः ॥१९५॥

- सीता च सु श्री राख्दा श्वेतादि सिधुवेष्टितं ॥ १९६ ॥
 मुक्ता-शुद्धावरधरा शुद्धमाल्यानुलेपना ॥ १९६ ॥
 ततश्चैवं रा जपुत्री रामेण सह संगता ॥ १९७ ॥
 आख्दा पुष्पकं यानं प्रस्थिता चोत्तरा दिश ॥ १९७ ॥
 रावणश्च म या स्वमेर्दष्टो रक्तस्रग्वरः ॥ १९८ ॥
 प्रस्थितः खरयानेन राक्षसैर्दक्षिणां दिशं ॥ १९८ ॥
 दशास्यात्म ज वर्गश्च कुंभकर्णश्च तद्विधः ॥ १९९ ॥
 उट्टाख्दा गुतां सर्वे सचिवा दक्षिणां दिशं ॥ १९९ ॥
 एक एव यथा रामः श्वेतच्छत्रो विभीषणः ॥ २०० ॥
 चतुर्भिः सचिर्वेदष्टो मया स्वमे विषद्वतः ॥ २०० ॥
 लंका साधं रा त्रिवीरमुंडै रक्तस्रग्वरैः ॥ २०१ ॥
 सागरे पतिता दृष्टा भ्रमगोपुरतोरणा ॥ २०१ ॥
 आगसाऽल म ल प्रोक्ता मयोपरमत द्रुतम् ॥ २०२ ॥
 ईक्षध्वं न चिरादेनां सीतां प्राप्नोति राघवः ॥ २०२ ॥
 रामस्तोर्त्वा ज लनिधिं दयितादुःखदायिनीः ॥ २०३ ॥
 धातियैत्परमार्थपी युष्मान्मह निशाचरैः ॥ २०३ ॥
 महद्वी म य मागामि तदलं परुषोक्तिभिः ॥ २०४ ॥
 अभियांचामि धेदेहीमेतद्धि मम रोचते ॥ २०४ ॥
 सर्वा यूयं ज नकजा भस्तितामप्यसाधसं ॥ २०५ ॥
 प्राचध्वं रक्षसां घोरं भयं रामादुपस्थितं ॥ २०५ ॥
 कुलजा द य या पूर्णा प्रसन्ना प्रणिपाततः ॥ २०६ ॥
 अल्पेया परिज्ञातुं राक्षस्यो महतोभयात् ॥ २०६ ॥
 वार्मर्मस्यां रा जपुत्र्योः स्फुरच्चक्षुः प्रदृश्यते ॥ २०७ ॥
 कपते गहुरूरुश्च दक्षिणाया ह्यदक्षिणः ॥ २०७ ॥
 पक्षो चोत्त म सामोक्तिर्भूते मुहुरिमां सती ॥ २०८ ॥
 आगतं शोभनं प्रसुद्रच्छेति प्रेरयन्निव ॥ २०८ ॥

- तां ऋमती श्री मती सा भर्तुर्विजयहर्षिता ॥
 उवाच यदि तत्तथ्य भवेयं-शरणं हि वः ॥२०९॥
- पुनश्च सा रा जकन्या विलप्य बहुदुःखिता ॥
 जग्राह वेणुद्गधनं शालां तस्य द्रुमस्य च ॥२१०॥
- विषं शस्त्र म लभ्यं मे कंठमुद्ध्वय जीवितम् ॥
 व्याज्यमित्यकरोद्बुद्धिं यावच्छोककुला सती ॥२११॥
- तावत्पंक ख पत्राभमस्फुरद्दाममीक्षणम् ॥
 भुजश्चोरुश्च तेनाशु पुनर्धैर्यमवाप सा ॥२१२॥
- स आंजने य स्तत्सर्वं दृष्ट्वा श्रुत्वा महामतिः ॥
 चिंतां चकार बहुधा सीतां दृष्ट्वा प्रहर्षितः ॥२१३॥
- यदिद्वहं रा मरामां शोकोपहतचेतनाम् ॥
 अनाश्वास्य गमिष्यामि दोषवद्गमनं भवेत् ॥२१४॥
- इतो गते म यि स्पष्टं शोकार्तेयं नृपालजजा ॥
 परित्राणमपश्यती सर्वथा जीवितं त्यजेत् ॥२१५॥
- अत्रैव र ख नीशेधे कार्यमाश्वासनं मया ॥
 निशाचरीणां प्रत्यक्षमक्षमं चाभिभाषितुं ॥२१६॥
- पृच्छेद्दामो य दि स मां किं मां सीताऽब्रवीदिति ॥
 किमहं तं प्रतिब्रूयामसंभाष्य सुमध्यमा ॥२१७॥
- रसणीया ख नकजा रामस्य कुशलोक्तिभिः ॥
 कथं नु त्वञ्च कर्तव्यं महत्कृष्टं गतो द्वहं ॥२१८॥
- करोमि कं य त्महं किं कृत्वा सुरतं भवेत् ॥
 रामन्दमणसुग्रीवप्रसादः प्राप्यते कथं ॥२१९॥
- आसाशाहं रा-क्षसीनामंतरं मानुषीं गिरम् ॥
 उदाहरिष्याम्येवं सप्ततिसूक्ष्मतनुः कपिः ॥२२०॥
- मां रावणं म न्यमाना सीता भीता भविष्याति ॥
 यदि वाचं प्रदास्यामि द्विजातिरिव सत्कृतां ॥२२१॥

- अथवा तं श्री-मदात्रं श्रीराममनुकीर्तयन् ॥ -
नैनामुद्वेजयिष्यामि सीतां तद्रतमानसां ॥ २२२ ॥
- इतिरुत्वा रा-जदूतो मार्ति मतिमतांवरः ॥ -
समीपदेशे मधुरं वचनं व्याजहार सः ॥ २२३ ॥
- गुणानुत्त म-शीलस्य सख्युर्व्यभृतोऽ तुल्यन् ॥-
रातो दशरथस्पादौ वर्णयामास मासतिः ॥ २२४ ॥
- तस्यचात्म ज मुख्यस्य श्रीरामस्य जगत्पतेः ॥-
लक्ष्मणस्य महाबुद्धेर्जनकस्य च धीमतः ॥ २२५ ॥
- पतंप्राप्तं य शश्वप्रचं त्यक्ते राज्ये गुरोर्गिरा ॥ -
जगौ जनस्थानवासिरस कदनमद्भुतं ॥ २२६ ॥
- तस्या देव्या रा वणेन हरण सोऽन्वकीर्तयत् ॥ -
सुग्रीवेण तनः सख्यं बलिनो बालिनो वधं ॥ २२७ ॥
- तदप्रति म सत्त्वैजाः सीतायाः परिमार्गणं ॥
आत्मना लंघन सिधोः सुग्रीवस्य निदेशतः ॥ २२८ ॥
- कीर्तयित्वा ज गादाय शनैर्दृष्टेयमीश्वरी ॥
धन्योऽहं कृत्कृत्योऽस्मि रामस्यैव प्रसादतः ॥ २२९ ॥
- तच्छ्रुत्वा मि य मखंतं प्रयमं मुदिताऽभवत् ॥
दृष्ट्वा कापिं ततः सीता भीता रावणशंकया ॥ २३० ॥
- सोऽवतीर्यो ज नासुनुविद्रुमामाननो द्रुमात् ॥
विनीतवेषः रूपणः प्रणिपत्योपसृत्य च ॥ २३१ ॥
- उवाचादा य स शिरस्यंजलिं मधुरां गिरं ॥
का त्वं पद्मपलशासि क्लिष्टकौशेयवासिनि ॥ २३२ ॥
- तिष्ठस्युदा रा वृक्षस्य शाखामालंब्य भामिनि ॥
किमर्थं तव नेत्राभ्यां वारि स्ववति शोकजं ॥ २३३ ॥
- किन्तु चंद्र-म-सा हीना पतिता विवृणालयात् ॥
रोहिणी वाऽरुंधती त्वं वसिष्ठांकपरिच्युता ॥ २३४ ॥

जनकस्य श्री-मती त्व सुतेति प्रतिभासि मे ॥ २३५ ॥

॥ २३५ ॥ त्वां रामदयिता मन्ये तन्नामग्रहणादहम् ॥ २३५ ॥

पंचव्यां रा-वणेन चन्द्रप्रमथिता यदि ॥ २३६ ॥

॥ २३६ ॥ सीता त्वमासि भद्रं ते तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ॥ २३६ ॥

सीतोवाच म-नुष्येन्द्रो राजा दशरथः प्रभुः ॥ २३७ ॥

॥ २३७ ॥ तस्य स्तुपाऽहं रामस्य भार्या जनकनंदिनी ॥ २३७ ॥

रावणेन ज-नस्थानाद्भृताऽहं वस मायया ॥ २३८ ॥

॥ २३८ ॥ द्वी मासी तेने मे काले जीवितानुग्रह-रुतः ॥ २३८ ॥

तन्मासद्-य-तः, पश्चादहं अक्षयामि जीवितं ॥ २३९ ॥

॥ २३९ ॥ तच्छ्रुत्वा तां महाबुद्धिः सांत्वमुंजरमब्रवीत् ॥ २३९ ॥

आब्रूयाऽहं रा-घवस्य देवि दूत-इहागतः ॥ २४० ॥

॥ २४० ॥ वैदेहि कुशली रामः स त्वां कीशलमब्रवीत् ॥ २४० ॥

लक्ष्मणश्च म हातेजा भर्तुस्तिऽनुचरः प्रियः ॥ २४१ ॥

॥ २४१ ॥ रुनर्वाच्छोकसंनतः शिरसा ते ऽभिवादनम् ॥ २४१ ॥

तच्छ्रुत्वा सा ज नकजा संप्रहृष्टेदमब्रवीत् ॥ २४२ ॥

॥ २४२ ॥ एति जीवितमानंदो नरं वर्षशतादपि ॥ २४२ ॥

सत्या गीधे य मदीं गै लीकिंती प्रतिभाति मे ॥ २४३ ॥

॥ २४३ ॥ स्त्वां पश्यामि कुशलं कथयतं श्रवणम् ॥ २४३ ॥

इत्युक्त्वा सा ज नकजा पुनः शंकान्विताऽभवत् ॥ २४४ ॥

॥ २४४ ॥ सनीपनागतं दृष्ट्वा तममप्यत सख्यम् ॥ २४४ ॥

वंदमानं य तात्मानं दीर्घमुमुक्षुस्य साऽब्रवीत् ॥ २४५ ॥

॥ २४५ ॥ रावणस्त्वमासि प्राणमुत्पादयसि मे पुनः ॥ २४५ ॥

अथवा त्व रा घास्य दूत एवातिगानर ॥ २४६ ॥

॥ २४६ ॥ मनसो हि मम मोतिरुत्पन्ना तव दर्शनात् ॥ २४६ ॥

यदि श्रीरा म दूतरचनागतो भद्रमस्तु ते ॥ २४७ ॥

॥ २४७ ॥ नम प्रियस्य रामस्य गुणान् कथय गानर ॥ २४७ ॥

गुणान्कपिःश्री-रामस्यास्त्व च सुमनोहरम् ॥ ११० ॥

॥ १०९ ॥ सीमिवोरापिःसद्बुद्धिर्वर्णयामास तत्ततः ॥२४८॥

गुणान्श्रुत्वा रा-वधषोर्लक्षणानि त्वं सो पुनः ॥ ११० ॥

॥ १११ ॥ ।।पप्रच्छ सख्यं क कथं रामेण भक्तामिति ॥२४९॥

स प्लवंग—म-नाथेन सुग्रीवेण समागमम् ॥ १११ ॥

॥ ११२ ॥ ।।विस्तरात्कथयामास मतिमान्माहितात्मजः ॥२५०॥

स्वं च प्रमं-ज-नसुतं सुग्रीवंसचिवं प्रियं ॥ ११२ ॥

॥ ११३ ॥ ।।कथयित्वा कर्मि-शैकां तस्याश्वितानपानुदत् ॥२५१॥

त्वद्भृतुः प्रि-य कृदेवि सखा सर्वकेशीश्वरः ॥ ११३ ॥

॥ ११४ ॥ ।।महाप्रतापःसुग्रीवः सखा क्रीशलमब्रवीत् ॥२५२॥

सर्वान् रणे रा-तिचरान्-हत्वा सदशकंधरान् ॥ ११४ ॥

॥ ११५ ॥ ।।अचिराच्छामिता-देवि नेता जेता द्विषां प्रभुः ॥२५३॥

प्रबलाः स म-रं कर्तुं श्वानरा मानराक्षयः ॥ ११५ ॥

॥ ११६ ॥ ।।अरागमिष्यन्व्यचिरात्सुग्रीवेण सहामिताः ॥२५४॥

संपातिना जा-टापोस्त्वमग्रजेन निवेदिता ॥ ११६ ॥

॥ ११७ ॥ ।।शतयोजनमभोधि सीरैर्नोऽहमिहागतः ॥२५५॥

रामांगुलि-य मेलं च गृह्णाण्यै तदपितम् ॥ ११७ ॥

॥ ११८ ॥ ।।इत्युक्त्वां स ददी मुद्रामजली-धरेणोभुवः ॥२५६॥

तद्गृहीत्वा ज-नकजा प्रेक्षमाणांऽंगुलीयकं ॥ ११८ ॥

॥ ११९ ॥ ।।भर्तारमिव संप्राप्ता मुदिताऽभूदथाब्रवीत् ॥२५७॥

कशली स-यु दि श्रीमान् सानुजो रघुसत्तमः ॥ ११९ ॥

॥ १२० ॥ ।।किं नु क्तिंति न दहति प्रख्यामिरिरोत्थितः ॥२५८॥

शक्तिमती रा-घवी हि सुराणामपि निग्रहे ॥ १२० ॥

॥ १२१ ॥ ।।ममैव तु न दुःखानामस्ति मन्ये विपर्ययः ॥२५९॥

काचिन्न प्रे-म रहितो निवासान्भये राघवः ॥ १२१ ॥

॥ १२२ ॥ ।।काचिन्यां व्यसनादस्मात्कारुत्सवो मोचयिष्याति ॥२६०॥

उवाच तां श्री हनुमान् इहस्थां त्वां न वेत्ति सः ॥

• तेन त्वां नानपत्याशु शचीमिव पुरंदरः ॥ २६१ ॥

श्रुत्वोक्तं मे रा घवस्त्वां क्षिप्रमेप्यति सानुजः ॥

चमूं प्रकर्षन्महतीं ह्यर्यृक्षगणसंयुतां ॥ २६२ ॥

करिष्यति म नुर्व्यद्रो लंकां निहतराक्षसां ॥ - —

विष्टंभयित्वा वाणीधैरक्षोभ्यं वर्हणालयं ॥ २६३ ॥

अदर्शन ज शोकेन राघवः परिपूरितः ॥ - -

न शर्म लभते सीते तिंहार्दित इव द्विपः ॥ २६४ ॥

यथा सुन य नं वक्त्रं पत्युर्द्रक्ष्यति सत्वरं ॥

तथा शोपे मंदरेण विंध्येन मलयेन च ॥ २६५ ॥

॥ नैव मांसं रा मभद्रो भुंक्ते मयं न सेवते ॥

भयं विहितमश्नाति भैक्तं काले स पंचमे ॥ २६६ ॥

न दंशजं म शकजं स्पर्शं जानाति राघवः ॥

अहीन्नापनयत्यंगात्त्वद्रतेनांतरात्मना ॥ २६७ ॥

रामोऽनिद्रोऽज स्वमेव सुप्तोऽपि च कदाचन ॥

सीतेति मधुरां याणी व्याहरन्प्रतिबुध्यते ॥ २६८ ॥

तमुवाचा य ताक्षी सा यावदेव न पूर्यते ॥

अयं संसरः कालस्तापद्धि मम जीवितं ॥ २६९ ॥

मासोऽयमज नासूनो वर्तते दशमः खलु ॥

राज्येन नृशसेन ममैव समयैः कृतः ॥ २७० ॥

निभीषणो य अपरो मम प्रत्यर्पणं प्रति ॥

तेनानुनीतो दिक्कुंडो न च तन्मन्यते राजः ॥ २७१ ॥

न रोचते रा वणस्य मम प्रत्यर्पणं कपे ॥

आविंध्यस्यापि सद्बुद्धेर्वचो न कुरुते हृदि ॥ २७२ ॥

या कला ना म सुमतिर्निभीषणसुता कपे ॥

तया ममैतदाख्यातं मात्रा प्राहितया स्वयं ॥ २७३ ॥

- अथोवाच श्री मतीं तां वायुसूनुविचक्षणः ॥
सीते श्रुत्वैन मद्वाक्यं तिप्रमेप्यति राघवः ॥ २७४ ॥
- अथवा त्वां रा जक्रन्पे मोचयिष्यामि दाहणात् ॥
अस्माद्दुःखादुपारोह मम पृष्ठमनिदिते ॥ २७५ ॥
- सरावणा म पि पुरीं वोढुं शक्तिर्ममास्ति हि ॥
प्रापयिष्यामि रामाय त्वामदैव नृपात्मजे ॥ २७६ ॥
- सीतोवाचां ज नासूनो कपित्वमुचितं तव ॥
कथमल्पशरीरस्त्वं मामितो नेतुमिच्छसि ॥ २७७ ॥
- तस्याः प्रत्य य हेतोः स मेरुमंदरसन्निभम् ॥
स्वाकारं दर्शयामास तं दृष्ट्वावाच जानकी ॥ २७८ ॥
- वत्स वायो रा त्मजस्त्वं गतिर्दीप्तिश्वेतोऽद्भुता ॥
प्राकृतोऽन्यः कथचेमां भूमिमागन्तुमर्हति ॥ २७९ ॥
- अयुक्तं तु म या गंतुं कपिश्रेष्ठ तया सह ॥
भवतो वापुवेगस्य वेगो मां मोहयिष्यति ॥ २८० ॥
- प्रपतेयं ज लनिधीं पृष्ठाद्देगवतस्तव ॥
भवेयमाशु विवशा यदसामन्नमुत्तम ॥ २८१ ॥
- नाहमिच्छे य मन्यस्य गानं स्पष्टं स्ततः कपे ॥
अनीशा चाप्यनाथा च रक्ष स्पर्शं तदा गता ॥ २८२ ॥
- यदि रामो ज गन्नाथो हत्वेह दशकधरम् ॥
गृहीत्वा मामितो गच्छेत् तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ २८३ ॥
- स आंजने य स्तामाह त्वयोक्त शुभदर्शने ॥
सदृशं स्त्रीस्वभावस्य साध्वीनां विनयस्यच ॥ २८४ ॥
- अभिज्ञानं रा जपुत्रि प्रयच्छ त्वमपि प्रभोः ॥
येन प्राप्तप्रख्यं सत्प्रसन्नं भविता मनः ॥ २८५ ॥
- देव्युवाच म ह्येद्रस्य पुत्रः काकः स मां पुरा ॥
चित्रकूटेऽसरुत्तात व्यदारयत दुर्मतिः ॥ २८६ ॥

- ब्रम्हास्त्रेण श्री मताऽऽशु दर्भे संयोज्य मारुते ॥
प्रक्षिप्ते वायसस्त्रस्तोस्त्रिजगत्सु परिभ्रमन् ॥ २८७ ॥
- स बाणमा रा ज्जनकादीश्वरात्परमेष्ठिनः ॥ -
अप्राप्य शरणं राम प्राप्तो मुक्तोऽतिदानतः ॥ २८८ ॥
- एतदेक म भिज्ञानमिमं चूडामणि च मे ॥
नव दर्शय रामाय सत्यप्रत्ययकारकम् ॥ २८९ ॥
- एवमुक्तोऽ ज्ञ नासूनुर्नन्वा तां विश्वमातरम् ॥
मणिमाशिपमादाय गमनायोपचक्रमे ॥ २९० ॥
- तमुवाचाऽऽ य ताक्षी सा वाष्पगद्गदया गिरा ॥
हनूमन्कुशलं ब्रूयाः सहितौ रामलक्ष्मणौ ॥ २९१ ॥
- प्लवंगो रा धिपतिं सुग्रीवं सचिवैर्युतं ॥
वृद्धान् सर्वान् कर्पाश्चापि ब्रूयास्त्वं कुशलं कपे ॥ २९२ ॥
- यथाच स म हाबाहुर्मां तारयति राघवः ॥
अस्माद्दुःखांबुधेः शीघ्रं त्वं तथा कर्तुमर्हसि ॥ २९३ ॥
- प्लवंगमा ज्ञ रनिधि तरिष्यंति कथं नु ते ॥
तरिष्यत कथं तौ च दुस्तरं रामलक्ष्मणौ ॥ २९४ ॥
- तदांजने य स्तामाह सुग्रीवो वानरेश्वरः ॥
सत्त्वा रामस्य सत्त्वाद्भ्यस्तर्पणे कृतनिश्चयः ॥ २९५ ॥
- कोटिशस्ते ज्ञ सा पूर्णाः सन्ववनो महाबलाः ॥
मैत्रेयैः कल्पसंपाता निदेशे तस्य वानराः ॥ २९६ ॥
- मत्तुल्यास्ते य लक्ष्मील्य महिशिष्टाश्च वानराः ॥
मत्तः कोऽपि न होनोऽयमहं तानदिहागतः ॥ २९७ ॥
- किंपुनस्ते रा त्ति वीरा महान्त्यपराक्रमाः ॥
न हि प्रष्ट्याः प्रेक्ष्यते प्रेक्ष्यते हीतरे जनाः ॥ २९८ ॥
- एष्यति ते म हात्कामेकोपातेन जानकि ॥
मम पृष्ठगतौ तौ च नृभिर्हानागामिन्यतः ॥ २९९ ॥

- आनेष्यत श्री-मदीशी ह वा रावणमाह्वे ॥ -
 शपे सत्येन ते देवि लका भस्मीकरिष्यत ॥ ३०० ॥
- इत्युक्त्वा ता रा जमुता नत्वा निर्गम्य माहति ॥ -
 बभञ्ज तद्वन कर्तुं युद्ध द्रष्टु दशाननम् ॥ ३०१ ॥
- राक्षसीना म हृदप स चकार भयावहम् ॥
 तास्त दृष्ट्वा महाकाय पप्रच्छुर्जनकात्मजा ॥ ३०२ ॥
- कोऽय जल ज पत्राति किं, निमित्तमिहागत ॥
 सवादश्व कृतोऽनेन त्वया त कथयथाखिल ॥ ३०३ ॥
- उवाच न्या य निपुणा रक्षसा कामरूपिणा ॥
 विज्ञाने मम का शक्तिर्नैव जानामि कोह्यय ॥ ३०४ ॥
- भीतास्येन रा त्रिचर वेद्म्यह कामरूपिण ॥
 यूयमेवास्य जानीत योऽय यद्वा करिष्यति ॥ ३०५ ॥
- अहिरेव , म तो-जातुमहे पादाञ्ज समायः ॥ -
 इत्युक्त्वास्तास्ततो भीता राभस्यो रावण गता ॥ ३०६ ॥
- शशसू र-ज-नीचर्यो वानरः कृश्विदागत ॥
 जानक्या कृतसनादस्तिष्ठन्यमिताविक्रम ॥ ३०७ ॥
- राजन् सा, तो-य-जाक्षी त भ्रुवग वृत्साहसम् ॥
 नास्माभिर्बहुधा-दृष्टा निवेदयितुमिच्छति ॥ ३०८ ॥
- शक्रस्य, री-ज-राजस्य दूतो वाऽय-महाबल ॥
 प्रेषितो वाऽपि, रामेण सीतान्वेषणकाक्षया ॥ ३०९ ॥
- तेनैवाद्य य दत्तत प्रिय तन मनोहरम् ॥
 नानामृगस्रगाकीर्ण नाशित प्रमदाननम् ॥ ३१० ॥
- तस्मिन्वने रा सक्षेत्र प्रदेशोनाशितोऽखिल ॥
 यत्र सा जानकी देवी स एकोऽनेन रक्षितः ॥ ३११ ॥
- तच्छ्रुत्वा स म हातेना रावणो राक्षसेश्वर ॥
 चित्ताग्निरिव जज्वाल कोपसप्तवर्तितेजसः ॥ ३१२ ॥

- लोचनाभ्यां श्री-दशत्रोः प्रापतन्नश्रुविंदवः ॥ -
दीप्ताभ्यामिव दीपाभ्यां सार्चिषः स्नेहविंदवः ॥३१३॥
- किंकराख्यान् रा क्षतान् स व्यादिदेश महाबलान् ॥
भवनात्तेऽपुतान्यष्टौ निर्ययुर्विधिधायुधाः ॥३१४॥
- स इवंग म शार्दूलः पुच्छमाविध्य भूतले ॥
जपत्यतिबलो रामो लक्ष्मणश्च महाबलः ॥ ३१५॥
- स सुग्रीवो अ यति नो राजा रामेण पालितः ॥
दासोऽहं कोसलेन्द्रस्य हनूमान्मारुतात्मजः ॥३१६॥
- अहं निर्भ य एवास्मि शिल्यावृक्षनखायुधः
न रावणसहस्रं मे युद्धे प्रतिबलं भवेत् ॥ ३१७॥
- अदीपित्वा रा क्षतानां पुरीं नत्वा च मैथिलीं ॥
समृद्धार्थी गमिष्यामि मिपेतां सर्वरक्षसां ॥ ३१८ ॥
- एवं तस्य म रूतूनोर्गर्जतो घ्वनिना खगाः ॥—
निपेतुर्नभसखस्तास्तेऽभवन् खलु किंकराः ॥३१९॥
- किंकरास्तैऽ अ नासूनुमाभिपेतुरितस्ततः ॥ - -
स तैःपरिवृतः झूरेः सर्वतः सुमहाबलः ॥३२०॥
- आससादौ य सं भीमं परिघं तोरणाश्रितं ॥ - -
घोरं परिघमादाय जघान रजनीचरान् ॥ ३२१ ॥
- द्विधाः क्षत अ दिग्घांगा हतशेषा निशाचराः ॥ - -
निहतान् किंकरान्तर्धान् रावणाय न्यवेदयन् ॥३२२॥
- महस्तका य जं राजा प्राहिणोर्जं बुमाटिनं ॥
अवांतरे कपिभक्त्या चियमासादमद्भुतम् ॥३२३॥
- चियस्तर्भं रा मटूतो गृहीत्वा हंतुमागतान् ॥
चियपालान् शानं तेन जघान रजनीचरान् ॥ ३२४ ॥
- विश्राव्य ना म कापं च जंबुमाटिननागतम् ॥
प्रगृह्य परिघं घोरं तं जघानानिद्रा मजः ॥३२५॥

- तदाकर्ण्य श्री दबंधुः सप्तान्यान् मंत्रिनंदनान् ॥
 प्रेषयामास सबलान् स तानपि यमक्षयम् ॥ ३२६ ॥
- सेनापतीन् रा क्षसेन्द्रो दुर्धरप्रमुखांस्ततः ॥
 पंच प्रहितवान् क्रुद्धः समरे दृष्टविक्रमान् ॥ ३२७ ॥
- जघान स म रे तानप्यतितेजा मरुत्सुतः ॥
 कुमारमक्षं च ततश्चोदयामास रावणः ॥ ३२८ ॥
- अक्षमप्यं ज नापुत्रो धृत्वा चरणपोर्वलात् ॥
 आविष्य व्योम्नि चिक्षेप व्यसुं तौर्क्ष्यं इवोरगं ॥ ३२९ ॥
- ज्येष्ठं तन य निद्रस्य जेतारं रावणस्ततः ॥
 मारुतेः प्रेषयामास निग्रहायास्त्रविद्वरम् ॥ ३३० ॥
- स तेजस्वी रा क्षसेंद्रं नत्वा कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 व्यालैश्चतुर्भिर्बुक्तं स्वं रथमारुह्य निर्ययी ॥ ३३१ ॥
- ईरजिन्स—म—रक्षाघो मारुतिश्च ब्रह्मावलः ॥
 यक्षसिद्धर्षयो द्रष्टुं तपोर्बुद्धं समागताः ॥ ३३२ ॥
- समेतावं ज नामंदोदरीपुत्रौ महाबली ॥
 सुरासुरेद्राविव तौ बद्धवैरो विशारदौ ॥ ३३३ ॥
- अवप्यं सं य ति ज्ञात्वा ब्रम्हास्त्रेणैग्रमित्कापि ॥
 बबंधाय स निश्चेष्टोऽभवद्बुध्यपतत्तदा ॥ ३३४ ॥
- मारुतिः कं ज जास्त्रं तद्बुध्वात्मनि रुतास्पदं ॥
 मुहूर्तमात्रान्मुक्तं च ज्ञात्वाऽऽसीन्मिषविह्वलः ॥ ३३५ ॥
- नैवास्तिभ य मस्त्रान्मे बद्धस्येपदपि स्फुटम् ॥
 पितामहमहेन्द्राम्यां रक्षितस्यानिलेन च ॥ ३३६ ॥
- ग्रहणेऽधो रा क्षसैश्च महन्मे गुणदर्शनम् ॥
 राक्षसेन्द्रेण संवादस्तस्माद्दृग्बन्धु मां परे ॥ ३३७ ॥
- निश्चितार्थं -म नस्येवं बबंधुः शैणरज्जुभिः ॥
 स मुक्तोऽस्त्रेण सहते नास्त्रबंधोऽन्यबंधनम् ॥ ३३८ ॥

- नासा जय श्री रिति तं दृष्ट्वा वदं निशाचरैः ॥
मेने मनस्यगाञ्चैतामस्त्रतत्रविदिद्रजिन् ॥ ३३९ ॥
- स राक्षसै रा वणस्य समीप हृष्टमानसैः ॥
क्षिपद्विस्ताडयद्विश्च प्राकृष्यत कुत्रुद्धिभिः ॥ ३४० ॥
- इंद्रजितं म हविर्पिमस्त्रमुक्त प्लवंगमं ॥
रज्जुवद्धं राणाय सगणाय व्यदर्शयत् ॥ ३४१ ॥
- दृष्ट्वा तं रा ज राजस्य भ्रातर कपिपण्डितः ॥
मनसा चितयामास तेजसा तस्य मोहितः ॥ ३४२ ॥
- अस्मिन्नेको य दधर्मो न स्याद्राक्षसनायके ॥
स्यादयं सुरलोकास्य सशक्रस्यापि रक्षिता ॥ ३४३ ॥
- प्रहस्तरत् रा वणस्य निदेशादिदमन्नवीन् ॥
समाश्वसिहि भद्र ते न भीः कार्या त्वया कपे ॥ ३४४ ॥
- प्रेषितोऽसि म हेद्रेण कुबेरेण यमेन वा ॥
वरुणेनालयं राज्ञो दूतस्त्वविष्णुनाऽथवा ॥ ३४५ ॥
- नैर त्वं ते ज सा भासि रूपमात्रेण वानरः ॥
मोक्षः सत्यादसंयानु दुर्लभ तव जीवितं ॥ ३४६ ॥
- राणाल य एतस्मिन्प्रेमेशोऽथ त्वया कपे ॥
क्रिनिमित्तःकृतो ब्रूहि तत्वतो मोक्ष्यसे ततः ॥ ३४७ ॥
- अत्रवीदं ज नापुत्रस्तदा रक्षोगणेश्वरम् ॥
तेजसा भगवान्जंदी चाणोमिति विशंक्तिं ॥ ३४८ ॥
- न शक्रस्य य मस्याहं श्रीदस्य कम्पणस्य वा ॥
जायैव कभिःप्रागो विष्णुना नास्मि चोदितः ॥ ३४९ ॥
- अवागतो रा वणस्य दर्शनार्थमहं कपिः ॥
तदिदं दुर्लभ तेन नाशितं प्रमदाननम् ॥ ३५० ॥
- रक्षोभिः म यादुद्धं रक्षार्थं कृत्वाभन ॥
त्वामेव दृष्ट्वामेव ब्रह्माराधनुर्नवतम् ॥ ३५१ ॥

तवातिकं श्री रामस्य कार्येणाहमिहागतः ॥

प्रेयितोऽस्मि हरीरिण सुग्रीवेण महात्मना ॥ ३५९ ॥

स त्वां भ्राता रा क्षेपे स्वयं कुशलमब्रवीत् ॥

भातुः शृणु समादेशमिह चामुत्र च क्षमम् ॥ ३६१ ॥

हरेः सत्ता म हातेना राजा दशरथः श्रुतः ॥

तस्य ज्येष्ठः सुतो रामः प्रभुः सत्यपराक्रमः ॥ ३६४ ॥

तस्य प्रिया न नकजा लक्ष्मणस्तत्समोऽनुजः ॥

स ताम्बा दंढकारण्यमागतः पितुराब्रवीत् ॥ ३६५ ॥

तद्गार्गी प्रै य ता नष्टा जनस्थाने पतिव्रता ॥

स सानुजो मार्गयस्तामृष्यभूकारिभागतः ॥ ३६६ ॥

सरुद्धमणो रा म भद्रः सुग्रीवेणाथ संगतः ॥

तस्य तेन पतिव्रतं सीतायाः परिमार्गणम् ॥ ३६७ ॥

सुग्रीवस्य म नुष्याणामिरेणापि महात्मना ॥

राघवेण प्रतिव्रतं हरिराग्यं निवेदितुम् ॥ ३६८ ॥

प्रभुणा रा न पुत्रेण हत्वा बालिनमाहवे ॥

सुग्रीवः स्यापितो राज्ये हर्यक्षाणां गणेश्वरः ॥ ३६९ ॥

प्रभुणा सं य ति हतः शरेणैकेन रावण ॥

त्वया विव्रातपूर्वः स बाली वानरफुंगवः ॥ ३७० ॥

तामन्वेष्टुं न नकजां कोटिशः सन्य-संगैरः ॥

हरीन् समिपयामास दिशः सर्वा हरीश्वरः ॥ ३७१ ॥

अहं तु प य सां राशिं शतयोजनमायतम् ॥

लंबयित्वा प्रभोर्भार्यां तां दिदृक्षुरिहागतः ॥ ३७२ ॥

भमता सा रा न कन्या दृष्टा तव गृहे मया ॥

परदारान्महाप्राज्ञो नोपरोद्धुं त्वमर्हसि ॥ ३७३ ॥

सतामसं म ते घेरे सर्वधर्मार्थनाशके ॥

न हि कर्मणि सज्जते बुद्धिमंतो भवद्विधाः ॥ ३७४ ॥

- राघवस्य श्री मतः को लक्ष्मणस्य च धीमतः ॥
शरणामग्रतः स्थातु शक्तो देवासुरेष्वपि ॥ ३६५ ॥
- पेठ्यलोकं रा घवस्य कृत्वा सुखमवानुयात् ॥
राजस्त्रिष्वपि लोकेषु विद्यते न स कश्चन ॥ ३६६ ॥
- तत्रावण म या प्रोक्तं त्रिकालहितमर्थवत् ॥
धर्म्यं मन्यस्व वचनं जानकी प्रतिदीयताम् ॥ ३६७ ॥
- नेयं शक्या ज रैपितुं सासुरैरमरैरपि ॥
विषसंपृक्तमत्यर्थं भुक्तमन्मिवैजसा ॥ ३६८ ॥
- अवध्यत्वं य दप्यस्ति धर्मस्तत्र हि कारणम् ॥
तस्मात्त्वया धर्महानिर्न कार्या राक्षसाधिप ॥ ३६९ ॥
- जनस्थाने रा क्षतानां विनाशं बालिनस्तथा ॥
रामसुग्रीवसख्यं च बुध्वा त्वं स्वहितं कुरु ॥ ३७० ॥
- एकः काम म हं लंकां शक्तो नाशयितुं खलु ॥
प्रभोरसतां विना नैतन्मया कार्यं दशानन ॥ ३७१ ॥
- प्रतिष्ठातं ज न्द्रेण हर्षदग्णसंनिधौ ॥
उत्सादनमभिवाण्यां जानकी यैः प्रथयिता ॥ ३७२ ॥
- त्वद्रूहे ये- य मानीता रुद्धा तिष्ठति रावण ॥
कालरात्रीति तां विद्धि सर्वलंकाविनाशिनी ॥ ३७३ ॥
- अपकुर्वन् जं गद्रतुः साक्षादपि पुरंदरः ॥
न सुखं प्राप्नुयादन्यः किं पुनस्त्वं द्विधो जनः ॥ ३७४ ॥
- जगतां त्र य मप्येतत्राजन् सङ्कल्प लीलया ॥
पुनरेव तथा सष्टुं शक्तो रामो महानलः ॥ ३७५ ॥
- सलक्ष्मणं रा पं यः प्रतिपुध्येत रावण ॥
सर्वथा सर्वभूतेषु सर्वकालेषु नास्ति राः ॥ ३७६ ॥
- विष्णुना स म शोचस्य कृत्वा विप्रियमोदशम् ॥
रामस्य राजासिंहस्य दुर्लभं तत्र जीवेनम् ॥ ३७७ ॥

नात-सूनोः श्री मतस्तच्छ्रुत्वा वचनमुद्धतः ।

आज्ञापयद्द्वयं तस्य रावणः क्रोधमूर्च्छितः ॥ ३७८ ॥

विभीषणो रा क्षसिद्रं वारयामास सूक्तिभिः ।

दूतोऽवध्यो महाराज क्षमस्वेति पुनः पुनः ॥ ३७९ ॥

प्रेषितोऽय म तिकूरो यैर्दूतो राक्षसेश्वर ।

तेष्वेव पान्यतां दंडो न कोऽप्यस्य वधे गुणः ॥ ३८० ॥

युद्धायोयो' अ यदेव तावयं रामलक्ष्मणौ ।

युद्धप्रिय महाराज जीवन्वस्मिन् महान् गुणः ॥ ३८१ ॥

तन्मनः प्रि य माकर्ष्य भ्रानुर्वाक्यमथाव्रवीत् ।

कपीनां किल लांगूलमिटं भवति दारुणं ॥ ३८२ ॥

तदस्य बी रा-द्य कपेर्दीप्यतां दुर्मतेर्द्वृतम् ।

स्वस्वामिनिकटं पापस्तेन दग्धेन गच्छतु ॥ ३८३ ॥

सचैलरं य म पुरं रक्षोभिः परिणोयताम् ।

इत्याज्ञापयदत्युग्रः पुत्रघातातितप्तधीः ॥ ३८४ ॥

तच्छ्रुत्वा रा न वचनं राक्षसाः कोपकर्कशाः ।

आवेष्टयंत लांगूलं जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः ॥ ३८५ ॥

स-व्यांजने य स्तु तदा व्यवर्धत कुतूहली ।

शुष्कमिधनमासाद्य वनेष्विव हुताशनः ॥ ३८६ ॥

परिपिब्यां अ ना-सूनोः पुच्छं तैलेन भूयसा ॥

वर्द्धमाने तत्र शीघ्रं ज्वलनं समयोजयन् ॥ ३८७ ॥

इतोऽन्यतो य धादेगं नेत्रून् देवहताग् कापिः ।

लांगूलेन प्रदीप्तेन राक्षसांस्तानतादपत् ॥ ३८८ ॥

तं मावर्ति रा क्षसास्ते लांकायां सर्वतस्तदा ।

परिगृह्य ययुःष्टा घोषयंतोऽस्य कर्म तत् ॥ ३८९ ॥

शंख-भेरी—य हानादिश्वारयंति रभ तां पुरीम् ।

तच्छ्रुत्वा राक्षसीप्रोक्तं सीताऽग्निं शरणं ययौ ॥ ३९० ॥

- सख्युः सूनोः श्री मदाग्निः प्रार्थितः प्रभुकांतया ।
संपदीप्तोऽपि लांगूललोमैकमपि नादहत् ॥ ३९१ ॥
- प्रदीप्तेऽग्नौ रा मदूतश्चितयामास सन्मतिः ।
संपदीप्तोऽप्ययं कस्मान्न मां दहति पावकः ॥३९२॥
- इश्यते च य हाज्वालः करोति च न मे रजम् ।
हिमस्य पिंड इव मे लांगूलाग्ने प्रतिष्ठितः ॥ ३९३ ॥
- अथवाऽयं ऋ नकजा-भर्तुः शीतः प्रभावतः ।
सागरस्यादरस्तादाक्लिमाग्नेर्न करिष्यति ॥ ३९४ ॥
- सीताया द य या नूनं तेजसा राघवस्य च ।
पितुश्च मम सख्येन न मां दहति पावकः ॥ ३९५ ॥
- भूपः स बी रा धिपतिश्चितयामास चेतसि ।
कथमस्माद्विधस्यैवमधमैर्बंधनं कृतम् ॥ ३९६ ॥
- प्रतिक्रिया य या योग्या कार्या बुद्धिमतेति सः ।
छिन्वा पाशानुत्पपात ददाह विनदन् पुरीम् ॥३९७॥
- स कीर्श-कुं ऋ रो भूयः परिधं तोरणाश्रितम् ।
गृहीत्वा रक्षिणः सर्वान् सूदयामास राक्षसान् ॥३९८॥
- पितुः सत्त्वा य मनलं समुद्दीरक्षसां गृहीः ।
रुतद्वस्तर्पयामास साधुप्रत्युपकारवित् ॥ ३९९ ॥
- ततो धनं ऋ यस्यायं कुवंस्तर्पणमीप्सितम् ।
राजादिभवनाग्नेषु विचचार महाकापिः ॥ ४०० ॥
- लंकां निर्भ य चेनाः स भवनाद्भवनं व्रजन् ।
ददाह रुद्रप्रहित- शरो दीत्यपुरीनिव ॥ ४०१ ॥
- तूणैषसा रा शिशतैर्यथा बन्धिर्न तृप्याते ।
तपेपदापि नो तृप्तः रुते रशोवधे कापिः ॥ ४०२ ॥
- लंकां सतां य हानेना दग्वा लांगूल-पावकम् ।
निर्वापयामास तदा समुद्रे हरि-पुंगवः ॥ ४०३ ॥

- लंकां दग्धा श्री हनुमान् पश्चात्तप्तोऽभवत्तदा ।
आत्मानं गर्हयन्नेन चितपामास दुःखितः ॥ ४०४ ॥
- धिगस्तु मां रा धवस्य प्रियां विस्मृत्य पावकः ।
उदीपितोऽत्र लंकायां दग्धा नूनं तपस्विनी ॥४०५॥
- कार्य-नाशो म हानश् कुद्धेनायं मया कृतः ।
धग्वा विवेकिनः संतो हत सत्यमहं कपिः ॥ ४०६ ॥
- नूनं देवी स नकजा सा दग्धा लंकया सह ।
हा मया दहता लंकां न सीता परिरक्षिता ॥४०७॥
- पदर्यम य मारंभस्तत्कार्यमवसादितम् ।
लंकायाः कश्चिदुदेशो न दग्धः प्रदृश्यते ॥४०८॥
- धिग्धिग्भावं रा जसं मे कार्यसर्वस्व-घातिना ।
कथं शक्यो मया द्रष्टुं रामः स च हरीश्वरः ॥४०९॥
- निमित्तानि म हा बुद्धिर्दृष्ट्वा शुभ-फलानि सः ।
किञ्चिन्स्वस्थो वातसूनुस्ततः पुनरचितयत् ॥ ४१० ॥
- अथवा ते स सा स्वेन रक्षिता जनकाल्मजा ।
न नशिष्याति कल्प्याणी नाभिरभी प्रवर्तते ॥ ४११ ॥
- धर्मात्मा प्र य तो रामः प्रियां तस्यातितेजसः ।
स्वचरित्राभिगुप्तां न स्पृष्टुमर्हति पावकः ॥ ४१२ ॥
- नूनं धनं स यो राम-प्रभावेनद्य मां कपिं ।
सुरुतेन च सीताया नादहत्किमु तां सर्ती ॥ ४१३ ॥
- एवं चित य ता तेन चारणानां महात्मना ।
आत्मानं स्तुवतां वानयं श्रुतमंबरचारिणाम् ॥ ४१४ ॥
- अहो समी रा त्मजेन सादृष्ट्राकारतोरणा ।
लंका दग्धा न सीतेति विस्मयोऽद्भुत एव नः ॥४१५॥
- तत्सुधोष म माकर्ण्य वानयं स धवनात्मजः ।
जगाम यत्र सा देवी नत्वा तामत्रवीन्मुदा ॥ ४१६ ॥

दिष्ट्याऽक्षता श्री मति त्वा पश्यामि जनकात्मजे ।

अथमागत एवाह राम सुग्रीव लक्ष्मणे ॥ ४१७ ॥

इति सीता रा जसुता समाश्वास्य मरुत्सुत ।

नवा दृष्ट्वा पुन क्षिप्र निर्जगाम मनोगति ॥ ४१८ ॥

गतो गिरि म रिष्टाख्यमारुह्योत्सृज्य ख गत ।

तद्भार पीडितो भूमौ निमग्न स महानग ॥ ४१९ ॥

त भैनाक ज लनिधौ सृष्ट्वा तार्क्ष्यगति कपि ।

आगच्छन् दरतो दृष्ट्वा महेंद्रमकरोद् ध्वनि ॥ ४२० ॥

श्रुत्वाजने— य-निनद्र जादवानब्रवी कपीन् ।

सर्वथा कृतकार्योऽयमस्य नादो हि तादृश ॥ ४२१ ॥

ते कीशवी—रा वृक्षाग्राद्गुक्षाग्राणि तनागतम् ।

शित्वराच्छित्तराग्राणि दृष्ट्वा जग्मुर्दिदृक्षव ॥ ४२२ ॥

गिरेस्ततो म हेंद्रस्य शिखरे पादपाकुले ।

पपात नभसच्छिन्नपक्षोऽद्विरिव मारुति ॥ ४२३ ॥

इवगकु ज रा सर्वे परिवार्योपतस्थिरे ।

वृद्धान्त्वामगदचाप दृष्ट्वा सीतेति सोऽब्रवीत् ॥ ४२४ ॥

आदायोपा य नापार्या मूलानि च फलानि च ।

पूजा चकुमरुत्सूनोजाम्बिनप्रमुता मुदा ॥ ४२५ ॥

सविस्तर ज गग्राणतनयो वृत्तमादित ।

कथयामास स श्रीमान्धीमान् श्हीमान् पराक्रमी ॥ ४२६ ॥

अगदाह य उत्कृष्टप्रताप याननदान् ।

सुशुभ्रदरोमाण सासु साधिति तेऽब्रुवन् ॥ ४२७ ॥

ततोऽगशे रा जसुतोऽब्रवीद्भगा दशाननम् ।

अस्मात्तिर्यङ्गीया सा रामाय जनकात्मजा ॥ ४२८ ॥

तमुवाच म हासुर्द्विर्षान्नाप्रभुणा रापम ।

विचेतु ययनाङ्गना नभितु गालिन्दन ॥ ४२९ ॥

- अस्माभिस्तु श्री मदाता यथाकार्यं तथा खलु ॥
 प्रवृत्तिरेव सीताया निवेद्याशु महाभुज ॥ ४३० ॥
- कथंचित्तां रा जकन्यामस्माभिर्निर्जिता प्रभुः ॥
 चेन्नाभिरोचयेत्रामस्तत्तत्त्वं निफल भवेत् ॥ ४३१ ॥
- तेन सुक्त म गृणहस्तत्साधु साध्विति चात्रुषन् ॥
 महैत्राग्रात्समुद्रुन्याह्वत इवगर्भभा ॥ ४३२ ॥
- ते प्रवृत्तिं ज गद्रवे समाख्यातु प्रहर्षिताः ॥
 आगच्छतो मधुवन समासेदुः प्रवंगमाः ॥ ४३३ ॥
- सुग्रीवस्य य दत्यर्थं प्रिय नदन सनिभम् ॥
 मातुलः कपिराजस्य नाम्ना दधिमुखः कपिः ॥ ४३४ ॥
- कीशिरहो रा त्रमेव यस्य त्राण परायण. ॥
 तत्प्राप्य ते मधुवन सर्वभूतमनोहरम् ॥ ४३५ ॥
- कुमार तं म धून्यत्तुमभ्ययाचत लोलुपाः ॥
 फलानि च सुगधीनि मूलानि च कृतश्रमाः ॥ ४३६ ॥
- युनराजो ज नापुत्र-प्रतापेन प्रहर्षितः ॥
 तेषामाज्ञां ददौ तत्र यथेष्ट-मधु-भक्षणे ॥ ४३७ ॥
- सर्वे पीत्वा य येष्टं ते मधूनि मधु-लोलुपाः ॥
 अभक्षयन् सुगधीनि मूलानि च फलानि च ॥ ४३८ ॥
- ते प्रहर्षं ज ग्मुरथ प्राग्य-पान-मदोत्कटाः ॥
 केचिन्नृत्यति गायति प्रहसति रुदति च ॥ ४३९ ॥
- द्रुमाग्राभि य सपाताद् द्रुमाग्रं जग्मुस्त्कटाः ॥
 न तत्र मत्तो नो कश्चिन्नात्र दृष्टो न कश्चन ॥ ४४० ॥
- विध्वासिते रा ज-यने कोपाद् दधिमुखः कपिः ॥
 निवारयामास हरीस्ते त धिक्चक्रुस्त्वदाः ॥ ४४१ ॥
- लब्ध्वा तेऽनु म ति सर्वे मास्तेरंगदादापि ॥
 कुद्ध दधिमुख वीरा ताडयामासुरुद्धताः ॥ ४४२ ॥

सुग्रीवाय श्री मते स क्रुद्धो दधिमुखः स्वयम् ।

गत्वा निवेदयामास मदगद-मुखैः कृतम् ॥ ४४३ ॥

पप्रच्छ वी रा धिपतिः सुग्रीव लक्ष्मणस्तदा ।

किमय दु खितो राजन् वानरो वक्ति तद्दद ॥ ४४४ ॥

स प्रथम म राजस्तु लक्ष्मण प्राह राघव ।

भुक्त मधु-वन कीशोरगद-प्रमुखैर्वलात् ॥ ४४५ ॥

दृष्टा देवी अ नकजा ध्रुव रघु-कुलोत्तम ।

नैषामरुत-कार्पाणामीदृश. स्याद्व्यतिक्रमः ॥ ४४६ ॥

ताडिता भ य मुत्सृज्य वन-पाला प्रवर्गमैः ।

कृत निर्विषय सर्वे वन दत्त वर मम ॥ ४४७ ॥

एव श्रुत्वा रा जवाक्य युक्तिमब्रामलक्ष्मणौ ।

प्रहर्षमतुल प्राप्ती सीता-दर्शन-लालसौ ॥ ४४८ ॥

मातुल सा म कुशलः सुग्रीव प्राह तद्द्वनम् ।

पालय त्व यथापूर्वं प्रेपयाशु कपींश्च तान् ॥ ४४९ ॥

स गत्वा स त वस्तत्र स्थितान् दधिमुखः कपीन् ।

अगद मुवराज च दृष्ट्वा च कृतांजलिः ॥ ४५० ॥

युवराज य दत्तानादपराद्ध क्षमस्व तत् ।

इष्टुमिच्छति राजा त्वां सहैभिर्हरियूथपैः ॥ ४५१ ॥

युवगरा न स्वामाशु प्ररगीः सह पश्यतु ।

प्रदृष्टो न तु दृष्टोऽसौ वन श्रुत्वा प्रधापितम् ॥ ४५२ ॥

अगदो न य वितूर्ण श्रुत्वा दधि-मुखेरितम् ।

जगाम हनुमन्मुख्यै. सह सुग्रीव-संनिधिम् ॥ ४५३ ॥

कृत्वाऽप्रतो रा ज-मुत हनुमत च वानराः ।

नामुह्यत्य गगन पतोत्सिन्ता इवोपलाः ॥ ४५४ ॥

श्रुत्वा तेषां म हानादान् सुग्रीव प्राह राघवम् ।

समाभार्ताहि भर ते दृष्टा देवो न सशपः ॥ ४५५ ॥

हनुमता श्री मती सा दृष्टा नान्येन-राघव ॥

नास्त्यस्य कर्मणो हेतुः साधने तद्विधोऽपरः ॥ ४९६ ॥

पेतुः प्रवी रा गजंतः प्रदेशेषु समेषु खात् ॥

राम-लक्ष्मण-सुग्रीव-चरणेष्वपि ते ततः ॥ ४९७ ॥

हनुमांश्च म हाबाहुः प्रणम्य शिरसा तैतः ॥

नियतमिहस्तां देवीं राघवाय न्यवेदयत् ॥ ४९८ ॥

हनुमतो ज नक-जा संदृष्टेऽत्यमृतोपमम् ॥

आकर्ष्य वचनं-रामो हर्षभाष सलक्ष्मणः ॥ ४९९ ॥

निश्चितार्थं य शोराशी सुग्रीवं पवनात्मजे ॥

लक्ष्मणः प्रीतिमान् प्रीतिं बहु-मानादवैक्षत ॥ ४६० ॥

क वर्तते रा ज-कन्या कथं चापि मयीति तान् ॥

रामे वृच्छति ते कीशाः प्रेरयन्ति स्म मारुतिम् ॥ ४६१ ॥

प्रणम्य स म हृत्पुत्रः सीतायै तद्देशे च तम् ॥

मार्गं दत्त्वा राघवाय सर्वं वृत्तं न्यवेदयत् ॥ ४६२ ॥

लंघयित्वा त ल-निधिं शत-योजनमायतम् ॥

सीतामपश्य लंकायां रावणस्य पुत्रिं प्रभो ॥ ४६३ ॥

कशांगी नि-य ता दृष्टा राक्षसीभिः सुतर्जिता ॥

रावणादिनिवृत्तार्था मर्तव्य-कृत-निश्चया ॥ ४६४ ॥

मनोरथं ज नक-जा लीपे सैन्यस्य-दुःखिता ॥

एक-वेणी-धरा दीना-नित्य चिन्ता-परायणा ॥ ४६५ ॥

दत्त्वाऽगुलिय कं वंशं कीर्तयित्वा गुणोश्च ते ॥

सा मया नरशार्दूल-शनैर्विश्वासिता सती ॥ ४६६ ॥

दत्त्वा मर्णा रा ज-पुत्री कौक-वृत्तं च साऽब्रवीत् ॥

त्वां लक्ष्मणं च कुशलं सुग्रीवं चावद-सती ॥ ४६७ ॥

इत्येवं स म हृत्पुत्रः प्रोवाच प्राञ्जलिर्नतः ॥

रामो-भक्त-मयूरार्णा मुदिरो मुदितस्ततः ॥ ४६८ ॥

इति श्रीमन्मंत्र-रामायणे श्रीगम-नन्दन-मयूर-विरचिने श्रीसुन्दर-कां

षट्त्रिंशो मंत्रः ॥

युद्ध-कांडम्.

- हनूमदुक्तं श्री रामः श्रुत्वातीव प्रहर्षितः ॥
उवाच वाक्यं यद्योग्यं सुप्रिय-श्रवणोत्तरम् ॥ १ ॥
- कृतं कार्यं प रा शक्यं धमिताऽनिलसूनुना ॥
न ह्यन्यं परि-पश्यामि यस्तरेत्तं महोदाधिम् ॥ २ ॥
- लंकां हि कोना म विशेषनिष्क्रमेत्संप्रविश्य च ॥
भृत्य-कार्यं हनुमता सुग्रीवस्य महत्कृतम् ॥ ३ ॥
- श्रेष्ठं यशोऽस्य ज गति नियोगादधिकं कृतम् ॥
न चात्मा लघुतां नीतः सुग्रीवश्चापि तोषितः ॥ ४ ॥
- अहं रष्वन्व य श्वायं लक्ष्मणश्च महाबलः ॥
वैदेह्या दर्शनेनाद्य धर्मतोऽनेन रक्षिताः ॥५ ॥
- मिषाद्वातुर्व रा हंस्य वापु-सूनोर्महात्मनः ॥
मनः खिन्न ममाकर्तुः कर्मणः सदृशं प्रियम् ॥ ६ ॥
- मया त्विदानीं म नसा विचार्यैव पुनःपुनः ॥
सर्वस्वभूतोऽयं दत्तः परिष्वंगोऽस्य मासतेः ॥ ७ ॥
- इत्पुन्वा प्रीति ज नितप्रभूतपुलकः प्रभुः ॥
कृतकार्यं हनुमंतं तं रामः परिपस्वजे ॥ ८ ॥
- पमच्छ तं मि य तमा-प्राप्त्युपायं प्रभूतमः ॥
वीर सा कीदृशी लंका दुर्जया या सुरासुरैः ॥ ९ ॥
- सुदुष्पारस्य ज लधेः कथं नाम महामते ॥
हरयो दाक्षिणं पारं गमिष्यंत्वंजनात्मज ॥ १० ॥
- इत्पुन्वा तामा य तार्क्षीं सीतां मन्वाऽतिदुर्लभाम् ॥
शोक-संभ्रांत-हृदयः पुनर्ध्यानमुपागमत् ॥ ११ ॥
- उवाच वान रा धीशस्तं रामं शोक-निव्दलम् ॥
किं त्वया तप्यते वीर ययाऽन्यः प्रारूतस्तथा ॥ १२ ॥
- मैव भुः पर म ज्ञाता त्वं हि राम महाबलः ॥
न्यन संतापमारिन्त्वं कृताम इव सौहृदम् ॥ १३ ॥

लब्धा प्रवृत्तिः श्री मत्या ज्ञातश्च निर्लेपो रिपोः ॥

संतापस्पाद्य ते स्थानं नैव पश्यामि राघव ॥ १४ ॥

लंघयित्वा न रा धीश पयोधिं लीलया वयम् ॥

आरोक्ष्यामः पुरीं लंकां हनिष्यामश्च ते रिपुम् ॥ १५ ॥

इमे शूराः स म र्धाश्च सर्वथा हरियूथपाः ॥

त्वत्प्रियार्थं कृतोत्साहाः प्रवेष्टुमापि पावकम् ॥ १६ ॥

सेतुं निब्रूय ज लघी लंकां हरिबलं गतम् ॥

रावणो निहतः प्राप्ता जानकीत्युपधारय ॥ १७ ॥

इमे हि हर य स्तत्र लंकायां कामरूपिणः ॥

तानरोन् विहनिष्यन्ति शिलापादपवृष्टिभिः ॥ १८ ॥

इत्थेवं कापि रा जस्य श्रुत्वा वचनमर्षवत् ॥

प्रतिजग्राह काकुत्स्थो हनुमंतमथाववीत् ॥ १९ ॥

सर्वथाऽपि स म र्थोऽस्मि सागरस्यास्य लंघने ॥

तपसा सेतुनाऽस्त्रेण पयसः शोषणेन वा ॥ २० ॥

कति दुर्गाण्यां ज नेष द्वाराणि द्विपतः पुरः ॥

लंकाया गुप्तिकर्मापि ब्रूहि संख्यां बलस्य च ॥ २१ ॥

तं वायु-तन य स्तत्रः कथयामास राघवम् ॥

हृदानि राम चत्वारि द्वाराण्यस्या महाबल ॥ २२ ॥

पैरिखाः सह ज ग्राह-मीनेर्व्यासा भयंकराः ॥

द्वारेषु तासां चत्वारः संक्रमाः परमायताः ॥ २३ ॥

प्राकारः स्वच्छ य शसां राशे तस्याः पुरो महान् ॥

सौवर्णो रत्न-खचितो यंत्रैर्गुरुभिराचितः ॥ २४ ॥

पूर्वद्वारि दु रा धर्षा क्युतं भीमराक्षसाः ॥

नियुतं दक्षिणद्वारि चतुरंगबलान्विताः ॥ २५ ॥

दश लक्षाणि म नुजश्रेष्ठ राम निशाचराः ॥

पश्चिमद्वारमाश्रित्य तिष्ठन्ति प्रियसाहसाः ॥ २६ ॥

तथैव राम श्रीमस्ते न्यर्बुद सुमदोद्धता ॥

रात्रिंचरा महाकाया उत्तरद्वारमाश्रिता ॥ २७ ॥

महो साहा प रा नोर्क ध्वस्त दक्षा महाबला ॥

स्वामि कार्य परा नित्य सन्नद्धा युद्ध लालसा ॥ २८ ॥

लकायामध्य म स्कधे चतुरर्ग बलाविता ॥

सपादकोटि प्रबलास्तिष्ठति रजनीचरा ॥ २९ ॥

ते सक्रमा रा ज सिह ध्वस्ता दग्धा च सा पुरी ॥

प्राकारश्च मया भम परिखाश्वावपुरिता ॥ ३० ॥

कपीनाज्ञाप य क्षिप्रमगदादीन् महाबलान् ॥

बलैकदेश क्षपितो मयैव रघु-नदन ॥ ३१ ॥

सर्वसैयेन रा जेर त्व चेद्रतुमना असि ॥

मुहूर्तेन तु युक्तेन प्रस्थानमभिरोचय ॥ ३२ ॥

श्रुवा वचन म धाक्ष्य मरुत्सूनो रघूत्तम ॥

सुग्रीवमत्रवीराजन् मुहूर्ते विजये शुभे ॥ ३३ ॥

हवा दशास्य न नक क्षिति पाल सुतो सतीम् ॥

कर्तुं प्रदृष्टा मा चाश प्रयाणमभिरोचय ॥ ३४ ॥

तारा-बल ज य कर ममाद्य प्रवेश्वर ॥

श्रुताऽभियान मे सीता स्पृहामेप्यति जीविते ॥ ३५ ॥

एवमाकर्ष्य ज गतां भर्तुर्वाक्य यशस्करम् ॥

हरीनाज्ञापयामास प्रस्थानाय हरीश्वर ॥ ३६ ॥

सेनापतिर्न य पटु कृतो नील पुर सर ॥

ऋषभो दक्षिणे पार्श्वे स्वामे गृधमादन ॥ ३७ ॥

सेनाया प्रवृत्ता याश्च पश्चाद्भागेऽय जाववान् ॥

अधिदृष्ट्य हनुमत श्रीरामो लक्ष्मणोऽगदम् ॥ ३८ ॥

सेनार्णवस्य म ध्ये तु सुग्रीवो वानरेश्वर ॥

राघनाभ्या राह श्रीमान् बभौ सूर्य इवोदित ॥ ३९ ॥

- सतः प्रयाते श्री रामे हरिः शतबलिः स्वयं ॥
 भ्रमन् ररक्ष दशभिः कोटिभिर्हरिवाहिनीम् ॥ ४० ॥
- असद्य वान रा नोक गर्जमाणं रणोत्सुकम् ॥
 विलम्ब्य सख्यं सप्राप्त तौर लवणवारिधेः ॥ ४१ ॥
- सेनां प्लवंग म पतिस्तत्र वेद्यवनेषु तां ॥
 आह्वया रामचद्रस्य स्थापयामास निर्भयां ॥ ४२ ॥
- दुस्तरं तं तु ज लार्धिं विन्नोक्ष्य रघुनदनः ॥
 सीतां स्मृत्वा नियोगार्तो विलापमकरोद्दृश ॥ ४३ ॥
- अनाथेवामि य तमा सनाथाऽप्यद्य लक्ष्मण ॥
 स्वभानतन्वी सा नूनं शोकेनानशनेन च ॥ ४४ ॥
- भूयस्तनुत रा सीता देशकालविपर्ययात् ॥
 रक्षो हत्वा हरिष्यामि कदा तस्या मनोव्यथो ॥ ४५ ॥
- दुःखं दूरेति म म नो वन्त दु खं हतेति न ॥
 एतदेवानुशोचामि कपोत्पाद्यतिवर्तते ॥ ४६ ॥
- कदानु सा रा ज सुता देवकन्योपमा मम ॥
 सोऽकठा कठमाला मोक्षयत्यानदज जलं ॥ ४७ ॥
- एवंभृशं मि य तमां स्मृत्वा शोचतमग्रजं ॥
 आश्वासयामास धीरः सौमित्रिर्विधोक्तिभिः ॥ ४८ ॥
- रावणो वात ज निना दृष्ट्वा कर्म तथा कृतं ॥
 पप्रच्छ राक्षसान्कार्यं न्हिया किञ्चिदवाद्मुखः ॥ ४९ ॥
- आगामेप्यति य लेत् राम उल्लस्य सागर ॥
 एकैन तत्कृत कर्म बहवः फलपयः किमु ॥ ५० ॥
- हता रक्षोव रा दग्धा दुर्धरा नगरी मम ॥
 तेन वानरमात्रेण दृष्टा सीताऽनुभाषिता ॥ ५१ ॥
- उच्यतांनः स म धं परकृतं च सुकृतं भवेत् ॥
 किं करिष्यामि भद्र वः किं वो युक्तमनतरं ॥ ५२ ॥

तेऽज्ञास्तमृचुः	श्रीं मत्त्व न चिन्ता कर्तुमर्हासि ॥ महाराज जित श्रीद पुष्पक च त्वया इत ॥ ५३ ॥
मृत्युश्च वया प	रा भूतो वाणकिस्तक्षकोऽपि स ॥ त्वद्भयादिद्रुता राख्य कन्या दत्ता मयेन ते ॥ ५४ ॥
दानवाश्च स	म र्थास्ने भग्ना लब्धवरा पुरा ॥ मायाश्चाग्निगता बहुषो कुभीनस्या पतिर्जित ॥ ५५ ॥
रामाधिकाश्च	ज गतीपतयो निर्जिता रणे ॥ मेघनादेन विजित शक्रो मुक्तो निर्धेगिरा ॥ ५६ ॥
राजन्नापत्वि	य मद्य प्राकृतादागता जनात् ॥ इदि कार्या त्वया नैव त्व वधिष्यसि राघव ॥ ५७ ॥
श्वय प्रहस्तो	रा जान तत्सेनानीस्तदाऽब्रवीत् ॥ यय प्रमत्ता विश्वस्ता कपिना तेन वचिता ॥ ५८ ॥
करिष्यामिवि	म त्यं क्ष्मा रुन्नामकपिभोजसा ॥ भक्षयिष्यामि त राममाज्ञापयतु मा भवान् ॥ ५९ ॥
त दुर्मुखोऽपि	व गत पीडक दशरुधर ॥ तथैवावाच दुर्बुद्धिर्वचदडोऽपि राक्षस ॥ ६० ॥
सर्व एवार	य ज्ञास्ते तस्य रक्ष पतेस्तदा ॥ सचिवा भ्रातर पुत्राश्चकु प्रोसाहन भृश ॥ ६१ ॥
सौमित्रे साप्र	ज स्पाय सुग्रीवस्य हनुमत ॥ हननायोयितान् सर्वान् वारयित्वा विभषिण ॥ ६२ ॥
मंजलिर्विन	य ज्ञान्त प्रोवाचाप्रगमीश्वर ॥ तव किं राक्षसेद्रस्य रामेणापकृत पुरा ॥ ६३ ॥
इत रातोऽप	रा धीति रामेण समरागत ॥ भैर समुदीरयता त्वया तस्य प्रिया इता ॥ ६४ ॥
अनिष्टमिद	म त्वन हरण पयोपित ॥ महाराज त्वया व्याग्या सीता भीता मतिर्मम ॥ ६५ ॥

- प्रसादय त्वां श्रीं मंतं तथ्यं पथ्यं वचो मन ॥
 गृहाण त्वं महाराज दीयतास्य मैथिली ॥ ६६ ॥
- सौभाग्यवन्धो रा क्षस्यः संतु संनुष्टमानसाः ॥
 त्वं तु मर्तुमिमंकर्तुं नाथ नार्हसि दारुणं ॥ ६७ ॥
- इत्थं वदाति म र्यादामार्गभाजे विभीषणे ॥
 विसर्जयित्वा तान् राजा प्रविवेश स्वकं गृहं ॥ ६८ ॥
- श्रातुर्गृहं र ज न्यते गत्वा तं पुनरेव सः ॥
 अत्रवीद्रामराजाय सीतायाः प्रतिपादनं ॥ ६९ ॥
- पदा प्रभृति य लेन त्वयाऽऽनीता नृपात्मजा ॥
 तदाप्रभृति दृश्यते निमित्तान्यशुभानि नः ॥ ७० ॥
- लोचये वीर रा माय वैदेही प्रतिदीयतां ॥
 भीतास्ते मंत्रिणो वाच्यमवश्यं तु मया हितं ॥ ७१ ॥
- मंत्रिणामिति म ध्ये तं भ्राता भ्रातरमब्रवीत् ॥
 सीताभिलाषी दुष्टस्तमुवाच दशकंधरः ॥ ७२ ॥
- न पश्याम्यत्र ज गति कुतश्चिद्भयमण्वपि ॥
 न जातु प्राप्स्यति पुनः सीतां रामो विभीषण ॥ ७३ ॥
- त्वयं सहायो य क्षस्य त्रिदर्शेद्रो भाविष्यति ॥
 ममाग्रतः कथं स्थास्य.यवलो लक्ष्मणाग्रजः ॥ ७४ ॥
- त्युनन्नासोऽनु ज मय स्पंदनं दशकंधरः ॥
 समाबुद्ध ययौ भव्यां सभां मण्युज्वलप्रभां ॥ ७५ ॥
- शुभं समास्था य रथं स्वाग्रजस्य विभीषण ॥
 तां संसद ययौ सर्वे मिलिता यत्र राक्षसाः ॥ ७६ ॥
- नेपत्ताद स रा जानं नत्वा रत्नासने शुभे ॥
 अथाब्रवीदशमुख. सर्वास्तान् रजनीचरान् ॥ ७७ ॥
- कुम्भकर्णसे म मथं रामान्नाहमचोदय ॥
 अयं हि सुप्तः घण्मात्मानधुनैव समुथितः ॥ ७८ ॥

- इयं हि सीता श्री तुल्या मयाऽनीता निजां पुरी ॥ ,
सा तु संवत्सरं कालं भामयाचत जानकी ॥ ७९ ॥
- तन्मयाऽप्याभि रा भायाः प्रतिज्ञातं वचः शुभं ॥
श्रांतोऽहं सततं कामाद्यातो ह्य इवाध्वनि ॥ ८० ॥
- दूतेनाद्यम म प्रोक्तं सुग्रीवप्रमुखान् हरीन् ॥
पुरस्कृत्य समुद्रस्य तीरे प्राप्ती नृपात्मजौ ॥ ८१ ॥
- न दातव्या कं ज नेत्रा हंतव्यौ रामलक्ष्मणौ ॥
कामो ममायं तद्वयं यतध्वं कार्यासिद्धये ॥ ८२ ॥
- कुम्भकर्णोऽन य द्भानुः प्रियं तत्सदसि स्वयम् ॥
उवाच प्रथमं धर्मन्यायोपेतं सतां मतं ॥ ८३ ॥
- त्वया परस्त्री रा जेंद्र न समीक्ष्य स्वयं इता ॥
महाननर्थः संप्राप्तः कि मत्रेणाधुना प्रभो ॥ ८४ ॥
- गते तोये स म त्रे किं सेतुना राक्षसेश्वर ॥
सदीप्ते सदने देव कूपस्य खनेन किं ॥ ८५ ॥
- प्रियार्थमग्र ज स्याथ सोऽब्रवीद्रामलक्ष्मणौ ॥
हनिष्यामि ससुग्रीवान्भक्षयिष्यामि वानरान् ॥ ८६ ॥
- मा चिंतां कुह य द्राजन् प्रियं तद्भज निर्भयः ॥
वानरा वा नरा देवाः के वाऽन्ये ऽपि ममाग्रतः ॥ ८७ ॥
- महापार्श्वं प्रां ज त्तिस्तं कुद्धं रावणमब्रवीत् ॥
ईश्वरस्येश्वर. कोऽस्ति तव शत्रुनिवर्हण ॥ ८८ ॥
- आकम्पाकम्प य लेन सुंदरीं राक्षसेश्वर ॥
बलाभ्रुककुटनृत्तेन सीतां भुङ्क्व रमस्य च ॥ ८९ ॥
- कुम्भकर्णः प रा नोर्मात्रजिज्ञमहाबलः ॥
अस्माभिः सहितौ हंतुं समर्थावपि वज्रिणं ॥ ९० ॥
- महापार्श्वं त म व्याप्तं प्रोवाच दशकंधरः ॥
मया पूरे बलादुक्ता सुंदरी पुंजिर्करपला ॥ ९१ ॥

- एवं पुनस्त्वं श्री मत्तो बलादन्यां गमिष्यसि ॥
 कलिष्यत्येव ते मूर्द्धा मां ब्रह्मेत्यशपद्गुणा ॥ ९२ ॥
- शापभीतो व रा रोहां वैदेहीं शपने शुभे ॥
 नारोहयेऽहमब्रूवां बलाद्बलवतां वरः ॥ ९३ ॥
- आप्तादयति म त्यो मामज्ञात्वा मत्पराक्रमं ॥
 सागरस्येव मे वेगो मारुतरस्येव मे गतिः ॥ ९४ ॥
- महोल्काभिः कुं ज रेंद्रं यथा राममहं तथा ॥
 आज्ञावादीपयिष्यामि सप्तहायं महेषुभिः ॥ ९५ ॥
- इति धर्मन्या य हीनं श्लाघमानं दशाननं ॥
 निभीषणो महाबुद्धिरनुजोऽग्रजमब्रवीत् ॥ ९६ ॥
- सीताव्याली प रा नर्थहेतुर्माऽस्यां मनः कुरु ॥
 परस्त्रियाऽनया कि ते रामायैषा प्रदीयतां ॥ ९७ ॥
- यावन्न लंका म त्युग्राः कीशा दंष्ट्रानखायुधाः ॥
 आगतास्तावदेवेयं सीता रामाय दीयतां ॥ ९८ ॥
- हरे र्थं या ग ज स्तद्ब्रह्मघनस्याग्रतः क्षमः ॥
 स्थातुं न कुंभकर्णोऽय नैद्रजित्कोऽपि नापरः ॥ ९९ ॥
- कदाचित्कोऽपि य मतो विमुक्तो भविता जनः ॥
 रामस्य सन्निधिं प्राप्य त्वं तु जीवन्ममुच्यसे ॥ १०० ॥
- ततः प्रहस्तो ज गति देवादिभ्यो न नो भयं ॥
 इत्यब्रवीद्भृशं मत्तो त्रिभीषण उवाच तं ॥ १०१ ॥
- कर्तुंपराज य स्तस्य रामस्य न मया त्वया ॥
 कुंभकर्णेन वा शक्यो राज्ञा वाऽपि च सर्वथा ॥ १०२ ॥
- राममुक्ताः श रा घोरा न प्रविष्टास्तनी तव ॥
 तेन प्रहस्त पुरतो रावणस्य विकल्पसे ॥ १०३ ॥
- अयं राजा तु म हता व्यसनेनांतहेतुना ॥
 अन्वास्यते पराभूतो भनद्विरहितैर्जडैः ॥ १०४ ॥

- रक्ष्यः सुदाद्विः श्री मांस्तु निगृह्यापि कचग्रहात् ॥
यथा भोमवलैर्भूतैर्गृहीतोहित/कारोभिः ॥ १०५ ॥
- इन्द्रजित्त प रा नर्यशांतिकामं पिनुर्हितं ॥
गर्हयामास दुर्वृतः सद्रुच सदसि स्फुटं ॥ १०६ ॥
- त्वमत्र वंशे म-हिते भीरुरल्पबलो ब्रुधः ॥
भीरो भीषयसे कि नः पिता मे रत्नभुक् प्रभुः ॥ १०७ ॥
- मितो नयंत -- न-नको मयावजधरो रणे ॥
क वयं विश्वेजतारः क ह्रवंगसखो नरः ॥ १०८ ॥
- तमावभाषे य-सैर्द्रशीलः साधुर्विभीषणः
मंत्रे बाळस्वमानीतो येन बध्यः स दुर्मतिः ॥ १०९ ॥
- इन्द्रजित्तं न रा-ज्ञोऽस्य हितः पुत्रोऽस्परिभुवं ॥
निवारयसि न प्राप्तं रामान्नाश सुदुर्मते ॥ ११० ॥
- भविष्येकी त्व म-ल्पज्ञस्नोदणो बध्योऽसिवालिशः ॥
रामलक्ष्मणयोर्बाल वज्रकोश्याधिकाः शराः ॥ १११ ॥
- उक्तवतं नि ज्ञ-हितं शुद्धभावं विभीषणं ॥
अत्रवीत्यरुष्य वाक्यं रावणः कालचोदितः ॥ ११२ ॥
- ज्ञातीनां ज्ञात य-स्तुष्टा भवति व्यसने सादा ॥
वसेत्सहाहिना नैव ज्ञातिना शत्रुसोविना ॥ ११३ ॥
- दले सरसि ज्ञ-स्यांबुविट्टु. श्लेषं न गच्छति ॥
तथेपदम्यनार्ये हि सौहृद सर्वथा जने ॥ ११४ ॥
- मम भाग्योद य-स्त्वेन प्रियो ज्ञानिरसि स्फुटं ॥
विद्यते स्त्रीषु चापल्यं विद्यते ज्ञातितो भयं ॥ ११५ ॥
- एवं वक्ता ये रा-शुः स मुहूर्तेऽस्मिन् भवेत्परः ॥
रुतम्र त्यक्तमर्याद त्वां तु धिक् कुलपातन ॥ ११६ ॥
- एवमुक्तः स म-निमान् परुषं वाक्यमुच्चकैः ॥
म्यायनादी गदापाणिदत्पनासतनाद्भुत ॥ ११७ ॥

- सार्धं चतुर्भिः श्री मान्सैः सचिवैर्नभासि स्थितः
अत्रवीद्रावणं क्रुद्धः सभायामवमानितः ॥ ११८ ॥
- यथेष्टं ब्रूहि रा जन्मां ज्येष्ठः पितृसमोऽसि मे ॥
परुष न क्षमेऽहं ते न त्वं धर्मपथे स्थितः ॥११९॥
- हितकामेन म हितं वाक्यमुक्तं दशानन ॥
न गृह्येयकृतामानः कालस्यवशमागताः ॥ १२० ॥
- सुलभास्ते व ज्ञ स्तं ये पुरुषाःप्रियवादिनः ॥
अप्रियस्य च पथ्यस्य वक्ता श्रोताच दुर्लभः ॥१२१॥
- तन्मर्षयतु य चोक्तं गुरुत्वाद्धितामिच्छता ॥
आत्मानं सर्वथा रक्ष पुरीं चेमां सराक्षसां ॥ १२२ ॥
- स्वस्ति तेऽस्तु सु रा राते सुखी भव मया विना ॥
त्वामापृच्छन्न गमिष्यामि धर्मन्यायी मती मम ॥१२३॥
- तमेवमुक्त्वा म तिमान् यत्र रामः सलक्ष्मणः ॥
तं देशमागतो व्योम्नि चतुर्भिः सचिवैः सह ॥१२४॥
- दृष्ट्वा तं व्योम्नि ज गतीधरामं रावणानुजं ॥
सुग्रीवस्याज्ञया हंतुमुन्पेतुः कपयो ह्यवा ॥ १२५ ॥
- स महात्मा वि य द्वर्ती सुग्रीवं तांश्च वानरान् ॥
उवाच राक्षसपतेरनुजोऽहं त्रिभीषणः ॥
- जनस्थानाद्रा ज्ञ कन्या जानकी मायया हता ॥
दशकंठेन सा रुद्धा शुद्धाचारा प्रभुमिया ॥ १२७ ॥
- स मया राम य ज्ञेन प्रार्थितस्तद्धितार्थिना ॥
साधु नियोयतां सीता रामायेति पुनः पुनः ॥१२८॥
- हितं वचो न रा ज्ञा मे गृहीतं परुषं बहु ॥
-प्रोक्तं ततस्तं त्यक्त्वाऽहं रामं शरणमागतः ॥१२९ ॥
- शरण्याप स म र्थाय राघवाय महात्मने ॥
निवेदयत मां क्षिप्रं त्रिभीषणमुपस्थितं ॥ १३० ॥

- स्वयं कर्षाद्रः श्री राममुवाच रघुनंदन ॥
 रावणस्यानुजः साक्षादागतोऽत्र विभीषणः ॥ १३१ ॥
- निवेदयत रा माय क्षिप्रं मां शरणागतं ॥
 इति वक्ति महाराज चतुर्भिः सचिवैः सह ॥ १३२ ॥
- अहं तु वध्यं म न्ये तं शत्रुपक्षे न विश्वसेत् ॥
 पपञ्च रामः सर्वोस्तान्कथं कार्यमिति प्रभुः ॥ १३३ ॥
- तत्र तारान्म ज स्तद्वदृषभो जांबवानपि ॥
 अन्ये च शक्य इत्याहुः परीक्ष्यश्च विशेषतः ॥ १३४ ॥
- अंजनातन य स्तद्वदः प्रोवाच प्रांजलिस्तदा ॥
 दौरात्म्यं रावणे दृष्ट्वा विक्रमं च तथा त्वयि ॥ १३५ ॥
- शरणं त्वां ध रा धीश शरण्य भक्तवत्सलं ॥
 विभीषणोऽयं संप्राप्त इति मन्ये रघूत्तम ॥ १३६ ॥
- न लक्ष्यतेऽस्य म तिमन् द्रुवतो दुष्टभावता ॥
 प्रसन्नं वदनं चापितस्मान्मे नास्ति संशयः ॥ १३७ ॥
- निःशंकोऽयं रा ज वर्यं न शठः परिसर्पति ॥
 न चास्य दुष्टावागस्ति तस्मान्मे नास्ति संशयः ॥ १३८ ॥
- उद्योग ते न य त्तस्य दृष्ट्वा दुष्टं च रावणं ॥
 बालिनं च हतं श्रुत्वा सुगीवं चाभिपेक्षितं ॥ १३९ ॥
- राग्यकामखि ज गतां नाथार्यं रावणानुजः ॥
 बुद्धिपूर्वमिह प्राप्तः कार्यस्ते तस्य संग्रहः ॥ १४० ॥
- ययाशक्तपाश य त्तस्य ज्ञात्वोक्तोऽयं मया प्रभो ॥
 प्रमाणं त्वं हि शेषस्य श्रुत्वा बुद्धिमतां वर ॥ १४१ ॥
- प्रसन्नानामाऽथ रा जेंद्रस्मच्छुन्वा मारुतेर्वचः ॥
 प्रत्यभायन दुर्कृत्यः श्रुतवानात्मानि स्थितं ॥ १४२ ॥
- विरहितं म म श्राव्यं भवाद्भिः श्रेयसि स्थितैः ॥
 मितभावेन संप्राप्तं न त्वनेयं कथंचन ॥ १४३ ॥

- मामगतो यः श्री मान् स सकार्यो बंधुन्मया ॥
दोषो यद्यपि तस्य स्वात्सर्तामेनदेगाहि
- सुग्रीवः पुन रा हार्य व्यसनं प्राप्तमग्रजं ॥
यस्यक्तवान् कृतत्रोऽयं कमन्य न परिव्रजत् ॥११४६॥
- तमुवाचासी म सत्वः प्रभुः कारुण्यसागरः ॥
व्यसनेषु प्रहृतीरो ज्ञातयोऽन्ये च शत्रवः ॥ ११४६ ॥
- सुप्रसिद्धं रा ज वृत्तामिदं लक्ष्मण लौकिकं ॥
पापाद्राज्ञो भयंप्राप्तस्तस्मादयमिहागतः ॥ ११४७ ॥
- मम त्वस्माद् य प्राप्तिर्नास्ति ज्ञानेर्हि साध्यसं ॥
राज्यकामः स्वोपजीव्यपिरोधे न करिष्यति ॥११४८॥
- संयेव चतु रा लोके सर्वत्र भ्रुवगेश्वर ॥
तस्माद्विभीषणो ग्राह्यः प्राप्नो धातुर्महद्भयं ॥ ११४९ ॥
- न भ्रातरः स म स्तास्तु भवेति भरतोपमाः ॥
पुत्रा वा मद्विधास्तात सुबदो वा भवद्विधाः ॥११५०॥
- सलक्ष्मणः प्रां ज लिस्तु सुग्रीवः पुनरब्रवीत् ॥
प्रहृतुं त्वमि विश्वस्ते मयि वा लक्ष्मणेऽपि वा ॥११५१॥
- दशाननेना य मिह प्रभो सादिष्ट आगतः ॥ - -
जिज्ञेधी राक्षसो कथ्यः सचिरीः सह सर्वथा ॥११५२॥
- तमुवाचार्त ज नदत्तोपदो रघुनंदनः ॥
दुष्टोऽदुष्टोपिवास्वेध न मे कर्तुं क्षमोऽ हितं ॥११५३॥
- पिशाचासुर प क्षा ये शथिव्यां ये च राक्षसाः ॥ - -
अंगुल्यग्रेण तान् हन्यामिच्छन्हरिगणेश्वर ॥ ११५४ ॥
- श्रूयते हि पु रा व्याधः शत्रुः शरणमागतः ॥
कपोतेनाञ्चितत्नात स्वैश्च मासिर्निमंत्रितः ॥ ११५५ ॥
- कंदुगीताः सु म हिता गाथाः शृणु कपोश्वर ॥
इत्युक्त्वा ताः स्वयं रामो जगौ सर्वसर्तां मताः ॥११५६॥

प्राणैः सहैव श्री स्याज्या रसता सुकृतं यशः ॥

न प्रांजालिः शत्रुरापि त्रस्तः शरणागतः ॥ १५७ ॥

महती हि पं रा भूतिस्म्यजतः शरणागतं ॥

तस्मादहं करिष्यामि कंडोर्वचनमुत्तमं ॥ १५८ ॥

रघोर्वंशेऽत्र म हाति प्रभवो बहवोऽ भवन् ॥

ते सर्वे हि महात्मानः शरणागतपालकाः ॥ १५९ ॥

जगत्सु त्रिष्व ज सुतः ख्यातो दशरथः प्रभुः ॥

तत्पुत्रोऽहं कथं त्यक्तुं शक्नुयां शरणागतं ॥ १६० ॥

सकृद्वपन्ना य सखे तवास्मीति च याचते ॥

अभय सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद्भूतं भम ॥ १६१ ॥

आनयैनं त्व रा वान्सन् दत्तमस्मै मयाऽभय ॥

विभीषणो वा सुग्रीव यदि वा रावणोऽस्त्वयं ॥ १६२ ॥

स्तुवा घृवंग म पतिः श्रीरामं जगतां पतिं ॥

समानपत्स गगनात्समाहूय विभीषणं ॥ १६३ ॥

जहारर्मापद्र ज स्नाद्गहल्याया महैद्रजः ॥

निपपत्त तयोर्मूर्धा पादयोः स विभीषणः ॥ १६४ ॥

उवाच सद-य-श्रेष्ठ रामणेनावमानितः ॥

तस्मानुजोऽहं त्वामाद्यशरण्यं शरणागतः ॥ १६६ ॥

मक्ता लंका रा ज धानी मित्राणि च धनानि च ॥

भवद्गतं हि मे राज्यं जीवितं च सुखानि च ॥ १६६ ॥

राघवो विन-य-ज्ञं तं सांतपित्वाऽब्रवीत्स्वयं ॥

आख्वाहि मम तत्त्वेन राक्षसानां बलाबलं ॥ १६७ ॥

सोऽब्रवीदिति रा जैद्र वरदाना-स्वयंभुवः ॥

अवध्यः सर्वभूतानां रावणो लोकरावणः ॥ १६८ ॥

कुंभरूपो म ग ग्पेठः शक्रपतिरन्यो सुधि ॥

मणिभद्रस्य जेताऽ स्य प्रहस्तो वाहिनीपतिः ॥ १६९ ॥

- ज्येष्ठः सुतोऽस्य श्री मान्स्त मेघनादाभिधः प्रभो ॥
जातो नाम्नेद्रजिग्जित्वा युधीर्द्रं तुमहाबलः ॥१७०॥
- तथा महोद रा ख्यश्च महापार्श्वोप्यकंपनः ॥
तस्योपतेनापतयो लोकपालसमायुधि ॥ १७१ ॥
- सर्ववीरोत्त म स्वामिन् लंकार्या कामरूपिणां ॥
दशकोटिसहस्राणि रक्षसां सीत मुख्यशः ॥१७२॥
- ये लोकपाला न न्ये ते भन्नाः सर्वे सुरैःसह ॥
विभीषणवचः श्रुत्वा स्वयं रघुवरोऽब्रवीत् ॥१७३॥
- इत्वा रक्षोना य कं तं सप्रहस्तानुजात्मजं ॥
राजानं त्वां करिष्यामि सख्यं प्रतिश्रृणोमि ते ॥१७४॥
- अथाब्रवीत्स रा जैर्द्र राक्षसानां वधे पुरः ॥
प्रैधर्षणेऽह साहाय्यं करिष्यामि यथाबलं ॥१७५॥
- शति त्रुवाणं म धुरं परिष्वज्य विभीषणं ॥
रामः प्रीतोऽनुजं प्राह समुद्राज्जलमानय ॥१७६॥
- तेन त्वमाशु न लधेर्जलेनेमं विभीषणं ॥
अभिर्षचाद्य राजानं रक्षसां वीरमानद ॥ १७७ ॥
- एवमुक्तः प घ तधीरभ्यर्षचाद्विभीषणं ॥
मध्ये बानरमुत्थानां राजानं राजशासनात् ॥१७८॥
- सद्यः प्रसादं ज गतां भर्तुर्दृष्ट्वा क्लृप्तममाः ॥
प्रचक्षुश्चामहीमानं साधुसाधिति चाब्रुवन् ॥१७९॥
- अथाब्रवीत्तो— य राशिं तराम कथनित्यमुं ॥
विभीषण वायुरानुः तुश्रीवश्च महामतिं ॥ १८० ॥
- प्रत्युवाच स रा जायं राघवस्तेजसां निधिः ॥
सागरं पूर्वजकृतं शरणं गंतुमर्हति ॥ १८१ ॥
- सगरेणाय म द्विर्हि खानितः सागरस्ततः ॥
कर्नुमर्हति रामस्य ज्ञातेः कार्पि महोदधिः ॥ १८२ ॥

- बिभीषणोक्त श्री भर्तुः सागरस्योपवेशनं ॥
प्रकृत्या धर्मशीलस्य तद्रामस्याप्यरोचत ॥ १८३ ॥
- कुशारतीर्णं ऽबु रा शेः स श्रीरामो विमले तटे ॥
संविवेश तदा साक्षाद्देव्यामिव हुताशनः ॥ १८४ ॥
- ततो निविष्टां म हतीं ध्वजिनी पतिपालितां ॥
अभ्येत्य दृष्ट्वा शार्दूलः प्रतिगम्य दशाननं ॥ १८५ ॥
- कथयामास ज लधेः प्रनीरे रामलक्ष्मणौ ॥
सीतायाः पदमायातौ तत्सैन्यं सागरोपमं ॥ १८६ ॥
- दानं वा साम य त्नेन भेदोवा ऽत्र प्रयुज्यतां ॥
बलं निविष्ट ख व्याप्य सर्वतो दशयोजनं ॥ १८७ ॥
- शुकं नाम त्व रा युक्तं ततः सदिश्य राक्षसं ॥
प्राहिणोत्सामभेदार्थं सुग्रीवप्रति रावणः ॥ १८८ ॥
- शुको विहग म तनुर्व्योम्नि स्थित्वा कपोश्वरं ॥
उवाच त्वं मम भ्रातृ महाराजकुलोद्भवः ॥ १८९ ॥
- रामस्य भार्या ज यतां वैरो ऽहमहरं यदि ॥
किं तत्र तव सुग्रीव किञ्चिन्धां प्रति गम्यतां ॥ १९० ॥
- व्यजतो मां प्रि य सख नास्त्यर्थस्त्वन कश्चन ॥
अनर्थः प्रत्युत् प्राप्तुं लका ऽशक्या नृवांनरैः ॥ १९१ ॥
- तं खमुद्भुत् ज गृहूर्वानराः पीडितः शुकः ॥
उवाच दूतात्न प्राति राम तत्साधु वार्यतां ॥ १९२ ॥
- दूतः प्राणाय य मयं नाहंतीति प्रभोर्वचः ॥
श्रुत्वा तं मुमुचुः कीशाः श्रीशाज्ञावशवर्तिनः ॥ १९३ ॥
- गगनगथ स रा ज्ञान शुकः सुग्रीवमब्रवीत् ॥
किं मया लघु वक्तव्यो रावणो लोकरावण ॥ १९४ ॥
- वानरेद्रस्त म वदन्तानुकम्पो ऽसि मे सखा ॥
रामस्यारिस्त्वमस्माकं वध्यो बालीव बालिश ॥ १९५ ॥

- भ्राता न स त्वां श्री कठो रामात्पाप न मुच्यते ॥
 एतत्प्रत्युत्तर दत्तं निवेदय दशानन ॥ १९१ ॥
 तदागदस्त्रं रा जानमब्रवीदेष राक्षस ॥
 दूतश्चारोऽपि तुलित सर्वसैन्यमनेन नः ॥ १९० ॥
 लकां रक्षोध म स्पास्य गमन मे न रोचते ॥
 गृह्यतां पुनरत्राय न्यता नानरेश्वर ॥ १९८ ॥
 राजाद्वया त ज गृहुर्विलपतमनायवत् ॥
 तत्प्रार्थितोऽब्रवीद्ब्रामो मुच्यतां दूत आगतः ॥ १९९ ॥
 कुशेषु रामो य तवाक् प्रातिशिश्ये पयोनिधेः ॥
 दरमिच्छान्निशास्तिस्त्र उपाधाय भुज प्रभुः ॥ २०० ॥
 न ददौ वारि रा शि स यदा दर्शनमुद्धतः ॥
 प्रभुर्भुमोच विशिखान् विविशुस्तंऽनुयेनेले ॥ २०१ ॥
 ग्पाकुलोऽभूत्स म हता तेजसा सागरः प्रभो ॥
 मामेत्युक्त्वा समुत्पन्न सौमित्रिर्भृतवान्धनु ॥ २०२ ॥
 उवाच रामो ज लधे शोपितस्येपुतेजसा ॥
 पर तीर गमिष्यति पद्मिरेव प्रवगमाः ॥ २०३ ॥
 इत्युक्त्वा प्रल य वैधमप्रभ. प्रभुवर. पुनः ॥
 ब्रह्मणोऽस्त्रेण समोज्य शर धनुषि सदधे ॥ २०४ ॥
 चापे विकृष्टे ज लधे क्षुभितः प्रलये यथा ॥
 पर्वतप्रतिभोग्रोर्मिर्न्यतिचक्राम योजन ॥ २०५ ॥
 सर्वं प्राप्तम य स्तेन ब्रह्मास्त्रेणाभवद्दृशं ॥
 सकपा गिरय रुक्मा निप्रभोऽभूद्विवाकर ॥ २०६ ॥
 सिधुमध्याद् रा कारो नानारलैर्विभूषित ॥
 उदयादेरिव रवि. सागर स्वयमुत्थित. ॥ २०७ ॥
 स उपागम्य म धुरमुवाचामत्र्य राघव ॥
 सभावे तात तिष्ठति भूतान्यहमपि प्रभो ॥ २०८ ॥

- राजैद्र राम श्री मंस्त्वं कुरु सेतुं माये प्रभो ॥
ग्राहा न प्रहरिष्यंति जलस्तंभो न मे मतः ॥२०९॥
- मत्स्वभावो न रा धीश यदगाधोऽहमद्भवः ॥
गाभ्रत्वं तु विकारो मे क्षमस्व कुरु मद्भवः ॥२१०॥
- तमब्रवीद्वा म भद्रः शृणु मे वरुणालय ॥
अमोघोऽयं महाबाणः कस्मिन्देशे निपात्यतां ॥२११॥
- प्रभुं प्रोवाच ज लधिः पापैर्दस्युभिराकुलः ॥
द्रुमकुल्याभिधो देशः शरोऽयं तत्र पात्यतां ॥२१२॥
- स्मिन्स्थाने सा य कं तं मुमोच रघुपुंगवः ॥
तत्र व्रणोऽभवत्तोपमुत्पपात रसातलात् ॥ २१३ ॥
- व्रणः कूपः श रा ज्जातो विश्रुतः सोऽक्षयोदकः ॥
तत्स्थलं मरुकांतारमिति नाम्नाऽभवद्भुवि ॥ २१४ ॥
- ददौ वरांश्च रवे सुसीरोविविधौषधिः ॥
प्रशम्यश्चाल्परोगश्च सदेशः जेहवानभूत् ॥ २१५ ॥
- उवाच रामं ज लधिर्विश्वकर्मसुतो नलः ॥
करोतु भय्यय सेतुं धारयिष्याम्यहं प्रभो ॥ २१६ ॥
- एवमुक्त्वा तो य राशिस्तदैवांतर्हितोऽभवत् ॥
जगैरगैर्नलः सेतुं चकार शतयोजनं ॥ २१७ ॥
- शष्टैः कीशैः कुं ज राभैस्तदान्हा प्रथमेन सः ॥
रचितः सागरे सेतुर्योजनानि चतुर्दश ॥ २१८ ॥
- इवंगमैरा य तः स द्वितीयाहेन सत्वरैः ॥
कृतः पयोनिधौ सेतुर्योजनानि तु विशतिः ॥ २१९ ॥
- तृतीयेन त्व रा बद्धिर्वद्धोऽन्हा सेतुरंबुधौ ॥
योजनानि महाकायैरेकविंशतिरेव सः ॥ २२० ॥
- चतुर्थेनाय म हता तैरुत्साहेन वारिधौ ॥
द्वाविंशतिर्योजनानि निर्मितः सेतुरद्भुतः ॥ २२१ ॥

- प्रतापतोथ श्री जानेस्तस्यान्वा पंचमेन तैः ॥
 स त्रयोविंशतिः सेतुर्योजनानि विनिर्मितः ॥ २२२ ॥
- कोशैर्धराध रा कारैः कृतः सेतुर्धराधरैः ॥
 दशयोजनत्रैस्तीर्णः शतयोजनमायतः ॥ २२३ ॥
- नलसेतुं त म मराः सिद्धगंधर्वदानवाः ॥
 सीमंतामिव पाथोधौ ददृशुस्तेऽतिविस्मिताः ॥ २२४ ॥
- पुवंगसेनाः न लार्धं सा तेन नलसेतुना ॥
 तीर्णा विभिरहोपात्रैः पुरःसरविभोषणा ॥ २२५ ॥
- मरुतस्तन यस्त्वं राम आरुह्य सागरं ॥
 सौमित्रिरंगदस्कंधं तीर्णः सेनापुरःसरः ॥ २२६ ॥
- महाधिभिः सु रा स्तत्र पुण्यैर्मंदाकिनीजलैः ॥
 समभ्यर्षिचन् द्विषतस्त्वं जपेत्सुवन् प्रभुं ॥ २२७ ॥
- उत्तीर्य सिंधु म य तां लंकां पर्वतमूर्धनि ॥
 दृष्ट्वा प्रभूक्तः सुग्रीवो मोचयामास तं शुक्रं ॥ २२८ ॥
- दशाननं द्वि न तनुः शुक्रः क्षिप्रमुपागमत् ॥
 हसन्नुवाच तं राजा लूनपक्षः कुतो भवान् ॥ २२९ ॥
- स शुक्रस्तत्र य त्पाप्तं बंधनं तर्जनं स्वयं ॥
 वैश्विकं चात्रनीशमागमनं सेतुबंधनं ॥ २३० ॥
- ऋस्त्वानर न न्नानो महात्मानो महाबलाः ॥
 दुर्जयाः समरे राजन्संख्याताः समागताः ॥ २३१ ॥
- सीता काऽस्मै प्र ष च्छाशु पुट्टं वा राक्षसेश्वर ॥
 पुरीप्रार्कैरभाषांति क्षिप्रमेकतरं कुरु ॥ २३२ ॥
- रावणस्ताद्री रा क्रुद्धस्तमुवाच सुरासुराः ॥
 यदि मां प्रति पुण्ये रज प्रदास्यादि मैथिली ॥ २३३ ॥
- स राघवो म म बलं नाज्ञासीदेव निस्तुलं ॥
 कपित्थैः सहागम्य तेन मां योद्धुमिच्छति ॥ २३४ ॥

दक्षामासौ श्री मान्त प्राहिणोच्छुकसारणौ ॥

हरिरूपधरी बीरी प्रविष्टौ कपिवाहिनीं ॥ २३५ ॥

बल तद्दान रा णां तावचिंशं लोभैर्हर्षणं ॥

नाशक्रुवातां संख्यालुमदासौ शुक्तसारणौ ॥ २३६ ॥

तौ गृहीत्वा स म तिमान्प्रतिच्छन्नावपि स्वयं ॥

आचक्षते राघवाय दर्शयित्वा विभीषणः ॥ २३७ ॥

तौ दृष्ट्वा तं रा ङ्ग सिंहनूचतू रावणाज्ञया ॥

आवां बलं परिज्ञातुमागतावेति कातरौ ॥ २३८ ॥

महसन्सद य स्वातस्तावुवाच रघूसमः ॥

कृतं कार्यं ययोक्तं चेच्छंदतः प्रतिगम्यतां ॥ २३९ ॥

न दृष्टं वेद रा वेतस्तुग्रीवस्य महद्वलं ॥

विभीषणो वां कास्त्र्येन पुनः संदर्शयिष्यति ॥ २४० ॥

ग्रहणं प्राप्य म सो मा भेतव्यं खलु राक्षसौ ॥

विभीषण सखे मुंच चारी वध्वौ न सर्वथा ॥ २४१ ॥

विशेषस्यानु ङ्ग स्तत्र वक्तव्यो वचनं मम ॥

यद्वलं स्वं समाश्रित्य सीतां मे हतवानासि ॥ २४२ ॥

हरणे दर्श य स्व स्वं सप्राकारां सतोरणां ॥

लंकां चमूं च पश्यारे शरैर्विध्वंसिता मया ॥ २४३ ॥

इति श्रुत्वा तं ङ्ग योति प्रोक्त्वा लंकां ततो गतौ ॥

तौ दशाननमब्रूतामनुभूतं यदात्मना ॥ २४४ ॥

सौसम्यातन य स्तस्य तत्तुक्त्यो लक्ष्मणोऽनुजः ॥

विभीषणश्च मतिमान्पुत्रविश्वेन्द्राविक्रमः ॥ २४५ ॥

वत्पारस्ते प रा कांताः सप्राकारामिमां पुरीं ॥

उत्पाद्य सकामयितुं सर्वे तिष्ठतु वानराः ॥ २४६ ॥

लंकापेकः स म र्धोऽस्ति जेतुं तिष्ठतु ते त्रयः ॥

राजमलं विरोधेन सीता रामाय दीयताम् ॥ २४७ ॥

- उवाच राजा श्री मांस्तं सारणं जानकीमहं ॥
न प्रदास्यामि रामाय त्वं त्रस्तस्तद्ग्रहाद्भुव ॥२४८॥
- को हि नाम प रा कथ्य रणे मां जेतुमर्हति ॥
स इत्थुक्त्वाचरोहोच्च प्रासादं तरिदक्षया ॥२४९॥
- दृष्ट्वा ध्रुवग म बलं सर्वत्रार्णवसन्निभ ॥
अपच्छ-सारण तेषां नामसंख्यादि रावणः ॥२५०॥
- एष नीलो ग स श्वेष सेनुहेतुर्मलस्तथा ॥
एषोऽगदो वालिपुत्रो जानवानृक्षराटय ॥ २५१ ॥
- तन्नामरूपं य तेजः सैन्य चापि प्रधानतः ॥
सारणः कथयामास तौच श्रीरामलक्ष्मणौ ॥२५२॥
- सैन्यसख्या गि रा वाच्या सुग्रीवसचिवा हि ये ॥
एषां कोटिसहस्राणि नव पञ्च च सप्तच ॥२५३॥
- प्रसंख्यातास्तेऽय राणां तेजोगुणसमन्विताः ॥
तथा शकुराहस्राणि तथा वृद्धशतानिच ॥२५४॥
- श्रुत्वोत्कर्षं रा ज राजभ्राता रामस्य वर्णित ॥
भर्त्सयामास तौ वीरौ कथंति शुकसारणी ॥२५५॥
- हन्यां भवन्ती य न्मृटी शत्रुपक्षप्रशंसिनी ॥
यदि पूर्वोपकारिर्मे न क्रोधो मृदुतां व्रजेत् ॥२५६॥
- गतायमासौ स नितत्रासौ तावथ रावणः ॥
शार्दूल प्रेषयानास चरन्त्यैश्वरैः सह ॥ २५७ ॥
- प्रविश्य सैन्यं य त्नेन सा पश्यन् मायया वृतः ॥
विभीषणेन शार्दूलो ग्राहितः पापधीरिति ॥२५८॥
- मोक्षितः सोऽपि रा मेण व्यथमानः ध्रुवगमैः ॥
अन्येऽपि राक्षसाः कीर्तिनिगृहीता दयालुना ॥२५९॥
- स शार्दूलः स्व म यनं बलिभिर्बानरैः कृतं ॥
पृष्टो राक्षसराजेन कथयामास तांजलिः ॥२६०॥

यथा समर्थः श्रीं रामस्तथा राजन् विभीषण. ॥

तेन सैन्ये प्रविष्टोऽहं गृहीतस्ताडितः परैः ॥ २६१ ॥

परिणीतोऽस्मि रा जंस्नैर्वन्धमध्येऽसमर्षणैः ॥

यथा हनूमान् लंकायां बन्धाऽस्माभिः पुरा प्रभो ॥ २६२ ॥

परिणीय च म न्युग्रैर्रक्तार्द्रोऽहं प्लवंगमैः ॥

रामससदि नीतोऽस्मि रूपया तेन मोचितः ॥ २६३ ॥

कापिसैन्ये व्र ज न् वध्यश्चरस्तेषामसंशयं ॥

आयुःशेषात्प्रसादाच्चप्रभोजीवन्निहागतः ॥ २६४ ॥

इत्युक्त्वा स भ य व्यग्रः शार्दूलः सुरशत्रुणा ॥

पुनः पृष्टोऽब्रवीन्मुख्यान् सुग्रीवादीन्सुरांशजान् ॥ २६५ ॥

विशुग्जिह्वु सु रा रातिर्महामायमयाब्रवीत् ॥

शितो रामस्य सशरं धनुश्च कुरु माचिरं ॥ २६६ ॥

चक्रे तथैव म नसः सीताया मोहकृत्स तत् ॥

दृष्ट्वा दशाननस्तस्मै भूषण स्वं ददौ मुदा ॥ २६७ ॥

ततः श्रीदानु ज स्तन्वीमशोकवनिकागतां ॥

सीतां ददर्श दुष्टात्मा तामुवाच पतिव्रतां ॥ २६८ ॥

ज्ञानवयाश्रित्य य स्य त्वं वीर्यं मामवमन्यसे ॥

स हतो राक्षसैरानौ सुप्तोऽभ्युत्तररोधासि ॥ २६९ ॥

छिन्नं मूलं ते ज डेऽद्य त्वदपो निहतो मया ॥

मव मैथिलि भार्या मे किं मृतेन करिष्यसि ॥ २७० ॥

विभीषणो नि य मितो हतौ सुग्रीवमारुती ॥

दिशं प्रव्राजितः शैथिलक्ष्मणः प्लवंगैः सह ॥ २७१ ॥

प्रहस्तेन प रा भूतो हतो भर्ता तवाबले ॥

क्षनजार्द्ररजोघ्नस्तमिदं तस्याद्वतं शिरः ॥ २७२ ॥

शृण्वत्यां पर ष कूरां वार्तां तस्यां दशाननः ॥

उवाच राक्षसी येन रामस्य शिर आहतं ॥ २७३ ॥

- तमानयाशु श्री हीनं पत्युः पश्यन्विय शिरः ॥
इति श्रुत्वा तयाहूतो विशुग्जिह्वो निशाचरः ॥२७४॥
- तच्छिरो धनु रा दाप मायावी विनयाम्बितः ॥
प्रणाम शिरसा कृत्वा रावणस्याग्रतः स्थितः ॥२७५॥
- तमुवाच स म र्वाशो विशुग्जिह्वं सकामुकं ॥
अग्रतः कुरु सीतायाः शीघ्रं दाशरथेः शिरः ॥२७६॥
- धनुः शिरांबु ज युतं सीतायाः पुरतस्तदा ॥
निक्षिप्यादर्शनमगात्स मायावी क्षपाचरः ॥ २७७ ॥
- सीता दृष्ट्वा प्रिय स्यैव मत्वा तत्कार्मुकं शिरः ॥-
विजगर्हेऽथ कैकेयीं क्रोशती कुररी यथा ॥ २७८ ॥
- नाला गता ध रा मार्ता सा छिन्ना कदली यथा ॥
तच्छिरः समुपाप्राय विललाप्रायतेक्षणा ॥ २७९ ॥
- हा हतास्मद्य म श्नाय पितृवाक्पालनव्रत ॥ - - -
त्वन्नाशात्पश्चिमानस्थां गतास्मि विधवा कृता ॥२८०॥
- विलप्य देवी ज गतीसंभवा बहुशस्तदा ॥ -
उवाच रावणं दीना मर्तुकामा पतिव्रता ॥ २८१ ॥
- साधु मां घात य क्षिप्रं रामस्योपरि रावण ॥ - - -
समानय पतिं पत्न्या कुरु कन्याणमुत्तमं ॥ २८२ ॥
- विलपंती रा ज पुत्र्यामागत्य रजनीचरः ॥ - - -
उवाच राक्षस त्वाशु प्रहस्तो द्रष्टुमिच्छति ॥ २८३ ॥
- एतद्भुत्वा स य क्षेशभ्राता क्षिप्रं विनिर्गतः ॥ - - -
जगामादर्शनं शीघ्रं तच्चकार्मुकमुत्तमं ॥ २८४ ॥
- राक्षसानां स रा जा तु मंत्रिभिः सह निश्चयं ॥ - - -
युद्धस्य कृत्वा स्वबलं सिद्धं चक्रे महाबलः ॥ २८५ ॥
- सीतां मोहनि-म-ग्नां तां सस्मा नाम राक्षसी ॥ - - -
आश्वासयामास सखी विभीषणमन प्रिया ॥ २८६ ॥

विभीषिणाय श्री मांस्ते कुशली सानुजः पतिः ॥

रावणेन कृता मायामाऽयासं शोक्तो ब्रज ॥२८७॥

सिंधुमुक्षीर्यं वा महेरे सखि राध्वरमागतः ॥

उपास्थितं त्वां कल्याणं शीत्रं पत्न्या रामेऽप्यासि ॥२८८॥

दशकण्ठस्य मरणं प्राप्तं नास्त्यत्र संशयः ॥

मोक्ष्यते अथिता रामो वेणीमेणीदृशस्त्व ॥ २८९ ॥

त्वमाहां कुरु मन्नाहं कृतायै कर्तुमामनः ॥

भागमिष्यामि रामे ते निवेद्य कुशलं वचः ॥ २९० ॥

सीतोवाचाऽऽशयस्तस्य रावणस्य दुरात्मनः ॥

त्वया निवेदनीयो मे वर एष बृतः सखि ॥ २९१ ॥

सत्वरं सत्त्वं वा शिः सा सरमा परमादृता ॥

सधेत्युक्त्वा द्रुतं गुप्ता ययौ यत्र दशाननः ॥ २९२ ॥

विभीषणस्य मदिषो बुध्ना दशमुखशास्यं ॥

भागत्य पार्श्वं जानक्या प्रीत्या दत्तासनाऽब्रवीत् २९३

पुणु सीतेऽस्य म ननी तथा मातामहश्च यः ॥

ताभ्यां बोधः कृतो यत्नात्वेन्मोक्षार्थं पुनः पुनः ॥२९४॥

बोधितोऽप्यनघोऽयं रावणः सखि दारुणः ॥

न त्वामुत्सहते मोक्तुमर्थमर्थपरो यथा ॥ २९५ ॥

अमृतस्त्री रा म पुत्रि कूरो मोक्तु दशाननः ॥

जातु नोत्साहते स्पष्टो निश्चयोऽस्य समंत्रिणः ॥२९६॥

एन पापाशय मरि हत्वा रामः सलक्ष्मणः ॥

सीतेऽयो यां प्रति क्षिप्रं त्वां नेष्यत्वसितेक्षणे ॥२९७॥

अत्रकाले सु वा रातेर्भेरीशखरवाकुलः ॥

शब्दोऽभूत्कापिसैन्यानां क्रुपयन् धरणीं मुहुः ॥२९८॥

बाध्य बाभ्राव म तिमान् राहो भाचमहः स्वयं ॥

वर्धन्यायविदां मुद्गयो बोधयामास रावणं ॥ २९९ ॥

न नाशनीया श्री रेवा त्वयाऽधर्मेण रावण ॥

रामाय दातुं योग्येयं सीता प्राप्तं यतो भयं ॥३००॥

उवाच रक्षो—राजस्त वनादानीय सुंदरीं ॥

किमयं प्रतिदास्यामि मनुष्यस्य भयादहं ॥ ३०१ ॥

द्विधा भजेय म प्येव न नमेयं तु कस्यचित् ॥

एष मे सहजो दोषः स्वभावो दुरतिक्रमः ॥३०२॥

रूपणो मनु ज स्तं तु रणे शाखानृगाश्रयं ॥

नाधिप्यामि प्रतिज्ञेय सया विश्वजितो मम ॥३०३॥

घोडितः स्वल्प य भगात्कुद्धे रक्षसि माल्यवान् ॥

लंकायास्तु तदा गुप्तिं कारयामास रावणः ॥३०४॥

पूर्वद्वारे प रा सद्यं प्रहंस्तं वाहिनीपतिं ॥

लंकाया दक्षिणद्वारे महापार्श्वमहोदरी ॥३०५॥

ज्येष्ठ च पश्चिम द्वारे स्थापयामास नंदनं ॥

व्यादिदेशोत्तरद्वारे रावणः शुक्सारणौ ॥ ३०६ ॥

राजराजानु ज स्तस्मिन्स्वयं च कृतनिश्चयः ॥

कथयामास लंकाया गुप्तिं ज्ञात्वा विभीषणः ॥३०७॥

अमात्यास्तस्य य त्नेन लकां गत्वा विलिषणः ॥

पनसानलसंपातिप्रभृत्याख्याः समागताः ॥ ३०८ ॥

तैः सविधानं ज वनैर्लंकाया यन्निवेदितं ॥

त सर्वं विनिवेद्याय कुंभकर्णानुजोऽब्रवीत् ॥३०९॥

अयुते द्वे ह य स्थानां गजारोहास्तथाऽयुतं ॥

अयुतं च रथाल्टा साप्रा कोटिश्च रत्नसां ॥३१०॥

एकैकस्थात्र रा जेद्र युद्धार्थं रत्नसः प्रभो ॥

परिवारः सहस्राणां सहस्रमुपतिष्ठति ॥३११॥

कर्तव्यो नात्र म न्युस्त्वां कोपयेऽहं न भीषये ॥

समर्थो द्याति वीर्येण सुराणामपि निग्रहे ॥ ३१२ ॥

ततोऽत्रवोऽस श्री रामो नीलो वानरपुंगवः ॥

प्रहस्तं प्रतियोद्धा स्याद्दानरैर्बहुभिवृतः ॥३१३॥

अगदः कपि रा जस्य पुत्र एष महाबलः ॥

दक्षिणे बाधतां द्वारे महापार्श्वमहोदरौ ॥ ३१४ ॥

हनूमान्पथि म द्वारे निष्पीड्यैर्द्रजितं स्वयं ॥

प्रविशत्वप्रमेयात्मा कपिभिर्बहुभिवृतः ॥ ३१५॥

यः सदाऽऽशाविज यकृत् प्रजापीडक उद्धतः ॥

तस्याहं राक्षसेद्रस्य स्वयमेव वधे धृतः ॥ ३१६ ॥

वानरेद्रः स्व य मयं जांबवांश्च महायशाः ॥

राक्षसेद्रानुजश्वैष गुल्मे भवति मध्यमे ॥३१७॥

वयं सदा न रा काराः सप्त योत्स्यामहे परान् ॥

न कार्यं मानुषं रूपमृक्षैः कपिभिराहवे ॥ ३१८ ॥

एवमुक्त्वा स म तिमान्सप्तग्रीवविभीषणः ॥

आरुरोह सुबेलाद्रि लक्ष्मणेन सह प्रभुः ॥३१९॥

ते सुबेलस्य ज गतीधरस्य शिखरे स्थिताः ॥

ददृशुर्ग्रथपा व्योम्नि रचितामिव तां पुरीं ॥३२०॥

आकारवल य स्थैस्तैर्नालवर्णैर्निशाचरैः ॥

ददृशुस्ते हरिश्रेष्ठाः प्राकारमपरं कृतं ॥३२१॥

तां दृष्ट्वा ते वि ज यिनो राक्षसान् युद्धकाक्षिणः ॥

मुमुचुर्बिधात्नादान्वानरा रामसन्निधौ ॥ ३२२ ॥

वानरैः प्रल य प्रोद्यद्घनैरिव महारवैः ॥

लका प्रकपिता सर्वा धीःश्रीश्वामरनिद्विषां ॥ ३२३ ॥

सततं भ्रम रा लुब्धाः सौगधिक इवांबुजे ॥

भमराः समराषास्तस्वरिपोर्यशसि प्रभोः ॥३२४॥

ततोस्तमग म सूर्यः संध्यया प्रतिरजितः ॥

पूर्णचंद्रप्रदीप्ता च क्षपा समभिवर्तत ॥ ३२५ ॥

- सौवर्णमेकं श्री मत्ते विकूटशिवरं वरं ॥
ददशस्तत्र तां लकां निर्मितां विश्वकर्मणा ॥ ३२६ ॥
- विचित्रां भास्वरा कारां प्रासादिरूपशोभितां ॥
दशयोजनविस्तीर्णामदुतां द्विगुणायतां ॥ ३२७ ॥
- वैर्मनोर म गुणैः समंताद्रूपशोभितां ॥
प्रातर्विलोभ्य हरयो रम्याण्युपवनानि ते ॥ ३२८ ॥
- विविशुर्वापु ज वनाः सुग्रीवस्य निदेशतः ॥
जम्मुदिशो भयात्तेषां नागाः सिंहाः खगा भृगाः ॥ ३२९ ॥
- ततो रामो वि ष त्युच्चैः सुवेलस्य महागिरेः ॥
आरुरोह ससुग्रीवश्चित्रं शृंगं द्वियोजनं ॥ ३३० ॥
- तत्र स्थितः स रा जेंद्रो दिशः सर्वा विलोकयन् ॥
ददर्श लंकां कनकप्राकारेण विराजितां ॥ ३३१ ॥
- दशकंठ चा म राभ्यां श्वेतछत्रेण शोभितं ॥
तस्या गीपुरशृंगस्य ददर्श सुदुरासद ॥ ३३२ ॥
- सं कुबेरानु ज न्मानं दृष्ट्वाऽशु स कपीश्वरः ॥
उत्थाय पुञ्जुवे क्रोधात्प्रभो रामस्य पश्यतः ॥ ३३३ ॥
- सुग्रीवो निर्भ य स्वांतस्तृणीकृत्य दशाननं ॥
पतितो गोपुरे स्थाने सोऽन्ननीत्यस्य वच. ॥ ३३४ ॥
- भर्तु रामस्य ज गतां सखा दासोऽस्मि राक्षस ॥
न मया भोक्ष्यसेऽद्य त्वं पार्श्विर्वेदस्य तेजसा ॥ ३३५ ॥
- इत्युक्त्वा सैर य स्तार्य इय तस्योपरि द्विष. ॥
पपाताकृष्य मुकुट पातपापात भूतले ॥ ३३६ ॥
- तमाहस-क्षो-रा-जो रे निर्मर्यादप्रवगम ॥
सुग्रीवस्त्वं परोक्षे मे हीनश्रीवो मार्विष्यसि ॥ ३३७ ॥
- ततः इवग म पतिर्निशाचरपतिर्नली ॥
नियुद्ध चक्रतुर्घोर विश्वविस्मयकारकं ॥ ३३८ ॥

- कृत्वा नियुद्धं श्री दस्य भ्रात्रा तेन सहातुलं ॥
सुबेलस्य पुनः शृगमाजगाम महायशाः ॥ ३३९ ॥
- तमुवाच न रा धोशः सखे सुग्रीव साहसं ॥
कर्तुं नार्हासि भूयस्त्वं मम प्राणो वहिश्चरः ॥ ३४० ॥
- अथावरुद्ध म हतः सुबेलाप्राद्रघूत्तमः ॥
रुरोध तानि लुकाया द्वाराणि प्रबलैर्बलैः ॥ ३४१ ॥
- अनुस्मरन् रा ज धर्ममाहूयांगदमब्रवीत् ॥
गत्वा सौम्य दशग्रीवं ब्रूहि मद्रचनादिदं ॥ ३४२ ॥
- ऋषिदेवा हि य क्षाणार्मवलिप्तेन यच्चया ॥
यक्त्वा न्हियं दयां नानाप्रकारं पीडनं कृतं ॥ ३४३ ॥
- तद्रोविप्रसु रा इति दाराहरणकर्षितः ॥
आगतोऽह ससुग्रीवो लंकाद्वारे व्यवस्थितः ॥ ३४४ ॥
- गमिष्यसि त्वं म हर्षिराजार्षिपदवीमरे ॥
मद्वाणीर्निहतो युद्धे भविष्यसि यदि स्थिरः ॥ ३४५ ॥
- उलेन येन ज नकतनपां माययाऽधम ॥
मामतिक्रम्य नीच त्वं इतवांस्तन्निदर्शय ॥ ३४६ ॥
- सीतां त्वमादा य यदि त्वभ्येषि शरणं न. मां ॥
अराक्षसमिमं लोकं कर्तोऽरिम निशितैः शरैः ॥ ३४७ ॥
- धर्मात्मा तेऽनु ज न्माऽयं श्रेष्ठो मां शरणं गतः ॥
लंकैश्वर्यमिदं श्रीमद्भुवं प्रामोत्सकंठकं ॥ ३४८ ॥
- न राज्यमन य ज्ञेन भोक्तुं क्षणमपि त्वया ॥
शक्यं मूर्खसहायेन पापेनाविदितापना ॥ ३४९ ॥
- कृत्वा धृतिं प रा मद्य त्व युध्यस्व मया सह ॥
मृतो रणे मद्दिशिखैः पाप पूतो भविष्यसि ॥ ३५० ॥
- चतुःपथं म म प्राप्य न जीवन्प्रतियास्यासि ॥
यथाविशसि लोकांस्त्रीन् स्वगीभूतो निशाचर ॥ ३५१ ॥

- जघन्यज न्वां श्री दस्य हितं वाक्य ब्रवीम्यहं ॥
सुदृष्टा क्रियतां लक्षा क्रियतां चोर्ध्वदैहिकं ॥३५२॥
- इन्धमुक्तः स रा मेण तारेयोऽङ्किष्टकर्मणा ॥
जगामाक्ताशमाविश्य मूर्तिमानिव हव्यवाट् ॥ ३५३ ॥
- ददर्शात्तान म व्यग्रं रागणं सचिवैः सह ॥
तस्यै तस्या-विदूरेण निपन्यासितमग्रभः ॥३५४॥
- ततो भर्तुस्त्रि ज गतां श्रावयामास तद्वचः ॥
दूतोऽहं कोसलद्रस्य रामस्याङ्किष्टकर्मणः ॥३५५॥
- अगदस्तन य स्तस्य वालिनश्चेत्त्वया श्रुतः ॥
आह त्वां राघवो रामः कौसल्यानंदवर्द्धनः ॥३५६॥
- निष्पस्य त्वं सु रा राते युध्यस्व पुरुषो भव ॥
हंताऽस्मि त्वां सहामास सद्गुणज्ञातिबांधव ॥३५७॥
- त्रयो लोकाः सु म नसो भविष्यंति हेते त्वयि ॥
विभीषणस्य चैश्वर्यं भविष्यति महात्मनः ॥३५८॥
- उद्धरिष्यामि ज गतोसुराणां त्वाद्यकंटक ॥
हरोरिभद्रव स्यातुं न त्वं मम पुरः क्षमः ॥३५९॥
- देवदानन य क्षाणां गंधर्वैरिगपक्षिणां ॥
शनुमुन्मूलयिष्यामि त्वामह लीलया र्णे ॥३६०॥
- उक्त सत्यं नि ज वचः करिष्यामि दशानन ॥
न चेत्सकृत् वैदेहीं प्रणिपन्न प्रदास्यासि ॥३६१॥
- तारायास्तन य स्येत्य श्रुत्वा सपरुष वचः ॥
रुष्टः शशास सन्विवानसकृद्ब्रह्मतामेति ॥३६२॥
- जगृह्युर्व रा नानं त्वत्वारो रजनीचराः ॥
प्राहयामास तारेयो-बलं दर्शयितुं तदा ॥३६३॥
- स तान्निहंग म समान्भुजसक्तान्महाबलः ॥
समादापोन्पपाताशु प्रासादं शैलसुनिभम् ॥ ३६४ ॥

यदोत्पपात श्री मान्स प्रबलः पक्षिराडिव ॥
 तस्योत्पतनवेगात्ते निर्धूता. पतिता मृताः ॥ ३६९ ॥
 तस्य पादभ रा क्रांतः प्रासादः स महानपि ॥
 पफाल शतधा वज्रप्रहाराद्विमवानिव ॥ ३६६ ॥
 जगमानां म ध्ये स रामपार्श्वमुपागत. ॥
 भक्त्वा प्रासादशिखर नाम विश्राव्य चात्मनः ॥ ३६७ ॥
 तः प्रवृत्त ज न्य तद्धारुण कपिरक्षसां ॥
 कनत्रा उथिता यत्र दुस्तराः शोणितापगाः ॥ ३६८ ॥
 ारायास्तन य स्तत्र रात्रियुद्धे भयकरे ॥
 तर्मिद्रजितमत्युग्रं चकार विरय बली ॥ ३६९ ॥
 ाहमायः स रा वी तावदृश्यो रामलक्ष्मणौ ॥
 व्रंथ शरबधेन कूटयोधी निशाचरः ॥ ३७० ॥
 बद्धौ भुजग म वीर्विद्यया शरतां गतैः ॥
 निष्पदौ पतितौ वीरौ मूर्च्छितौ रामलक्ष्मणौ ॥ ३७१ ॥
 आतौ स्वक्षत ज क्षुया भूयस्या समराजिरे ॥
 तौ रामलक्ष्मणौ दृष्टौ पुष्पिताविव किंशुकी ॥ ३६२ ॥
 तावुवाच वि य द्वर्ता रात्रिणिमां सुरेश्वर' ॥
 द्रष्टुमामास्तादितु वाऽपि न शक्तः किं पुनर्युवां ॥ ३७३ ॥
 यमलोक रा म पुत्रौ नयामीति वदन् शरैः ॥
 निर्विभेद पुनस्तीक्ष्णै प्रजहर्ष ननाद च ॥ ३७४ ॥
 तयोर्जगन्ना य कयोः शरीरैऽगुलमतर ॥
 न ह्यविद्ध बभूवोग्रैः फणिभिर्वाणतां गतैः ॥ ३७५ ॥
 दृष्ट्वा खरदा रर क्रांतौ जगत्या जगतां पती ॥
 विभीषणश्च सुग्रीव. सताप परम गतौ ॥ ३७६ ॥
 कपयो हनु म न्मुख्या व्याकुली परिवार्य तौ ॥
 तस्युद्यौ च भुवं चापि वीक्ष्यमाणा वनौकस' ॥ ३७७ ॥

सलक्ष्मण तं श्री रामं परिवार्य स्थितान् कथीन् ॥

यूथपानिषुभिर्घोरैरिताडयदारिद्रमः ॥ ३७८ ॥

एवं सर्वान् प रा भूय हर्षयन् सर्वराक्षसान् ॥

प्रदृष्टो रावणिलंका प्रविशेश महायशाः ॥ ३७९ ॥

त्रिभीषणोऽय म तिमानब्रवीद्दानरेश्वरं ॥

पर्यवस्थापयान्मानमनाथं मां च संकटे ॥ ३८० ॥

त्वं वैर्हृद्यं त्व ज क्षिप्रं न मृती रामलक्ष्मणौ ॥

पश्येमौ न जहाति श्रीरघोपीयं न हास्यति ॥ ३८१ ॥

तस्मादाश्वास य स्वांतं बलं च ह्रवगाधिप ॥

यावत्सैन्यानि सर्वाणि पुनः सस्यापयाम्यहं ॥ ३८२ ॥

एवंमाश्वास्य रा नानं राक्षसेन्द्रो विभीषणः ॥

विद्रुतं वानरानीकं तत्समाश्वासयत्पुनः ॥ ३८३ ॥

इंद्राजित्सु स म र्थस्तापियं पिबे न्यवेदयत् ॥

उत्पपातासनाद्दृष्टः स पुत्रं परिपस्वजे ॥ ३८४ ॥

विभीषणाग्र ज न्मा ता राक्षसीरब्रवीस्वय ॥

हताविंद्रजिता स्यात वैदेह्या रामलक्ष्मणौ ॥ ३८५ ॥

तां पुष्पकं प्र य त्नेन समारोप्यायतेक्षणां ॥

दर्शयध्वं हती मर्त्या मुद्धे दाशस्थी इति ॥ ३८६ ॥

यदाश्रयाद्रा ज पुत्री गर्वान्मां नोपतिष्ठते ॥

सोऽस्या भर्ता सह भ्रात्रा निहतो रणमूर्द्धनि ॥ ३८७ ॥

दृष्ट्वा रामस्त य मिय निरपेक्षाऽय पैथिली ॥

मामुपस्थास्यतेऽग्न्या सर्वाभरणभूषिता ॥ ३८८ ॥

त्सुत्काऽऽशु रा क्षस्यः सीतारामोप्य पुष्पकं ॥

निन्सुस्त्रिजटयं सार्द्धं साऽपश्यद्रामलक्ष्मणौ ॥ ३८९ ॥

तौ मृतावेव म त्वा सा विन्डलाप पतिव्रता ॥

पुत्रिण्यविध्वेत्यूर्चुर्मे मां ते ऽनृतवादिनः ॥ ३९० ॥

विहाय दीनां श्री मान्मां कुरुणोऽयं कथं गतः ॥

हा कौतल्ये हा सुमित्रे हा कैकोयि सुतौ मृतौ ॥ ३९१ ॥

लक्षणानि धरा देवैर्यन्युक्तानि शुभान्यलं ॥

तान्यद्य निरते रामे वितथान्येव सर्वशः ॥ ३९२ ॥

तथा रामस्य म हिषीं कृपणां बहुविह्वली ॥

परिदेवयमानां तां राक्षसी त्रिजटाऽब्रवीत् ॥ ३९३ ॥

मा विषादं ब्रज शुभे भर्ताऽयं तव जीवति ॥

मूर्च्छितः सानुजो रामो मुखयोः श्रीः शुभाऽनयोः ३९४

हते पत्न्या य तासि योधानां वदनान्यलं ॥

विवर्णानि भवंयेषां न तथा न मृताविमौ ॥ ३९५ ॥

इद हि राजराजस्य विमानं पुष्पकं महत् ॥

दिव्यं त्वां धारयेन्नैव यद्येती गतजीवितौ ॥ ३९६ ॥

विश्रब्धा भवन् द्वावपैरनुमानैः सुखोदयैः ॥

अहतौ पश्य काकुत्स्थौ ज्ञेहादेतद्ब्रवीमि ते ॥ ३९७ ॥

एवमुक्त्वा त्रिजटाया सीता सुरसुतोपमा ॥

कृताञ्जलिर्बुचिमोभेवमस्त्विति सा सती ॥ ३९८ ॥

तन्निवर्त्य विद्यमान सीता त्रिजटया सह ॥

अशोकवनिकां भूयो राक्षसीभिः प्रवेशिता ॥ ३९९ ॥

तः स वीरोऽज कुलप्रदीपः प्रस्यबुध्यत ॥

भातरं दीनवदनं पर्यदेवयदानुरः ॥ ४०० ॥

पंचत्वमद्य यदेष प्राप्तः सौमित्रिरात्मवान् ॥

किंनु मे सीतया कार्यं परिलक्ष्याम्यसूनह ॥ ४०१ ॥

अप्यल्लोकेषु च माये सीता तुल्या विचिन्वता ॥

न लक्ष्मणसमो भ्राता सचिवः सांपैरायिकः ॥ ४०२ ॥

किंनु वक्ष्यामि मम तां कौरव्यां मातरं वत ॥

किं कैकोयी किं सुमित्रां पुत्रदर्शणलाजसां ॥ ४०३ ॥

साधुगुणाढ्यः श्री मान्यः पातितो हंत मरुते ॥

धिह्रमां दुष्कृतकर्माणमनार्यं दुःखभाजनं ॥ ४०४ ॥

अस्यामेव धरायां स्वं देहं स्वक्षयाम्यहं वत ॥

तत्तु मिथ्या प्रलपितं मां प्रधक्ष्यत्यसंशयः ॥ ४०५ ॥

पल्लंकायां नो मयाऽयं कृतो राजा विभीषणः ॥

अस्मिन्मुहूर्ते सुग्रीव प्रतिपातुमितोऽर्हासि ॥ ४०६ ॥

पुरस्कृत्यात्मजं मम ससैन्यस्तरसागरं ॥

शोकेन सत्त्वहीनं त्वां रावणोऽभिभविष्यति ॥ ४०७ ॥

यत्तु शक्यं वयस्येन सुहृदावापरं मम ॥

कृतं सुग्रीव तत्सर्वं भवताऽधर्मभोरुणा ॥ ४०८ ॥

यत्कार्यं वानरा मित्रैर्भवद्भिर्हनुमन्मुनिभिः ॥

तत्कृतं तेन तुष्यामि स्वस्ति वोऽस्तु यशास्विनः ॥ ४०९ ॥

अनुज्ञातास्ते मया ये समुत्तीर्याद्विधमागताः ॥

भो रक्षावानराः सर्वे ययेष्टं गंतुमर्हथ ॥ ४१० ॥

यैः श्रुतं तस्य जगतीभर्तुस्तपरिदेवितं ॥

रुरुदुस्ते भृशं दीना ऋक्षाश्च कपयः समं ॥ ४११ ॥

स्यापयित्वा प्रयत्नेन सर्वाः सेना विभीषणः ॥

आजगाम गदापाणिस्त्वरितं यत्र राघवः ॥ ४१२ ॥

तमंजनाभं जयं विनं दृष्ट्वा सर्वे वनीकसः ॥

दिशः प्रदुद्रुवुर्भोक्ता मत्वा रावणिमागतं ॥ ४१३ ॥

हेतुंतेषां भयस्याथ ज्ञात्वा राजा विभीषणं ॥

जांबवंतमुवाचैतान् पर्यवस्थापय हृतं ॥ ४१४ ॥

जांबवान्मान रात्सर्वान् पलापनपरान्स्वयं ॥

सांत्वयामास संवस्तान्तांतिर्कुर्य महानवः ॥ ४१५ ॥

विभीषणः समकेशो दृष्ट्वा तीरामलक्ष्मणी ॥

हा हेत्युक्त्वा सशोकात्तो रुरोद विललाप च ॥ ४१६ ॥

मिलेन हंत श्री मंतावंचिता वृजुविक्रमौ ॥

जीवनद्य विपन्नोऽस्मि नष्टराज्यमनोरथः ॥ ४१७ ॥

कृतः सकामोऽ रा तिर्नो मेघनादेन रावणः ॥

विलपंतं परिष्वज्य तमुवाच हरीश्वरः ॥ ४१८ ॥

भविष्यति स म ग्रस्ते कामो धैर्यं सखे कुरु ॥

त्यक्त्वा मोहं निहतारौ रावणं रामलक्ष्मणौ ॥ ४१९ ॥

अय वाच्यन्तु ज स्तत्र सुषेणं श्वशुरं तदा ॥

अत्रवीद्रुच्छ किष्किंधां गृहीत्वा रामलक्ष्मणौ ॥ ४२० ॥

दशास्मायात्य य महं कृत्वा पुत्रादिभिः सह ॥

मैथिलीमानयिष्यामि शक्रो नष्टमिषु श्रियं ॥ ४२१ ॥

सुषेणो वान रां धीशमन्नवीक्षीरसागरे ॥

चंद्रोणौ गिरिश्रेष्ठौ वर्तेते वानरेश्वर ॥ ४२२ ॥

तत्रौषध्यां ते म हत्यौ विद्येते नामनी तयोः ॥

संजीवकरणीत्येवं विशल्यकरणीति च ॥ ४२३ ॥

अदौषधी ते ज वनाः संपातिपनसादयः ॥

अप्योत्तानेतुमाश्वको हनूमान्वा महाज्वः ॥ ४२४ ॥

हताः सुराः सं य ति ये दैत्यैस्तान्धिर्षणः स्वयं ॥

याम्यामुत्यापयामास निर्मिताभ्यां स्वयंभुवा ॥ ४२५ ॥

तास्मिन्काले द्वि-ज-श्रेष्ठो महता पतवायुना ॥

कंपयन्स्तार्णवां क्षोणीमाजगाम भुजंगभुक् ॥ ४२६ ॥

दुद्रुवुस्तेऽहं य स्रस्ताः पक्षिराजे समागते ॥

जाता व्रता वानराणां मुदिता रुदिताकुलाः ॥ ४२७ ॥

जपाशिषां न रा धीशी प्रतिपूज्य स्वश्वरः ॥

विममर्शच पाणिभ्यां मुखे चंद्रसभप्रभे ॥ ४२८ ॥

दृष्ट्यास्तेन स म स्तास्ते तयोः संरुहुर्व्रणाः ॥

सुवर्णे च तनू स्निग्धे प्रन्वोराशु बभूवतुः ॥ ४२९ ॥

धृतिश्च शक्तिः श्री स्तस्य सांजुजस्य प्रभोस्तदा ॥

द्विगुणाऽभूत्स्मृतिर्बुद्धिर्लील्या मानुपाकृतेः ॥ ४३० ॥

सस्वने च सुरा धीशप्रतिभौ तावुभौ मुदा ॥

रामस्तमत्रयीदावां व्यसने रक्षिती त्वया ॥ ४३१ ॥

यथा तातं प्रेम सिंधुं यथाऽजे चऽपितामहं ॥

तथा भवंतमात्ताद्य हृदयं मे प्रसीदति ॥ ४३२ ॥

को भवान्विरज स्केत्वं वसानो वसने शुभे ॥

दिव्यस्त्रंगगरागश्च दिव्याभरणमुपितः ॥ ४३३ ॥

विनतातन य स्तेऽहं सखां प्राणो बहेश्वरः ॥

नाम्ना गह्वर इत्युक्त्वा पृष्ट्वा सोऽगाद्यथागतं ॥ ४३४ ॥

प्रवष्टा वान रा दृष्ट्वा नीरुजौ रामलक्ष्मणौ ॥

सिंहनादं तदानेदुर्लंगूलं दुधुवुश्च ते ॥ ४३५ ॥

ततः प्लवंगं म वरा दृमानुत्पाद्य कोटिशः ॥

लंकाद्वाराण्युपाजग्मुर्युद्धकामा महाबलाः ॥ ४३६ ॥

राजराजानु ज स्तेषां ज्ञात्वा हर्षस्य कारणं ॥

संशयस्यं बलं मेने धूम्राक्षं प्राहिणोदथ ॥ ४३७ ॥

कृतः कोशक्ष य स्तेन धूम्राक्षेण रणाजिरे ॥

गिरेः शिखरमादाय सहतो वायुसूनुना ॥ ४३८ ॥

वचदंष्ट्रं च ज न्यार्थं प्रेषथामास रावणः ॥

अंगदस्तरस्यं चिच्छेदे शिरस्तदेतिना रणे ॥ ४३९ ॥

अकंपनं ज य स्यायें निर्गतं रावणाज्ञया ॥

हनुमानवधीशुद्धे तरुणा तरुणार्कषक् ॥ ४४० ॥

प्रहस्तोऽथसुरा नीकपराभवविचक्षणः ॥

रावणप्रहितो मुद्धे नीलेन शिलया हतः ॥ ४४१ ॥

अथ श्रुत्वा प्र म थितं प्रहस्तं बाहिनीपतिं ॥

निर्षयौ स्वयमेवोप्रः कूरकर्मा दशाननः ॥ ४४२ ॥

- हंतुं सुकंठः श्री दस्य भ्रातरं भौमविक्रमं ॥
 गृहीत्वाऽद्रेर्महाशृंगमभिदुद्राव वेगवान् ॥ ४४३ ॥
- सायकैर्पातु रा जस्तच्चूर्णोरुख महाबलः ॥
 शरैर्णैकेन सुग्रीवं पातयामास भूतले ॥ ४४४ ॥
- शैलान्गृहीत्वा म हतो गवाक्षगव्यर्षभाः ॥
 पदुद्भुवुस्तेऽपिशरैस्तेन विद्धा निपातिताः ॥ ४४५ ॥
- यथा वातेन ज लदा भग्नास्तेन बलीमुखाः ॥
 जम्भुः शरण्यं शरणं रामं कामं भयाकुलाः ॥ ४४६ ॥
- कोदंडमादा य परं हंतुं गंतुं समुदातं ॥
 प्रांजलिलिङ्गमणो राममब्रवीदग्रतः स्थितः ॥ ४४७ ॥
- पर्याप्तौऽहं प रा भूतो रावणस्य दुरात्मनः ॥
 आर्यं कार्यामेदं कर्तुमनुजानीहि मां प्रभो ॥ ४४८ ॥
- तं सोऽब्रवीत्स म योऽस्ति गच्छ यत्नपरो भव ॥
 आत्मानं रक्ष सौमित्रे रावणो हि महाबलः ॥ ४४९ ॥
- परिष्वज्याग्र ज मथो नत्वा सौमित्रेराहवे ॥
 पयो ददर्श दिक्कृतुंडं छादयंतं शरैररीन् ॥ ४५० ॥
- तं वायुतन य स्तस्य समासाद्य रथं रणे ॥
 उवाच दक्षिणं बाहुमुद्यम्याद्भुताविक्रमः ॥ ४५१ ॥
- अवध्यत्वं कं ज जस्य वरादेवातुरादिभिः ॥
 प्राप्तं त्वया दशग्रीव बानरेभ्यस्तु ते भयं ॥ ४५२ ॥
- दक्षिणो मम प सोऽयं बाहुरद्य समुद्यतः ॥
 विधमिष्यति ते देहे भूतान्मानं चिरीषितं ॥ ४५३ ॥
- संकुद्धो यातु रा जस्तमब्रवीत्पहर दुतं ॥
 ततः पराक्रमं ज्ञात्वा त्वां बधिष्यामि वानर ॥ ४५४ ॥
- तमब्रवीत्स म रुतः सूनुः कुद्धं दशाननं ॥
 त्वं मया निहतं पूर्वमक्षमात्यसुतं स्मर ॥ ४५५ ॥

- रौपेण बंधुः श्री दस्य तलेनोरसि मान्ति ॥
आजघानाहतस्तेन स चचाल मुहुर्मुहुः ॥ ४५६ ॥
- स्थैर्यं कृत्वा सु रा रातिं तलेनैवाजघान सः ॥
दशग्रीवः कापितोऽभूद्भूमिकपे यथाऽचलः ॥ ४५७ ॥
- दृष्ट्वा विसंक्र म मरा ऋपयो वानरा मुदा ॥
विनेदुः स त्वयाश्वास्य रावणो हरिभ्रवीत् ॥ ४५८ ॥
- साधु वानर जे न्ये त्वं श्लाघनीयोऽसि वीर्यतः ॥
तमब्रवीत्कापिर्वीर्यं धिगस्तु मम रावण ॥ ४५९ ॥
- जीवस्यद्यापि य स्त्वं मे निःशंकं तलताडितः ॥
सकृच्च प्रहरेदानीं दुर्बुद्धे किं विकल्पसे ॥ ४६० ॥
- ततस्त्वामम रा राते मामको मुष्टिरुद्धतं ॥
लोकपीडाकरं मत्तं प्रणेप्याति यमक्षयं ॥ ४६१ ॥
- ततः स पर म क्रुद्धो मुष्टिमावृत्य दक्षिणं ॥
पातयामास वेगेन वानरोरसि वीर्यवान् ॥ ४६२ ॥
- स प्रभंजन ज स्तेन ताडितो दृढमुष्टिना ॥
पुनः पुनः सचचाल प्रवाते विटपी यथा ॥ ४६३ ॥
- दृष्ट्वा वायोः का य जं तं व्याकुल दशकंधरः ॥
समुत्सृज्य महातेजा नीलं प्रतिसमम्यगात् ॥ ४६४ ॥
- समाश्वस्तः सौज नाजो दृष्ट्वा नीलेन संगतं ॥
उवाच मास्तिर्नेदं युक्तं ते दशकंधर ॥ ४६५ ॥
- क्षिप्ता नीलेन य ईलाधरा वृक्षाश्च भूरिशः ॥
रावणस्तान्प्राचिच्छेद शरीरशनिस्तग्निभैः ॥ ४६६ ॥
- भ्रस्वरूपः सु रा रातेर्ध्वजाप्रे निपपात सः ॥
ज्ज्वाल रावणः क्रोधात्ततो नीलो ननाद च ॥ ४६७ ॥
- सौमित्रिहनु म त्रामा रावणस्याग्निर्नंदनं ॥
दृष्ट्वा ध्वजाप्रे चापाप्रे किरीटाप्रे च विस्मिताः ॥ ४६८ ॥

तथैव बधु श्री दस्य कपिलाघनविस्मित ॥

अस्त्रमाहारयायास दीप्तमाग्नेयमद्भुत ॥ ४६९ ॥

चक्रुशुर्वान रा दृष्टा भ्रान्त दृष्ट्वा दशाननं ॥

क्रुद्ध आग्नेयसयुक्त शरमादाय रावण ॥ ४७० ॥

अब्रवीन्नील म द्य व जीवित रक्ष वानर ॥

इत्युक्त्वास्त्रप्रमुक्तेन शरेण तमताडयत् ॥ ४७१ ॥

नील पपात ज गतीदृष्टे तत्कालमेव स ॥

परं पितुश्चात्मनश्च तेजसा न मृतस्तदा ॥ ४७२ ॥

ततोऽरातिर्ज य प्रेषु सौमित्रिमभिनिर्वयौ ॥

स।तमाहार्हसि कपीन्त्योद्धु पश्य मा स्थित ॥ ४७३ ॥

तमुवाच सु रा रातिदिष्ट्या दृष्टोऽसि राघव ॥

अस्मि क्षणे भृत्युलोक यास्यासि त्व ममाशुगै ॥ ४७४ ॥

अब्रवीत्स स म युस्त किं पाप त्व विकल्पसे ॥

महाप्रभावा गर्जति न जातुचिदसत्तम ॥ ४७५ ॥

तत श्रीदानुज श्वक्रे युद्ध सौमित्रिणा सह ॥

सौमित्रिश्च महातेजास्तस्य चिच्छेद सायकान् ॥ ४७६ ॥

सुमित्रातन य स्याथ ललाटे स दशानन ॥

निचखान शर घोर ब्रह्मदत्त पविप्रभ ॥ ४७७ ॥

स रामस्यानु ज स्तेन व्याकुलोऽभूत्क्षण पुनः ॥

सज्ञां प्राप्य महातेजा शत्रोश्चिच्छेद कार्मुक ॥ ४७८ ॥

त्रिभिस्तीक्ष्णै सा य कैस्तमाजघानाशु मर्मणिः ॥

स चचाल पुनः सज्ञां कृच्छ्राप्राप दिगौनन ॥ ४७९ ॥

तत शक्ति ख रा माशु ब्रह्मदत्ताः महाबलः ॥

प्रेषयाम्रास सकुद्धा काली व्याली नवामिव ॥ ४८० ॥

शरैरत्रै स म र्येस्ता ज्ञयान भरतानुजः ॥

तथापि शक्ति सा तस्य विजैशिव भुजातर ॥ ४८१ ॥

ब्रह्मयाऽपि शक्त्या श्रीः मान्स ताडितोऽपि स्तनांतरे ॥

॥ ४८३ ॥ विष्णोरमीमांस्यभागमात्मानं प्रत्यनुस्मरत् ॥ ४८२ ॥

द्वाभ्यां भुजाभ्यां रा जा तं जत्राहोपेयं सत्वरं ॥

॥ ४८३ ॥ चालनेऽपि क्षमो नाभूत्किं तस्योद्धरणे पुनः ॥ ४८३ ॥

तदानीं द्रुत मभ्येयं रावणं वायुनंदनः ॥

॥ ४८४ ॥ आजघानोरसि क्रुद्धो वज्रकल्पेन मुष्टिना ॥ ४८४ ॥

राजराजानु ज स्तेनं वमन् रुंधिरमाकुलः ॥

॥ ४८५ ॥ पपात् मूर्च्छितो नेदुर्देवदैत्यमहर्षयः ॥ ४८५ ॥

कपिस्तमान य तूष्णे राभाभ्यांशं सुभक्तिमान् ॥

॥ ४८६ ॥ शक्तिस्तमुत्सृज्य गतो रावणस्य रथं प्रति ॥ ४८६ ॥

आश्वस्तोऽभूद् रा तिष्ठो मुहूर्ताद्विरत्तानुनः ॥

॥ ४८७ ॥ रावणोऽपि पुनर्योद्धु धनुर्वाणांसमाददे ॥ ४८७ ॥

दृष्ट्वा मं वधो रामो रक्तान्तलोचनः ॥

॥ ४८८ ॥ हनुमते समारुढ्य रावणं समदुद्रुवत् ॥ ४८८ ॥

तमाह मैनु ज छद्मा तिष्ठ कृत्वा मभाप्रियं ॥

॥ ४८९ ॥ कनु राक्षसशार्दूलं गत्वा मोक्षमवाप्स्यसि ॥ ४८९ ॥

कर्ता तव क्ष य स्याहं पुत्रैः पीत्रैः प्रियैः सहः ॥

॥ ४९० ॥ क्षणादिनं जनस्थानं सर्वं नीराक्षसं कृतं ॥ ४९० ॥

एवमुक्तः सो ज नाजं वहत राघवं रणे ॥

॥ ४९१ ॥ आजघानं शरीरैः पूर्वैरमनुस्मरन् ॥ ४९१ ॥

तस्यांजनाक्रा य भुवः कालानलाविषाग्नेः ॥

॥ ४९२ ॥ ताडितस्य शरीरभयस्तेजोवद्विरभूत्तदा ॥ ४९२ ॥

राभो राक्षस रा जेन दृष्ट्वा भक्तं कृतव्रणं ॥

॥ ४९३ ॥ चकार विरथं सूतं हयान्दत्त्वा निरायुधं ॥ ४९३ ॥

छित्त्वा ध्वजं हि म करमभं छत्तमयेपुभिः ॥

॥ ४९४ ॥ किरिटकूटं चिच्छेद जघानोरसि राक्षसं ॥ ४९४ ॥

वज्रप्रहारै श्री माम्यो न चचाल दशानन' ॥

स रामनाणाभिहतो मुमोह धनुरयजत् ॥ ४९५ ॥

तमुवाच प रा धीन राघवो विरथ खल ॥

अल श्रातोऽसि राजस्व युद्धे नास्त्यद्य ते बल ॥ ४९६ ॥

गण्ड मुक्तोऽस्य य त्यरि विश्रात श्वस्वमाहव ॥

पुन सै वै परिवृतो योद्धुमोहि मया सह ॥ ४९७ ॥

प्रेक्षिष्यसे भु ल स्य मे वीर्यमाजौ स्वकै सह ॥

परिश्रात मृत्युवश नयामि त्वां न राक्षस ॥ ४९८ ॥

एवमुक्तो भ य व्याप्तो हतदर्पो निशाचर ॥

विवेश लका रामेण लीलया युधि निर्मित ॥ ४९९ ॥

श्रीरामेण प रा भूतो बभूव व्यथितेन्द्रिय ॥

मातग इव सिंहेन गरुडेनेव पश्रग' ॥ ५०० ॥

उवाच पर म व्यग्र प्रेक्षमाणो निशाचरान् ॥

व्यर्थं तपो मे यदुद्धे मानुषेणास्मि निर्जित ॥ ५०१ ॥

इदं तुल्यं सु ब्रह्मो घोर मामभ्युपास्थित ॥

मानुषेभ्यो विजानीहि भय त्वमिति तत्तथा ॥ ५०२ ॥

देवदानव य क्षैस्तैर्गंधर्वैरगराक्षसै ॥

भवस्यव मया प्राप्त मानुषेभ्यो न याचित ॥ ५०३ ॥

अनरण्योऽपि न गतीपतिर्माशपत्पुरा ॥

शाप्तोह वेदैवद्या च सेय जनकनदिनी ॥ ५०४ ॥

उमा शभो मि य तया मद्य कैलासचालने ॥

नदीश्वरश्वोपहासे घोर शाप ददौ पुरा ॥ ५०५ ॥

तद्राक्षसा स्म रा भ्यद्य निमित्त मद्भयस्य यत् ॥

यूय प्रिया, सहाया मे यत्न कर्तुमिहाहर्ष ॥ ५०६ ॥

महासत्वो म य भ्राता कुम्भकर्णो विबोध्यतां ॥

प्रयत्न क्रियतां दुर्गप्राकारद्वाररक्षणे ॥ ५०७ ॥

रामायणं भाषण २ राजविशेष, (इह पृथु राजाचा शाप अस कित्येकदिं काले
३ कुम्भकर्णाची कथा

सैरक्षणीया श्री रथ प्रयत्नेन निशाचराः ॥

सुखं स्वपिति निश्चितः कुम्भकर्णो विवोध्यतां ॥५०८॥

स हि संख्ये प रा कांतः कर्कदं सर्वरक्षसां ॥

वानरान् राजपुत्री च क्षिपमेव हनिष्यति ॥ ५०९ ॥

रामेण संग्रा म इह प्रभग्नस्य सुदारुणे ॥

भविष्यति न मे शोकः कुम्भकर्णे विवोधिते ॥ ५१० ॥

भर्त्रेत्युक्ताः प्र ज ग्मुस्ते कुम्भकर्णनिवेशनं ॥

गंधमाल्यं महद्रक्षमादाय रजनीचराः ॥ ५११ ॥

ते कुम्भकर्ण य त्नेन महता राक्षसोत्तमाः ॥

दिनद्वयेनायुतशः कच्छ्रेण प्रत्यवोधयन् ॥ ५१२ ॥

प्रबुद्धो मांस रा शीन्स भुक्त्वा नानान्नपर्वतान् ॥

सहस्रशो मद्यकुम्भान् पीत्वा स्नातो घटश्रुतिः ॥५१३॥

पूपासास स म प्रं तत्सचिवावृत्तमात्मनः ॥

प्रवोधकारणं श्रुत्वा कुम्भकर्णस्तमत्रवीत् ॥ ५१४ ॥

हरिसैन्यं रा ज पुत्री ती चाहं रामलक्ष्मणौ ॥

नित्वा प्रथममेवाजी ततो द्रक्ष्यामि रावणं ॥ ५१५ ॥

महोदरो न य जस्तं कुम्भकर्णं तदाव्रवीत् ॥

श्रुत्वा प्रभुवचः शत्रून् पश्चादापि विजेष्यते ॥ ५१६ ॥

स प्रनस्थेऽग्र ज स्यादौ दर्शनार्थं महातनुः ॥

कुम्भकर्णैः पदन्यासैः कंपयामास मेदिनीं ॥ ५१७ ॥

वाहेस्थाः कप य स्तस्य वज्रतो राजवर्मनि ॥

दर्शनात्कुम्भकर्णस्य तस्ताः सर्वे पलापिताः ॥ ५१८ ॥

केचिच्छरण्यं रा जैर्द्र राघवं शरणं ययुः ॥

क्रममाणं महाकाशं पुरा नारायणं यथा ॥ ५१९ ॥

तथा दृष्ट्वा त म त्युग्रं रामो दशरथात्मजः ॥

कौऽयमत्युच्छ्रितः श्रीमानित्यगृच्छद्विभीषणं ॥५२०॥

- त्रिभीषणस्तं श्री मंतं राघवं जगतः पतिं ॥
 प्रणम्याकथयत्तस्य नामवीर्यादिशेषतः ॥ ५२१ ॥
- राम येन सु रा धीशः साक्षात्कालश्च निर्जितः ॥
 ऐरावतैकदंतेन वासवो युधि ताडितः ॥ ५२२ ॥
- भक्षिताश्च स म र्थेन प्रजा येन महौजसा ॥
 यं दृष्ट्वा त्रिदशाः सर्वे कालोऽपमिति मोहिताः ॥ ५२३ ॥
- ब्रह्मा यमाह ज नितस्त्वं हि विश्रवसा ध्रुवं ॥
 प्रजानाशाय तत्पाप मृतकल्पः शायिष्यसे ॥ ५२४ ॥
- ब्रह्माऽग्रजेर्न य स्वार्थे प्रार्थितः सन् पुराऽब्रवीत् ॥
 शायिता ह्येष घण्टासमेकाहं जागरिष्यति ॥ ५२५ ॥
- सोऽयं राक्षस रा नस्य कुम्भकर्णोऽनुजः प्रभो ॥
 उत्थापितो बलादद्य राजा योद्धुं त्वया सह ॥ ५२६ ॥
- रामस्तमाह म तिमन्कथमेनं महाबलं ॥
 वानरा वारयिष्यन्ति तमुवाच त्रिभीषणः ॥ ५२७ ॥
- उच्यंतां मनु ज श्रेष्ठ वानरा माययाऽरिणा ॥
 त्रिभीषिकार्यं समरे त्रयमेतत्समुद्भितं ॥ ५२८ ॥
- ज्ञात्वा मायाम य मिमं सर्वे शाखामृगाः प्रभो ॥
 ये भीता दर्शनेनास्य ते भविष्यन्ति निर्भयाः ॥ ५२९ ॥
- दशकण्ठानु ज वचः श्रुत्वा द्रशरार्थः स्वयं ॥
 आह सेनापतिं नीलं स तथाऽकथयत्कपीन् ॥ ५३० ॥
- यंत्रं मायाम य मिति श्रुत्वा सर्वे प्लवंगमाः ॥
 गृहीत्वाऽगान्गान् दृष्ट्वा लंकाया द्वारमभ्ययुः ॥ ५३१ ॥
- कुम्भकर्णः प रा भूत्वा खिलमग्रजमब्रवीत् ॥
 राजंस्त्वया बलवता वैरमुत्पादितं कथं ॥ ५३२ ॥
- यः शत्रुमव म त्योग्रमात्मानं नाभिरक्षति ॥
 अनाप्नोति हि सोऽनर्थान्स्थानाच्च व्यवरोप्यते ॥ ५३३ ॥

पूर्व यदुक्तं श्री मंस्ते प्रियया मेऽनुजेन च ॥

तदेव नो हितं वाक्यं यथेच्छसि तथा कुरु ॥ ५३४ ॥

क्रुद्धो राक्षस रा जस्तमुवाचाहं गुरुस्तत्र ॥

अनुप्रशास्सि कि मां त्वं यदुक्तं तद्विधीयतां ॥ ५३५ ॥

विभ्रमाद्वाऽथ म नसो मोहाद्वीर्याश्रयेण वा ॥

यन्नाभिपन्नमधुना व्यर्या तस्य पुनः कथा ॥ ५३६ ॥

यद्यस्ति स्वाग्रज इति श्रेहः स्वस्मिश्च विक्रमः ॥

यदि कार्यं ममैतत्ते द्विदि कार्यतमं मतं ॥ ५३७ ॥

अस्मिन्काले तु य द्युक्तं तदिदानीं विचिन्वतां ॥

ममापनयज्ञ दुःख विरुमेण समीकुरु ॥ ५३८ ॥

✓ कृष्टं राक्षस रा ज त ब्रुवाणं धीरदारुणं ॥

कुम्भकर्णः शनैः श्लक्ष्णमुवाच परिसांत्वयन् ॥ ५३९ ॥

शृणु राजन्म म वचः संतापेनालमुधितं ॥

रोपं च संपरित्यज्य स्वस्यो भवितुमर्हसि ॥ ५४० ॥

दैन्य रक्षोरा ज चित्ते मायि जीवति मा कुरु ॥-

तमहं नाशयिष्यामि यत्कृते परितप्यते ॥ ५४१ ॥

राजन्कालेऽत्र य दोग्म्यं फलं विग्धेन बंधुना ॥

शत्रूणां कदनं पश्य क्रियमाणं मया रणे ॥ ५४२ ॥

इत्युक्तवन्तं ज न्यार्थं समुद्युक्तं दशाननः ॥

भूपणैर्भूपयामास कुम्भकर्णं महाबलं ॥ ५४३ ॥

कुम्भकर्णः प्रि य भ्रातुः पादौ नत्वा निपीडितं ॥

तं परिष्वज्य सुद्धाय प्रतस्थे शितशूलभुम् ॥ ५४४ ॥

पादःपासीर्ध रा मातां कुर्वन् नादेन वानरान् ॥

कंपयन्निर्गतोऽयुग्रः पुराद्बहुबलैर्वृतः ॥ ५४५ ॥

तस्य देहस्य म हतः पैरीणाहो धनुःशतं ॥

उद्धायः पटशतधनुःप्रमाणः परिकीर्तितः ॥ ५४६ ॥

- विन्धयित्वा श्री मानस प्राकारं पर्वतोपमः ॥
निर्णयौ नगराचूर्णं कुंभकर्णो भयंकरः ॥ ५४७ ॥
- सर्वेऽपि वान रा स्रस्तास्तमायांतं सुदारुणं ॥
दृष्ट्वा शकटचक्राक्षं सहस्रा विप्रदुद्रुवुः ॥ ५४८ ॥
- तानंगदः स म रतो विमुत्तान् पूयपान् कपीन् ॥
नीलादीनब्रवीद्दीरा महतीयं विभीषिका ॥ ५४९ ॥
- ते तारातनु ज स्यात्तिप्रयत्नेन प्लवंगमाः ॥
निवृत्ता युगपज्जधुस्तं शिलाशिखरद्रुमैः ॥ ५५० ॥
- देहे शिलोच्च य क्रूरे विशीर्णास्तस्य ते दृमाः ॥
शिलाश्च शिखराण्यद्रेः शतशः प्राज्यतेजसः ॥ ५५१ ॥
- बलीमुखेव—रा स्तेन निहता ब्रह्मो रणे ॥
रक्तार्द्रा दुद्रुवुस्तेन तीर्णा येन पथार्णवं ॥ ५५२ ॥
- अंगदस्तान्भ्र म च्चित्तान् वानरान् पुनरब्रवीत् ॥
अवतिष्ठत युष्यामो निवर्तध्वं प्लवंगमाः ॥ ५५३ ॥
- दुतानां नैव ज-गतीष्ट्रे पश्यामि वः स्थलं ॥
दाराल्युपहसिष्यति सोऽधिको जीवतां वधः ॥ ५५४ ॥
- रामं दृष्ट्वा ना य मद्य क्रूरो जीवन् गमिष्यति ॥
दीप्यमानमिवासाद्य पतगो जातवेदसं ॥ ५५५ ॥
- इवमाणास्तु ज वना अगदेन बलीमुखाः ॥
सांत्वनैश्वानुमानैश्च ततः सर्वे निवर्तिताः ॥ ५५६ ॥
- अर्धतआस्था य मति तस्युः संग्रामकाक्षिणः ॥
पर्यवस्थापिताः सूकैरंगदेन प्रहर्षिताः ॥ ५५७ ॥
- ततस्तान्वान रा वीरान् भक्षयामास राक्षसः ॥
नासापुटाम्यां कर्णाम्यां तस्य केचिद्विनिर्गताः ॥ ५५८ ॥
- शैलशृंगैस्तं म रुतस्ताडयामास नंदनः ॥
तमाजघान शूलेन कुंभकर्णो भुजांतरे ॥ ५५९ ॥

भीमं ननाद श्री मान्स मारुती रक्षता ऽऽहतः ॥

रक्षोगणा विनेदुस्त समीक्ष्य व्यथितं कपिं ॥ ५६० ॥

ऋपम च ध रा यां स शरभं गधमादन ॥

नील गवाक्ष चरणे पातयामास राक्षसः ॥ ५६१ ॥

त समारुह्य म हिभृत्तुल्यं ते कपयो रुपा ॥

ददशुर्दारयामासुर्नलैर्जन्तुश्च मुष्टिभिः ॥ ५६२ ॥

यथा सर्पान्द्रि ज पति भक्षयन्परिधायति ॥

तथैव कुभकर्णस्तान् कौशानि शानविक्रमः ॥ ५६३ ॥

तारायास्तन य स्तेने मुष्टिना ताडितो ष्टादि ॥

पपात भूमी संन्यक्तो महसा सहसा ऽर्दितः ॥ ५६४ ॥

सुग्रीवो वान रा धीशः शैलशृगेन वक्षसि ॥

तमाजघान तद्धिन्नं विशाले तद्गुजांतरे ॥ ५६५ ॥

शूल चिक्षेप म दिरामदांध स निशाचरः ॥

समुत्पय गृहीत्वा तद्भुंज पवनाभजः ॥ ५६६ ॥

शृंगमुत्पाञ्च ज गतो धरस्य मलयस्य सः ॥

जघान तेन सुग्रीवं पातयामास मूर्च्छित ॥ ५६७ ॥

यथा वातस्तो य दं तं संप्रगृह्य जहार स ॥

हनूमांश्चितयामास किं कार्यमिति बुद्धिमान् ॥ ५६८ ॥

मोक्षितश्चेन्न ज स्वामी मया ऽद्य बलशालिना ॥

अप्रीतिश्च भवेदस्य कीर्तिनाशश्च शाश्वतः ॥ ५६९ ॥

मूर्च्छितो ऽद्य स्व य मयं मुहूर्ताद्गानरेश्वरः ॥

मोक्ष प्राप्स्यति सेनां स्वां तावदाश्वासयाम्यह ॥ ५७० ॥

एवमाजी प रा क्रम्य तमादाय कपीश्वरं ॥

विवेश लकां विजयी कुभकर्णो महायशाः ॥ ५७१ ॥

पुन्यमानः सु म नसां गधोदानां च वृष्टिभिः ॥

राजमार्गं गतो दृष्टः कुभकर्णः शनैः शनैः ॥ ५७२ ॥

अथ प्रबुद्धः श्री मान्त्स पृथगेशो महाबलः ॥

दैवगत्या बभूवास्य तद्वर्षं मोहशांतये ॥ ५७३ ॥

प्लवंगमानां रा जाऽशु तस्य कर्णो नखैः खरैः ॥

लुलुंच नासां दशनैः पार्श्वौ च विददार सः ॥ ५७४ ॥

छिन्नकर्णोऽत्य म पार्तो तृतनासो विरूपितः ॥

आविष्य भूमौ सुप्रीवं कुंभकर्णः पिपेष सः ॥ ५७५ ॥

अभिपेष्टोऽल ज गत्यां हन्यमानोऽपि राक्षसैः ॥

जगाम एवं कंदुकवज्जनेन स हरोश्वरः ॥ ५७६ ॥

प्रगर्जन्प्रल य प्रोद्यन्मेघधीरध्वनिर्द्वृत ॥

वानराणां सार्वभौमो रामपार्श्व जगाम सः ॥ ५७७ ॥

आपुधं मुद्र रा ख्यं स प्रगृह्य क्रोधनः पुरात् ॥

पुनर्विनिर्गतो योद्धुं प्रलयज्वलनप्रभः ॥ ५७८ ॥

खादन्पृथंग म शतान्यंतकप्रतिमो यदा ॥

चचार राक्षसा भीताः शरणं राघवं ययुः ॥ ५७९ ॥

तदा रामानु ज स्तस्य विच्छेद्र कवचं शरैः ॥

निचखानाशुगान् रेहि शतशो वज्रदारुणान् ॥ ५८० ॥

कुंभकर्णः स्म य जाह साधु साधु महाभुज ॥

युध्यता मामभौतेन ख्यापिता वीरता त्वया ॥ ५८१ ॥

वीर रामानु ज रणे तोषितोऽहं त्वया भृशं ॥

नैद्रोऽपि मेऽप्रतो युद्धे स्थितपूर्वः कदाचन ॥ ५८२ ॥

अंतकस्याप्य य क्षेन जेतुर्मेऽतुल्येजसः ॥

तिष्ठन्नप्यग्रतः पूज्यः किमु युद्धमदायकः ॥ ५८३ ॥

त्वामनुज्ञाप्य रा जैद्र गंतुमिच्छामि लक्ष्मण ॥

तमेव हंतुमीहा मे सर्वं तस्मिन् हते हतं ॥ ५८४ ॥

दृष्टः पराक्रम स्तेऽद्य मृत्यं त्वप्यदुतं वलं ॥

एष दाशरथी रामस्तिष्ठतीत्यत्रवीत्स तं ॥ ५८५ ॥

मंत्ररामायण, यु० कां०

ततः स रामं श्री मंतमभिदुद्राव राक्षसः ॥

कुम्भकर्णो महातेजाः कंपयन्त्विल्लि मही ॥ ५८६ ॥

रामः शचीन-रा-रातिं वदति विव्याध मार्गणैः ॥

विद्वस्य हस्तात्तस्योर्व्यां पपातोप्रगदा तदा ॥ ५८७ ॥

रक्षःप्लवंग म क्षान्त भक्षयामास राक्षसः ॥

मत्तो रुधिरगंधेन मयेन च रूपोद्धतः ॥ ५८८ ॥

राममुद्दिश्य ज गतीधरशृंगमारिर्महत् ॥

चिक्षेप समरे क्रुद्धः कुम्भकर्णो महाबलः ॥ ५८९ ॥

कौसल्यातन य स्तूर्ण शरीश्चिच्छेद सप्तभिः ॥

द्वे शते वानराणां तत्पतमानमपातयत् ॥ ५९० ॥

तस्मिन्काले न रा धीशं रामं सीमित्तिरब्रवीत् ॥

मत्तः शोणितगंधेन स्वान्परांश्चैष खादति ॥ ५९१ ॥

एनं प्रमत्त म धुना वानराः शतशः प्रभो ॥

अधिरोऽप्राहितु भारतो नान्यान्हन्यादयं कपीन् ॥ ५९२ ॥

अधिरुदात्त्रि ज गतां नायस्याज्ञानुवर्तिनः ॥

व्यधूनयत्तान्वेगेन दुष्टहस्तीव हस्तिपान् ॥ ५९३ ॥

कोदंडमादा य तदा तमुवाच रघूत्तमः ॥

आगच्छ राक्षसश्रेष्ठ रक्षःकालमवोहि मां ॥ ५९४ ॥

दशकंठानु ज स्तेन तयोक्तः प्रभुणा स्वयं ॥

रामोऽयमिति विज्ञाय जहास विकृतस्वरं ॥ ५९५ ॥

उवाच च प्र य त्वं त्वं कुरु राम मयि ध्रुवं ॥

न विराधः खलो वाली कुम्भकर्णोऽहमागतः ॥ ५९६ ॥

पराक्रमं त्वं रा जीवलोचनाजी प्रदर्शय ॥

ततस्त्वां भक्षयिष्यामि दृष्ट्वादी तव विक्रमं ॥ ५९७ ॥

श्रुत्वातेविक्रं म स्येत्यं वाक्यं तद्वक्ष्मणाप्रजः ॥

कृत्वा युद्धं प्रचिच्छेद बाहुं तस्य समुद्रं ॥ ५९८ ॥

भानुः स बाहुः श्री दस्य वज्रच्छिन्नाद्रिशृंगवत् ॥

पपात पतता तेन मर्दिता कपिवाहिनी ॥ १९९ ॥

सर्वभानुरिव रा केशं रागं हंतुं स राक्षसः ॥

अभिद्रुद्राव वामेन करेणोत्पाद्य भूरुहं ॥ ६०० ॥

सनालं वाम म पि त रामश्चिच्छेद तद्रुजं ॥

तेनापि चूर्णिता रतःकपिभूरुहपर्वताः ॥ ६०१ ॥

दृष्ट्वा छिन्नभुज द्वंद्वमागच्छंतं जवेन तं ॥

तत्त्वादावर्द्धचंद्राभ्यां चिच्छेदाशु रघूत्तमः ॥ ६०२ ॥

तस्य पादौ क्षय करानुग्रौ वानररक्षतां ॥

विनादयंतौ प्रदिशो दिशोऽन्वि च निपेततुः ॥ ६०३ ॥

यथैव चंद्र रा हुः स व्यौदामास्यं भयंकरं ॥

रामं द्रुद्राव पादाभ्यां भुजाभ्यां रहितोऽप्यरिः ॥ ६०४ ॥

अपूरमद्धे म सुंदरैः शरैस्तस्याननं प्रभुः ॥

शशाक वक्तुं न तदा चुकूज च मुमूर्छं च ॥ ६०५ ॥

अयाददे ते ज सेद्ध कालकल्पं शरं वरं ॥

वायुवेगं प्रचिक्षेप कुंभकर्णाय राघवः ॥ ६०६ ॥

स कृतारिण य स्तस्य चकर्त सहसा शिरः ॥

प्रयुक्तो वासवेनेव वज्रो वृत्रस्य विद्विषः ॥ ६०७ ॥

देहं तत्तस्य ज लघी छेदवेगोत्थितं शिरः ॥

पपात पुरि वेदमानि प्राकारं चाप्यपातयत् ॥ ६०८ ॥

दृष्ट्वा हतं सं य ति तं दृष्ट्वा देवा महर्षयः ॥

श्रुत्वा पूजयामासुः श्रीरामं जयभागिनं ॥ ६०९ ॥

कुभकर्णं प रा सुं तं राघवेण कृतं रणे ॥

श्रुत्वा शोकाकुलो राजा स मुमोह पपात च ॥ ६१० ॥

निललाप स क्ष योऽपि दैन्यं प्राप्य स रावण. ॥

हा वीर बंधोऽयसने स्वस्त्वा मां त्वं कथं गतः ॥ ६११ ॥

तेषां विना मे श्रीं नैष्टा किं कार्यं सीनया तया ॥

राज्येन नास्ति मे कृत्य जीविते नास्ति मे मतिः ॥६१२॥

प्राप्तो मया प रा नर्थः सुहृद्वाक्यमगृह्णता ॥

त्रिभोषणेन विदुषा यदुक्तं सत्यमेव तत् ॥ ६१३ ॥

शोकदोऽयं म म प्राप्तो त्रिपाकस्तस्य कर्मणः ॥

पन्मया धार्मिकः श्रीमान् स निरस्तो त्रिभोषण ॥६१४॥

एष बहनु ज घंसाद्विलपंत दशाननं ॥

तःसुतस्त्रिाशिरा वीरः सावयान्निव्युवाच तं ॥६१५॥

देवाद्धतोऽथा य माजौ मध्यमो नः पिता बली ॥

परार्द्धमुखो हनः शोच्यो नैव योऽभिमुखो रणे ॥६१६॥

त्रिजपति न रा ज्ये शाराः सूरप्रतितेजसः ॥

त्रैलोक्यस्यापि त्रिजये समर्थस्त्वमसि प्रभो ॥ ६१७ ॥

स ल कस्मा त म र्योऽपि शोचस्यामानमोदशं ॥

सा प्राकृत इव प्राज शोक कुरु सुहृग्घर ॥ ६१८ ॥

ब्रह्मदत्ताऽस्ति ज यिनी शक्तिश्च कृच वनुः ॥

दिव्यः शरः स्यदनेोऽपि सहस्रतरसयुतः ॥ ६१९ ॥

एषा शचीप्रिय मुक्ता त्रिशस्ता देव्यदानया ॥

त्व सर्वासुधसपन्नो राघव शास्तुमर्हसि ॥ ६२० ॥

पथेष्ट त रा ज वर्ष तिष्ठाह भ्रानृभिः सह ॥

गमिष्यामि हनिष्यामि रणे राम सलक्ष्मण ॥ ६२१ ॥

श्रुत्वा हतन व स्थैव वाक्य रात्रिचरेश्वरः ॥

पुनर्जतिमिवामान मेने कालेन मोहितः ॥ ६२२ ॥

प्रेपितस्त्रिाश ग राज्ञा देवांतकनरांतकी ॥

अतिकायश्च ते तस्य सर्वे लब्धवराः सुताः ॥ ६२३ ॥

वैमात्रेयी से म र्यां च भातरी वरदापंती ॥

पुत्रैश्चतुर्भिः सहिता महापार्श्वमहोदरी ॥ ६२४ ॥

- नरातक तु श्री मत्त पित्रा सप्रेषितोऽगद ॥
मुष्टिनैवावधीदुत्र कापिते-यतृणानल ॥ ६२५ ॥
- मास्ते प्रल रा न्मुष्टिप्रहाराद्भिन्नमस्तक ॥
देवातको जहौ प्राणान् य पुराऽवर्धनामक ॥ ६२६ ॥
- नीलो गृहीत्वा म हतो गिरे शृग सपादप ॥
क्षितेन तेन हतवान् गजारूढ महोदर ॥ ६२७ ॥
- निशिराश्वात्त ज स्तस्य रावणस्य महाबल ॥
गृहीत्वा तदात्तं तेन निहतो वायूसूनुना ॥ ६२८ ॥
- महापार्श्व स य दुग्धो धाता लकापतेरणे ॥
ऋषभेण महातेजास्तस्यैव गदया हत ॥ ६२९ ॥
- अतिकाय सु रा रातिरस्त्रविभ्रणदारुण ॥
सौमित्रिणा हत शूरो ब्रह्मास्त्रेण रणाजिरे ॥ ६३० ॥
- स्वपुत्रभातृ म रण श्रुत्वा शोकपरायण ॥
दीन सभायामालोक्य तातमिद्रजिदब्रवीत् ॥ ६३१ ॥
- मयि जीवित्तं ज प्राप्तद्विषद्भगवरे युधि ॥
न तात मोह त्व गतुमर्हस्यद्य महाभुज ॥ ६३२ ॥
- द्विषा समुद्य स्याहमतको हत कोविद ॥
पश्याद्य राम मद्वाणभिन्नदेह सलक्ष्मण ॥ ६३३ ॥
- शक्रशत्रुर्नि ज प्राप्ततेजो दर्शयितु रणे ॥
जगाम राक्षसानीर्किर्वृतो वृत्र इवापर ॥ ६३४ ॥
- तत स विज य प्राप्तचै र्ध्वैर्युद्धभ्रुवि स्थित ॥
जुहाव हुतभोक्तामभिर्चौराविधानत ॥ ६३५ ॥
- रुष्णडाग सु रा रातिर्हुत्वा जीवितमस्त्रविन् ॥
पुनत्रह्नास्त्रोपदेश ब्रह्मणा समकारयत् ॥ ६३६ ॥
- स लब्ध्वा ब्राह्म म स्त्रज्ञस्तेन स्वधनुरादिक ॥
युद्धोपकरण सप्त सविद्वानभ्यमत्रयत् ॥ ६३७ ॥

अतर्हित स श्री दस्य भ्रातृव्य सर्वानरान् ॥

पातयामास विशिलै पुनर्दाशरथी च ती ॥ ६३८ ॥

रामोऽत्रवीच्छ रा कात सीमित्रि वत्त दु सह ॥

सहसा व्यग्रमनसा ब्रह्मणोऽस्र मया सह ॥ ६३९ ॥

स तेनास्त्रेण म हता सैय राम सन्क्षमण ॥

निपूदयित्वा स्वपुरी विवेश विजयी मुदा ॥ ६४० ॥

नीलस्तारात्म ज स्तद्वत्सुग्रीवो जाग्रमानपि ॥

तस्मिन्काले शैर्व्याप्ता न किञ्चित्प्रतिपेदिरे ॥ ६४१ ॥

विभीषण सा य कार्तान् यूथपानत्रवीत्स तान् ॥

विपादस्य न कालोऽय माभैष्ट कुशली प्रभु ॥ ६४२ ॥

मरुत्पुत्रोऽथ रा ग्री तन्मानयित्वाऽस्त्रमुत्थितः ॥

तमाह यो य सप्राणस्त तमाश्वासयावहे ॥ ६४३ ॥

उल्काहस्तौ स म र्यो ती रणशीर्षे विचेरतु ॥

अपश्यता सप्तपाटिकोटिकीशोत्तमान् हतान् ॥ ६४४ ॥

युक्त स्वभाव ज रमा जावत शरादित ॥

दृष्ट्वा विभीषणोऽपृच्छ कश्चित् तात जीवसि ॥ ६४५ ॥

ब्रह्मणस्तन य स्त स कृष्णादुत्तरमत्रवीत् ॥

त्वा स्वरेणाभिजानामि न पश्यामि विभीषण ॥ ६४६ ॥

तात प्राणाना ज नेय कश्चिद्धारपते रणे ॥

इति श्रुत्वा जावतमत्रवीत्स विभीषण ॥ ६४७ ॥

आर्य धर्मन य ज्ञस्वमातिक्रम्य रघूत्तमौ ॥

सुग्रीवमगद चापि कस्मात्च्छति मारुति ॥ ६४८ ॥

न तथा वान रा धीशे नागदे नापि राघवे ॥

आर्य सदाशीत ज्ञेहो यथा वायुसुते पर ॥ ६४९ ॥

तमत्रवीत्स म तिभ्रान् हतमप्यहत बल ॥

आस्मन्जीवन्यन्यथा तु जीवतोऽपि मृता वय ॥ ६५० ॥

- तत् स नृद्ध श्री मत जाववत महामति ॥
पादौ गृहीत्वा शिरसा हनुमान्म्यवादयत् ॥ ६५१ ॥
- तमप्रवीच्छ रा तं स अगच्छ हरिसत्तम ॥
पर्याप्तविक्रमो नायस्व सर्वास्त्रातुमर्हसि ॥ ६५२ ॥
- त्वमेषा पर म स्त्राता सखा सर्वान् प्रहर्षय ॥
विश्लयी कुरु चाप्येतौ सश्लयी रामलक्ष्मणौ ॥ ६५३ ॥
- हिमवत ह्या ज नेय क्षिप्र गच्छ महाबल ॥
कैलासर्षभयोर्मध्ये महानोपधिपर्वत ॥ ६५४ ॥
- तत्रत्यामान य क्षिप्र मृतसजीवनीं तथा ॥
दिव्या सुवर्णसधानविशल्पकरणोरपि ॥ ६५५ ॥
- गृहीत्वा तास्व रा युक्तश्चतस्रस्व महौषधी ॥
आगच्छ योजयिष्येना प्राणैराश्वासयस्वकान् ॥ ६५६ ॥
- एवमुक्त स म रुत पुत्र उत्थाय सत्वर ॥
त्रिकूटीशस्तराट्प्योम्नि वेगादापुष्टुवे हरि ॥ ६५७ ॥
- तस्य नारदो ज गतीधरो भग्नो महानपि ॥
लकाऽभव प्रनृत्येव प्रभन्नगृहगोपुरा ॥ ६५८ ॥
- गत्वा जवेन य स्तेन प्रोक्त ओषधिपर्वत ॥
त योजनसहस्राणि प्रापातीय महाकपि ॥ ६५९ ॥
- तदीपध्वस्तु ज ग्मुस्ता मर्द्वदर्शनमर्चिन ॥
विनायागतमुच्चै स क्रोध चक्रेऽनिलात्मज ॥ ६६० ॥
- तमुत्तचन्द्र य ह्य यच्छीरामे नग तन्मम ॥
पर्यटोर्बलमित्युक्त्वा शृग तस्योन्ममाथ स ॥ ६६१ ॥
- तप्रगृह्य ध रा ध्रस्य शिखर नगनागवत् ॥
जगाम लका जवन पवनस्य सुतो हरि ॥ ६६२ ॥
- रराज तेन म रुत सृनु शृगेण खे तथा ॥
यथा धृतेन चक्रेण विष्णुस्तेजसिना प्रभु ॥ ६६३ ॥

- दृष्ट्वाऽऽगतत श्री मत त्रिनेत्र रूपयो मुद्रा ॥
 ननाद सोऽपि महता हर्षण कपिकेसरी ॥ ६६८ ॥
- निपपात धं ग या स त्रिकुटस्य मरुत्सुत ॥
 नवा हर्युत्तमेभ्योऽथ सस्वजे त त्रिभीषण ॥ ६६९ ॥
- महौपधीना म मृत गधमात्राय रात्रौ ॥
 नभूततुर्निशब्धौ तानुत्तस्थुरितरेऽपि ते ॥ ६६६ ॥
- हृत्तरत्नासि ज लधौ रात्रौ रात्रिणात्रया ॥
 क्षितानि तेन नोत्तस्थुस्तायध्वोपायेगधत ॥ ६६७ ॥
- स वापोस्तत्र य स्तूर्णं जगमोपधिभूत ॥
 हिमवत निनायाथ पुन प्रजाजगाम च ॥ ६६८ ॥
- ततस्ते वान ग उल्का समादाय महीजस ॥
 सुग्रीवस्यात्रया पुर्या सप्तृनुर्गलन रुपा ॥ ६६९ ॥
- ददाह लका म नल कपात इव दु सह ॥
 स्वनो रक्ष स्त्रीजनस्य शुश्रुवे शतयोजन ॥ ६७० ॥
- त्रिनिर्गतान् रज न्या ते राक्षसात्रहिराकुलान् ॥
 जद्गु प्रगमा कोपेन शिलाभि शिखरैर्द्रुमै ॥ ६७१ ॥
- रात्रय प्रत् य कुद्वकालकृत्पो वरैर्वृती ॥
 कुभकर्णस्य तनुजौ प्रपयानास दारुणौ ॥ ६७२ ॥
- चक्रनु सह ज न्य तैर्वानरैस्तुमुल तदा ॥
 वीरौ कुभनिकुभी तौ शक्रशत्रू महावगी ॥ ६७३ ॥
- कपनो विज य श्मश्री कुद्धो युद्धोद्यतस्तदा ॥
 अगद ताडयामास ममसूत्रतरै शरै ॥ ६७४ ॥
- अगदो भूध रा च्छृग प्रगृह्य रणकर्कश ॥
 कपन सूदयामास प्रजघ चापि मुष्टिना ॥ ६७५ ॥
- मंदो यूपक्ष म वधीत्केसरीव महागज ॥
 द्विविद शोणिताल च गरुत्मानिन पद्मग ॥ ६७६ ॥

- ततः स कुंभ. श्री मास्तं शरिः सप्तभिरगदं ॥
 विद्रा मर्मणि तेजस्वी पत्तयामास मूर्च्छितं ॥ ६७७ ॥
- सुग्रीवस्तं दु रा धर्ष कुंभ निजवलांतक ॥
 युद्ध रुन्वा धनुर्भक्ता प्रसन्नमातिरत्रवोत् ॥ ६७८ ॥
- त्व रावणस म स्तात समोऽद्भुतपराक्रमः ॥
 प्रन्हादवलिवृत्रम्रकुवेत्तरुणोपम ॥ ६७९ ॥
- कुंभरुणांम ज स्तस्य श्रुत्वा याज्यं महाबलः ॥
 बाहुयुद्ध चिर चक्रे सुग्रीवेण सहाद्भुतं ॥ ६८० ॥
- सुग्रीवोऽथ ज ष प्रेषु. कुभमुत्तिष्य सागरे ॥
 पातयामास वेगेन तल तस्य प्रदर्शयन् ॥ ६९१ ॥
- उत्पय साग रा कुभः सुग्रीवमतिवेगवान् ॥
 आजघानोरसि क्रुद्धो वज्रकल्पेन मुष्टिना ॥ ६८२ ॥
- यानरैर. स म न्युस्तं विशाले वक्षसि स्वय ॥
 मुष्टिनैव प्रद्वयागु व्यसु चक्रे रणाजिरे ॥ ६८३ ॥
- तनः कुभानु ज न्याऽपि निकुंभः कालसन्निभः ॥
 जग्राह परिधं घोर वज्रादप्यतिदारुणं ॥ ६८४ ॥
- तं दृष्ट्वा सभ ष स्वांता यानरा राक्षसा अपि ॥
 न शैकुः स्वदितु तस्य हनुमानग्रतः स्थितः ॥ ६८५ ॥
- स बली वात ज स्योम्रं परिधं भास्करप्रभ ॥
 स्थिरे विशाले क्रोधांधः पातयामास वक्षसि ॥ ६८६ ॥
- परिधः स वि ष त्युल्काशतव प्रनभौ तदा ॥
 विकीर्षमाणः शनघा वक्ष आह्वय मारुतेः ॥ ६८७ ॥
- माप्ततिस्त सु रा रार्तिं ताडयामास मुष्टिना ॥
 पुस्तकोट चर्मवेमास्य बहु सुखान श्रेणित ॥ ६८८ ॥
- स निजप्राह म रुतः पुत्रं तस्य पिता यया ॥
 सुग्रीवं तं गृहीन्वाऽथ नाद चक्रे भर्षकरं ॥ ६८९ ॥

- पातस्थ तूनुः श्री मान्स्त्र हियमाणोऽपि तं रिपुं ॥
आजघानोरसि बली वञ्चकरूपेन मुष्टिना ॥ ६९० ॥
- पातितस्याचि रा द्वक्षस्युत्पत्योच्चैर्निपत्य सः ॥
उत्पाटयामास शिरो भैरवं नदतो महत् ॥ ६९१ ॥
- खरस्य पुत्रो म हता बलेन महसाऽन्वितः ॥
मकराक्षौ पयौ योद्धुं रावणस्याजयोद्धतः ॥ ६९२ ॥
- ते तेन भग्नौ ज लटा वातेनेव प्लवंगमाः ॥
संभ्रांतमनसः सर्वे दृद्रुयुर्भयपीडिताः ॥ ६९३ ॥
- तं वानरक्ष य करं वाचालं खरनंदनं ॥
अमघस्त्रेणावधीदुद्रदत्तशूलवरं प्रभुः ॥ ६९४ ॥
- पुनर्वञ्चध रा रातिः क्रुद्धस्य पितुराज्ञया ॥
यज्ञभूमौ जुहावाग्नि रणे विजयसिद्धये ॥ ६९५ ॥
- स मेघनादो म हता ब्रह्मास्त्रेणाभिपालितः ॥
जाग्वल्यमानं स्वरथमारुरोह महास्त्रवित् ॥ ६९६ ॥
- अंताहंतो रा ज पुत्री शरैः श्रीरामलक्ष्मणौ ॥
विष्याध यूथपान् सर्वान् प्लवंगान्श्च नभोगतः ॥ ६९७ ॥
- राघवावपि य स्नेन तिग्मान्मुमुचतुः शरान् ॥
निरुष्य तं शक्रजितं पेतुस्ते शोणिताश्रुताः ॥ ६९८ ॥
- तेनातिविद्धी ज नितव्रणदेही रणांगणे ॥
बभूवतुर्दाशरथी पुष्पिताविव किंशुकी ॥ ६९९ ॥
- सुमित्रातन य स्तत्र क्रुद्धः श्रीराममव्रवीत् ॥
ब्राह्ममहं प्रयोक्ष्यामि वधार्थं सर्वरक्षसां ॥ ७०० ॥
- धत्तेकस्थाप रा धेन न सर्वान्हन्तुमर्हसि ॥
इत्युवाच तदा रामः क्रुद्धो विद्धः स्त्रीः शरैः ॥ ७०१ ॥
- तस्पीवाहं प्र म धने यलमद्य महाभुज ॥
करिष्यामीति चोवाच लक्ष्मणं पुण्यलक्ष्मणं ॥ ७०२ ॥

- दिव्यास्त्रवेत्ता श्री मान्मां हनिष्यत्येव सर्वथा ॥
इति ज्ञानेन्द्रजिनूर्णं प्रविशेश पुरी ततः ॥ ७०३ ॥
- निकुंभिन्नां सु रा रातिर्गनुकामो महाखलः ॥
स प्रादुर्भविष्यामास सीतां मायामयी रथे ॥ ७०४ ॥
- निर्गम्य पश्चि म द्वाराद्दृष्ट्वा युद्धोद्यतौ प्रभु ॥
तद्धारणात् ता माया स प्रादुरक्तरोदरिः ॥ ७०५ ॥
- सयां सीतामां ज नेयो मन्यमानो हरिद्विषा ॥
गृहीतमूर्द्धजां दृष्ट्वा हंतुकाम तमब्रवीत् ॥ ७०६ ॥
- धर्वां दुष्कर्म य स्वैतत्कि तत्रापकृतं लल ॥
सार्ध्या जनकजां सीतां यदेनां हसि निर्धृण ॥ ७०७ ॥
- सीतां हत्वाऽप रा धी ल न ज्ञीविष्यासि जातुचिन् ॥
बधार्हकर्मणा तेन मम हस्तगतो ह्यसि ॥ ७०८ ॥
- इति ब्रुवाणो म रुतस्तनयो हरिभिः सह ॥
अभयधान-सुसक्रुद्धो राक्षसेत्रसुत प्रति ॥ ७०९ ॥
- स तं क्षुरमा ज लिकनाराचैः कपिनाहिनीं ॥
न्यनारयत् क्षोभापित्वा हनूमतमथाब्रवीत् ॥ ७१० ॥
- न हतव्याः स्त्रिय श्वेति यद्ब्रवीषि ह्यनगम ॥
पीडाकरमात्रेणानां यच्च कर्तव्यमेव तत् ॥ ७११ ॥
- यन्निमित्तं त्वं ज लयि तीर्त्वा रामः सत्यह्मणः ॥
सुग्रीवश्चांगदश्वेमे कपयश्च समागता ॥ ७१२ ॥
- इमां हन्वा स्व य महं त्वां रामं च सत्यह्मणं ॥
सुग्रीव च बधिष्यामि तं चानायं विभीषण ॥ ७१३ ॥
- तमेवमुक्त्वाऽ रा निस्सु रुदती जानकी तदा ॥
शितधारिण रङ्गेन निजघार्नेन्द्रजित्स्वय ॥ ७१४ ॥
- ठिष्ठा पवान म ह्यां ए रात्रे दुक्ता तपस्विनी ॥
तामिन्द्रजित्त्वा हन्ता तनो मारुतिनब्रवीत् ॥ ७१५ ॥

पया हताऽति श्रौ रेपा प्रिया रामस्य जानकी ॥

पश्य वानर सर्वोऽयं निष्कलो वः परिश्रमः ॥७१६॥

तच्छ्रुत्वा वान रा स्तस्य दुर्मतेर्गाजितं तथा ॥

दृष्ट्वा विशस्तां सीतां च दृष्टुं ह्येतिवादिनः ॥ ७१७ ॥ १

निवृत्ता हनु म द्वाक्ष्येस्तं पुरस्कृत्य यूथपाः ॥

रक्षसां कदनं चक्रुः शिष्याशिखरपादपैः ॥ ७१८ ॥

दृष्ट्वा शिलामां ज नेयक्षितां वेगेन रावणिः ॥

तस्मादेशादपाक्रामस् निवेश दृषद् भुवं ॥ ७१९ ॥

निपतंत्या क्ष य स्तेषां रक्षसां शिष्या कृतः ॥

चापो रात्रिणा दंडः कालेनेन तदा धृतः ॥ ७२० ॥

जनुः कूराः श रा स्तस्य बहून्वानरपुंगवान् ॥

स माहतिः प्लवगाश्च शिष्याभिर्भूसहैः परान् ॥७२१॥

स हनूमान्प्र म धितं रक्षोऽनीकं निवार्य तत् ॥

यूथपानत्रवीत्सर्वाग्निवर्तध्वं प्रसंगमाः ॥ ७२२ ॥

यन्निमित्तं निज प्राणास्यक्त्वा युध्याम आकुलाः ॥

सा हर्तेद्रजिना सीता युद्धेन विफलेन किं ॥ ७२२ ॥

ज्ञान्वाऽऽदावपि य भिर्द मह तुग्रीवराघवी ॥

तौ यप्रतिविधास्येते तत्करिष्यामहे वय ॥ ७२४ ॥

इति युद्धादौ ज नेय निवृत्त हरिभिः सह ॥

दृष्ट्वैरनिद्धोनुकामो गतश्चैत्य निजुंभिलां ॥ ७२५ ॥

हुतो घनंज य स्नेन यज्ञभूमौ विधानतः ॥

संध्यागत इवादित्य उधितो रक्तापितः ॥ ७२६ ॥

तस्य तेऽनुच य स्तत्र राक्षसाः सुमहामन्यः ॥

तस्युस्त्रद्रतणे यत्ता गृहीतनिविधासुधाः ॥ ७२७ ॥

हनूमता प्र म थने प्रियाया विनिवेदिते ॥

पपात सहसा भूमौ रावणः शोक्रमूर्च्छितः ॥ ७२८ ॥

- रामं सुशीतैः श्री मतमसिचन् वानरां जलै ॥
आश्वासयामास तदा त परिष्वज्य लक्ष्मणः ॥७२९॥
- सीताशोकप रा धीने रामे खिन्ने कपीश्वरे ॥
गुल्मान् सस्याप्य परित आजगाम विभीषणः ॥७३०॥
- स श्रुत्वोवाच म तिमान् राघव शोकपीडित ॥
राम मायाविना तेन सीता मायामयी हता ॥ ७३१ ॥
- निकुभिलां वि ज यद याग कर्तुं गनो भुव ॥
गच्छामस्तत्र यावन्न तस्य होम. समाप्यते ॥७३२॥
- त्वं स्वस्थइद य स्तिष्ठ लक्ष्मण प्रेपय द्रुत ॥
रावणिर्विहिते यागे भुव बध्यो भविष्यति ॥ ७३३ ॥
- तत्त्व सदिश रा जैत्र सौमित्रिं कार्यसिद्धये ॥
हनिष्ययेष त युद्धे ततस्त्वमपि रावण ॥ ७३४ ॥
- ततो रामस्त म त्यतप्रिय लक्ष्मणमाशिषा ॥
वर्धयित्वाऽहित हतु प्रेपयामास सत्कृत ॥ ७३५ ॥
- यूयैर्वात ज मुसै सक्षैराजविभीषण ॥
प्रणम्य राम सीभिनिर्जगाम उत्सवृत ॥ ७३६ ॥
- कञ्जल्लस्योच्च य प्रख्य द्यूहमासाद्य रतता ॥
तस्थी ब्रह्मविधिनेन विजेतु रघुनदन ॥ ७३७ ॥
- निशाचरा नि ज गुप्ते शस्त्रैरुग्रैः शरंगमान् ॥
तानृत्वा वानराश्चापि प्रावभिः शिलैररिगैः ॥ ७३८ ॥
- स समराक्षे य लेन तेषा वानररक्षसा ॥
रघून् लुप्तुलोऽन्योन्य कुद्धानामभिनितता ॥ ७३९ ॥
- उत्तस्थी सुदु रा धर्यो निपण्णे निहते रणे ॥
आरुरोह रथ भीमसमातन्त्रियो मया ॥ ७४० ॥
- माकनिस्त्र म हा पादपेन महाबल ॥
रक्षतां पदान रणे त तेषे राणि शरैः ॥ ७४१ ॥

विभीषणेन श्री मान् स भ्राता रामस्य लक्ष्मणः ॥

बाहि रात्रिमिन्युक्तो दर्शयित्वा रणोद्यतं ॥ ७४२ ॥

स रात्रिर रा तेस्तं पितृव्यं पत्नमाश्रितं ॥

गर्हयामास बन्धीभिर्दुर्वृत्तः परुषोक्तिभिः ॥ ७४३ ॥

विभीषणोऽपि म तिमांस्तमुवाचाग्रजान्मजं ॥

दोहालय इव त्यक्तः पिता ते दोषवान्मया ॥ ७४४ ॥

पापस्त्वं मनु ज श्रेष्ठाह्लक्ष्मणान् विमोक्षयते ॥

नेयमस्ति पुरो लका न च त्वं न च ते पिता ॥ ७४५ ॥

मानो दुराश य श्वासे बालो विनयवर्जितः ॥

बद्धस्त्वं कालपाशेन ब्रूहि मां यद्यदिच्छसि ॥ ७४६ ॥

तस्य सौमित्रि रा रुद्ध स्क्रंधं सूनो नर्भस्वतः ॥

चकार युद्धं तुमुलं तदा रात्रिणा सह ॥ ७४७ ॥

विभीषणेन म धिता गदया तस्य वाजिनः ॥

तत्सारथेः शिरः कायात्पातयामास लक्ष्मणः ॥ ७४८ ॥

तमाह मनु ज त्व न क्षमः स्यातुं ममाग्रतः ॥

त्वामह प्रेषयिष्यामि न चिराद्यमसादन ॥ ७४९ ॥

लक्ष्मणोऽत्रिन य क्रौर्यमायाऽधर्मजं बर्दं ॥

उवाच रात्रिण युद्ध कुरु त्वं किं विक्रयसे ॥ ७५० ॥

मां नेतुं कोऽपि ज गति क्षमो नास्ति निशाचर ॥

वाचा व्याड्य जानीषे कृतार्थोऽस्मीति दुर्मते ॥ ७५१ ॥

अंतर्हितेन य स्तुच्छ भवताऽऽचरितस्तदा ॥

तस्कराचरितो मार्गो नैव वीरनिषेवितः ॥ ७५२ ॥

पुरतस्तेऽस्म्य रा तेऽहं स्थितो मार्गणगोचरे ॥

दर्शयस्वाद्य तत्तेजो वाचा किं त्वं विक्रयसे ॥ ७५३ ॥

इत्युक्तः सोऽन्य म र्षेण रात्रिः समितिजयः ॥

युद्ध चकार तुमुलं तेन सौमित्रिणा सह ॥ ७५४ ॥

भमे शैतांगे श्री मान्त लंकां गत्वा नवं रथं ॥

समास्थायाम्ययानूर्ण परैरनुपलक्षितः ॥ ७९५ ॥

रत्नोद्वलं श रा सारैः प्रममर्द विभीषणः ॥

चतुर्भिः सचिवैः सार्द्धं माहतिश्च द्रुमोपलैः ॥ ७९६ ॥

शक्तिरस्त्रैः स म र्थस्तं युद्धं कृत्वा स लक्ष्मणः ॥

ऐशस्त्रेण जघानाजाविद्रशत्रुं महाबलं ॥ ७९७ ॥

कृते शिरोबु ज छेदे राणेरमराधिपः ॥

मुमुदे सह लोकेशेर्नेदुर्दुर्दुभयो दिवि ॥ ७९८ ॥

पुष्पवृष्टिर्वि य त्संस्थैः कृता लक्ष्मणमूर्धनि ॥

असरा ननृतुर्मुख्या गधर्वा ललितं जगुः ॥ ७९९ ॥

पादापितशि रा भ्राता रामेणाऽऽलिंगितो मुदा ॥

निर्भ्रिणेनेद्रजितो वधस्तस्मै निवेदितः ॥ ७६० ॥

मूर्धुपाप्राप म र्भाणि त्रणितानि पराशुगैः ॥

पस्पर्श सदय साश्रु श्रीरामो भक्तवत्सलः ॥ ७६१ ॥

अकमारोप्य ज नकः प्रियं पुत्रमिवानुजं ॥

रामोऽब्रवीदहोरात्रैस्त्रिभिः कच्छ्राद्धतो रिपुः ॥ ७६२ ॥

निरमितोऽहं य शस्त्री कृतोऽस्म्यद्य त्वया ध्रुवं ॥

त्वया नाथेन दुष्प्रापे सीता भूश्च न लक्ष्मण ॥ ७६३ ॥

ऋत्कुमनु ज श्रेष्ठः सुपेण हरिमनवर्षत् ॥

विशल्यः क्रियतां क्षिप्रं सौमित्रिमित्तवत्सल ॥ ७६४ ॥

प्रासुक्तः प्र य त्नेन स पटुर्हरियूयप ॥

लक्ष्मणाय ददी नैस्तः सुपेण परमीयर्थं ॥ ७६५ ॥

प्राप रा जिवन्निचनस्तस्य तन्क्षण ॥

निर्वेदनो विशल्यश्च समपद्यत लक्ष्मणः ॥ ७६६ ॥

प्रांग म श्रेष्ठाः सामान्यश्च विभीषणः ॥

कृता विशल्या मुदिताः सुपेणेन महात्मनः ॥ ७६७ ॥

रामोऽतिदृष्टः श्री दस्य भ्राता शोकाकुलोऽभवत् ॥

सीतां हंतुं प्रगृह्यापिमशोक्वनिक्तां ययौ ॥ ७६८ ॥

सीता दृष्ट्वा ख रा सिं तं भीता सस्मार राववं ॥

आर्यां शुशोच कौसल्यां मंत्ररां च निन्द सा ॥७६९॥

सुपाश्वा नाम म तिमानमायः शीलवांस्तदा ॥

वारयामास तं सीतानघांसूक्तिसनैर्मतेः ॥ ७७० ॥

सतो ज्येष्ठात्म ज स्यातिशोकव्याकुलमानसः ॥

राक्षसान्प्रेषयामास हंतुं दाशरथी रणे ॥ ७७१ ॥

चलच्छिलोश्च य निभा महोत्साहा महीजसः ॥

दशाननप्रिये युक्ता मुक्ताश्वापादिवेपवः ॥ ७७२ ॥

लब्धलक्षाः सु रा णां ये युद्धे कज्जलमेचकाः ॥

नरमांसाशनाः क्रूराः शूराः परिघवाहवः ॥ ७७३ ॥

चतुरंगेण म हता बलेन परिवारिताः ॥

महाबलाः कर्वाचिनः सर्गामरसुदुःसहाः ॥ ७७४ ॥

ते रावणस्यां ज लिना प्रहिता अहिता दिवः ॥

सक्तप्राणा विनिर्गत्य युयुधुर्विविद्यायुधाः ॥ ७७५ ॥

सानाजावज य न्कीशा दाशरथ्योश्च मार्गणाः ॥

गता यमक्षयं सर्वे मत्ताः सत्तापहेतवः ॥ ७७६ ॥

अन्योऽन्यमेव ज द्युस्ते रामसादृश्यमोहिताः ॥

गांधर्वास्त्रि संप्रयुक्ते राक्षसा बिलयं गताः ॥ ७७७ ॥

गाणीः कौसल्ये य मुक्तैर्मुहूर्तद्वयतो रणे ॥

सप्ता कौन्त्यस्तथैकोनत्रिंशत्क्षणाणि सद्रथाः ॥ ७७८ ॥

हताश्च कुंज रा मत्तास्ते सहस्राणि विंशतिः ॥

तथा द्वादश लक्षाणि तथैव दश कोटयः ॥ ७७९ ॥

षष्टिस्तुरंग म वराः सहस्राण्यय विंशतिः ॥

लक्षाणि ते दशशतकोटिसंख्याः प्रमादिताः ॥७८०॥

पदातयश्च श्री शेन निहताः शतकोटयः ॥

पंचचत्वारशदष्टाशीतिर्लक्षाणि चाहवे ॥ ७८१ ॥

सिद्धर्षयः सु रा श्वेव गंधर्वाश्चरणास्तथा ॥

साधुसाधिति रामस्य तत्कर्म समपूजयन् ॥ ७८२ ॥

उवाच रामो म धुरं सुग्रीवादीन्प्रति प्रभुः ॥

एतदस्त्रत्रल भीम मम वा त्र्यवकस्य वा ॥ ७८३ ॥

हन्वा रक्षोरा ज सेनां शस्त्रास्त्रेषु जिनकृमः ॥

सस्तूपते स्म त्रिदशैरामो दष्टैर्महर्षभिः ॥ ७८४ ॥

राक्षसानां क्ष य स्नेन रावणेन श्रुतो महान् ॥

विलापो राक्षसीनां च शोकार्तानां सुदुःसहः ॥ ७८५ ॥

शोकक्रोधप रा धीनो दशकंठस्ततः स्वयं ॥

नगरान्निर्णयौ हतुं सचञ्ची रामलक्ष्मणौ ॥ ७८६ ॥

वृतः सैन्येन म हता स्थाखुदो महाबलः ॥

महोदरमहापार्श्वनिरूपतिः समन्वितः ॥ ७८७ ॥

स्वदनेन प्र ज त्रितप्रवराष्टहयेन सः ॥

द्वारेण निर्ययी तेन यत्र तौ रामलक्ष्मणौ ॥ ७८८ ॥

तदोत्पाता भ य स्याराःसूचका बहवोऽभवन् ॥

निष्प्रभोऽर्कः शिशा नेटुश्चस्त्रलुश्चास्य वाजिनः ७८९ ॥

राजराजानु ज मरि दृष्ट्वाऽऽयातं श्रवंगमाः ॥

भिनेटुर्पातुधानाश्च घोरमंभोधरा इव ॥ ७९० ॥

रावणेन क्ष य शक्रे कपीनां भूयसां शरैः ॥

परैः सोढुं न ये शक्या येः गुरा विजिताः खरैः ७९१ ॥

सुग्रीवो वान रा धीशः प्रतापी पादमायुधः ॥

प्रतस्थेऽभिमुखं साद्धं यूयपेदशकधरं ॥ ७९२ ॥

ननर्द सुधे म न्यूनः स्वरेण महता महान् ॥

पोषपन् राक्षसान् शिष्टान् दशग्रीवपुरःसरान् ॥ ७९३ ॥

रक्षोत्रलेपु श्री मानस वृष्टि चक्रे महोभृतां ॥

ममर्द तान्महाबातः प्रवृद्धानगमानि ॥ ७९४ ॥

विरूपाक्षं दु रा पांत कपिकपप्रदायुधं ॥

वानरैर्द्रो व्यसु चक्रे त च वीर महोदरं ॥ ७९५ ॥

महापार्श्वस्य म धन वालिनस्तनयोऽकरोत् ॥

चकार कोप तद्द्रुष्ट्वा राक्षसानामधीश्वरः ॥ ७९६ ॥

तामसास्त्रेण ज गतो विधाना निर्मितेन सः ॥

हत्वा विद्राव्य च कपीन्ब्रह्मन् राममुपाययी ॥ ७९७ ॥

सुमित्रातन य स्तेन रावणेन सह स्वय ॥

ययुधे प्रथम वीरो राहुणेव निशाकरः ॥ ७९८ ॥

सर्त शतैः श रा णां त व्याकुलीकृत्य लक्ष्मण ॥

व्यसृजच्छरवर्षाणि राममासाद्य रावणः ॥ ७९९ ॥

भेदीश्वच्छेद म हतः शरीवांस्तस्य राघवः ॥

विध्याध राम स पुनः शरैर्दशितलाघवः ॥ ८०० ॥

रावणे व्यसृ ज द्रामः शरवर्षाणि सतत ॥

रामेऽपि रावणो वीराबुभौ शस्त्रास्त्रपारगी ॥ ८०१ ॥

अस्त्रप्रयोगं य ती ती चक्रतुर्बुद्धपडितौ ॥

खडितौ यौ न कुत्रापि समरे जयमडितौ ॥ ८०२ ॥

लक्ष्मणोऽय ध्व ज च्छेदं शिरश्छेदं च सारथेः ॥

ततश्चक्रे धनुश्छेद सायकैर्जयदापकैः ॥ ८०३ ॥

विभीषणो ह य श्रेष्ठान् भ्रातुर्व्येष्टस्य सगरे ॥

जघानाभृत्य गदया न दयाऽस्यतिपापिनि ॥ ८०४ ॥

ततः सरत रा माशु क्रोधादशनिसान्निभां ॥

विभीषणाय चिक्षेप शक्ति शक्तिमतां वरः ॥ ८०५ ॥

अप्राप्तामेव म ध्ये तां लक्ष्मणस्त्रिभिराशुगीः ॥

चिच्छेद ऐदयन्मुद्धे दशकठस्य मानस ॥ ८०६ ॥

अन्यां च शक्र श्रीं हर्ता शक्तिं जग्राह दारुणां ॥

त्रातु त्रिभीषण तस्याग्रतस्तस्य लक्ष्मणः ॥ ८०७ ॥

तमुवाच श रा सरैश्छादयतं स रावणः ॥

त्रिभीषणो मोक्षितश्चेत्त्वयाय विनिपास्यते ॥ ८०८ ॥

इत्युक्त्वा शाक्ते म त्युग्रां चित्तैप मयनिर्मितां ॥

मोघा भवेति रामोक्ता तद्वक्षासि मग्ज्ज सा ॥ ८०९ ॥

पपात मोह ज नयन् रामेऽपि भुवि लक्ष्मणः ॥

न त्रिषादस्य कालोऽयमिति सचिन्त्य राघवः ॥ ८१० ॥

कौसल्यातन य श्वक्रे तुमुलं युद्धमोजसा ॥

विचरुषु ततः शक्तिं तां विकृष्य बभञ्ज च ॥ ८११ ॥

तदा खराः श रा स्तस्य शक्तिं निष्कर्षतोऽरिणा ॥

दण्डयसा दशास्येन गात्रे रामस्य पातिताः ॥ ८१२ ॥

अत्रितयिन्वा म मंत्रांस्तानिधूनरिणेरितान् ॥

समाश्लिष्यानुज राम. सुग्रीवादींस्तदाऽब्रवीत् ॥ ८१३ ॥

परिवार्यैव ज न्येऽमु सतिष्ठध्व वनौकसः ॥

यावद्दन्म्यंहित कालः प्राप्सोऽय मे चिरेभितः ॥ ८१४ ॥

जातोऽक्षिविप य श्वाय नैर जीवितुमर्हनि ॥

विनतातनयेनेव दृष्टो दुष्टो भुजंगमः ॥ ८१५ ॥

करिष्यामि त्रि ज गति रयातं कर्माद्य यत्सुराः ॥

नराश्च कययिष्यति पात्रदूश्वद्रभास्करी ॥ ८१६ ॥

एवमुक्त्वा सा य कौधैराजघान दशानन ॥

स साध्वत्ताप्रदुद्राव यथा वातहतोऽबुधः ॥ ८१७ ॥

दशग्रीव प रा भूय केसरीन महागज ॥

ददर्श करुणासिंधुर्लक्ष्मण मूर्च्छित भुवि ॥ ८१८ ॥

ततः सुपेण म गैदकार रघुवरोऽत्रयेन् ॥

लक्ष्मणोऽथ यदि मृतः प्राणैः कि मे प्रयोजन ॥ ८१९ ॥

- तदा सुपेण. श्री मंतं तं हनूमंतमब्रवीत् ॥
गच्छ तात द्रुतं त्वं ता ओषधीः पुनरानय ॥ ८२० ॥
- गत्वा शृंग ध रा भृत्तो गृहीत्वा पुनरागतः ॥
सुपेणस्तं प्रशस्याथ गृहीत्वा तां महीपाधि ॥ ८२१ ॥
- संक्षोदयिवा म तिर्मास्तद्रसं सोऽमृतोपमं ॥
लक्ष्मणाय ददी नस्तो नस्तो यस्मान्मृतिव्यये ॥ ८२२ ॥
- विशल्यो विरू म स्तूर्णमुदतिष्ठत्स लक्ष्मणः ॥
तमालिङ्ग्याभवद्रामो वाष्पपर्याम्बुलेक्षणः ॥ ८२३ ॥
- प्रदृष्टा हर य स्तं ते पूजयामासुरुच्यितं ॥
रामरावणयोर्पुद्गं प्रवृत्तं पुनरद्रुतं ॥ ८२४ ॥
- भूमौ स्थिरस्य रा मस्य रथस्थस्य च रक्षतः ॥
न समं युद्धमित्याहुर्देवगंधर्वाकिन्नराः ॥ ८२५ ॥
- तच्छ्रुत्वा शत म न्युः स्वं सत्पायं सूतमब्रवीत् ॥
मातले गच्छ राम त्वं मद्रथे स्थापयाश्रिति ॥ ८२६ ॥
- शकाक्षया प्रां न लिना प्रार्थितस्तेन राघवः ॥
आरुह्य स्पदनं दिव्यं युयुधे सह रक्षसा ॥ ८२७ ॥
- गांधर्वमथ य दैवमस्त्रं राक्षसमद्रुतं ॥
प्रयुक्तमारिणा रामः प्रत्यस्त्रेण जघान तत् ॥ ८२८ ॥
- सचकार ध्व ज च्छेदं मदीयित्वा प्रभुं शरीरं ॥
ऐन्द्राणि जघानाश्वान् विद्धा मर्मसु मातलि ॥ ८२९ ॥
- त्रिदशा ऋष य स्त्रस्ता दृष्ट्वाऽऽतं रघुतदनं ॥
व्यथिता वानरैर्द्राश्च बभूवुः सन्निभीपणाः ॥ ८३० ॥
- तदा कूरत रा जाता उत्पाता बहवो रणे ॥
जगाम सुमहाक्रोधं रामस्तामरसेक्षणः ॥ ८३१ ॥
- तस्मिन्कुद्धे स म र्ये भूः प्राकंपत सपर्वता ॥
सर्वभूतानि त्रिनेतुः क्षुभितः सरितांपतिः ॥ ८३२ ॥

- शूलं गृहीत्वा श्री दस्य भ्राता परमदारुणं ॥
हतोऽसौति ब्रुवन् रामं प्रति चिक्षेप कोपतः ॥८३३॥
- दग्ध्वाऽऽत्मनः शरान् घोरानापततं म्हाप्रभं ॥
रामो वासवशक्त्या तं शूलं विच्छेद भीमया ॥८३४॥
- शरैस्तुरंगं यम श्रेष्ठांस्तस्य विद्ध्वा रघूत्तमः ॥
निर्विभेदोरसि क्रूरं ललाटेऽपीषुभिस्त्रिभिः ॥ ८३५ ॥
- रामोऽपि प्रति जग्राह शरानुग्रस्य रक्षतः ॥
दृष्टः शोणितदिग्घांगः स फुल इव किञ्चुकः ॥८३६॥
- कौसल्यातम यस्यास्य छित्त्वा शस्त्राण्युवाच तं ॥
शून्याश्रमात्वया चौरचर्पया राससाधम ॥ ८३७ ॥
- भार्या मम मरा मृष्टा तस्माच्चं नासि वीर्यवान् ॥
अद्य त्वां सायकैस्तीक्ष्णैर्नयामि यमसादनं ॥ ८३८ ॥
- गर्वमद्य स मस्तं ते संहर्तुं शिरसा सह ॥
स्थितोऽस्मि पुरतास्तिष्ठ त्वं पाप पुद्गुधो भव ॥८३९॥
- एवमुक्त्वा भ्राजानैस्ताडयामास तं शरैः ॥
कपयश्चाश्मभिर्जघ्नुः स तदा व्याकुलोऽभवत् ॥८४०॥
- सारथिः सुप्रियस्तस्य तदवस्थं निरीक्ष्य तं ॥
शनैर्युद्धादसंभ्रान्तः शतान्गं स न्यवर्तयत् ॥ ८४१ ॥
- स मोहमुक्तो ज्वनितक्रोधो धिक्कृष्य सारथिं ॥
उवाच परुषं प्राण्यं कालनष्टमातीर्हि यत् ॥ ८४२ ॥
- सूतस्तमाह यद्वाजन्कश्मलं त्वयि संगरे ॥
दृष्टं मया न तत्पूर्वं तेन त्वमपवाहितः ॥ ८४३ ॥
- यद्दक्षस्यद्य राजन्मां तत्कारिण्याम्यसंशयं ॥
नाहं भीतो भेदितो वा केहेनैतत्कृत मया ॥८४४॥
- श्रुत्वेति वाक्यं मधुरं प्रसन्नहृदयोऽभवत् ॥
ददौ तस्मै शुभं श्लोकं हस्ताभरणमात्मनः ॥ ८४५ ॥

सूतो रयं ते श्री दस्य भ्रातुर्वचनगौरवात् ॥

निनाय रघुवीरस्य पुरतः प्रेरयन् हरीन् ॥ ८४६ ॥

दशाननप रा भूर्तिचितपा व्यग्रमानस ॥

उपागभ्यान्नवीद्राममगस्त्यो भगवानृषिः ॥ ८४७ ॥

भो रामभद्र म त्योक्तं श्रृणु गुह्यं सनातनं ॥

येन सर्वानरीन्वत्स प्रजेप्यसि रणाग्निरे ॥ ८४८ ॥

स एवमुक्त्वा ज. यदमादित्यहृदयं ददौ ॥

जापित्वा जेष्यस्यस्वरावणं शक्रशात्रवं ॥ ८४९ ॥

उपदिश्येति य शसाऽनुपमोऽथ जगाम सः ॥

रामोऽपि जप्त्वा स्तोत्रं तत्परं हर्षमवाप्तवान् ॥ ८५० ॥

मूर्तिमानन रा धीशो रविः सुसगणे स्थितः ॥

रामं दशाननं हतुं त्वरस्वेति वचोऽब्रवीत् ॥ ८५१ ॥

रामोऽथ शत मान्योस्तं सारथिश्रेष्ठमब्रवीत् ॥

मातले पश्य सर्वधमापतंतं रयं रिपोः ॥ ८५२ ॥

तिष्ठाप्रमादो ज्ञान्येऽस्मिन्प्रत्युद्गच्छ रथं रिपोः ॥

विश्वं सपितुमिच्छामि वायुर्मैघमिवोत्थितं ॥ ८५३ ॥

रथं प्रचेद य क्षिप्रमित्युक्तः स तथाऽकरोत् ॥

चक्रसंभूतरजसा रावणं संव्यधूनयन् ॥ ८५४ ॥

स चापसैद्रं ज ग्राह शरार्थकरप्रभान् ॥

युद्धं तयोस्तदाऽऽरब्ध दृप्तपोरिव सिंहपोः ॥ ८५५ ॥

देवाश्च मुनः य श्विव वानरा रजनीचराः ॥

युद्धं समागता इष्टु विस्मिताश्चिन्नवत् स्थिताः ॥ ८५६ ॥

तदा बभूव रा शोस्तद्वैरयं परमाद्भुतं ॥

समरावणमोर्युद्धं रामरावणयोरिव ॥ ८५७ ॥

जेतव्यमिति य र्वेशो मर्तव्यमिति रावणः ॥

धृती स्ववीर्यसर्वस्वं युद्धेऽदर्शयतां तदा ॥ ८५८ ॥

रामः शरेण श्री मत ध्वज चिच्छेद रक्षसः ॥

तेन तन्मन्त्रसि क्रोध. प्रज्ज्वाल सुदु सह. ॥८५९॥

वृष्टि चक्रे श रा णां स क्रुद्धो सुद्धोद्यतः प्रभौ ॥

नानाविधायुधाना च गिरीणां भूरुहामपि ॥ ८६० ॥

तां वृष्टि पर म प्राज्ञो रामश्चिच्छेद सायकैः ॥

ततोऽग्निनत्तस्य शिरः श्रीमज्ज्वालितकुडल ॥८६१॥

तस्य शीर्षांबु ज च्छेदे दृष्टा देवर्षयो भृश ॥

अन्यत्तेनैव सदृश रावणस्योत्थित शिर. ॥ ८६२ ॥

छिन्न तदापि य लेन प्रभुणा क्षिप्रकारिणा ॥

छिन्नमात्र च तच्छीर्षं पुनरेव व्यदृश्यत ॥ ८६३ ॥

एवमेव सु रा रातेस्तुल्याकार शिर.शत ॥

छिन्न रामेण समरे क्षिप्रहस्तेन मार्गणैः ॥ ८६४ ॥

दशकठस्य म रणमपश्यन् राघवो रणे ॥

चितयामास वाणानाममोघाना निपर्यय ॥ ८६५ ॥

सप्तरात्रम ज स्र तत्तयोर्दुद्धमभून्महत् ॥

उवाच मातली राममस्र पैतामह प्रभो ॥ ८६६ ॥

अस्त्रप्रणाशा य रिपोर्विसृज त्व रघूत्तम ॥

स्मारित. शक्रसूतेन रामो वीरशिरोमणि ॥ ८६७ ॥

यमगतस्यो द्वि ज श्रेष्ठो ददौ पूर्वं महाशुभ ॥

अभिमन्य तमेवाशु चिक्षेप ब्रह्मनिर्मित ॥ ८६८ ॥

स तस्य हृद य स्येषुर्भेद कृत्वा महाद्विषः ॥

भुवस्तल विवेशायो तूणोरं च विनीतवन् ॥ ८६९ ॥

गतप्राणो ध रा णां स राक्षसेन्द्रे दशाननः ॥

पपात पापो वज्रेण हतो वृत्र इवाहित ॥ ८७० ॥

द्यू पतित म स्यार्ता हतशेषा निशाचराः ॥

हतनाया भयप्रस्ता लकामभ्यपतन् द्रुत ॥ ८७१ ॥

निशाचरास्ते श्री मद्विर्नदद्विजितकाशिभिः ॥

वानरैर्नर्दिताः क्रुद्धैर्घनाह्न समोरणैः ॥ ८७२ ॥

विजये रघु रा जस्य घ्यनददेवदंष्टुभिः ॥

दिव्यगंधवहस्तत्र मारुतः सुसुखो बवौ ॥ ८७३ ॥

वृष्टस्तदा सु म नसां दिव्यानां निपपात खान् ॥

सुरार्पिभिः कृता पुण्या स्तुतीरामस्य श्रुत्वा ॥ ८७४ ॥

मरुद्गणाः प्र ज ग्मुस्ते शमं स्वर्गाय नाजगुः ॥

अगुः स्वास्थ्य च लोकेगाः सुप्रभोऽभूत्सहस्रैर्गुः ॥ ८७५ ॥

रामः प्राप्तञ्च य स्तत्र मुमुदे तरुपीश्वरः

भ्रातर निहतं दृष्ट्वा विल्लाप विभीषणः ॥ ८७६ ॥

सांनितः स गि रा माच्छ्रौ श्रीरामेण महामना ॥

विभीषणस्त संस्कर्तुं प्रार्थयामास राघव ॥ ८७७ ॥

शातिर्वैरस्य मं रणं निवृत्तं नः प्रयोजनं ॥

क्रियतामस्य तस्कारो ममाप्येष यथा तव ॥ ८७८ ॥

इत्युवाच त्रिं ज गतां नाथो रघुकुलोत्तमः ॥

॥ तमे प्रशमकृन्नामा सर्वभूतेषु यः समः ॥ ८७९ ॥

अथ सर्वास्त्रि य स्तस्य मृतं श्रुत्वा तमीश्वरं ॥

मदोदरीमभृतयो विलाप चकुराकुलाः ॥ ८८० ॥

अतः पुरात्रा ज भार्या विनिर्जितुः श्रुचोर्दिताः ॥

रणपांसुषु चेष्टस्यो मुक्तकेश्यो हतेश्वराः ॥ ८८१ ॥

ददृशुस्ताः मि य तम पतितं रणपांसुषु ॥

आलिंग्य द्रुदुः सगोः ता च मदोदरो भृश ॥ ८८२ ॥

इन्द्रियाणि पु रा जित्वा जितं त्रिभुवनं तया ॥

स्मरद्भिरिव तद्भिरमिन्द्रियैस्त्वं विनिर्जितः ॥ ८८३ ॥

त चापि काम म प्राप्य मैथिलीसगोम कृत ॥

पतिव्रतायास्त्वपसा नूनं दग्धोऽसि मे प्रभो ॥ ८८४ ॥

- सीता सतीर्य श्री रेव रामो विष्णुर्न मानुषः ॥
हतोऽश्रुतिक्रमान्नीतिर्धर्मस्य त्वं महानपि ॥ ८८५ ॥
- मैथिली सह रश्मिरेण विशोका विहरिष्यति ॥
अल्पपुण्या त्वह घेरे पतिता शोकसागरे ॥ ८८६ ॥
- इश्यातां तस्य म हिर्षी तामन्याश्च विभीषणः ॥
सांत्वयामास बहुधा रुदतीः सुदतीः प्रियाः ॥ ८८७ ॥
- श्रीकौसल्यात्म्य ऋ स्तासां सांत्वनाय विभीषण ॥
रावणस्य च सस्कारं कर्तुमाज्ञापयत्तदा ॥ ८८८ ॥
- नाहं पापाश च स्यास्य परदारभिमांशिनः ॥
कर्तुमिच्छामि संस्कारमित्युवाच विभीषणः ॥ ८८९ ॥
- मैवं ब्रूवन्वा रश्मिरेण संस्कारं कर्तुमर्हसि ॥
मरणांतानि वैराणि ममाप्येष यथा तव ॥ ८९० ॥
- इत्युक्तः स स च र्धेन श्रीरामेण विभीषणः ॥
विधिवत्तस्य सस्कारं चकार विधिकोविदः ॥ ८९१ ॥
- सांन्वितास्तेन ऋ ग्मुस्ताः स्त्रियः सर्वाः स्वकान्गृहान् ॥
विभीषणोऽपि रामपार्श्वेऽपि प्रातिष्ठद्दीनीतवत् ॥ ८९२ ॥
- आज्ञां दत्त्वा न च रयं शक्रपार्श्वमिति प्रभुः ॥
मातलिं पूजयामास सत्वाय तं शतक्रतोः ॥ ८९३ ॥
- रामचंद्रोऽनु ज्ञ मथ प्रोवाच शुभलक्षणं ॥
विभीषणामितं सौम्य लंकायामभिषेचय ॥ ८९४ ॥
- कामो मे हृद य स्थोय परमो यद्विभीषण ॥
पुरेभिधित्तं पश्येय प्रियं पूर्वोपकारिणं ॥ ८९५ ॥
- सौमिनिर्वान रा न्दत्त्वा घटान्द्वैमात्मनो जवान् ॥
ध्यादिदेश समुत्तम्यः सलिलानयनं द्रुतं ॥ ८९६ ॥
- जलैः पुनंग म श्रेष्ठैरानीतैस्तं विभीषणं ॥
अभ्यपिचत्प्रसन्नात्मा रुद्रमणः परमात्तने ॥ ८९७ ॥

अथाहुतैक श्री रामः प्रभुमान्तिमत्रवोत् ॥

विभीषणमनुज्ञाप्य कुशलं दृष्ट्वा जीनकीं ॥ ८९८ ॥

बैदेद्या वान रा धीशं कुशलं लक्ष्मणं च मां ॥

व्याचक्ष्व वदतां श्रेष्ठ रावर्षं च हतं रणे ॥ ८९९ ॥

प्रियमुक्त्वा स म प्रं त्वं ततस्तस्य हरीश्वर ॥

प्रतिगृह्य च सिद्धेशमुपावर्तितुमर्हसि ॥ ९०० ॥

इत्युक्तो वायु ज स्तेन रामेणाङ्घ्रिकर्मणा ॥

तां पुण्यपाटिकां गत्वा सीतां नत्वेदमत्रवीत् ॥ ९०१ ॥

कुक्ष्यं त्वाह य स्तेतिप्रियः श्रीरघुसत्तमः ॥

गते रक्षो लब्धं देवि भास्करेणेव तत्तमः ॥ ९०२ ॥

प्रियमाख्यामि रा जि त्वां भूयोभूयः सभाजये ॥

रामस्माद्य प्रमुदिता देवर्षीणां सभाजये ॥ ९०३ ॥

प्रभावाते सु म हिते रान्णी निहतो रणे ॥

विभीषणसहायेन रामेणाद्भुततेजसा ॥ ९०४ ॥

स दक्षिणो भु ज स्तस्य रामस्य कुशली सीते ॥

लक्ष्मणः सुप्रहातेजाः सुप्रीवश्च महामतिः ॥ ९०५ ॥

लक्ष्मणं विज य स्तेजो रामेण ख्यापितं महत् ॥

लंका वशीकृता सीते स्मस्थां भव गतर्वरा ॥ ९०६ ॥

सीतोनाच नि ज स्वातैप्रियं श्रुत्वाऽनिल्यात्मजं ॥

तूर्णीभूता क्षणं पश्चात् तेन संप्राथिता सती ॥ ९०७ ॥

मस्ताख्यतुः प्रि य स्मास्य भवतो हितकारिणः ॥

देयं वस्तु न पश्यामि सदृशं किञ्चिदप्यहं ॥ ९०८ ॥

हनुमानाह रा तीं तां प्रांजलिर्देवि वत्सले ॥

द्विगधमेवाविर्धं वाक्यं त्वमेवाहस्यप्रिदिते ॥ ९०९ ॥

एतदेव म म श्रेयः प्रियं भर्तृहितैरते ॥

लब्धं सर्वं मया श्रुत्वा वाक्यमेतत्तवामृतं ॥ ९१० ॥

देवो वरोऽद्य श्री मन्या मातर्यः प्रार्थयते मया ॥

श्रोतुमर्हसि त देवि विश्वविख्यातसङ्घते ॥ ९११ ॥

इमास्तु खड्ग य क्षस्यो यदि त्वमनुमन्यसे ॥

हंतुमिच्छामि ताः सर्वा यभिस्त्व तज्जिता पुरा ॥ ९१२ ॥

जानक्युवाच म तिमन् कुर्वतीनां पराजया ॥

विधेयानां च दासीनां कः कुप्येद्वानरोत्तम ॥ ९१३ ॥

इत्युक्तो वात ज स्तुष्टस्तामुवाच यशस्विनी ॥

युक्ता रामस्य भवती धर्मपत्नी गुणान्विता ॥ ९१४ ॥

वैदेहि हृद य स्यं यत्तत्र तत्वं मनस्विनि ॥

प्रतिसंदिश मां देवि गच्छेयं यत्र राघवः ॥ ९१५ ॥

एवमुक्ता न रा धोशसुता सीता हनूमता ॥

साऽब्रवीद्द्रष्टुमिच्छामि भर्तारं भक्तवत्सलं ॥ ९१६ ॥

हनूमान् राम म हिपीमुवाच प्रांजलिस्तदा ॥

पूर्णचंद्रमुखं राम रक्षस्यद्य सलहमणं ॥ ९१७ ॥

एवमुक्ता भ्रा ज मानां सीतां साक्षादिव श्रियं ॥

आजगाम महातेजा हनूमान्यत्र राघवः ॥ ९१८ ॥

तस्याः सोऽक्य य त्सर्वं राघवापोत्तरं वचः ॥

स्वयं चोवाच शोकार्तां द्रष्टुमर्हसि तामिति ॥ ९१९ ॥

एवमुक्त्वत्रि ज गतां नाथो धर्मभृतांवरः ॥

आगच्छत्सहसाऽध्यानमीषद्वाप्यपरिभ्रुतः ॥ ९२० ॥

तामुपस्थाप य क्षिप्रं सीतां आतामलंकृतां ॥

विभीषणमिति श्रीमानुवाच रघुनायकः ॥ ९२१ ॥

आरोप्य प्रव रा मायां शिविकां तां विभीषणः ॥

नयामासत् सुभ्रातां प्रीतां सीतां स्वलंकृतां ॥ ९२२ ॥

तदा इवंग म क्षोस्तान् वारितान्वेत्रपाणिभिः ॥

दृष्ट्वा विभीषणं रामो मैत्रदिस्यत्रवीक्षुधा ॥ ९२३ ॥

अथाह रामः श्री मांस्तां विनीतां पार्श्वमागतां ॥

पौरुषाद्यद्गनुष्टेयं मयैतदुपपादितं ॥ ९२४ ॥

निजिताऽसि व रा रोहे शत्रुं जित्वा रणाजिरे ॥

परिश्रमोऽयं वृत्तार्थं न त्वदर्थं मया कृतः ॥ ९२५ ॥

प्रातसंदेह म हिमा मम प्रतिमुखे स्थिता ॥

दीपो नेत्रानुरस्येव प्रतिकूलाऽसि मे दृढा ॥ ९२६ ॥

तद्रच्छ त्वं रा ज कन्ये यथेष्टं विवृता दिशः ॥

कः कविः पुनरादद्यात्स्त्रियं परगृहोपिनां ॥ ९२७ ॥

लक्ष्मणेवान्या य ताक्षि भरते वा नरोत्तमे ॥

अनुभे वा गुणाङ्घ्रे त्वं कुरु बुद्धिं यथासुखं ॥ ९२८ ॥

सुप्रिये वान रा धीशे राक्षसे वा विभीषणे ॥

निवेशय मनः सीते यथा वा सुखमात्मनः ॥ ९२९ ॥

न त्वां दशास्ये म हिलां दिव्यरूपां बलाद्भृतां ॥

मर्षयेत्सुचिरं सीते स्वगृहे पर्यवस्थितां ॥ ९३० ॥

अत्यप्रियं रा ज कन्या तदुपश्रुत्य सा प्रियात् ॥

रुदती सुदती सीता भर्तारमिन्द्रप्रवीत् ॥ ९३१ ॥ ६

किमेवं वद य च्छेदि प्रभो मां श्रोत्रदारुणं ॥

रुक्तं श्रावयसे वाक्य प्रारुतः प्रारुतामिव ॥ ९३२ ॥

न तथास्मि नि ज स्वांते यथा मामवगच्छसि ॥

प्रत्ययं गच्छ मे स्वेन चारित्र्येण शपे स्वयं ॥ ९३३ ॥

अन्यासामन य ज्ञत्वाऽज्ञातिं त्वं परिशंक्से ॥

त्यज शंकां परस्पर्शे कामकारो न मे प्रभो ॥ ९३४ ॥

शरीरेऽत्र प रा धीने किं करिष्याम्यनीश्वरी ॥

मदधीने तु यत्तन्मे हृदयं त्वयि वतते ॥ ९३५ ॥

निर्पाडितो म म करो न प्रमाणीकृतस्त्वया ॥

न मे भक्तिर्न मन्थीळं सर्वं ते पृष्ठतः कृतं ॥ ३६.९ ॥

सैवं तदोक्ता श्री मंतं लक्ष्मणं दानिमानस ॥

उवाच व्यसनस्यास्य भेषजं कुरु मे चित्तां ॥ ९३७ ॥

स्यक्ता देवर रा ज्ञाहमप्रीतेन गुणैर्मम ॥

मिथ्यापवादोपहता निवेक्ष्ये हव्यवाहनं ॥ ९३८ ॥

प्राप्तो वशम म र्षस्य स विज्ञाय प्रभोर्मतं ॥

चित्तां चकार सौमित्रिः परवान्भृशदुःखितः ॥ ९३९ ॥

नहि रामं ते ज सोम्रे तदा कश्चिद्यमोषमं ॥

अनुनेतुमथो वक्तुं द्रष्टुं वाप्यशक्तुडत् ॥ ९४० ॥

अधोमुख मि य तमं रामं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥

बद्धंजालैः सती सीता सत्रिवीदप्रिसान्निधौ ॥ ९४१ ॥

यथा मनो मे रा जेंद्रान्नापसर्पति राघवात् ॥

तथा सर्वस्य साक्षी मं सर्वतः पातु पावकः ॥ ९४२ ॥

यद्यहं शुद्धिं य त्यस्मि श्रीमद्रामैकमानसा ॥

केशवस्त्रादिकमपि माघासीन्मम पावकः ॥ ९४३ ॥

एवमुक्त्वा ग ज गतिः परिक्रम्य हुताशनं ॥

सीता विवेश ज्वलन निःशकेनांतरात्मना ॥ ९४४ ॥

महान् ज नोच्च य स्तत्र ददर्शाश्रुसमाकुलः ॥

प्रविशती सतीमाग्नि दीप्त सौदामिनीमित्र ॥ ९४५ ॥

ददृशुस्तां रा ज कन्यां प्रविशतीं हुताशनं ॥

ऋषयो देवगर्धवाः पूर्णाहुतिमिवाध्वरे ॥ ९४६ ॥

प्रचुक्रुशुः खि य स्तास्तां दृष्ट्वा दीप्ते चित्तानले ॥

पततीं सरकतां मत्रैर्वसोर्धारामिव क्रतौ ॥ ९४७ ॥

रत्तसां वान रा णां च हाहेति, विपुलः स्वनः ॥

तस्यामार्धं सविशंत्यां सबभूवाहुतोपमः ॥ ९४८ ॥

ततो रामः का म खिन्नः श्रुत्वैव वदतां गिरः ॥

दध्यौ मुहूर्तं धर्मात्मा वाप्यव्याकुललोचनः ॥ ९४९ ॥

शको यमोऽथ श्री दश्व शंभुर्वह्नाऽसुरैः सह ॥

लंकां विमानैरागत्य तेऽभिजग्मूरघूत्तमं ॥ ९९० ॥

अद्भुवंस्तं सु रा रामं प्राञ्जलिं पुरतः स्थितं ॥

विश्वस्य कर्तास्यान्मानं कथं त्वं नावबुध्यसे ॥ ९९१ ॥

सीता तवेयं म हिषी साक्षाच्छ्रीर्जनकात्मजा ॥

उपेक्षसे कथं विष्णो पतंतीं हव्यवाहने ॥ ९९२ ॥

अस्माभिस्त्वं त्रि ज गतां भर्ता हंतुं दशाननं ॥

प्राथितो मानुषीं योनिं प्रविष्टोऽसि सनातनः ॥ ९९३ ॥

प्रभवश्चाप्य य श्व त्वं देवकार्यं कृतं त्वया ॥

सर्वे कृतार्थास्त्वद्भक्ताः शरण्यस्त्वं जनार्दन ॥ ९९४ ॥

गृहीत्वा तां व रा रोहां मूर्तिमान् हव्यवाहनः ॥

उत्थायाभ्येत्य भगवानिन्युवाच रघूत्तमं ॥ ९९५ ॥

राम रामान्छ म नसं सीतां शीतांशुजिन्मुखीं ॥

गृहाण त्वमिमां मान्यां माऽन्यां बुद्धिं कुह प्रभो ॥ ९९६ ॥

एवमुक्त्वा रा ज मानां सीतां दाशरथेः प्रभोः ॥

स्यापयामांस वामे तामके पकेरुहेक्षणं ॥ ९९७ ॥

लोकापनादो य शसो नाशकोऽतस्तमागतं ॥

परिमार्ष्टुमिद दिव्यं मया विज्ञाय कारितं ॥ ९९८ ॥

इयं विशुद्धा ज गति श्रेष्ठा भानोरिव प्रभा ॥

न विहातुं मया शन्या कीर्तिरामवता यया ॥ ९९९ ॥

सुमित्रग्धानां सु य शसां नाथानां वदतां हितं ॥

अवश्यं च मया कार्यं सर्वेषां वो वचः प्रियं ॥ १००० ॥

एवमुक्त्वा स रा जैत्रः प्रियां स्वीकृतवान्मुदा ॥

ततः शुभतरं वाक्यं व्याजहार महेश्वरः ॥ १००१ ॥

पुष्कराक्ष स म र्देश इयाम तामरसप्रभ ॥

दिष्ट्वा कृतमिद कर्म त्वया धर्मभृतां वर ॥ १००२ ॥

आश्वास्य दीन श्री मस्त्व भरत भक्तमात्मन ॥

मातृश्व राज्य कृत्वाथ स्वपद गतुमर्हसि ॥ ९६३ ॥

विमानेऽथ न रा धीश पिता दशरथस्तव ॥

लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा त्वमेनमभिन्नदय ॥ ९६४ ॥

शक्रस्य लोक म खैद्रो गतो मतिमता वर ॥

सत्पुत्रेण त्वया राम तारितोऽथ गुरुस्तव ॥ ९६५ ॥

राघव स्वानु ज श्वक्रे नमन पितुरात्मन ॥

स चैनमक आरोप्य परिष्वज्य मुदाऽब्रवीत् ॥ ९६६ ॥

राम प्राणाग्रि य स्वर्ग समानोपि सुरर्षभै ॥

न मे बहुमतो जातु त्वां विना गुरुवत्सल ॥ ९६७ ॥

कैकेय्या यानि रा जीवनेन प्रोक्तानि दुष्टया ॥

तानि वाक्यानि शक्त्यानि स्थितानि हृदये मम ॥ ९६८ ॥

दु स्तामुक्तोऽथ म हतस्त्वा परिष्वज्य सानुज ॥

तारितोह त्वया पुत्र सुपुत्रेण महात्मना ॥ ९६९ ॥

राम प्रोवाच ज नक कैकेय्या भरतस्य च ॥

प्रसाद कुरु शाप स सपुत्रो न स्पृशेप्रभो ॥ ९७० ॥

तथेत्युक्त्वा मि य गुण लक्ष्मण ता च जानकी ॥

सामाश्वास्य विमानेन ययौ स्वर्ग महायशा ॥ ९७१ ॥

ततो जयत ज नको राम प्राजलिरब्रवीत् ॥

अमोघ दर्शिन राम तवास्माक रघूत्तम ॥ ९७२ ॥

प्रीता स्म त्रिहिय त्प्राज्य राजेंद्रमनसेप्सित ॥

तद्गृत्वा वासव दृष्टो वचन प्राह राघव ॥ ९७३ ॥

मम हेतो प रा क्राता ये गता यमसादन ॥

ते सर्वे जीवित प्राप्य समुत्तिष्ठतु वानरा ॥ ९७४ ॥

अकाले चापि म धुरा फलमूलसमृद्धय ॥

नद्यश्च निमलास्तत्र तिष्ठेयुर्यत्र वानरा ॥ ९७५ ॥

रत्नः क्षयान् श्रीं छिः प्रत्युवाच तदा प्रभुं ॥

महानमं वस्नात् त्वयोक्ता रघुसत्तन ॥ ९७६ ॥

नन त्वमि प ग प्रीतिस्तस्मादेतद्द्रवियति ॥

समुनिठंनु सर्वे ते दे हना युधि राज्ञसः ॥ ९७७ ॥

ततः ब्रह्मं म व्रातास्ते सुप्तेव सनुस्थिताः ॥

बभूवुर्नारा ऋताः किन्वेनादिति विस्मिताः ॥ ९७८ ॥

राममापृच्छ च मुस्ते स्वर्गं सेंद्रा दिवौक्तसः ॥

श्रीरानं प्रार्थयामात् सन्कुं स विभीषणः ॥ ९७९ ॥

तमाह रामो य दि मां राजन्सन्कुर्नुमिच्छसि ॥

हरीन् सुग्रीवमुख्यांस्त्वं सर्वानप्यथ सन्कुरु ॥ ९८० ॥

सनु ताम्यति रा ज्येऽपि भरतो मत्कृते सदा ॥

तं विना मे बहुमतं न खानं वस्त्रभूषणं ॥ ९८१ ॥

एतत्तं पश्यन्म तिमन् यथा क्षिप्रं निजा पुरीं ॥

प्रतिगच्छामि मार्गोऽयं राजन् परमदुर्गमः ॥ ९८२ ॥

दशकण्ठानु ज स्तं स प्रत्युवाच कृतांजलिः ॥

अन्हा त्वां प्रापयिष्यामि साकेतं पुष्पकेण तत् ॥ ९८३ ॥

अनुप्रहस्ते य दास्ति सदारः सानुजो नस ॥

गृहाण सत्क्रियां मत्तः सौहृदं तव चेन्मयि ॥ ९८४ ॥

तत्क्रीसल्यात्म ज स्तस्य श्रुत्वा भाक्यं ततोऽब्रवीत् ॥

साचिव्येन तथा प्रेम्णा पूजितोऽहं भृशं त्वया ॥ ९८५ ॥

भरतं तु मि य सखं द्रष्टुं मे त्वरते मनः ॥

शिरसा याचतो यध्मं न कृतं वचनं मया ॥ ९८६ ॥

कौसल्यं च परा मातां सुमित्रां केकयात्मजां ॥

गुहं च सुददं पौरान् द्रुष्टुं मेऽत्युत्सुकं मनः ॥ ९८७ ॥

अनुजानीहि म तिमन् मामहं सत्कृतस्त्वया ॥

उपस्थापय मे शीघ्रं विमानं राक्षसेश्वर ॥ ९८८ ॥

स तद्विमान श्री दस्य कामग रावणादितं ॥

स्थापयामास सेवार्थं सुरतः पुरतः प्रभोः ॥ ९८९ ॥

ससैन्य वान रा धीश सपूय परया मुदा ॥

साकेत मा नयेत्याह राम भक्तो विभीषणः ॥ ९९० ॥

सोऽपि प्लवग म पति सुश्रीवो मत्रिभिः सह ॥

तथैव प्रार्थयामास प्रभु प्राज्यदय स्वयं ॥ ९९१ ॥

तद्विमान भा ज मान राजराजस्य राघवः ॥

ताम्या सह समारुह्य राजम्या कपिरक्षसां ॥ ९९२ ॥

त्रिकूटात् मि य तमामके कृत्वा सलक्ष्मणः ।

प्रतस्थे सुमहातेजः लकालकारनित्पुरं ॥ ९९३ ॥

कैलासशिखे रा कारे त्रिकूटशिखरे स्थितां ॥

लकां युद्धधरां रामो दर्शयन्नाह जानकी ॥ ९९४ ॥

प्रिये मश्य त म शशस्त्रिकूटस्य शिरोगतां ॥

सुरैर्दुर्गसदां लका निर्मिता विश्वकर्मणा ॥ ९९५ ॥

इय युद्धस्य ज गती लल्लतेऽत्र सह प्रिये ॥

सचिवैर्भार्तृभिःपुत्रैः सीते दशमुखो हतः ॥ ९९६ ॥

रावणस्य स्त्रि य स्तप्त मदोदर्या सह प्रिये ॥

विविध भूरिकरुण त मृत पर्यदेवयन् ॥ ९९७ ॥

सेतुर्नलेन ज लघवेय देव्याज्ञया मम ॥

तव हेतोर्विशालाक्षि बद्धः पश्य सुदुष्करः ॥ ९९८ ॥

पश्य सीतेरुया य ताक्षि दुस्तर बरुणालय ॥

जतवो यव पतित नयत्यकरुणालय ॥ ९९९ ॥

इतस्त्र रुचि रा पागे मैनाक पश्य पर्वत ॥

विश्रामार्थं हनुमतो भित्वा सागरमुत्थित ॥ १००० ॥

उत्तर तीर म स्याच्छेरेतदेवि मनोरम ॥

अत्र पूर्वं महादेवः प्रसादमकरोद्विभुः ॥ १ ॥

इदं तु तीर्थं श्री मदतीर्थमन्यत्ततो ऽधिकं ॥

सेतुबंध इति ख्यातं भव्यं कल्पचित्तं हितं ॥ २ ॥

अत्र राक्षस-रा जो ऽयं देव्यागच्छत् विभीषणः ॥

सुग्रीवस्य पुरी चैषा किष्किन्धौ बालिपालिता ॥ ३ ॥

सीतोवाच म म स्त्रीभिः सुग्रीवस्य महात्मनः ॥

ताराप्रभृतिभिर्गतुं सार्धमिच्छा पुरीं प्रमा ॥ ४ ॥

एवमस्मिन्य ज कुलप्रेष्ठः प्रेष्ठः सतां प्रियां ॥

उत्क्रोधाच तथा कर्तुं सुग्रीवं वानरेश्वरं ॥ ५ ॥

सुग्रीवः प्रिय तमां स्वयं तारां तथा ऽत्रवीत् ॥

सा चाहूय ह्यवंगानां सर्वा भार्याः स्वलंकृताः ॥ ६ ॥

ताभिः सह त्व रा युक्ता पुष्पकं सा समावहत् ॥

सीता तथा कर्पाद्रस्य योषिता तोषिता ऽभवन् ॥ ७ ॥

ततो रघूत् म स्तत्र पुष्पके द्रुतगामिनि ॥

वैदेहीमित्युवाचायमृष्यभूकः स भूधरः ॥ ८ ॥

यत्राहं वारि ज स्पर्धिमुखि प्रियतमे सति ॥

अनेन राजा कीशानां सुग्रीवेण समागतः ॥ ९ ॥

अया विहीना य त्राहं विलापप्रमो ऽभयम् ॥

एषा सा दृश्यते पंपा शंपाकंपावहप्रभे ॥ १० ॥

अत्र सीते यो ज नोम्रवाहूराहूरसागतः ॥

कबंधो निहता भ्रात्रा लक्ष्मणेन तथा मया ॥ ११ ॥

न्यग्रोधं पश्य य त्र त्वां त्रातुं मम पितुः सखा ॥

प्रनृतः समरे तातो जटायुर्निहतो ऽरिणा ॥ १२ ॥

रक्षसां यत्र रा ज्ञा त्व रामणेन हता बलात् ॥

एषा गोदावरी रम्या प्रसन्नसलिला शुभा ॥ १३ ॥

एतत्तदाश्च म पदमस्माकं वरवर्णिनि ॥

पर्णशाला तथा चित्रा दृश्यते शम्भुदक्षिणे ॥ १४ ॥

- कांति ऽति पुण्य श्री वासः कुभजस्यायमाश्रमः ॥
 शरभंगस्य च मुनेरत्रेः कुलपतेरयं ॥ १५ ॥
- चित्रकूटो व रा रोहे शैलेऽयं प्रकाशते ॥
 कैकेय्या अत्र पुत्रो मां प्रसादयितुमागतः ॥ १६ ॥
- राजपुत्रि य म स्येथा सा स्वस्ता यमुना नदी ॥
 भरद्वाजाश्रमश्चैष दृश्यते सुरैस्ताकरः ॥ १७ ॥
- इयं च गंगा ज गतां सेव्या देव्याश्रितेष्टदा ॥
 शृगणेरपुरं चैतद्गुहो यत्र सखा मम ॥ १८ ॥
- सैथा सतां प्रि य तमा राजधानी पितुर्मम ॥
 अयोध्यां कुरु वैदेहि प्रणामं पुनरागता ॥ १९ ॥
- ततस्ते नान रा ऋक्षा राक्षसाश्च सनायकाः ॥
 उत्पत्योत्पत्य सङ्घास्तां पुरीं ददृशुस्तदा ॥ २० ॥
- शुभहर्म्योत्त म प्राज्यप्रोच्चप्रासादमालिनीं ॥
 अपश्यंस्ते पुण्यवंतः साक्षादिंद्रपुरीमिव ॥ २१ ॥
- रामो भरद्वा ज मुनिं तं ववदे तदाश्रमे ॥
 पूर्णे चतुर्दशे वर्षे पंचभ्यां रचितांजलिः ॥२२॥
- स्ववृत्त कथ य न् रामो मातृणां भरतस्यच ॥
 पप्रच्छ मुनिशार्दूल भरद्वाज द्विजेश्वरं ॥२३॥
- कुशलं स द्वि ज श्रेष्ठः कथयामास सर्वतः ॥
 भरतस्य व्रतं तत्रि भाक्ति तत्पादुकार्चने ॥ २४ ॥
- दुमेप्पतिश य स्तस्मात्कलानां वरदान्मुनेः ॥
 वज्रे बद्धांजलीरामो मार्गे यावन्निजं पुरं ॥ २५ ॥
- मासार्तिं च त्व रा युक्तं भरतं प्रति राघवः ॥
 प्रेषयामास कुशलामम कथयितु प्रभुः ॥२६॥
- स शृगवेर म गमन्नरूपोऽवदद्गुहं ॥
 कुशली ते सखा श्वस्त्रं द्रक्ष्यस्यत्रैव राघवं ॥२७॥

ततः स तूर्णं श्रीं मन्त्रं भरतं नाटिलं कृशं ॥

आगतः प्रभुरित्युक्तया चकार मुदितं भृशं ॥२८॥

स महर्षभ रा द्रुमी पपात भरतस्तदा ॥

उत्थाप कपिमालिग्य तं सिषेवाश्रुत्रिदुभिः ॥२९॥

अयाव्रवीत्त म मरो नरो वा करुणागतः ॥

प्रियाख्यानस्य ते सौम्यं ददामि द्रुवतः प्रियं ॥३०॥

कन्या धन्याः कंज-नेत्र्यः षोडशस्वर्णभूषिताः ॥

गवां शतसहस्रं च ग्रामाणां च शतं मतं ॥३१॥

बहून्यहो हा य नानि गतस्य सुमहद्वनं ॥

शृणोम्यहं प्रीतिकरं मम नाथस्य कीर्तनं ॥ ३२ ॥

कन्याणीयं प रा गाथा लौकिकी प्रतिभाति मे ॥

एति जीमन्तमानंदो नरं वर्षशतादपि ॥ ३३ ॥

कुशलं वृत्त म खिलं संष्टटो भरतेन सः ॥

कथयामास मुदितो वृत्त्यां समुपवेशितः ॥ ३४ ॥

सलक्ष्मणं वि ज यिन सदारं सखिसंयुतं ॥

अविघ्नपुष्ययोगेन श्रीरामं द्रष्टुमर्हसि ॥ ३५ ॥

मदष्टद्वद यः स्तुत्वा मारुति भरतेऽप्रवीत् ॥

चिरस्य खलु मे पूर्णो इदि रुदो मनोरयः ॥३६॥

मदष्टं सोनु ज मथ भरतः सत्यसंगरः ॥

स्वपमाज्ञापयामास पुरमार्गाद्वलंकियां ॥ ३७ ॥

नयंतो विज य स्तद्वत्तिद्धार्थश्वार्थसक्षकः ॥

अशोको मंत्रपालश्च सुमन्त्रो धृष्टिरष्टमः ॥ ३८ ॥

ते प्रथानास्त्व रा युक्ताः पीराः सूर्योदये द्विजाः ॥

निर्षयू राजदाराश्च रामं द्रष्टुं समुत्तुकाः ॥ ३९ ॥

द्विजातिनेग म श्रेष्ठैः सचिवैर्भरतो वृतः ॥

धर्मज्ञः शिरसा भव्ये गृहीत्वा रामपादुके ॥४०॥

छत्र च राज श्री चिह्न पुरस्कृत्य शशिप्रभ ॥

शुभे च बाल्यजने शत्रुभेरीशतस्वनैः ॥ ४१ ॥

प्रत्युद्ययी न रा धीश राम चौराजिनावरः ॥

उपवासकृशो दीनः प्रेमाश्रुभिरभिप्लुतः ॥ ४२ ॥

तदा तुरग म खुरैरथचक्रैश्च तद्रवैः ॥

वृहितैर्दतिना यद्यैः सचचालेव मेदिनी ॥ ४३ ॥

अदृष्ट्वा तस्मा ज यानमष्टच्छन्मासति पुन ॥

कश्चिन्नानुगतस्तात कपिरीति त्वमात्मन ॥ ४४ ॥

गर्जाति हर य स्तेषां नादः सश्रूयते महान् ॥

अयमागत एवार्य इत्युवाच स त कपि ॥ ४५ ॥

अथ तत्राज रा जस्य विमानं पुष्पक महत् ॥

आरादद्भ्यत व्योम्नि शशिसूर्यसमप्रभ ॥ ४६ ॥

दृष्ट्वा हर्षेण म हता रामोऽयमिति कीर्तिते ॥

स्त्रीबालयुववृद्धानां नि स्वनो दिवमसृशत् ॥ ४७ ॥

स्पदनेभ्यः कुजरेभ्यस्तुरगेभ्योऽवतीर्यते ॥

महीं गतास्त ददृशुर्नराः सोममिवाचरे ॥ ४८ ॥

प्रांजलि प्रण य प्रव्हो भरतो राघवोन्मुखः ॥

ववदे पुष्पकस्य त मेरुस्थपिव भास्कर ॥ ४९ ॥

ततो विमान ज गती पपात धभुकामतः ॥

ववदे भर्तो राम वाष्पकण्ठः पुन पुनः ॥ ५० ॥

अके तमादा य मुदा श्रीरामः परिष्वजे ॥

अथो ववदे भरत सीतां स्व नाम चाब्रवीत् ॥ ५१ ॥

लक्ष्मण च प रा क्रांत वदमान महामतिं ॥

प्रदृष्ट भरतश्चक्रे सभाव्यालिंगनादिना ॥ ५२ ॥

ततः शुवग म श्रेष्ठ जाववत तथांगद ॥

अन्याश्च नलनीलादीन् यूथपान् परिष्वजे ॥ ५३ ॥

- भाता चतुर्णां श्रीं मंस्त्वमस्माकमसि पंचमः ॥
इत्यब्रवीत्परिष्वज्य भरतो वानरेश्वरं ॥ ५४ ॥
- परिष्वज्याह रा जैत्रनंदनस्तं विभीषणं ॥
दिष्टया त्वया सहायेन कृतं कर्म सुदुष्करं ॥ ५५ ॥
- शत्रुघ्नोऽपि न म स्कारं चकार प्रभुपादयोः ॥
जानक्याश्च महादेव्याः कीर्तयन्नात्मनोर्भिधां ॥ ५६ ॥
- रामो ननाम ज नना कौसल्यामतिवन्तलां ॥
सुमित्रां सन्वसंपत्नां कैकेयीं च यशस्विनीं ॥ ५७ ॥
- वासिष्ठं स्वान् य स्याद्यं ब्रह्मणा सदृशं गुरुं ॥
ऋन्विजः पितुरन्यांश्च वंदे स सतां गतिः ॥ ५८ ॥
- सचिनात्पितु रा तांस्तान्पौरान्सर्वान्ययाहृतः ॥
हर्षयामास धर्मान्मा चकोरानिव चंद्रमाः ॥ ५९ ॥
- पादुके ते तु म हिते गृहीत्वा भरतः स्वयं ॥
धरणाभ्यां नरेन्द्रस्य योजयामास धर्मवित् ॥ ६० ॥
- अत्रयीञ्च प्रां ज त्तिस्तं सफलो मे मनोरथः ॥
एतत्ते सकलं राज्यं न्यासं प्रत्यर्पितं मया ॥ ६१ ॥
- पश्य नाथ प्र य त्नेन धनं धान्यं गृहं बलं ॥
भरतस्नेजसा सर्वं कृतं दशगुणं मया ॥ ६२ ॥
- तथा ब्रुवाणं ज न्मोऽयं दृष्ट्वा तं भानृवन्तलं ॥
मुमुक्षुर्नारा वाप्स राक्षसश्च विभीषणः ॥ ६३ ॥
- रामस्तं विन य स्थैकमान्दयं भरतं नतं ॥
अंरुमारोप्य यानेन यथै तेन तदाश्रमं ॥ ६४ ॥
- ज्योमयामव रा तस्मादवनीर्य रबूद्रहः ॥ ६५ ॥
कुवेरं वह गच्छेति तदाज्ञापयदीश्वरः ॥ ६५ ॥
- आज्ञप्तमग म झीद विमानं तद्वनंतरं ॥
भरतः प्रार्थयामास राज्यं स्त्रीकुर्विति प्रभुं ॥ ६६ ॥

भातुस्तथेति श्री राम प्रतिजग्राह तद्वच ॥

शत्रुघ्नवचनाप्राप्ता निपुणा श्मश्रुवर्धना ॥ ६७ ॥

पूर्वभातृषु रा जेद्र स्नातेषु भरतादिषु ॥

सुग्रीवे रातेमेद्र च स्नान चक्रे तत स्वय ॥ ६८ ॥

शत्रुघ्न पर म प्रेम्णा विशालकारमग्रज ॥

अलकारिरलचक्रे सहृणैरप्यलरुत ॥ ६९ ॥

प्रतिकर्माथ ज गतीपुत्र्या दशरथस्त्रिय ॥

चकुर्वानरपत्नीना कौसल्या पुत्रवत्सला ॥ ७० ॥

सुमत्रोऽथ ह य श्रेष्ठैर्युक्त रथमुपानयत् ॥

तमारुरोह श्रीराम प्रभुराजपुरदर ॥ ७१ ॥

रश्मी जग्राह रा जीवलोचनो भरत स्वय ॥

छत्र पूर्णशरच्चद्रप्रभ शत्रुघ्न आददे ॥ ७२ ॥

विभीषणोऽथ म तिमान् बाल्यजनमुत्तम ॥

लक्ष्मणो व्यजन तस्य तालवृतमय तदा ॥ ७३ ॥

शत्रुजयकु ज रेद्र चल्पर्वतसन्निभ ॥

आरुरोह महातेजा सुग्रीव प्लगधम ॥ ७४ ॥

यसु समास्थाय बहून् वारणान् वानरोत्तमा ॥

मानुष विग्रह कृत्वा साभरणभूषिता ॥ ७५ ॥

राम सुरद्वि—ज—श्रेष्ठा इष्ट व्योम्नि समागत ॥

प्रहृष्टा पूजयामासु स्तुतिभि पुष्पवृष्टिभि ॥ ७६ ॥

साकेत शम य कृ स्न सताप प्रविवेश स ॥

तृषार्तचातककुल घमात इव वारिद ॥ ७७ ॥

शुश्राव मधु रा रामा गिर स्वगुणपूरिता ॥

प्रजा प्रापु सुख दृष्ट्वा मुत्त रामस्य भूरि ता ॥ ७८ ॥

ददृश राम म हिपीनोभयामहिलास्तथा ॥

यथा कल्पता प्राप्तामयि । चित्तृनय ॥ ७९ ॥

ततः स रामः श्री मत्तः प्राप मुख्यं पितृर्हं ॥
अथाह भरत भक्तं हनूमंतं त्रिभीषणं ॥ ८० ॥

सुग्रीवं वान रा धीशं जांबुवंतं तथांगदं ॥
यूथपैः सह मातृणां वदनायं शनैर्नय ॥ ८१ ॥

वानरैश्चाय म द्रंहं समृद्धं त्वं निवेदय ॥
भरतस्तत्तथा कृत्वा वानरेश्वरमत्रवीत् ॥ ८२ ॥

दूतांस्त्वमद्य ज वनान् काकुत्स्थस्य महात्मनः ॥
आज्ञापयाभिषेकाय जलमाहर्तुमंबुधीन् ॥ ८३ ॥

तदाज्ञया तो य माशु स्वर्णकुंभेन वानरः ॥
सुपेण आनिनायासां पूर्वाभिधोर्महाबलः ॥ ८४ ॥

ऋषभः साग रा दंभो दक्षिणाद्रवयः कपिः ॥
पश्चिमादर्णवात्तूर्णं स्वयं माहतिरुत्तरात् ॥ ८५ ॥

अन्ये प्लवंग म वरा जांबवांश्चर्क्षभूपतिः ॥
नदीशतानां पंचानां जल कुंभैरुपाहरन् ॥ ८६ ॥

वसिष्ठादिद्वि-ज-श्रेष्ठाः पीठे रत्नमये प्रभुं ॥
ससीतमभ्यर्पिचंस्तीर्विधिना तीर्थवारिभिः ॥ ८७ ॥

न्याभिश्च मि-य-परैः सचिवैः शस्त्रिभिस्तथा ॥
नैर्गमैल्लोकपालैश्च श्रीगमं तुष्यपेचयन् ॥ ८८ ॥

पूर्वं साक्षाच्च ज गतां कर्त्रा यन्निर्मितं वरं ॥
तन्किरीटं वसिष्ठेन स्थापितं राममस्तके ॥ ८९ ॥

ऋत्विग्भिश्चाव्य-य-प्राज्यतेजोभिर्मणिभूषणैः ॥
सभायां हेमकृत्वायां राघवः समलंकृतः ॥ ९० ॥

छत्रं च द्विज रा जाभं तस्य शत्रुघ्न आददे ॥
त्रिभीषणः कपीद्रश्च बालव्यजनमुत्तमं ॥ ९१ ॥

मुक्ताहार हे म पद्ममालां रामाय माहृतः ॥
दशैः सभावामागय मूर्तः शक्रप्रचोदितः ॥ ९२ ॥

- तत्राभिषेके श्री जाने रमस्यामिततेजसः ॥
प्रजगुर्देवगधर्मा ननृतुश्चाप्सरोगणा ॥ ९३ ॥
- सस्यपर्णा धर रा सर्वे फलवतश्च पादपाः ॥
गधयति च पुष्पाणि बभूवु राघवोःसवे ॥ ९४ ॥
श्वानां धेनूनां च गवां शत ॥
दौ शतवृषान्पूर्वं द्विजेभ्यो मनुजर्षभः ॥ ९५ ॥
- त्रिशत्कोटीः स ज गनीसुरेभ्यो हेमन ईश्वर ॥
नानाभरणवस्त्राणि महार्हाणि ददौ पुन ॥ ९६ ॥
- शुभगगजा य विभु. काञ्चनी मणिविप्रहां ॥
सूर्यरश्मिनिर्भा दिव्या स्रज प्रापच्छदीश्वरः ॥ ९७ ॥
- महार्हे रुचि रा कोरे चंद्ररश्मिविभूषिते ॥
सर्वरत्नमये श्रीमानगदायांगदे ददौ ॥ ९८ ॥
- मुक्ताहार स्व म हार्हे सीतायै प्रददौ प्रभु ॥
त कठादवमुच्यथ देवी राममुदैक्षत ॥ ९९ ॥
- तामिगितज्ञो ज गतीप्रभवामत्रवी प्रभुः ॥
प्रदेहि सुभगे हार यस्य तुष्टासि भामिनि ॥ १०० ॥
- अभांजनेया य ददौ तं हार सा दयावती ॥
ययावतोऽस्य स जगन्नान्यै श्रीस्तेन यावती ॥ १०१ ॥
- धृतिर्यशस्ते ज सी च दाक्ष्य सामर्थ्यमुत्तम ॥
यस्मिन्बुद्धिर्विक्रमश्च पौरुष विनयो नयः ॥ १०२ ॥
- सोऽजनातन य स्तेन हारेण शुशुभे तथा ॥
मदाकिन्या प्रवाहेण सुमेरुः शैलराडिव ॥ १०३ ॥
- सुप्रीवो वान रा धीशो राक्षसेशो विभीषणः ॥
हनूमान् जांबवानन्ये श्रीरामेण समर्चिताः ॥ १०४ ॥
- गतः श्रवंग म श्रेष्ठः किष्किंधां प्रभुसत्कृतः ॥
लब्ध्वा कुलधनेन लकां दृष्टः प्रायाद्विभीषणः ॥ १०५ ॥

स्वयविराज्य श्री रामो लक्ष्मणानुमते तत ॥

भरताय ददी प्रेम्णा राघवो लाघोऽङ्कित ॥ ११०६ ॥

श्रीराम प्राप्य रा ज्य तद्वर्षाप्ययुतमेकराट् ॥

दशाश्वमेधानाजन्हे सदश्वान् भूरिदाक्षिणान् ॥ १०७ ॥

आसन्प्रजा स म स्तास्ता वीतशोका निरामयाः ॥

महुवर्षायुधोऽन्याद्वा बहुपुत्रा बहुश्रुताः ॥१०८ ॥

निकामवर्षी ज लदो नासीद्वालकृत भय ॥

न पर्यदेवन्विधना रामे राय प्रशासति ॥ १०९ ॥

तेनो बन् व प स्तेपा जनाना नाभवच्च ॥

निर्दस्युरभवद्दोको नानर्थ कचिदस्त्रशत् ॥ ११० ॥

लक्ष्मणानुच रा द्रामाङ्कामायुतशतोत्तमात् ॥

सर्वान्मनोरथान्प्राप्ता प्रजा मुमुदिरे भृश ॥ १११ ॥

समस्यातिस म र्थस्य तस्यानिशदयावत ॥

रामस्य मुमुदे विश्व कीर्त्या विशदयुर्जित ॥ ११२ ॥

सर्वापि धया ज नताऽजनताभूत्तदानिश ॥

भूर्नदनप्रभवता भवनाशकराप्रभो ॥ ११३ ॥

साध्वस नैव प मतो जानु जीःस्य कस्यचिन् ॥

सर्वेपि सुहृद स्वैर वैर केवलमेनसा ॥ ११४ ॥

भर्ता सर्वस्य ज गत श्यामो रामो यथा घन ॥

भक्ता मयूरास्त दृष्ट्वा यत्तेपा मुदित मन ॥११५॥

सर्वेषामपि प नाम स्मरता भद्रसादर ॥

श्रीमद्बाल्मीकिना गीत चरित सद्रसादर ॥ ११६ ॥

यशो विश्वाभि रा मस्य श्रीरामस्यातिपावन ॥

गीत वापि श्रुत वापि यथामयनुमोदित ॥ ११७ ॥

रामनामैव म हित सन्मनेऽन मोहित ॥

यो हि त प्रानुकामो द्राक् तस्यान्वत्त्वदु नो हित ॥११८

इति श्रीमन्मंत्ररायायणे श्रीरामनंदनमयूरविराचिने युद्धकांडे षडशी-

तेतमो मवः ॥

उत्तर-कांडम्.

प्रातराज्यो यदा श्री मान् समो ऽयोध्यापतिस्तदा ॥

आजग्मुर्मुनयः सर्वे प्रेम्णा तं प्रतिनंदितुम् ॥ १ ॥

विश्वामित्रस्तपो रा शिर्यवक्रीतेषु गालवः ॥

अगस्थो ऽत्रिंश्व भगवानन्ये च मुनिसत्तमाः ॥ २ ॥

प्रत्युज्जगाम रा म स्तान् द्वारपात्रनिवेदितान् ॥

पूजयामास संस्थाप्य स्वासनेषु पथाहृतः ॥ ३ ॥

कुशल रघुरा ज स्तांस्ततो ऽष्टच्छत् सुसत्कृतान् ॥

ते तमूर्चुर्महानाहो सर्वत्र कुशल हि नः ॥ ४ ॥

त्वांतु दिष्ट्या स्वाल य स्थ वीरं कुशलिनं प्रभो ॥

सानुज कीर्तिसम्पन्नं पश्यामो हतशात्रवम् ॥ ५ ॥

दिष्ट्या त्वया हतो रा जन् रावणो लोकरावणः ॥

सभारस्तेन सधनु विजिथास्यं जगत्त्रयम् ॥ ६ ॥

लक्ष्मणेनच सं म र्दे शक्रजित्प्रमुखा द्विषः ॥

दिष्ट्या हता महाभाग भ्रात्रा त्वद्धितकारिणा ॥ ७ ॥

कुंभकर्णो ऽपिच ज गन्कालो दिष्ट्या हतो रणे ॥

यस्य प्रमाणाद्विपुल प्रमाणं नेह विद्यते ॥ ८ ॥

सैत्रा लोकेश्वरा य स्मान्त्रस्ताः सर्पादिवाखवः ॥

दिष्ट्या दशास्यो निर्हितो द्वंद्वयुद्धगतस्त्वया ॥ ९ ॥

वधो राक्षसरा ज स्य तव भारो न राघव ॥

द्वंद्वयुद्धमनुप्राप्तः स दिष्ट्या रावणिर्हतः ॥ १० ॥

रामास्माकविस्म य स्तु श्रुत्वा शक्रजितं हतम् ॥

अवध्य सर्वभूतानां हतु कौपि क्षमो न तम् ॥ ११ ॥

दिष्ट्या त्व वर्धसे रा कापतिस्त्वच्छमहायशाः ॥

दत्त्वाद्य विपुत्रां राम विप्रेभ्यो ऽभयदक्षिणाम् ॥ १२ ॥

श्रुत्वा तद्विस्मये म घो रामः प्रांजलिरश्रवीत् ॥

अतिक्रम्य दशग्रीवं किं प्रशसय रावणम् ॥ १३ ॥

अथ कुंभोद्भवः श्री मानुवाच रघुनन्दनम् ॥

श्रृणु राम पुरा वृत्तं तस्य सर्वं ब्रवीमि ते ॥ १४ ॥

प्रजापतिमुतो रा जन् पुलस्त्यो भगवान् मुनिः ॥

तृणविंदाश्रमं गत्वा तपस्तेपे महातपाः ॥ १५ ॥

विभ्रं कुर्वन्नाश्र य स्थे मुनी तस्मिस्तु कन्यकाः ॥

गायन्त्यो वादयन्त्यश्च लासपत्यो यथासुतम् ॥ १६ ॥

रुष्टः स मुनिरा ज स्तास्तत्र प्रोवाच कन्यकाः ॥

यामि दर्शनमागच्छेत् सा गर्भं धारायेष्यति ॥ १७ ॥

साः कन्याः शापम य सस्तं देशं नोपचक्रुः ॥

तृणविंदोस्तु राजपेंस्तनया न शृणोति तत् ॥ १८ ॥

साऽऽश्रमे विचचा रा य कांचिदभ्यागतां सखीम् ॥

अदृष्ट्वा तं तदापश्यत्तस्य श्रुत्वा श्रुतिष्वनिम् ॥ १९ ॥

मुनेर्वचनसा म र्थ्यात्सहसा गर्भवयभूत् ॥

पित्रा ष्टष्टात्रबोद्धेतुं मुनेर्दर्शनमेव सा ॥ २० ॥

ध्यानं विवेश रा ज विर्जात्वा शार्पं महात्मनः ॥

तस्मै पुलस्त्याप ददौ कन्यां सोऽप्यग्रहीन्मुदा ॥ २१ ॥

मुनेर्वरात् सा प्र य ताऽसूत विश्रवसं सुतम् ॥

पितेष तपसा युक्तः सोऽभवद्विश्रवा मुनिः ॥ २२ ॥

तस्मै विश्रवसेऽ ज स्य पीत्रायाद्भुततेजसे ॥

भरद्वाजो ददौ कन्यां तस्या वैश्रवणः सुतः ॥ २३ ॥

तस्मै ब्रह्माऽप द प-या लोकपालत्वमीप्सितम् ॥

निधीनां रक्षणं चादात् तपसाराधितभिरम् ॥ २४ ॥

पुष्पकं च प्रचा रा य विमानं प्रददौ प्रभुः ॥

विणोर्भेतिः परित्यक्तां राक्षसेस्त्वष्टृनिर्मिताम् ॥ २५ ॥

त्रिकूटस्थां हेम म या लंकां तस्मै पिताऽप्यदात् ॥

नां विश्वकर्माणिनो मोक्षयन्मरुताधीः ॥ २६ ॥

पप्रच्छ घटजं श्री मान् रामो राजीवलोचनः ॥

ये लंकायां स्थिताः पूर्वं राक्षसाः कथितास्त्वया ॥२७॥

भगवंस्ते तपो रा शे कस्माज्जाताः कथं स्थिताः ॥

अपराधं कमुदिश्य निहता विष्णुना रणे ॥ २८ ॥

अगस्यः प्राह र म यन्मनो रामस्य सूक्तिभिः ॥

प्रजापतिरप. सृष्ट्वा तद्रक्षार्थं महातपाः ॥ २९ ॥

व्यसृजद्वारिजज्ञ निः स भूतानि पुरा प्रभुः ॥

अपो रक्षध्वमित्याह तानि सत्वानि भूतकृत् ॥ ३० ॥

रक्षामेकज्जन य नप्रोक्तं यैस्ते तु राक्षसाः ॥

यक्षामेति च यैरुक्तं यक्षास्ते नामतोऽभवन् ॥ ३१ ॥

हेतिः प्रहेतिश्च रा जन् मुख्यौ तत्र बभूवतुः ॥

प्रहेतिर्धार्मिको नित्यं तपोवनरतोऽभवत् ॥ ३२ ॥

होतीस्तु संतान म तिः कालस्य भगिनीं भयाम् ॥

उपपेमे सुतस्तस्यां विदुक्लेशाभिधोऽभवत् ॥ ३३ ॥

विदुक्लेशोऽतिते ज स्वी संध्या द्रुहितरं प्रियाम् ॥

उदावहद्रघूत्तसंमान्ना सालकटंकटाम् ॥ ३४ ॥

गर्भं प्राप्ता सा प्रि य तो मंदरे तं घनस्वनम् ॥

तस्याज घनसकाशं निशुक्लेशरतार्थिनी ॥ ३५ ॥

तस्मिन्काले गिरि ज या सहारुह्य वृषं शिवः ॥

गच्छन्प्रास्तमार्गेण शुश्राव रुदितं शिशोः ॥ ३६ ॥

तत्र प्रसादं प्रि य या प्रेरितः शंकरोऽकरोत् ॥

सद्योऽमरत्वं तास्य पुरमाकाशगं ददौ ॥ ३७ ॥

स सुकेशो यातु रा जः प्रख्यातोऽभूद्रघूत्तम ॥

गंधर्वो ग्रामणीस्तरिभ ददौ देववती सुताम् ॥ ३८ ॥

स पुत्रांस्तोन् प्रीत म ना जनयामास राघव ॥

माल्यवन्त सुमालिच मालिच नलिनां वरम् ॥ ३९ ॥

तपस्तुष्टो ददी श्री मान् वरांस्तेम्यः सुदुर्लभान् ॥
अजेयाः शत्रुहंतारो जातास्ते चिरजीविनः ॥ ४० ॥

देवा देत्याश्च ते रा सन् पीडिता वरनिर्भयैः ॥
विश्वकर्मकृता लंका प्राप्ता शक्रपुरीसमा ॥ ४१ ॥

गंधर्वी नर्मदा म त्वा युक्तं कन्यात्रयं स्वयम् ॥
अलंकृत्य ददी तेभ्यो नक्षत्रे भगदेवते ॥ ४२ ॥

सुंदरी पातुरा ज स्य भार्या माल्यनतोऽभवत् ॥
तत्सुता यजमुष्टिश्च विरूपाक्षश्चतुर्मुखः ॥ ४३ ॥

सुप्रभश्च तथा य इकोपो मत्स्य रससः ॥
उन्मत्तनाम्ना कन्या च सुन्दर्यामनलाभिधा ॥ ४४ ॥

भार्या सुमालिनो रा म नाम्ना केतुमती प्रिया ॥
प्रहस्तोऽकंपनश्चैव विकटः कालिकामुखः ॥ ४५ ॥

धूम्राक्षश्च तथा म त्र्यंशत्रु दण्डसुपार्श्वकी ॥
संन्हादिः प्रघसश्चैव भासकर्णश्च तत्सुताः ॥ ४६ ॥

कन्या च रक्षोरा ज स्य राक्ता पुष्पोत्कटाभिधा ॥
कैकस्पथ चतुर्थी सा नाम्ना कुंभोनसी प्रभो ॥ ४७ ॥

मालेस्तु वसुदा य स्यामनलानिलनामकौ ॥
हरः संपातिरित्येते विभीषणहिते रताः ॥ ४८ ॥

अथ तैर्वहुधाऽ ज स्य वरदानेन पिडिताः ॥
त्रिदशा शरण जग्मुर्भगवन्तं महेश्वरं ॥ ४९ ॥

तानुवाच त्रिन य नो ममावध्या हि तेऽसुराः ॥
शरण गच्छत हरिं हनिष्यति स तान्प्रभुः ॥ ५० ॥

प्राप्योपायं शंक रा से देवा राक्षसपीडिताः ॥
शरण्यं शरण जग्मुर्विष्णुं प्रणतयत्सलम् ॥ ५१ ॥

दत्त्वाऽभयं तान्सोऽ म त्वान् शंखचक्रगदाधरः ॥
स्वस्थानं प्रेषयामास तस्त्वात्त्रोवाच माल्यवान् ॥ ५२ ॥

भ्रातरौ प्रार्थितः श्री शः सुरैः सोऽस्मानिशाचरान् ॥

हन्तुं प्रतिज्ञां कृतवान् किंकर्तव्यमतपरम् ॥ ५३ ॥

सुमालिमालिनौ रा म मत्तावचतुरग्रजम् ॥

हतव्याख्रिदशा पैर्नो घातार्थं प्रार्थितोऽच्युतः ॥ ५४ ॥

इति कृत्वा मति म चा देवान्हन्तु समुद्यताः ॥

चतुरस्रबलोपेता लकायास्ते विनिर्गताः ॥ ५५ ॥

तश्चात्वा द्विजरा ज स्य षष्ठमारुह्य चक्रभृत् ॥

तानाससाद दुर्वृत्तान्हन्तु मन्तु स्मरन्प्रभुः ॥ ५६ ॥

शस्त्रैर्जघ्नुः प्रभुं य चा युगपत्सर्व एव ते ॥

ततः शार्ङ्गधनुर्मुक्तैः शरैस्तानवधीद्धरिः ॥ ५७ ॥

पांचजन्यमहा रा वं प्रदध्मौ पुरुषोत्तमः ॥

पेतुस्ते राक्षसा भद्रा वाहनेभ्यो भयार्दिताः ॥ ५८ ॥

वात्सयामास सम हान् शखराजरवः परान् ॥

मृगराजो महारण्ये समदानिव कुजरान् ॥ ५९ ॥

सुमाली प्राप्तवि ज य विष्णु हन्तु धनुर्धरः ॥

रक्षस राक्षसो हर्षात्ततडितोयदो यथा ॥ ६० ॥

सुमालिनो निर्भ ष स्य सारथेरिषुणा शिरः ॥

चिच्छेद विजगन्नाथो भ्रांतास्ते तस्य वाजिनः ॥ ६१ ॥

अथ मालिशरा ज न्ये कार्तस्वरविभूषिताः ॥

विविशुर्हरिमात्साद्य क्रीञ्च पन्नरथा इव ॥ ६२ ॥

सोऽर्चमानोपि सु य शा बहुभिर्मालिनः शरैः ॥

न चुक्षुभे रणे विष्णुर्जितेन्द्रिय इवाधिभिः ॥ ६३ ॥

मालिन् त्रिदशा रा तिं कूरं विमुखमाशुगैः ॥

चकार पातयन्मौलि ध्वज चाप तुरंगमान् ॥ ६४ ॥

जघान गदया म ध्ये ललाट स खगेश्वरम् ॥

गह्वरेण विमुखश्चक्रे जितमाजी पराङ्मुखम् ६५ ॥

पराङ्मुखोऽपि स श्री शक्तिर्यम्बलितकधरः ॥

मालिनोपातयच्छीर्षं चक्रेणानुल्लेभसा ॥ ६६ ॥

हे मालिनि तौ रा जन्तुमाली माल्यवानुभौ ॥

सत्रल्यौ शौकसतन्त्री लकामेव प्रधाविनी ॥ ६७ ॥

सगरुमान्महा म न्युः पक्षवातेन राक्षसान् ॥

द्रावयामास देवोपि ममदारिगद्देशुभिः ॥ ६८ ॥

पेतुर्हता. सिंभु ज ले राक्षसादिउन्नमस्तकाः ॥

माल्यवान्केशव प्राह क्रोधप्रस्फुरिताधरः ॥ ६९ ॥

नारायण त्वं सु य शाः क्षत्रधर्मं पुरातनम् ॥

न वेत्स्यपुद्गमनसो भीतान्हसि ययेतर ॥ ७० ॥

उवाच तेजसा रा शिः सुराणामभय मया ॥

उन्सादनेन भवतां तदेतदनुपास्यते ॥ ७१ ॥

शक्त्या विष्णु बाहु म ध्ये रा विभेदाशु माल्यवान् ॥

हरेरुरसि सा रेजे मेघरथेव शतहृदा ॥ ७२ ॥

तामेव शक्तिम ज न् प्रभुरुत्कृष्य तेजसा ॥

चिक्षेप सा माल्यवत विभेदोरसि दारुणा ॥ ७३ ॥

मोह प्राप्नोपि का य स्य क्षतं सो ऽगणदन्वलो ॥

आश्वस्तोऽम्पवधीदेव पुनः श्लेन वक्षसि ॥ ७४ ॥

तथैव देवरा ज स्य माल्यवान्मुष्टिनाऽनुज ॥

ताडयित्वा धनुर्मात्रमपक्रान्तो निशाचरः ॥ ७५ ॥

विष्णु स्वगेश च य दा राक्षसोऽताडयत्पुन ॥

गरुड पक्षवातेन सुदूर तनपोहयन् ॥ ७६ ॥

दृष्ट्वाप्रजमा रा त्त द्रावित पक्षिणा तथा ॥

सुमाली स्वत्रलैः सार्धं लकामभिमुखो ययौ ॥ ७७ ॥

गरुमतः पक्ष म रुद्धलोद्भूतः स माल्यवान् ॥

स्वबलेन समागम्य ययौ लका न्हिया वृतः ॥ ७८ ॥

एव भद्रा रणे श्री मन्नाम ते बहुशोऽरयः ॥

त्यक्त्वा लर्कां गता वस्तु पाताल स्वजनावृताः ॥ ७९ ॥

ये त्ववाय हता रा जन् पीलस्या रजनीचराः ॥

माल्यवत्प्रमुखाः सर्व एतेभ्यो बलवत्तराः ॥ ८० ॥

न चान्योद्भूतसा म ध्यो हता लोकेषु राक्षसान् ॥

विना नारायण राम शखचक्रगदाधरम् ॥ ८१ ॥

राम नारायणोऽत्र प्यः साक्षाच्च प्रभुरव्ययः ॥

राक्षसान्हन्तुमुत्पन्न शरणागतवत्सलः ॥ ८२ ॥

रुतस्त्वया बधो य स्य राक्षसस्य रघूत्तम ॥

जन्म प्रभाव तस्य त्व रावणस्य निबोध मे ॥ ८३ ॥

स सुमाली सुरा रा तिर्यदापातो रसातल ॥

तदा धनाधिपो लंकाभाजसत्पुत्रपौत्रवान् ॥ ८४ ॥

अथैकदा प्रभो म त्र्यलोकमादाय कन्यकां ॥

सुमाली व्यचरत् पश्यन् वर दुहितुरात्मन ॥ ८५ ॥

तदा विश्रवस ज न्मप्रद इष्टु धनेश्वरम् ॥

गच्छत पुष्पकेनेड्यमपश्यलोकनायकम् ॥ ८६ ॥

सविस्मयोऽर्चित य त्त रक्षसा श्रेयमुत्तम ॥

किं कृत्वेत्येवमचिरादूर्ध्वमहि कथ वयम् ॥ ८७ ॥

अथान्नवीदात्त ज निं कैकसीं सुरसातले ॥

पुत्रि प्रदानकालस्ते न च विद्वापते वरः ॥ ८८ ॥

तत्त्वं विश्रवस य त्नाःसेवया वरप स्वयम् ॥

ईदृशास्ते भविष्यन्ति पुत्राः पुत्रि न सशयः ॥ ८९ ॥

ता तच्छ्रुत्वा बभौ रा त्रिचरकन्या स्वय यथी ॥

उपसृत्य प्रदोषे त चरणाधोमुखी स्थिता ॥ ९० ॥

निभिस-तीक्ष्ण म हीमगुष्ठाग्रेण सुन्दरीं ॥

विश्रवा वीक्ष्य पप्रुड का त्व कार्यं च किं तव ॥ ९१ ॥

एवमुक्त्वा तु सा श्री मन् कृताञ्जलिर्यात्रवीत् ॥
आत्मप्रभावेन मुने ज्ञातुमर्हसि मे मतं ॥ ९२ ॥

विद्धि मां तपसां रा शे शासनात्पितुरागतां ॥
ब्रह्मर्षे कैकसीं नाम शेषं त्वं ज्ञातुमर्हसि ॥ ९३ ॥

सां ध्यात्वोवाच स म-या विज्ञातं ते मनोगतं ॥
सुताभिलाषो मत्तस्ते मत्तमातंगगामिनि ॥ ९४ ॥

उपस्थिता मां र ज्ञ निामुखे एवं दारुणे ततः ॥
सविष्यसे श्रुश्रोणि राक्षसान् क्रूरकर्मणः ॥ ९५ ॥

साम्रवीत्साऽश्रुन य ना भगवन् ब्रह्मवादिनः ॥
त्वत्तः कुपुत्रान्नेच्छामि प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ९६ ॥

सुत्रवीत्सां पुष्क रा क्षीं पश्चिमो यः सुतस्तव ॥
मम वंशानुरूपः स भविष्यति शुभानने ॥ ९७ ॥

एवमुक्त्वा तु स म ये नीलाञ्जनचयोपमं ॥
दशास्यं विंशतिभुजं जनयामास सा सुतं ॥ ९८ ॥

तस्य राम यदा ज न्म तदोत्पाताः सुदारुणाः ॥
वभूयुर्भूमिकम्पाद्याः सर्वलोकभयप्रदाः ॥ ९९ ॥

कृतस्तथाव्हयो य त्स प्रभूतो दशकंधरः ॥
द्विबाहुरेकवक्त्रश्च कामरूपोऽपि सोऽभवत् ॥ १०० ॥

तस्य त्वनंतरं ज्ञे कुंभकर्णो महाबलः ॥
ततः शूर्पणखा राम धर्मात्मा स विभीषणः ॥ १०१ ॥

जातो विभीषणो य हि पुष्पवर्षं तदाऽपतत् ॥
नभस्थानि दुंदुभयो देवानां प्राणदंस्तथा ॥ १०२ ॥

तावरण्ये महा रा ज ववृधाते महीजसी ॥
कुंभकर्णदशश्रीवी लोकोद्वेगकरी तदा ॥ १०३ ॥

कुंभकर्णस्तु प्र म तो महर्षान्धर्मवत्तलान् ॥
भक्षयन्विचचारोप्रो न रातुष्टो जगत्त्रये ॥ १०४ ॥

त्रिभौषणः शुचि श्री मान् नित्यं धर्मे व्यवस्थितः ॥

स्वाध्यायाहारनियतो बुद्धिमान्विजितेन्द्रियः ॥ १०५ ॥

अथ राजन् राज ग जस्तत्र कालेन केनचित् ॥

आगतः पितर द्रष्टु पुष्पकेन धनेश्वर ॥ १०६ ॥

ते दृष्ट्वा कैकसी म ग्ना दुःखे पुत्रं दशानन ॥

प्राह पश्य दशग्रीव भ्रातर भाग्यशालिनम् ॥ १०७ ॥

भ्रातृभावे समेऽज स्वं पश्यात्मानं त्वमीदृश ॥

तथा यत्नं कुरु यथा भवेर्वैश्रवणोपमः ॥ १०८ ॥

स प्राह मातर य त्नाच्छ्रीदतुल्योऽधिकोऽपि वा ॥

भविष्याम्योजंसा मातः संतापं त्यज हृद्गत ॥ १०९ ॥

स इत्युक्त्वाभोध रा भ तपोर्यं कृतनिश्चयः ॥

दशग्रीवो ययौ राम गोकर्ण सानुजो वशी ॥ ११० ॥

स कुंभकर्णः सु म हत्तपश्चक्रे महातपाः ॥

शीतवृष्टिसहो श्रीभ्ये पचाप्तोन्परितः स्थितः ॥ १११ ॥

तस्य साधुः सोऽपि म न्मा नित्यं धर्मरतः शुचिः ॥

प्रच वर्षसहस्राणि पादेनैकेन तस्थिवान् ॥ ११२ ॥

तावतोश्च समा य त्तः स्वाध्याये धृतमानसः ॥

तस्याबूर्ध्वशिरोबाहुः सहस्रांशुं विलोकयन् ॥ ११३ ॥

दशकठेषुऽपि सोऽज स्वं निराहारो दृढासनः ॥

पूर्णे वर्षसहस्रे स्व शिरो बन्धौ जुहाव ह ॥ ११४ ॥

छेतु कामोऽभूत्स य दा दशास्यो दशमं शिरः ॥

वरदास्त्रिदशैः सार्द्धं प्राप्तस्तत्र पितामहः ॥ ११५ ॥

अमर्षितं सुरा रा ध्यो वरं वरय वां स्थितं ॥

महासत्त्वदशग्रीव सफलस्ते परिश्रमः ॥ ११६ ॥

दृष्टः स तास्मिन्स म ये प्रबद्धांजलिर्ब्रवीत् ॥

नास्ति मृत्युसमः शत्रुरमरत्वमह वृणे ॥ ११७ ॥

ततः प्रोवाच तं श्रीं भान् भगवांश्चतुराननः ॥

नक्ति सर्वानरत्र ते वरमन्यं वृणोत्र मे ॥ ११८ ॥

एवमुक्ते तदा रा न ब्रधणा लोककारिणा ॥

दशप्रोव उवाचेदं कृतांजलिभिरयात्रतः ॥ ११९ ॥

मुपर्णयसाद्य म रदैवदानवरसत्तान् ॥

अनयोऽह प्रजाप्यक्ष भवेप तन्वसादतः ॥ १२० ॥

अन्पेयु विना न्व ज मे नास्त्रैवापरपूजित ॥

तृणभूता हि मे सर्वे प्राणिनो मानुषादयः ॥ १२१ ॥

इयमुक्तस्तन्मि प कचमुवाच पितानह ॥

भविष्यत्येव मे तत्ते ववो राक्षसपुंगव ॥ १२२ ॥

हुनागि यानि धी रा मौ मस्तकानि त्वया पुत्र ॥

पुनस्तानि भविष्यन्ति तर्ह्येव तव राक्षस ॥ १२३ ॥

कामरूपश्च स म ये भविष्यति दशानन ॥

एवमुक्तस्पोथितानि गानि शीर्षाणि रस्ततः ॥ १२४ ॥

अथाप्रवीत्यथ न स्त साध्याचार विनीषणे ॥

पौरुष्टोऽस्मि धर्मान् न वर करप मुव्रत ॥ १२५ ॥

कृतानलिः स प्र य तः प्राह लोकरु स्वयम् ॥

प्रौतस्त्र कृतकृत्योऽस्मि वृतः सर्वगुणैरहम् ॥ १२६ ॥

दातव्यश्चेत्कज ज मे वरस्तच्छृणु वन्सल ॥

परमापन्नतस्यापि धर्मो भवतु मे माते ॥ १२७ ॥

अस्त्रेषु प्रवर य सत्प्रसादात्तव वन्सल ॥

अशिक्षित च ब्रह्मास्त भगवन् प्रतिभानु मे ॥ १२८ ॥

सदा धर्मनया रा मा धर्मपालनसादरा ॥

सर्वत्र शुद्धिर्मे देव भवतु त्वप्रसादतः ॥ १२९ ॥

तमाह देव स म हान् सर्वमेतद्भविष्यति ॥

राक्षसोप्यासि साधुसन्मरल ददानि ते ॥ १३० ॥

- कुभकर्णाय च श्री मान् वर दातुमवस्थित ॥
त देव परमत्रस्ता प्राहु प्राजलय सुरा ॥ १३१ ॥
- कुभकर्णेनाम-रा-य महेन्द्रानुचरा दश ॥
नन्दनेप्सरस सप्त भक्षिता ऋषयोप्यज ॥ १३२ ॥
- भक्षिता बहवोऽ म र्प्या एववीर्यो वरादृते ॥
एष लब्धवर स्याच्चेद्भक्तपेद्भुवनत्रयम् ॥ १३३ ॥
- वरव्याजेनाब्ज ज ने मोहेऽस्मि दीपता प्रभो ॥
लोकाना स्वस्ति चैव स्याद्भवेदस्य च समाति ॥ १३४ ॥
- एवमुक्तोऽचित य त्स ब्रह्मा देवहिते रत ॥
चितिता चोपतस्थेऽस्य पार्श्वे देवी सरस्वती ॥ १३५ ॥
- विधिस्तामाह धी रा णा भजतामिष्टकारिणी ॥
वाणि त्व राक्षसेद्रस्य भव वाग्देवतेऽपिता ॥ १३६ ॥
- तथेत्युक्त्वा इष्ट म ति प्रकृष्टा सा सरस्वती ॥
धाता तमह वस त्व वर वरय यो मत ॥ १३७ ॥
- स कैकस्या आत्म ज स्त प्रभु तन्मोहितोऽब्रवीत् ॥
स्वमु वर्षाण्यनेकानि देवदेव ममेप्सितम् ॥ १३८ ॥
- तथेति कृतमा य स्त प्रोक्त्वा प्रापार्षितामह ॥
सरस्वती जहौ कृत्वा देवकार्यं निशाचरम् ॥ १३९ ॥
- दशकठस्यानु ज श्व चितयामास दु खित ॥
इदृश किमिद वाक्य ममाद्य वदनाच्च्युतम् ॥ १४० ॥
- हताह मोहितो य त्वादेवैर्मन्ये समागतै ॥
एव गते कि कर्तव्य वचितेन मयारिभि ॥ १४१ ॥
- पृथ्वा वरान्तेच रा स्ते न्यवसापितुराश्रमे ॥
तदाकर्ण्य प्रदृष्टात्मा सुमाली तानुपागत ॥ १४२ ॥
- मातामह स कु म तिस्त दशग्रावमब्रवीत् ॥
दिष्टया वस त्वया प्राप्तश्चितितोय मनोरथ ॥ १४३ ॥

- बन्धुः श्यामं श्रीं न वल्लः प्रान्नां लम्बुं ॥
 वृद्धं नो न्हवः हो न्हरेन्दुवतं मन् ॥ १४२ ॥
- न्युपगंम्मां रा वा न् न्युवुना बन्धे ॥
 तया उदरवैमोर्नि निमयेते स्तुदुवः ॥ १४५ ॥
- वनेभुगद्वु म हायं नान्निदयेन ॥
 कन्नाभिः सावैरुतो राव्यः न मोदु-हते ॥ १४६ ॥
- उदवविभ्रगेडव त्वं मनुस्ततं सुनानिनं ॥
 विनेमो गुनरत्नाकं वन् नहीमि नेदमं ॥ १४७ ॥
- त्तः प्रहस्तो न य विद्वैदिव्यान्मन्मनां ॥
 भ्रातृदोहात्मकं वृत्तं न्ययानाम विस्तरात् ॥ १४८ ॥
- विनपिन्ना तदु रा त्वा प्रहस्तस्य वचस्ततः ॥
 दशास्यो वादमिन्दुत्वा स लंकोचनं मन् ॥ १४९ ॥
- तं प्रहस्तं द्रुत म र्थमुत्ता वैश्रवणान्तिकं ॥
 प्रेषयानास साम्ना मे लकां देहीने भाषितुं ॥ १५० ॥
- स गन्वा रातरा व स्य सनीपं तमथात्रवीत् ॥
 प्रेषितोऽहं तव आनादशमीनेन रुजः ॥ १५१ ॥
- भ्राता व्रवीति ते य त्त तच्च मम मुखात्तु ॥
 सुमालिप्रनुवैलंका भुक्तूर्वा निशाचरैः ॥ १५२ ॥
- लका तदेपा र व नीचराणां साधु दीपतां ॥
 तस्मह धनदः पिपा दत्ता इत्या निशाचरैः ॥ १५३ ॥
- निवेगिता मया य द्वादानमापादिभिर्गुणैः ॥
 गरुड ब्रूहि दशमोय प्रहस्त त्वं वचो मन् ॥ १५४ ॥
- का पुरी तथा रा ज्य यच्च श्रव्यमुपाजितं ॥
 तवाप्येतन्महाबाहो भुक्त्वेद त्वरुष्टक ॥ १५५ ॥
- आविभक्त वमु म म राज्य चेदं तया सह ॥
 एवमुक्त्वा धनाध्यक्षो जगाम पितुरन्तिक ॥ १५६ ॥

अभिवाद्य गुरु श्री द प्राह भ्रातुर्यदीप्सित ॥

स प्राजलि सुत प्राह शृणु पुत्र वचो मम ॥ १५७ ॥

लकापुरापहारं मुक्त्वा मम सन्निधौ ॥

मया निर्भासितश्चासौ बहुशो न शम गत ॥ १५८ ॥

वरप्रदानस्य चो मायामान्य न वेति स ॥

क्रूरात्मा मम शापाच्च दारुणा प्रकृति गत ॥ १५९ ॥

कैलास राजराज त्व गच्छ तात सहानुग ॥

निवेशय पुर तत्र निवासार्थं सुखी भव ॥ १६० ॥

पिवैवमुक्त सुघ शा कैलास गिरिशालय ॥

सदारपुत्रसचिव सधन सानुगो गत ॥ १६१ ॥

प्रहस्तोऽथ मुदारा विचाराधोशं दशानन ॥

प्राह लकापुरी शून्या त्यक्तैना धनदो गत ॥ १६२ ॥

दशानन प्राप्तं ह सानुजं तत्रैवस्तदा ॥

निवेश स-सुहृत्पत्न्या शका लका महामहा ॥ १६३ ॥

तत्राभिषिक्त स्वज नैरवसदशकधर ॥

अलकाया च कैलासे रचिताया धनेश्वर ॥ १६४ ॥

विद्युग्जिह्वाभिधाय स्व स्वसार दानवाय स ॥

ददौ शूर्पणखा प्रीत्या कालकेयाय राक्षस ॥ १६५ ॥

मदोदरी मय ज नि वृत्त्वा दशकधर ॥

मायाविदुदुभ्यनुजा हेमाकुक्षितमुद्गवा ॥ १६६ ॥

वैरोचनस्य प्र य ता दौहित्री समकल्पयत् ॥

वज्रशालाभिधा भार्या कुम्भकर्णस्य रावण ॥ १६७ ॥

गधर्वाणा तथा राज शीलूपस्य महामन ॥

सरमा नाम धर्मज्ञा भार्या लेभे विभीषण ॥ १६८ ॥

मदोदरीपिशो म त्र बो पायोदमिवातुल ॥

पुत्र महेंद्रजेतार मेघनादमजीजनत् ॥ १६९ ॥

ज्ञानमात्रेण हि श्री मंस्नेन रावणसूनुना ॥

स दत्तो सुमहान् मुक्तो नादो धनखोपमः ॥ १७० ॥

स मनो रक्षसां रा जा जगन्पीडामयाकरोत् ॥

तच्छ्रुत्वा धनदो दूतं प्रेषयामास क्रोविदं ॥ १७१ ॥

तस्यदेशं स सु म तिः कथयामास तद्धितं ॥

भैवं कुरु जगन्पीडां धर्म एव स्थितिर्हिता ॥ १७२ ॥

निराकृतोरम्यग्र ज रते बहुशो राक्षसाधिप ॥

सापराधोपि बालोहि रक्षितव्यः स्ववांधवैः ॥ १७३ ॥

कैन्धसे वसतो य न्मे वृत्तं शृणु दशानन ॥

तत्र देवो मया दृष्ट उमया सहितः प्रभुः ॥ १७४ ॥

सत्यं चक्षुर्मया रा जन् देवादेव्यां निपातितं ॥

कान्धेपेयेव सहजं नखल्वन्येन हेतुना ॥ १७५ ॥

जगद्वात्र्यास्तु सु म हतेजो निरूपमं हि तत् ॥

देव्या दिव्यप्रभावेण दग्ध सत्यं ममेक्षणं ॥ १७६ ॥

भगवन्त्यास्तु ते ज स्तुष्टु चतुर्न मे क्षमं ॥

रेणुध्वस्तमिव ज्योतिः पिङ्गलत्वमुपागतं ॥ १७७ ॥

ततो गतोहं नि य तस्तटं तस्य गिरेः परम् ॥

तूष्णीं वर्षशतान्यष्टौ सुव्रतं समधारयम् ॥ १७८ ॥

समाप्ते नियमेऽ. ज न्मा तत्र देवो महेश्वरः ॥

ततः प्रीतेन मनसा प्राह वाक्यमिदं प्रभुः ॥ १७९ ॥

प्रीतोऽस्मि जनिता य च्चत्तपसानेन सुव्रत ॥

मया चैतद्रूपं चीर्णं त्वया चापि मृदुलितं ॥ १८० ॥

व्रतादस्माद्दुष्क रा त्वं सत्वा भव ममानव ॥

पिङ्गलत्वमवाप्तं यच्चतुर्देव्या निरीक्षणात् ॥ १८१ ॥

एकापिगेति ना म त्वं प्राप्य ख्यातो भविष्यसि ॥

एवं प्राप्तप्रसादेन लब्धनुज्ञांच शंकरान् ॥ १८२ ॥ ॐ

आगतेन मया श्री मन् श्रुतस्ते पाप निश्चयः ॥

तदधर्मान्निर्तस्व मृत्युदाःकुलदूषणान् ॥ १८३ ॥

संनियम्य मनो रर जन् पुण्यां कीर्तिमुपार्जय ॥

चिन्तते हि बधोपायः सर्षिसंधैः सुरैस्तव ॥ १८४ ॥

एवमुक्तः क्रूर म तिः कोपसंरक्तलोचनः ॥

हस्तान् दत्तांश्च सपिष्य दशास्यो वाक्यमब्रवीत् ॥ १८५ ॥

ज्ञातं वचस्ते सु ङ ड ब्रूहि मा पुनरीदृशम् ॥

नैव त्वमसि नैवासी भ्राता येनासि चोदितः ॥ १८६ ॥

रुरसख्य श्राव य ते मूढो ब्रूते न मे हित ॥

तन्नैव क्षमणीयं मे यदेतद्भाषितं त्वया ॥ १८७ ॥

न हतय्या राज रा जो ज्येष्ठो भ्रातेति मर्षितं ॥

वीन् लोकानपि जेष्यामि तस्यैकस्य कृते चिरान् ॥ १८८ ॥

तेन सार्धं तान्य म स्य क्षयं नेष्यामि लोकपान् ॥

इत्युक्त्वाऽतुं ददौ हत्वा दूतमाज्ञां स रक्षसां ॥ १८९ ॥

भक्ताक्षां राजरा ज स्य वरसपन्मदोद्धतः ॥

सेनामाज्ञापयामास रक्षसां कामरूपिणां ॥ १९० ॥

ततः कृतस्वस्य य नो रथमारुह्य रावणः ॥

त्रैलोक्यविजयाकांक्षी ययी यत्र धनेश्वरः ॥ १९१ ॥

बलेन यक्षान ज यन्माणिभद्रमुखान् रणे ॥

जहार पुष्पकं जित्वा माययास्त्रैश्च सोऽग्रजं ॥ १९२ ॥

वार्यमाणो मया य च्च नावगच्छसि दुर्मते ॥

पश्चादस्य फल प्राप्य तप्स्यसे निरयं गतः ॥ १९३ ॥

इति शप्त्वा राज रा जो युद्ध तेन सहाकरोत् ॥

पपात मूर्च्छितो नीतः स यक्षैर्नदनं वन ॥ १९४ ॥

आरुह्य पुष्पक म थ प्रदष्टः स दशाननः ॥

जित त्रिभुवनं मेने गर्वोत्सिकाःसुदुर्मतिः ॥ १९५ ॥

ततः शरवणे श्री मत्पुष्पक ब्रह्मनिर्मित ॥

दिव्यं निरुद्धसचारमभवत्सहस्राहुतम् ॥ १९६ ॥

कुतोनु स्तंभितं रा ज व्योमयानमिति स्वकैः ॥

मीमांसमाने सचिवैः सह तस्मिन् दशानने ॥ १९७ ॥

नेदीश्वरो मित म हा आजगाम त्रिशूलभृत् ॥

उवाच स तमुत्प्रेक्त राक्षसेद्रमशंकितः ॥ १९८ ॥

निर्वर्तस्वाशु र ज नीचर क्रीडति शंकरः ॥

प्रभुणा सर्वभूतानामगम्योयं कृतो गिरिः ॥ १९९ ॥

तद्गुत्वा रक्तन य नः पुष्पकादवच्छा सः ॥

कोऽयं शंकर इत्युक्त्वा त दृष्ट्वा वानराननम् ॥ २०० ॥

अवज्ञाय समा रा ध्यं द्वितीयमिव शंकर ॥

श्रीमदांधो जहासोच्चैर्नेदीश्वरमसत्तमः ॥ २०१ ॥

नेदी तमाह सा म र्पो यस्मान्मां कपिरूपिणं ॥

अवज्ञाय प्रहासं त्वं कृतवान् बलदपितः ॥ २०२ ॥

तस्मान्मदूषते ज स्का मनःसंपातरंहसः ॥

उत्पत्स्याति नघार्थं हि कुलस्य तव वानराः ॥ २०३ ॥

एवं शप्ते तक्ष य स्य निश्वयोत्यप्रहर्षतः ॥

देवदुन्दुभयो नेदुः पुष्पवृष्टिश्च त्वाभ्युतां ॥ २०४ ॥

अचिंतयित्वा स ज गत्पतिप्रतिनिधेर्वचः ॥

पर्वतं तं समासाद्य वाक्यमाह दशाननः ॥ २०५ ॥

क्रीडा ते गोपते य त्र पुष्पकस्य गतिस्त्वया ॥

यतश्छिन्ना त तवेमं समुन्मूल करोम्यगं ॥ २०६ ॥

केनैजसाञ्च मा रा रिनिद्य क्रीडति राजवन् ॥

वित्तितव्य न जानीते भयस्थानमुपस्थित ॥ २०७ ॥

एवमुक्त्वा स सा म र्थाद्विक्षिप्याधो गिरेर्भुजान् ॥

तोलयामास त शीघ्र स शैलः समकपन ॥ २०८ ॥

- गिरेश्चालंनतः श्री मत्स्युमा सा भगवत्पि ॥
चचालालिगितवती मानिन्यपि महेश्वरं ॥ २०९ ॥
- ततो राम पुरा रा तिर्देवानां प्रभवो हरः ॥
पादांगुष्ठेन तं शैलं पाडयामास लोलया ॥ २१० ॥
- पीडितास्तद्भुजा म ध्ये मूल राम महागिरेः ॥
विस्मिताश्चाभवस्तत्र सचिवास्तस्य रक्षसः ॥ २११ ॥
- तेनातिरोपाद्भुज गप्रमन्त्राहतिपीडनात् ॥
मुक्तो विरावः सहसा वैलोक्य येन कंपितं ॥ २१२ ॥
- महोदेवं तोष य स्व नीलकण्ठमुपातिं ॥
तमृते शरणं नान्यं पश्यामोऽव दशानन ॥ २१३ ॥
- इत्युक्तो रक्षसां रा जा सचिवैः स तथाकरोत् ॥
सर्व सरसहस्रं तु रुदतो रक्षसो गतम् ॥ २१४ ॥
- ततः प्रणम्य स म नः स्थिरीकृत्य महेश्वरं ॥
तुष्टाव सामभिः स्तोत्रैर्विविधैः करुणार्णवं ॥ २१५ ॥
- ततः प्रीतः प्राह ज गत्पतिर्मुक्त्वा भुजान्नतं ॥
शैलकान्तेषु यो मुक्तस्त्वयारावः सुदारुणः ॥ २१६ ॥
- भीतं च शद्धितं य स्मादेतल्लोकत्रयं भृशं ॥
तस्माच्चं रावणो नाम्ना ख्यातो राजन्भविष्यसि ॥ २१७ ॥
- अनुज्ञातोऽस्य ब्र-ज त्वमित्युक्तो रावणोऽब्रवीत् ॥
यदि देव प्रसन्नोऽसि वरं मे देहि याचतः ॥ २१८ ॥
- अवध्यत्वं मया य त्वात्प्राप्तं देव चतुर्मुखात् ॥
निर्विघ्नमायुषः शेष शस्त्रं च त्व प्रयच्छ मे ॥ २१९ ॥
- एवमुक्तः स्मरा-रा-तिश्चन्द्रहासमासि वरं ॥
शापाद्यनाश्रयं च ददावायुष. शेषमीश्वरः ॥ २२० ॥
- आज्ञामवाप्य न-म-न् कृत्वायारुह्य पुष्पकं ॥
ततो महीतल्ल राम पर्यक्राम स रावणः ॥ २२१ ॥

क्षत्रियान् बालिनः श्री मान् बाधमानश्चरन् भुवि ॥

कन्यामपश्यद्विमवदने ऽजिनजटाधराम् ॥ २२२ ॥

तामगृच्छत्स स्म रा तैः का त्वं कस्येति सा सती ॥

मिथिना तस्य चातिथ्य कृत्वा च तपस्विनी ॥ २२३ ॥

कुशध्वजो नाम म म ब्रह्मर्षिरमितप्रभः ॥

बृहस्पतिसुतस्तातो बुध्या यो गुरुणा तमः ॥ २२४ ॥

तस्याह कुर्वतो ज-स्र वेदम्यास महात्मनः ॥

सभूता वाङ्मयी कन्या नाम्ना वेदवती स्मृता २२५

सुरारिभि कृतो य लो मदर्य राक्षसेश्वर ॥

विष्णुरेवात्यभिप्रेतो जामाता मत्पितुः प्रभु ॥ २२६ ॥

दैव्येन शशुना ग श्री सुप्तस्तातो हतस्वतः ॥

तनुं तस्य परिष्वज्य प्रविष्टान्नि प्रसूर्मम ॥ २२७ ॥

पितुर्मनोरथ म ह सय कर्तुं निरन्तर ॥

तमेव जगतां नाथ हृदयेन समुद्वहे ॥ २२८ ॥

कर्तुं स्व सफल ज न्य चराभि विपुल तप ॥

कथित वृत्तमेतन्मे गच्छ पौलस्त्यनन्दन ॥ २२९ ॥

श्रुत्वाऽब्रवीत्स भू य स्तां यौवन तेऽतिवर्तते ॥

द्वैलोक्यसुदारि त्व मे भव भार्या शुचिरिस्मिते ॥ २३० ॥

कष्टैरल न वि ज ने वने वस्तु त्वमर्हासि ॥

वीर्येण तपसा भोगैर्न स विष्णुर्मया सम ॥ २३१ ॥

प्रोवाच त सा प्र य ता मामैव जगदीश्वर ॥

त्वदृते राक्षसेन्द्रान्यः कोऽवमन्येत बुद्धिमान् ॥ २३२ ॥

एवमुक्ते तया रा जन् कन्या तां मूर्धनेषु सः ॥

बलाज्जग्राह कामान्ध सा चुकोप तपस्विनी ॥ २३३ ॥

केशान् परातान् सम-लान् कन्या वेदवती तदा ॥

कराग्नेणाच्छेत्न-लङ्गभान नीलेन तेजसा ॥ २३४ ॥

मत्तं कृत्रविरा श्री मन्नुवाच तमघाचल ॥
धार्षिणी यास्त्वपानार्थं न मे जीवनमिष्यते ॥ २३५ ॥

वधार्थं ते पुनरा विचरोत्पस्ये तपोस्ति चेत् ॥
प्रख्याताऽयोनिजसाध्वी भवेयं धर्मिणः सुता २३६

मुक्त्वा सा तप्तमनाः प्रविष्टा जातवेदसं ॥
सैषा श्रीजानकी भार्या तव त्वं विष्णुरव्ययः ।

प्रापादुशोरवी जस्थं मरुत्तं रावणस्ततः ॥
भयान्महेन्द्रः सवृत्तो मयूरस्तस्य रक्षसः ॥

वापसोऽभूत्तत्र यमः कृकलासो धनेश्वरः ॥
संवृत्तो बरुणो हंसस्तिर्यग्योनिं गताः पुः

तमासावमहाराजं मरुत्तं राक्षसाधिपः ॥
प्राह युद्धं प्रयच्छेति निर्जितोस्मीति

स द्विषन्नीरदमरुन्मरुत्तः प्राह को भवान् ॥
अवहासततो मुक्त्वा रक्षसां

अविस्मयेन राजान्यभृशं प्रीतोऽस्यहं तव ॥
धनदस्यानुजं यो मां नावगच्छसि १।

लोके कोन्योऽस्यहो यस्तं मां न जानाति विश्रुतं ॥
भ्रातरं येन निर्जित्य विमानामिदमादत्

तं दशास्यमनुजराट् स मरुत्तस्तदाब्रवीत् ॥
धन्यः खलु भवान् येन ज्येष्ठो

श्चाप्यो जगत्सु सुयशास्त्वादृशोऽन्यो न विद्यते ॥
कत्वं प्राक्केवलधर्मचरित्वा लब्ध

श्रुतपूर्वं न मे राजान् यादृशं भाषसे स्वयं ॥
तिष्ठेदानीं न मे जिविन्प्रातियास्यासि दुर्मते ।

प्रेषयामि त्वां यमस्य क्षयं तीक्ष्णैः शरैरह ॥
इत्युक्त्वा धनुष्पाणिः सगराय स निर्ययी

बृहस्पत्यनुजः श्री मान्त्संनर्तो दीक्षितं नृपम् ॥

वारयामास सत्रस्थं स निवृत्तो गुरोर्गिरा ॥ २४८ ॥

तं मत्वा निर्जितं रा जन् राक्षसः शुक्रनामकः ॥

रावणो जयतीत्युच्चैर्घोषयामास हर्षितः ॥ २४९ ॥

भक्षीयत्वा तत्र म तो यज्ञवाटीस्थितानृषीन् ॥

गतो दशाननोऽन्यत्र नृपानन्याञ्जयन् भुवि ॥ २५० ॥

शक्रो मयूरं मु ज गान्ध भयं तत्र सर्वथा ॥

इदं नेत्रसहस्रं मे त्वद्दर्हेषु भविष्यति ॥ २५१ ॥

वर्षमाणेऽतिश य तो मयि त्वं प्राप्स्यसे मुदम् ॥

इत्यत्रवीद्धर्मराजो वायसं त्वमरोगभाक् ॥ २५२ ॥

स्वतो मृत्युर्मद्व रा चे न भविष्यति सर्वथा ॥

त्वयि तृप्ते संतुष्टता ये च मद्विषये स्थिताः ॥ २५३ ॥

वर्णस्तवास्तु वि म लक्ष्मद्रमण्डलसंनिभः ॥

हसमित्यत्रवोद्वाजा यादसां वरदस्तदा ॥ २५४ ॥

प्रसन्नो राजरा ज श्व कर्कलासं तदाऽब्रवीत् ॥

स्वर्णवर्णं तव शिरो मम प्रीत्या भवत्विति ॥ २५५ ॥

एव दत्तवरा य ज्ञे समाप्ते भूभुजा सह ॥

देवाः स्वभवेन याताः सर्वे शक्रपुरोगमाः ॥ २५६ ॥

केचिद्धतास्तेन ज गन्धर्षिणाः शासनातिगाः ॥

निर्जिताः स्मेत्यभापन्त केचिन्नीतिविशारदाः ॥ २५७ ॥

क्षीमान्दुष्यन्तेऽपि य श्व गाधिश्च सुरयस्तथा ॥

पुस्त्रवाश्वेच्युरेते नय तात त्वया जिताः ॥ २५८ ॥

अपोष्वाधिपती रा जा योनरण्याभिधो महान् ॥

निर्जिता राक्षसास्तेन हरिणा हरिणा इव ॥ २५९ ॥

पातयामास तं म द्यां तलेनाहत्य रावणः ॥

उपहासं दशप्रविश्वके नरमदोद्धतः ॥ २६० ॥

- मर्तुं कृत्रवरा श्री मन्नुवाच तमघाचल ॥
 धर्मिणी यास्त्वपानार्य न मे जीवनमिष्यते ॥ २३५ ॥
- वध र्थं ते पुना रा त्रिचरोत्पत्स्ये तपोस्ति चेत् ॥
 प्रख्याताऽयोनिजा साध्वी भवेय धर्मिण सुता २३६
- इत्युक्त्वा सा तप्त म ना प्रविष्टा जातवेदस ॥
 सैषा श्रीजर्निकी भार्या तव त्व विष्णुरव्यय ॥२३७॥
- प्रायादुशीरवी ज स्थ मरुत्त रावणस्ततः ॥
 भयान्महेन्द्र सवृतो मयूरस्तस्य रक्षस ॥ २३८ ॥
- चायसोऽभूत्तत्र य म रुक्लासो धनेश्वर ॥
 सवृतो वरुणो हसस्तिर्यग्योनि गता सुरा ॥ २३९ ॥
- तमासाद्य महा रा ज मरुत्त राक्षसाधिप ॥
 प्राह युद्ध प्रयच्छेति निर्जितोस्मीति वा वद ॥२४०॥
- स द्विषन्नीरद म रुन्मरुत्तः प्राह को भवान् ॥
 अवहास ततो मुक्त्वा रक्षसा पतिरब्रवीत् ॥ २४१ ॥
- अविस्मयेन रा ज न्य भृश प्रीतोऽस्यह तव ॥
 धनदस्यानुज यो मा नावगच्छसि रावण ॥ २४२ ॥
- लोके कोन्योऽस्यहो य स्त मा न जानाति विश्रुत ॥
 भ्रातर येन निर्जित्य विमानमिदमाहृत ॥ २४३ ॥
- त दशास्य मनु ज राट् स मरुत्तस्तदाब्रवीत् ॥
 धय खलु भवान् येन ज्येष्ठो भ्राता रणे जित २४४
- श्लाघ्यो जगसु सु य शास्त्वाद्दशोऽन्यो न विद्यते ॥
 क त्व प्राक्केवल धर्म चरित्वा लब्धवान् वर ॥२४५॥
- श्रुतपूर्वं न मे रा जन् यादृश भाषसे स्वय ॥
 तिष्ठेदानीं नमे जिविप्रतिपास्यासि दुर्मते ॥ २४६ ॥
- प्रेययामि ला यम-स्य क्षय तीक्ष्णै शरैरह ॥
 इत्यत्रैष धनव्याणि मगराय म निर्ययी ॥ २४७ ॥

बृहस्पत्यनुजः श्री मान्त्संवर्तो दौक्षितं नृपम् ॥

वारयामास सत्रस्थं त निवृत्तो गुरोर्गिरा ॥ २४८ ॥

तं मत्वा निर्जितं रा जन् राक्षसः शुकनामकः ॥

रावणो जयतीत्युच्चैर्घोषयामास हर्षितः ॥ २४९ ॥

भक्षयित्वा तत्र म चो यद्ब्रवाटस्थितानृषीन् ॥

गतो दशाननोऽन्यत्र नृपानन्याञ्जयन् भुवि ॥२५०॥

शक्रो मयूर भु ज मान्त्सं भयं तव सर्वथा ॥

इदं नेत्रसहस्रं मे त्वद्दुर्हेषु भविष्यति ॥ २५१ ॥

वर्षमाणेऽतिशय तो मयि त्वं प्राप्स्यसे मुदम् ॥

इत्यत्रवीद्धर्मराजो वायसं त्वमरोगभाक् ॥ २५२ ॥

स्वतो मृत्युर्मद्व रा ते न भविष्यति सर्वथा ॥

त्वयि तृप्ते संतुष्टता ये च मद्विषये स्थिताः ॥२५३॥

वर्णस्तवास्तु वि म लश्चंद्रमण्डलसंनिभः ॥

हंसमित्यत्रवीद्राजा यादसां वरदस्तदा ॥ २५४ ॥

प्रसन्नो राजरा ज्ज श्व कर्कलासं तदाऽब्रवीत् ॥

स्वर्णवर्णं तव शिरो मम प्रीत्या भवत्विति ॥ २५५ ॥

एव दत्तवरा य ज्ञे समाप्ते भूभुजा सह ॥

देवाः स्वभवन याताः सर्वे शक्रपुरोगमाः ॥ २५६ ॥

केचिद्धृतास्तेन ज गत्यधिपाः शासनातिगाः ॥

निर्जिताः स्मेत्यभापन्त केचिन्नीतिविशारदाः ॥ २५७ ॥

धीमान्दुष्यन्तो ग य श्व गाधिश्च सुरथस्तथा ॥

पुल्लवाश्चोचुरेते वय तात त्वया जिताः ॥ २५८ ॥

अमोघ्याधिपती रा जा योनरण्याभिधो महान् ॥

निर्जिता राक्षसास्तेन हरिणा हरिणा इव ॥ २५९ ॥

पातयामास तं म द्यां तलेनाह्वय रावणः ॥

उपहासं दशग्रीवश्चक्रे वरमदोद्धतः ॥ २६० ॥

साऽनरण्यो नृप श्री मानत्रवीत्त दशाननम् ॥
यदि सम्यक् कृतो धर्मस्तर्हि सत्य वचोऽस्तु मे ॥२६१॥

उपस्यते कुन्ते रा जामिक्ष्वाकणा सतामिह ॥
रामो दाशरथिर्नाम यस्ते प्राणान् हारयति ॥ २६२॥

महानाद प्राप्त म हैस्ताडितो देवदुन्दुभि ॥
तस्मिन्नुदाहते शापे पुष्पवृष्टिश्च खाञ्ज्युता ॥ २६३ ॥

ततोऽनरण्यो रा ज न्यश्रेष्ठ प्राप्तस्त्रिविष्टपम् ॥
ददर्श घनष्टम्बस्त नारद राक्षसेश्वर ॥ २६४॥

कृताभिवादन य त्त विजये दशकधरम् ॥
देवर्षिरत्रवीशुक्त नेद ते मृतमारणम् ॥ २६५ ॥

हत एष द्वय रा जन् लोको मृत्युवशो यत ॥
किमर्म बाध्यते तात त्वया कथ्येन दैवैत ॥२६६॥

जित एव त्वया म र्यलोकोऽय नात्र सशय ॥
अवश्यमेभि सर्वैश्च गतव्य यमसादनम् ॥ २६७ ॥

तन्निगृण्हीष्व ते ज स्विन् यम परपुरजय ॥
तस्मिञ्जिते जित सर्व भवत्येव न सशय ॥ २६८ ॥

जगाम जेतु स य म देवर्षिप्रेरितो बली ॥
तत्पूर्वं नारदो गत्वा स्वयमतकमब्रवीत् ॥ २६९ ॥

विजेता राजरा ज स्य ससैन्यो दशकधर
उपयाति वश नेतु विक्रमैस्त्वा सुदुर्जयम् ॥ २७० ॥

अत्रातरे त्वाद्दि य द्वा पुष्पक दर्शन गतम् ॥
प्राणिनो मोचितास्तेन बलिना निरय गता ॥ २७१॥

प्रेतसरक्षका रा ज पितृणा सचिवास्तथा ॥
मात्रिणो दशकण्ठस्य युयुधुस्ते परस्परम् ॥ २७२ ॥

भग्नो वीरास्ते य म स्य रीद्रेणास्त्रेण रक्षता ॥
तत स्वय धर्मराजो युयुधे तेन शत्रुणा ॥ २७३ ॥

समरात्रं रणः श्री दक्षत्रा तेनामितीजसा ॥

कृतः स्वयं कृतान्तेन सार्धं परमद्राक्षणः ॥ २७४ ॥

यमराक्षसयो रा सीत्तदुद्ध तुमुलं प्रभो ॥

प्रजापतिं पुरस्कृत्य शृष्टुं तत्रागताः सुराः ॥ २७५ ॥

राक्षसेन्द्रोऽपि स म रे धर्मराजोऽपि राघव ॥

आत्मनो जयमाकांक्षन् पर चक्रे परिश्रमम् ॥ २७६ ॥

मृत्युराह यमं ज न्ये मुञ्च तं धर्मराज माम् ॥

नहि कश्चिन्मया दृष्टो बन्धवानपि जीवति ॥ २७७ ॥

शभुर्विरोचनो य श्व नमुचिः शंवरः सच ॥

हतो हिरण्यकशिपुः किमुताय निशाचरः ॥ २७८ ॥

उवाच तं धर्म रा जस्वयं तिष्ठैन निहन्म्यहम् ॥

इत्युक्त्वा कालदंडं स तोलयामास पाणिना ॥२७९॥

प्रहर्तुकामे श म ने तेन दडेन रावणम् ॥

पिनामहः प्रभुः साक्षादर्शयित्वा तमत्रवान् ॥२८०॥

फुल्कमकर्मात्म ज मे न खन्वमितधिक्रम ॥

न हंतव्यस्त्वयानेन दण्डेनैव निशाचरः ॥ २८१ ॥

मया प्रसन्नेन य म प्रदत्तोऽस्मै वरः खलु ॥

स त्वया नानृतः कार्पो दड मा मुञ्च रक्षसि ॥२८२॥

इत्युक्तो धर्मरा ज स्तं चतुर्वदनमब्रवीत् ॥

एष व्यावर्तितो दण्डः प्रभविष्णोर्हि नो भवान् ॥२८३॥

एवमुक्त्वाऽथ स य मस्तत्रैवांतर्हितोऽभवत् ॥

रावणो नाम विश्राव्य निर्गतः कालसादनान् ॥२८४॥

ततो रसातलं रा जा राक्षसानां जगाम सः ॥

तत्र भोगवती जिना पुरी वामुकिपालिताम् ॥२८५॥

पयो पुरी मणि म यी निवातकवचैः सह ॥

चक्रे युद्धं राक्षसेन्द्रस्तत्र सप्तसरो गतः ॥ २८६ ॥

- आजगाम विधिः श्री मान् देव्यांस्तानिःपुवाच सः ॥
 न ह्ययं रावणो युद्धे शक्यो जेतुं सुरासुरैः ॥ २८७ ॥
- भवन्तोपि प्रवो रा नो शक्या जेतुं सुरादिभिः ॥
 रावणस्य सखित्वं मे भवद्भिः सह रोचते ॥ २८८ ॥
- ब्रह्माज्ञया ते स म राभिवृत्ताः स च रावणः ॥
 सख्य निवातकवचैः सार्धं चक्रे ऽग्निताक्षिकम् २८९ ॥
- तत्रोप्य वर्षं र जं नीचरेदो हततापसः ॥
 असुरेभ्यः सखित्वेन मायानां शतमाप सः ॥ २९० ॥
- गताश्मनगरं प त्तः कालकेयान्वलोकटान् ॥
 जग्ने शूर्पणखायाश्च भर्तारमासिनाच्छिनत् ॥ २९१ ॥
- वरुणस्यालयं रा ज्ञः कैलासमिव भास्वरम् ॥
 अपश्यत्सुरार्मिं तत्र क्षीरोदो यत्ययोभवः ॥ २९२ ॥
- संपूयतां प्रीत म ति. सो ऽजयद्वरुणात्मजान् ॥
 श्रुत्वा प्रचेतसं ब्रह्मलोकस्थं निर्गतस्ततः ॥ २९३ ॥
- निवृत्तो राक्षसो ज हे मार्गे राजर्षिकन्यकाः ॥
 देवपन्नगार्गधर्वपक्षासुरवरात्मजाः ॥ २९४ ॥
- दर्शनीयां हि यां य त्र सो ऽपश्यदशकंधरः ॥
 हत्वा बंधुजनं तस्या विमाने तां सरोध सः ॥ २९५ ॥
- सर्वो योपितो ऽ ज खं मुष्पुचुर्वाप्यजं जलम् ॥
 अलं निनिदुः शोकार्ताः शपन्त्यस्तं महाखलम् ॥ २९६ ॥
- अनिन्दुस्ताः स्थानि य ति कन्यकाश्च सभर्तृकाः ॥
 विलेपुः सुभृशं स्मृत्वा पितृन्भानु. पतीन्सुतान् ॥ २९७ ॥
- क्रोधादूचुः सम रा मा यस्मात्परबधूरतः ॥
 तस्मात्प्राप्स्यत्ययं मृत्युं स्त्रीकृतेनैव दुर्मतिः ॥ २९८ ॥
- सतीभिः परमा म पदिवं वाक्ये ऽभ्युदीरिते ॥
 दिव्या दुन्दुभयो नेदुः पुष्पगृष्टिः पपात च ॥ २९९ ॥

स बभूव गत-श्री-कः सतीभिः शत उद्धतः ॥

शुद्धतस्तद्गतात्तस्य तेजोहानिर्न युद्धतः ॥ ३०० ॥

प्रविवेश पुरं रा जा पूज्यमानो निशाचरैः ॥

एतस्मिन्नतरे घेरा तत्स्वप्ता विल्लाप सा ॥ ३०१ ॥

शोके शूर्पणखां म ग्रां सांत्वयन्नाह रावणः ॥

सुखं मातुः स्मसुः सूनोः खरस्य वस संनिधी ॥ ३०२ ॥

खरोऽयं यातु राज स्ते करिष्यति वचः सदा ॥

इत्युक्त्वा दंडकारण्यं प्रेषयामास तां तदा ॥ ३०३ ॥

निकुंभिला नाम य च्छलंकोपवनमुत्तमम् ॥

कर्मसिद्धेर्हेतुभूतं प्रविवेश दशाननः ॥ ३०४ ॥

तत्रापश्यत्पुरा रा तिर्मघनादं स दीक्षितं ॥

कृष्णाजिनधरं मूर्तं तेजोराशिमिव स्थितं ॥ ३०५ ॥

तमालिग्योत्सुक म ना ब्रह्मचारिणमात्मजं ॥

पप्रच्छ विस्मितो राजा स्वयं किमिदमिदमथ ॥ ३०६ ॥

तमाह शुक्रो य-न-ने रतोऽयं तव नदनः ॥

अग्निष्टोमादयो यज्ञाः सप्तानेन कृताः प्रभो ॥ ३०७ ॥

सत्रं माहेश्वरं य ज्या कृत्वा पशुपतेः प्रभो ॥

वरान् सुदुर्लभान्प्राप्तो घननादो महायशाः ॥ ३०८ ॥

अत्रयीशातुरा न स्तं न शोभनमिदं कृतं ॥

पूजिताः शत्रवो यस्माद्द्व्यैरिन्द्रपुरोगमाः ॥ ३०९ ॥

एहीदानीं कृतं य द्वि सुकृतं तन्न संशयः ॥

आगच्छ सौम्य गच्छामः स्वमेव भवनं प्रति ॥ ३१० ॥

सतो गत्वा गृहं रा जा सपुत्रः सविभीषणः ॥

स्त्रियोवतारयामास विमानाद्वाष्पगद्गदाः ॥ ३११ ॥

विभीषणोथ तु म तिर्माल्पवत्तनया नला ॥

तस्याः कुभीनसी कन्या तास्माकं धर्मतः स्वसा ॥ ३१२ ॥

मधुनासा इता श्री मन्त्रेतस्य परयोपितां ॥

हरणस्य फलं मन्ये स्वसुर्धर्षणमल्पनः ॥ ३१३ ॥

आसक्तोस्त्विन्द्र राणां कर्मण्येतद्भूयप्रभो ॥

कुभकर्णोपि संसृष्टे उद्वासर्गते मयि ॥ ३१४ ॥

इत्याह रावणो मर्षानिर्जगाम पुराद् द्रुत ॥

चत्वार्यक्षौहिणीनां स सहस्राणि गृहीतवान् ॥ ३१५ ॥

दृष्टगोषोऽस्यानुजन्मा कुंभकर्णो महाबलः ॥

अग्रतो मेघनादोभूद्दशकदस्य गच्छतः ॥ ३१६ ॥

विभीषणः स न य विहङ्कायां रक्षणे स्थितः ॥

गतो मधुपुरं दैत्यैर्दानवैः सह रावणः ॥ ३१७ ॥

न ददंश मधु रा म भगिनी तत्र दृष्टवान् ॥

भीता कुंभीनसी भ्रातुः शिरसा चरणौ गता ॥ ३१८ ॥

व्याकुलां पतितां म ह्यां दृष्ट्वा स दशकधरः ॥

तां समुत्थापयामास न भेतव्यमिति ब्रुवन् ॥ ३१९ ॥

सात्रवीद्यादि राज्ञे प्रसन्नस्त्वं महाभुज ॥

भर्तारं न ममेहाद्य हतुमर्हसि मानद ॥ ३२० ॥

स तामाह क प्रिय स्ते मम शीघ्रं निवेद्यतां ॥

सह तेन गमिष्यामि सुरलोक जयोद्यतः ॥ ३२१ ॥

तच्छ्रुत्वा यातुराज स्य वचः कुंभीनसी मधुं ॥

सुप्तमुत्थाप्य तं भ्रात्रे दर्शयामास सादरा ॥ ३२२ ॥

रस्याः स्वसुः स प्रिय कृन्मधुना पूजितः सुखं ॥

तत्रैकां रजनीं प्रोष्य ततः कैलासमागतः ॥ ३२३ ॥

तत्र चंद्रोदये रात्रौ कामार्तो रम्यकानने ॥

देवाददर्श रंभां तां कोर जग्राह रावणः ॥ ३२४ ॥

नवा तमाह सा म ह्यमनुजां दातुमर्हसि ॥

स्तुपास्मि तव धर्मेते नलकवरभोगटा ॥ ३२५ ॥

तामाह रावणः श्रीं मान् मर्यादेय सुरैः कृता ॥

पतिरप्सरसां नास्ति न चैकस्त्रीपरिग्रहः ॥ ३२६ ॥

इत्युक्त्वा तां स स्म रा तौ बलाद्भुक्त्वा महाबलः ॥

मुमोच सा पपातार्ता नलकूबरपादयोः ॥ ३२७ ॥

श्रुत्वा तयोक्तं सौऽ म र्पादशपन्नलकूबरः ॥

धर्षायप्यत्यकामां चैत्कामार्तः परयोषित ॥ ३२८ ॥

मत्तस्य मोहाद्भु ज तो मार्गेणानेन दुर्मतेः ॥

मूर्धा तु सप्तधा तस्य शकलीभविता भुव ॥ ३२९ ॥

एवं दशास्यः स य दा शप्तस्तेन महान्मना ॥

देवदुंदुभयो नेटुः पुष्पवृष्टिः पपात तान् ॥ ३३० ॥

श्रुताञ्छापात्सुघो रा त्त त्रस्तो रात्रिचराधमः ॥

नारीषु मैथुनीभावं नाकामास्वभ्यरोचयत् ॥ ३३१ ॥

ततः स जेतुम म रान् प्रययावमरावती ॥

विष्णोः समीपमागत्य सुदीनो जिप्पुरब्रवीत् ॥ ३३२ ॥

विष्णो नारायणा ज्ञ त्वमुपायं वद मे प्रभो ॥

वरदत्तो दशमुखः समारथं समागतः ॥ ३३३ ॥

तमाह देवोति य शाश्वक्री शक्रं भयाकुलं ॥

परित्रासी न कर्तव्यः श्रूयतामिद्र मे वचः ॥ ३३४ ॥

नैवैष रावणोऽ ज-प्यस्त्रिदशैर्द्र सुरासुरैः ॥

काल एन हनिष्यामि नंदायेष्यामि वाश्वरं ॥ ३३५ ॥

देवैः सह स्वयं य तो भव युध्यस्व निर्भवः ॥

इत्युक्तो विष्णुना जिप्पुर्युयुधे रक्षसा सम ॥ ३३६ ॥

राक्षसा युधि शू रा स्ते सुराश्च सुमहाबलाः ॥

चक्रुरत्यद्भुतं कर्म प्राज्यनानोदतायुधा ॥ ३३७ ॥

सुमालिना ते स-म-रे हन्यनाना महीजसा ॥

न व्यनिष्ठन जन्दा वानेनेव निपीडिताः ॥ ३३८ ॥

रावणेन यथा श्रौं द पूर्वं युद्धे निपातित ॥

तथैव मेघनादेन जयत शक्रनदन ॥३३९॥

दौहित्रो मूर्च्छितो रा जन् पुलोम्नाश्वपवाहित ॥

स त जय/सगृह्य प्रविष्टोऽब्धि महासुर ॥३४०॥

कुम्भकर्णोपि स म र चकार परमाद्भुत ॥

प्राप्ता पराम्ब देवा सर्वे तस्माद्यथांतकात् ॥३४१॥

रावणो देवरा ज श्व चक्रतुस्तुमुल रण ॥

तत्र ये प्रेक्षकास्ते खे चित्रता भेजिरे क्षण ॥३४२॥

शक्र सुरानाह य न्मे रोचते शृणुतामरा ॥

अवध्योऽय दशग्रीवो जीवन्नेव निगृह्यतां ॥ ३४३ ॥

त्रैलोक्यभुज्यतेऽ रा तौ सन्निरुद्धे बली मया ॥

एवमेतस्य पापस्य निरोधो रोचते मम ॥ ३४४ ॥

॥

मत्र कृतैवम म रै सार्धं व्यक्त्वा दशानन ॥

त ग्रहीतुमना राम सोऽकरोद्रक्षसा क्षय ॥ ३४५ ॥

।

मेघनादस्तदा ज न्ये प्राप्ता पशुपतेर्वरात् ॥

वितस्य तामसी माया शक्र जग्राह मोहित ॥३४६॥

स्वतातप्रहणे य त्त गृहीत्वाजौ शतक्रतु ॥

बध्वा स्थाप्य स्वसेनाया स्वय रावणमब्रवीत् ॥३४७॥

तात जातोऽद्य वि-ज-यो गृहीतो मघवा मया ॥

• विजितो मायया, कामी ना यथानघवामया ॥३४८॥

रोमाचितोऽतिमि य वाक् श्रवणाद्रावणस्तुत ॥

स्तुत धन्यस्त्वमित्याह मन्त्रिवादिशतै स्तुत ॥ ३४९ ॥

पुनराह सुरा रा ति ष्टप्रतस्त्वानुयाग्यह ॥

शतागमधिरोप्य त्व नय लका शतक्रतु ॥३५०॥

नीते पुरी शत म खे घननादेन तेजसा ॥

प्रजापति पुरस्कृत्य ययुर्लका सुरास्तदा ॥ ३५१ ॥

आसाद्य राक्षसं श्री-मानव्रवीत्तं पितामहः ॥

यस्य रावण तुष्टोऽस्मि पुत्रस्य तव विक्रमात् ॥३५२॥

जितो यतो देव रा जो मेघनादेन संगरे ॥

जगताद्रजिदित्येवमेव ख्यातो भविष्यति ॥ ३५३ ॥

तुमुच्यतां शत-म-खो महाबाहो दशानन ॥

किं चास्य मोक्षणार्थाय प्रपच्छंतु दिवीकसः ॥३५४॥

याह तत्काय-ज स्तमिद्रजित्समितिजयः ॥

अमरत्वमहं देव वृणे यद्येष मुच्यते ॥ ३५५ ॥

ततोऽश्वीद्वरि-य-शा मेघनादं प्रजापतिः ॥

नास्ति सर्वामरत्वं हि प्राणिनः कस्याचिद्दुवि ॥३५६॥

स तमाह सुरा-रा-ध्यं स्यदनेऽग्नेः समुत्थिते ॥

तिष्ठतोऽ मरता मेस्याद्वर एष वृतो मया ॥३५७॥

एवमस्त्विति सा-म-वस्तमुवाच प्रजापतिः ॥

मुक्तश्चेद्रजिता शक्रः सुराश्च त्रिदिवं गताः ॥३५८॥

दीनोऽभूदेवरा-ज स्तं ब्रह्मोवाच शतक्रतो ॥

अहल्यार्धर्षणस्यैतत्फलं प्राप्तं खलु त्वया ॥ ३५९ ॥

प्रजानां परमं यत्तन्मया रूपं समुद्धृतं ॥

ततः स्त्री निर्मिता पूर्वं रत्नभूता जगत्त्रये ॥३६०॥

हलं वैरूप्यमो ज स्विन्हल्पतत्प्रभवं तु यत् ॥

तन्निदासं न यस्याः सा नाम्ना हल्पेति कीर्तिता ॥३६१॥

कस्य भार्या महा यस्य भवित्रीयं जगत्स्विति ॥

मम चिंताऽभवद्रत्नभूतां निर्माय तां भृशं ॥ ३६२ ॥

स्थानाधिकतया रा मां त्वं जानीषे ममेति तां ॥

गीतमे सा मया न्यस्ता न्यासभूतावसाचिरा ॥ ३६३ ॥

तेन प्रन्यर्पिता म ह्यमविकारेण चेतसा ॥

मुनेर्ज्ञाना महावेद्यं तस्मै सा स्पर्शिता मया ॥ ३६४ ॥

सा त्वया धरिता श्री मन्कामार्तेन समन्युना ॥

दृष्टस्त्वं गीतमेनासि शतश्चात्युग्रतेजसा ॥ ३६५ ॥

धर्षणात्मम दा ग णां शत्रुहस्ते गमिष्यासि ॥

गीतमेनैवमुक्तस्त्वं तस्यैतत्कल्मागतं ॥ ३६६ ॥

अहल्यां चाप्यति म हा गीतमः स तदाब्रवीत् ॥

दुर्विनीतेऽधुना ध्वंस ममाश्रमसमीपतः ॥ ३६७ ॥

यस्मात्सुरूपता ज न्या दूर्बलत्वमनवरियता ॥

तस्माद्रूपवती लोके न त्वमेका भविष्यसि ॥ ३६८ ॥

इत्युक्त्वा सा विन य तः प्रांजलिर्मुनिमब्रवीत् ॥

वंचितोस्मि मुने तेन त्वद्रूपेण दिवीकसा ॥ ३६९ ॥

नाहं दुष्टा तपो रा शे प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥

तथैवं प्रार्थितः शांतक्रोधस्त्रमह गीतमः ॥ ३७० ॥

उपस्यतेऽद्वुत म हा इक्ष्वाकूणां महारथः ॥

आतिथ्यं तस्य कृत्वा त्वं पूता मां पुनराप्स्यसि ॥ ३७१ ॥

स्मर तदेवरा ज त्वं दुष्कृतं यत्त्वया कृतं ॥

शापोसर्गाद्धि तस्येदं मुनेः सर्वमुपस्यितं ॥ ३७२ ॥

तच्छीघ्रं वैष्णवं य ज्ञं कुरु शक यथाविधि ॥

पावितः क्रतुना तेन प्राप्स्यसि त्रिदिवं पुनः ॥ ३७३ ॥

महारातंस्तनू ज स्ते पुलोम्नाश्वपवाहितः ॥

नीतः समुद्रे फुशली स त्वागताऽचिराद्धरे ॥ ३७४ ॥

तच्छुचा वैष्णवं य ज्ञमिष्ट्वा देवेशरस्ततः ॥

पुनरिदिवमाजामदन्वशाद्य स धूर्षण् ॥ ३७५ ॥

एतद्बल महा रा ज प्रोक्तामरुजितो मया ॥

निर्जंतस्तेन देवेन्द्रः प्राणिनेषु तु किं पुनः ॥ ३७६ ॥

अथर्षामिति रा म थ लक्ष्मणधानवीक्षदा ॥

अगस्त्यचरनं श्रुत्वा वागरा राससाथ ते ॥ ३७७ ॥

अगस्यं राघवः श्री मानत्रयोद्भवायदा ॥

वभ्राम शयिषी सर्वा रावणो राक्षसेश्वरः ॥ ३७८ ॥

तदा लोकास्तपो रा शे शून्या आसन्किमंग यत् ॥

धर्षणं यत्र न प्राप्नो हतवीर्या उताभवन् ॥ ३७९ ॥

तमगस्योऽ गाध म तिः प्रहसन्नाह राघवं ॥

चचार रावणो भूमिं बाधमानो धरापतीन् ॥ ३८० ॥

ततो माहिष्मतीं ज-न्यकामः प्राप्नो वरोद्धतः ॥

यत्रासीदर्जुनो राजा साक्षादग्निश्च सर्वदा ॥ ३८१ ॥

स दशास्यो दिने य स्मिन्प्राप्तो माहिष्मतीं पुरीं ॥

तस्मिन्नेव दिने रतुमर्जुनो नर्मदां गतः ॥ ३८२ ॥

आख्याते सचिवै रा जोऽसानिधये सर्वशर्मदां ॥

विध्यं चित्रं महाशीलं ययी पश्यन्स नर्मदां ॥ ३८३ ॥

प्रशस्य नर्मदां म ध्ये पुलिनं दशकधरः ॥

जांबूनदमयं स्त्रियं पूजयामास सादरं ॥ ३८४ ॥

ननर्त सामानि ज-गावीश्वरस्याग्रतस्तदा ॥

नर्मदायाः प्रतिस्रोतः प्रवृद्धं जलमाययी ॥ ३८५ ॥

नर्मदापुलिने य त्र राक्षसेन्द्रः स रावणः ॥

शिवस्य पूजामकरोत्तस्माद्देशाद्दूरतः ॥ ३८६ ॥

तत्र रेवातिधु-ज-ले सदारः सोऽर्जुनः प्रभुः ॥

क्रीडन् क्रोध कुतुकी दोःसहस्रेण तां नदीं ॥ ३८७ ॥

तस्याः सवेगप-य-सः संप्रेषित इवाद्भुतः ॥

पुष्पोपहारं सकृलं जहार त्रिदशदिपः ॥ ३८८ ॥

तं वेगप्रभवं रा जा सोन्वेष्टुं शुकसारणी ॥

आदिशती गतीं व्योममार्गिणी पश्चिमासुती ॥ ३८९ ॥

गत्वाद्द्वयोजनं म ध्ये नर्मदं महिलाशतं ॥

सहस्रबाहुं क्रीडन्तं पुरुषं समपश्यतां ॥ ३९० ॥

तावाग्न्योचतुः श्रो मन् कोऽपि तान्योद्धितः पुमान् ॥

योपितः क्रीडयन्पारान्दीं रुद्धा भुजैः प्रभो ॥३९१॥

ज्ञात्वा तमर्जुनं रा हुः प्रभाकरमिव स्वयम् ॥

प्रमत्तो रावणः प्रागानृपति युद्धलालसः ॥ ३९२ ॥

तन्मंत्रिणः क्रुधा म तः प्राह गंभीरया गिरा ॥

युद्धार्थं रावणः प्राप्त इत्याख्याताशु हैहयं ॥ ३०३ ॥

उत्तस्युः सायुधा ज न्यकामं तं ते तदात्रुवन् ॥

युद्धस्य काले विज्ञातः साधु भो साधु रावण ॥३९४ ॥

क्षीवं योषिद्रतं य स्वं योद्धुमुत्सहसे नृप ॥

श्वो वा युध्यस्व हत्वास्मानर्जुनेन सहाद्य वा ॥३९५॥

ततोतिदृष्टाच्चा रा स्ते सचिवास्तस्य रक्षसः ॥

हत्वा तान् भक्षयामासुः क्षुधिताः कुण्पाशनाः ॥३९६॥

तदा बभूव सु-म-हास्तीरे हृलहलाध्वनिः ॥

हैहयाधिपयोधानां युध्यतां चापि रक्षसां ॥ ३९७ ॥

दशास्यसचिवा ज म्रुः कार्णवीर्यस्य तद्वलं ॥

तस्य कर्माशु कथितं पुरुषैरर्जुनाय तत् ॥ ३९८ ॥

तद्भुत्वा शत्रुभ य दः स्त्रीजनं नर्मदाभंसः ॥

उत्तार न भेतव्यमित्युक्त्वा कुपितोऽर्जुनः ॥ ३९९ ॥

गदामादाय स ज वः स सहस्रभुजोऽर्जुनः ॥

अभिदृष्ट्वाव रक्षांसि तमांसीव दिवाकरः ॥ ४०० ॥

स्थितं प्रहस्त-म-नं रुद्धा तन्मुसलं कृती ॥

बन्धापित्वा तं गदया पातयामास मूर्छितं ॥ ४०१ ॥

तं दृष्ट्वा पतितं रा जो भीताः सर्वे निशाचराः ॥

शुकसारणमारीच्चा अपसृष्टा रणाजिरान् ॥ ४०२ ॥

दशाननः सोऽनि म न्युर्नृपमभ्यद्रवत्तदा ॥

रावणार्जुनयोर्दुद्धमभद्रोमहर्षण ॥ ४०३ ॥

स्तनान्तरेऽर्जुनः श्री मान् गदिनं राक्षसेश्वरं ॥

सर्प्राणेनाजघान गदया भिमवेगया ॥ ४०४ ॥

रक्षसो वज्रसा रा सा वरत्राते महोरसि ॥

दुर्वलेव गदा राम द्विधाभूताऽपतक्षितौ ॥ ४०५ ॥

दशाननेऽप्यति म हाप्रहारेणाप्रदाड्मुखः ॥

अपासर्पद्धनुर्मात्रं निपसाद च निष्टनन् ॥ ४०६ ॥

ततो हैहयरा ज स्तं शशुमालक्ष्य विह्वलं ॥

सहसोपय जग्राह गरुत्मानिव पश्रगं ॥ ४०७ ॥

दोःसहस्रेण सु य शा गृहीन्वा तं दशाननं ॥

वबंध बलवान् राजा वालिं नारायणो यथा ॥ ४०८ ॥

वध्यमाने सुरा रा तौ साधु साध्विति वादिनः ॥

पुष्पवृष्टिं सुराश्रकृः कार्तवीर्यस्य मूर्द्धनि ॥ ४०९ ॥

ध्याघ्नो मृगभिवा म र्पा त्वगृह्येभं यथा हरिः ॥

ररास हैहयो राजा वर्षादम्बुदबन्मुहुः ॥ ४१० ॥

प्रहस्तो गतते-ज-स्कं वद्धं दृष्ट्वा दशाननं ॥

मुख्यैर्निशाचरैःसार्धमभिदुद्राव हैहयं ॥ ४११ ॥

स महसैस्तदा-य-तैर्यत्तैः क्षिप्तं वरायुध ॥

तदेवादाय तेनैव तान् जघान महाभुजः ॥ ४१२ ॥

तदा युद्धैस्तान् र ज नीचरान्तस समरेऽर्जुनः ॥

भिच्चा विद्राजयामास वायुरंबुधरानिव ॥ ४१३ ॥

आदाय रक्षः क्ष य कस्तोर्जुनस्तं दशाननं ॥

प्रतिनेश पुरीं पौरैः विप्रैः शक इवाचितः ॥ ४१४ ॥

तदाकर्ण्य तपो रा शिः पुलस्त्यो भगवानृषि ॥

प्रार्थयामास त भूप पौत्र मुच ममेति सः ॥ ४१५ ॥

सख्य कृत्वाऽद्भुत म हाः प्रपूज्य दशकथरं ॥

विमुच्य त ब्रह्मसुत विप्रसर्ज कृतांजलि ॥ ४१६ ॥

पुलस्यः स मुनिः श्री मान्मोचयिवाऽत्मजात्मज ॥

जगाम ब्रह्मणो लोक शोक नैव ददाति य ॥४१७॥

पुन पृथ्वी चचा रा रिर्भ्रमाऽकुर्वन्महीक्षितः ॥

ततो जगाम किष्किधा नगरीं वालिपालितां ॥४१८॥

गन्वा जुहावाशु म सो वालिन हेममालिन ॥

तारस्तारापितोवाच युद्धकाम दशानन ॥ ४१९ ॥

गतः स ऋक्षर ज सः पुत्रः प्रतिबलस्तव ॥

कोऽन्यः प्रमुखतः स्थानु भवतोऽपि कपि क्षम ॥४२०॥

संख्यामन्वास्य नि य माच्चतुःसिंधुभ्य आमवान् ॥

अस्मिन्समय आयति वाली तिष्ठ मुहूर्तक ॥ ४२१ ॥

त्व पश्यैतानस्थि रा शीन् य एते शंखपाण्डुराः ॥

युद्धार्थिनामिमे राजन् हताना वालिना द्विषा ॥४२२॥

तथा यदापि सा म र्थं प्राप्त प्राग्यामृताशनात् ॥

तथाप्यासाद्य कीशेन्द्र समाप्त तव जीवित ॥४२३॥

तमिदानोमिह ज गाञ्चित्र त्वं पश्य वालिन ॥

तिष्ठ क्षण जीवितं तु दुर्लभं ते भविष्यति ॥४२४॥

अथवा त्वरसे य त्वान् मर्तुं त्व क्षासिताधिप ॥

दक्षिण सागर गच्छ तव द्रक्ष्यसि वालिन ॥४२५॥

इत्युक्तो गर्व पु ज स्त तारं निर्भर्त्स्य रावणः ॥

दक्षिणाब्धि गतोऽपश्यद्वालिन भानुसन्निभं ॥४२६॥

ग्रहीतुकामा नि य मात्सभ्योपासनतत्पर ॥

पृष्ठतो वालिनमरिर्नि शद्वपदमन्वगात् ॥४२७॥

सार्वभौमो वान रा णा दृष्ट्वा दुष्ट पटच्छया ॥

स्थितस्तथैव नियमे स चकार न सभ्यं ॥४२८॥

हस्तप्राघ तु त म ष्टा पादशङ्केन रावण ॥

पराङ्मुखोऽपि जग्राह बान्धी सर्वनिवाडज ॥४२९॥

प्रहीतुकामं तं श्री मान् गृहीत्वा राक्षसं हरिः ॥

खमुत्पपात वेगेन कृत्वा कक्षावलीवेनम् ॥ ४३० ॥

स रावणं जहा रा रिं विनुदन्तं नविर्मुहुः ॥

मुमोक्षपिपबोऽमात्या गर्जन्तस्तमभिद्रुताः ॥ ४३१ ॥

अन्वीयमानो व्यो म स्छस्तेर्दशाननमन्त्राभिः ॥

रराज वेगवान् वाली जलदैरंशुमानिव ॥ ४३२ ॥

अशक्नुवन्तोऽति ज वं तं प्राप्तुं ते निशाचराः ॥

तस्य बाहूत्यवेगेन परिश्रान्ता व्यवस्थिताः ॥ ४३३ ॥

ततः स वाली प्र य यौ क्षिप्र पश्चिममर्णवम् ॥

कृत्वा संध्याविधिं तत्र गतः सागरमुत्तरम् ॥ ४३४ ॥

प्राप्य पूर्वं च वा री शिं वहमानो निशाचरम् ॥

तत्र संध्यानुपास्याय किष्किधामागतो हरिः ॥ ४३५ ॥

गतश्रीकं हत म दं कक्षाकर्न्तं दशाननम् ॥

किष्किधोपवने वाली मुमोच प्रहसन्मुहुः ॥ ४३६ ॥

उवाच कपिरा ज स्तं कुतः कस्त्वमिति प्रभुः ॥

स प्राह वानरेन्द्राहं राक्षसेन्द्रोऽस्मि रावणः ॥ ४३७ ॥

अहो बलं तेऽति य शो यत्त्वया वानरेश्वर ॥

अहं गृहीत्वा पशुवद्भूमितश्वतुरेणवान् ॥ ४३८ ॥

प्रयाणामेव हि ज गत्यद्भुतैषा सदागतिः ॥

मनोऽनिलसुपर्णानां तव चात्र न संशयः ॥ ४३९ ॥

दृष्टमद्य बल य ते तादिच्छामि कपीश्वर ॥

त्वया सह चिरं सख्यं सुमिग्धं पावकाग्रतः ॥ ४४० ॥

दाराः पुत्राः पुरं रा ट्टं भोगाच्छादनभोजनम् ॥

सर्वमेव विभक्तं नौ भविष्यति हरीश्वर ॥ ४४१ ॥

ततस्तदादृष्ट म तो तानुभावमिसाक्षिकम् ॥

भ्रानृन्मपुसंपत्नी परिवृज्य परस्परम् ॥ ४४२ ॥

- ॐ बलमप्रतिमं श्रीं ननु वालिनो भवदुत्तमम् ॥
 सोऽपि त्वया विनिर्दग्धः शलभो चन्दिना यथा ॥४४३॥
 तं कुंभसंभवं रा जा राघवः स तदाऽववीत् ॥
 वालिरावणयोरल्पमधिकं मासूतेर्बलम् ॥ ४४४ ॥
 दास्य धैर्यं विक्रमं च प्राज्ञता नयसाधनम् ॥
 गुणा अन्ये च भगवन् हनूमति कृतालयाः ॥ ४४५ ॥
 एकस्यास्यैव भुजयोर्मायावीर्येण जानकी ॥
 प्राप्ता कौर्तेरियं श्रीश्च सौमित्रिश्च रणेजयः ॥४४६॥
 जिष्णुविष्णुश्रीदयमास्तेषां न भगवंस्तथा ॥
 श्रूयते तानि कर्माणि यानि युद्धे हनूमतः ॥४४७॥
 पतिः किमर्थं ता रायाः सुत्रैव प्रियकाम्यया ॥
 तदा वैरे समुत्पन्ने भगवन्नहतोऽमुना ॥४४८॥
 न ज्ञातवानहं मन्ये भगवान्नात्मनो बलम् ॥
 यदृष्टवान् जीपितेष्टं क्लिश्यन्तं वानराधिपम् ॥ ४४९ ॥
 तपःश्रीकोलेकुंज त्वमेतन्मे भगवन् मुने ॥
 विस्तरेण यथा तत्त्वं कथयामरपूजित ॥ ४५० ॥
 सत्यमेतत्प्रभो यत्त्वं ब्रवीत्पस्मिन् हनूमति ॥
 न बले विशते तुल्यो न गती न मती परः ॥ ४५१ ॥
 अमोघशापैर्द्वैजपैः शापो दत्तोऽस्य राघव ॥
 न वेत्ता र्धं बलं सर्वं बन्धी सन्निक्षयं पुरा ॥ ४५२ ॥
 श्रोतुं तवाभिप्रायं श्रेष्ठिश्चानानेन यत्कृतम् ॥
 समाधाय मार्तं रामनिशाम्य वदाम्यहम् ॥४५३॥
 प्रशास्ते ज्येष्ठरीराज्यं मेरी सोऽस्य पिना प्रभो ॥
 तस्य भार्याजना तस्यां गयोर्जातोऽयमात्मजः ॥४५४॥
 क्वचं मया दिनमग्निं जरापुन्यचपोपमन् ॥
 चापदानं नभो भयः श्रुतिनोऽनुमय विभो ॥ ४५५ ॥

सर्वेऽब्रुवंस्तदा श्री मान् पथायं पवनात्मजः ॥

नाप्येवं बलवान् वायुर्न गरुत्मान्मनोऽपि नो ॥४५६॥

संत्रस्तोपसृतो रा हुः शक्रं गत्वा तमब्रवीत् ॥

पुरा दत्तं मह्यमन्न तदन्दग्धै कथं त्वया ॥ ४५७ ॥

अद्य पर्वण्यर्कं म तुमागतोऽन्यः सुरेश्वर ॥

आरुक्षिरावर्तं शक्रस्तच्छुवागाद्यतो रविः ॥ ४५८ ॥

अथ राहुं कृतं ज्ञ वं शक्रात्पूर्वं समागतम् ॥

उत्पपात फलं मत्वा त ग्रहीतुमयं शिशुः ॥ ४५९ ॥

त्रस्तस्य तस्याभयं दः परावृत्तस्य वज्रभृत् ॥

बभूवाभिमुखः शक्रस्तदेनं रघुनन्दन ॥ ४६० ॥

फलनुद्धृत्वा हास्ति म जं तमादानुमयं पदा ॥

अभिदुद्राव वज्रेण हरिरेनमताडयत् ॥ ४६१ ॥

ततः पपातैव म ह्यचक्षुष रघुत्तम ॥

पततो मारुतेरस्य वामा हनुरभज्यत ॥ ४६२ ॥

तदवस्ये तनु ज नी पतिते वज्रताडिते ॥

चुकोर्धेद्राय पवनः प्रजानामहिताय सः ॥ ४६३ ॥

प्रचारं स तु सं य म्य प्रजास्वतर्गत प्रभुः ॥

गुहां प्रविष्टः स्वसुतं शिशुमादाय मारुतः ॥ ४६४ ॥

रुधो भूतानि ज गत्प्राणः सर्वाणि रोषितः ॥

निष्मूवाशयमानृत्य प्रजानां परमार्तिं कृत् ॥ ४६५ ॥

ततः प्रजा देव य क्षगधर्वासुरमानुषाः ॥

प्रोचुः प्रजापतिं देवं दुःखं नो नुद दुःखहन् ॥ ४६६ ॥

तद् दुःखपरिहा रा य प्रजानां स प्रजापतिः ॥

वापोः समीपमागत्य शिशुं पस्पर्श पाणिना ॥ ४६७ ॥

सृष्टमातः स क म लप्रमवेण महान्मना ॥

बलसिक्तं यथा सस्य पुनर्जीविनमाप्तवान् ॥ ४६८ ॥

चषार पवनः श्री मान्यथापूर्वं शरीरिषु ॥

मरुद्रोधाद्विनिर्मुक्ता अभवन्मुदिताः प्रजाः ॥४६९॥

अधोवाच सुरा रा ध्य. सुरान् सर्वान् हितं वचः ॥

अनेन शिशुना कार्यं कर्तव्यं वो भविष्यति ॥४७०॥

वरान्ददध्वम म रा/मारुतस्यास्य तुष्टये ॥

स्वर्णपद्ममयी मालां दस्योवाच शतक्रतुः ॥ ४७१ ॥

मारुतायं काम ज स्ते वजावध्यो भविष्यति ॥

हनुर्हता ततो नाम्ना भविता हनुमानिति ॥ ४७२ ॥

सूर्यश्वाह मदी य स्य तेजसः शक्तिकां कलांम् ॥

ददामि शास्त्रोप्यप्यस्मै दास्पामि समये स्वयम् ॥४७३॥

वरुणोप्याह वा रा वा मत्पाशैर्वास्य मारुतेः ॥

वर्षायुतशतैर्मृत्युर्न भविष्यति सर्वथा ॥ ४७४ ॥

पितृवाचापो य म श्व मम दण्डादवध्यता ॥

अनामयत्वं सप्रामेऽप्यविषादः सदास्त्विति ॥४७५॥

गदेयं माभिका ज न्ये नैनं जातु हनिष्यति ॥

इत्येव वरदः प्राह श्रीदस्त्रचक्षसख. प्रभुः ॥ ४७६ ॥

अकथ्योऽयं मदी य स्य शास्त्रास्त्रस्य भविष्यति ॥

इत्येवं शंकरेणापि दत्तोऽस्मै परमो वरः ॥४७७॥

विश्वकर्माप्याह अ गत्प्राणपुत्रो मदायुधैः ॥

अकथ्यत्वमयं प्राप्ताश्विरजीवी भविष्यति ॥ ४७८ ॥

अजाह शत्रुभ य दो मिन्नाणामभयंकरः ॥

अज्ञेयो भविता पुत्रस्त्वव मारुत मारुतः ॥ ४७९ ॥

कामरूपः समी रा यं सुतः कामगतिस्तव ॥

रोमहर्षकराण्येव कर्ता कर्माणि संपुगे ॥ ४८० ॥

प्रीतिं संपाद्य रा म स्य रावणारेर्महात्मनः ॥

साक्षाप्यत्रतुलं कृत्वा कीर्तिमान् प्रभविष्यति ॥४८१॥

इयुक्त्वा वरदः श्री मान् ब्रह्मामत्र्य समीरण ॥

नगाम त्रिदशैः सार्द्धं सत्यलोकमृषिस्तुतः ॥ ४८२ ॥

पुत्र केसरिदा ग णां गृह नीत्वा स मारुतः ॥

वरदान समाख्याय तानाष्टौ विनिर्गतः ॥ ४८३ ॥

प्राप्तातिवरसा म र्थ्य आश्रमेषु तपस्विना ॥

अभिहोत्राणि पात्राणि क्लकलानि व्यनाशयत् ॥ ४८४ ॥

पीडिताः शांतिभा ज स्ते वरज्ञानातिमन्यवः ॥

शेषुरेन नात्मबलं ज्ञातासि स्वयमिन्यलम् ॥ ४८५ ॥

कीर्तिस्तवान्येन य दा भवित्री स्मारिता पुनः ॥

तदांजनेय न चिराद्द्वलवृद्धिर्भविष्यति ॥ ४८६ ॥

एव शप्तः साप रा धो इततेजा मरुत्सुतः ॥

मृदुभावं गतो राम स्वबले जातसशयः ॥ ४८७ ॥

शापान्न तस्मिन्स य ये वेदाय बन्धमात्मनः ॥

वालिसुग्रीवयोर्वैर यदा राम समुत्थित ॥ ४८८ ॥

गुणाधिकः कोपि ज नो मारुते रघुराज नो ॥

अती व्याकरणादीनि शास्त्राण्यर्कात्समग्रहीत् ॥ ४८९ ॥

नगामाद्रेरुद य तो ह्ययमस्तगिरिं तदा ॥

सूर्योन्मुखः शृष्टगामी सादरो रचितांजलिः ॥ ४९० ॥

अस्य वायोस्तनू ज स्य प्रलयांभोनिधेरिव ॥

कः स्थास्यत्यंतकस्येव पुरस्ताद्रघुनदन ॥ ४९१ ॥

राघवैषोद्भूत य शाः सुग्रीवप्रमुला इमे ॥

त्वत्कारणात्सुरैः सृष्टास्तारनीलनलंगदाः ॥ ४९२ ॥

अगस्यात्सानुजो र-भो बानस राक्षसाश्च ते ॥

श्रुत्वेत्यं मारुतेः कर्म विस्मयं परम गताः ॥ ४९३ ॥

अथोवाच प्राप्य म हं राघवं कुभसंभवः ॥

दृष्टः संभाविनश्चासि राम गच्छामहे वयम् ॥ ४९४ ॥

तच्छ्रुत्वा प्राजलि श्री मान् महर्षीन् राघवोऽब्रवीत् ॥

अद्यमे देवतास्तुष्टा पितरश्च मुनीश्वर ॥ ४९५ ॥

दर्शनाद्भवता रा य धय पून कुल श्रुत ॥

विज्ञाप्य मेस्ति त कार्यं भवद्भिरनुकाक्षिण ॥ ४९६ ॥

भह करिष्यामि म न्यन् प्रभावाद्भवता सता ॥

भविष्यथ सदस्या मे ममानुग्रहकाक्षिण ॥ ४९७ ॥

एवमस्तिवति ते ज ग्मुर्मुनयोऽनुनयोद्यता ॥

सर्वेदुवन्निहिभिस्तुल्यरुचय शुचय सदा ॥ ४९८ ॥

जनक प्रभुरा य त्त पूजयित्वा कृताजलि ॥

मिथिला प्रेषयामास दर्शनोका चिरोपित ॥ ४९९ ॥

जामानू रघुवी रा द्य प्राप्त रत्नादि तत्स्वय ॥

सौतार्ये प्रददौ प्राज्य प्रेम्णा दुहितृवन्सत् ॥ ५०० ॥

सुधाजित प्रीत म ना राम सत्कृत्य मातुल ॥

प्राहिणोऽज्ययइष्टामा स्वपुर स ययौ मुदा ॥ ५०१ ॥

अयानाताभूभु ज श्व साहाय्य कर्तुमागतान् ॥

स्वराष्ट्र प्रेषयामास सत्कृत्य भरताइतान् ॥ ५०२ ॥

नृपाणा समुदा य स्न राम त्यक्त्वा ततोऽब्रजत् ॥

दु खितोभूत्तथाऽत्यत देही देहीष्व त्यजत् ॥ ५०३ ॥

सहाय्ये प्राप ज य हत्वा रावणमाहवे ॥

तेभ्य कपिभ्य प्रददौ रत्नाकल्पान् रघूत्तम ॥ ५०४ ॥

मुप्रीवस्य सहा य त्व कीर्तयित्वा पुन पुन ॥

तस्मै ददौ महार्हाणि भूषणानि रघूद्बह ॥ ५०५ ॥

विभीषणं यानु रा ज तस्यामात्यैश्च रासतान् ॥

प्रशस्य तेभ्य प्रायुःश्रुत्वात्कारसचयान् ॥ ५०६ ॥

अपाकमारोय म रुद्रालिपुत्रो सुतानिव ॥

मुप्रीवमाह श्रीराम साकारार्हावेभ्यै स्वेव ॥ ५०७ ॥

मंत्रे युक्ती तव श्री मन् ममापि च हिते रती ॥

एती त्वया मयाप्यंग पूजनीयी कपीश्वर ॥ ५०८ ॥

इत्युक्त्वा स्वशरी रा त्स व्यवमुच्यातिवत्सलः ॥

भूषणानि महार्हाणि तदाद्गृहहनुमतोः ॥ ५०९ ॥

वन्नन्धाङ्गेषु स म लंचक्रे नक्रेभतारकः ॥

बहून् गासान् दत्तमहान् चासयामास सन्निधौ ॥ ५१० ॥

अथ काकुत्स्थरा ज स्तं सुग्रीवं सन्निभीषणं ॥

जाम्बवत्प्रमुखान् सर्वान् यूयपानिदमब्रवीत् ॥ ५११ ॥

यूयं मे सुहृदो य त्नाद् भवद्विरहमुद्भूतः ॥

धन्यो राजा सुकठोयं धन्योय च विभीषणः ॥ ५१२ ॥

धन्या यूय शरी रा न्मे प्राणेभ्यो वसुतः प्रियाः ॥

न्हिया स्वर्गदुमा व्यासा श्रुत्वा युष्मदुपाक्रियाः ॥ ५१३ ॥

सौम्य सुग्रीवधा म त्व किष्किधायामलंकुरु ॥

भुङ्क्ष्व निष्कण्टकं राज्यं प्राज्यं सुखमवामुहि ॥ ५१४ ॥

विभीषणसत्वेऽ ज स्तं लंकायां वस हर्षितः ॥

स्मर्तव्योऽहं त्वया प्रीत्या गच्छ त्वं विगतज्वरः ॥ ५१५ ॥

श्रुत्वा वाक्यं सत्प्रिय स्य रामस्पर्शाश्च वानराः ॥

सायुसाध्वति तं सर्वे प्रशशंसुः पुनःपुनः ॥ ५१६ ॥

तव बुद्धिर्वरा ज न्हुकन्येव त्रिजगद्धिता ॥

माधुर्यं परमं राम भवतो वचसि स्थितम् ॥ ५१७ ॥

लंसाश्रितानां श्रे य स्कृत् वीर्यमयद्भुतं तव ॥

तेष्वित्यादि वृषाणेषु हनुमान् प्रणतोऽब्रवीत् ॥ ५१८ ॥

केहो मे परमो रा जन् त्वयि तिष्ठतु नित्यदा ॥

भाक्तिश्च नियता वीरभावो नान्यत्र गच्छतु ॥ ५१९ ॥

पावशामकथा म हां चारिष्यति तवाद्भुता ॥

तावत् शरीरे वसतु प्राणा मम न संशयः ॥ ५२० ॥

यच्च सञ्चरितं श्रीं मन् कथांते रघुनन्दन ॥

तन्ममाप्सरसो राम आवेपयुर्नरर्षभ ॥ ५२१ ॥

तच्छ्रुत्वाहमुदा रा ख्य तव चर्यामृत प्रभो ॥

उत्कठाग्रहरिष्यामि मेघलेखामिवानलः ॥ ५२२ ॥

एव नृवाणो रा म स्तु हनूमंतं वरासनात् ॥

उत्थाय सस्वजे खेहात् वाक्यमेतदुवाच च ॥ ५२३ ॥

एवंतद्वापु ज भो भविता नात्र सशयः ॥

चरिष्यति कथा यावदेषा लोकेषु मामिका ॥ ५२४ ॥

तावद्भविष्यति य शस्तव देहेऽसवस्तथा ।

लोकाहि यावत् स्थास्यति तावत् स्थास्यति मे कथाः ५२५

बोधस्येहोपका रा णां भवाम ऋणिनो वयम् ॥

एकैकस्योपकारस्य प्राणान् दास्यामि ते कपे ॥ ५२६ ॥

तज्जोर्णतां पातु म वि मृतत्वयोपकृतं कपे ॥

नरः प्रत्युपकाराणामापत्स्वायाति पात्रताम् ॥ ५२७ ॥

तस्यांजनातनू ज स्य मौक्तिकं हारमात्मनः ॥

उत्तार्य कठे श्रीरामो बबंध स्वपमादरात् ॥ ५२८ ॥

मायामानुषकाऽस्य नत्वा पादौ पुनःपुनः ॥

जग्मुः स्वं स्वं गृह रक्षःकपयः साश्रुलोचनाः ॥ ५२९ ॥

रिमानो राजरा ज स्य निदेशात् पुनरागतः ॥

स राममाह राजेन्द्र शृणु विज्ञापनां मम ॥ ५३० ॥

॥ माह स प्रभो य-शस्वामो पुष्यकविणम् ॥

हन्वा त्वं निर्जितस्त्रस्राप्तमेव राघवम् ॥ ५३१ ॥

प्रीतिर्मे परमादाती हते तग्मिन् दशानने ॥

कामो ममे प लोकारः कर्तव्यः प्रभुणा तव ॥ ५३२ ॥

गच्छ रामं बह म नाक् नाग्निं कश्चित् व्यतिक्रमः ॥

अहमाशपयामि त्वां प्रभुताग्निहितो मम ॥ ५३३ ॥

एवमाज्ञाम हं श्रीं दातुं प्राप्त्वाद्य त्वामुपस्थितुं

मो राम परमात्मस्त्वं निर्विशङ्कः प्रतीच्छ माम् ॥५३४॥

पूजयित्वा पुण्य रा शो रामः प्रीत्या तमब्रवीत् ॥

गच्छ श्रीदान्तिकं सीम्य त्वमागच्छ स्मृतो यदा ॥५३५॥

नत्वा चकार ग म नं तमनंतपशःप्रदम् ॥

तत् पुष्पकं यक्षराजसमीपमवसन् पुनः ॥ ५३६ ॥

ततोतिभ्रं प्र ज या प्राप्तं राज्ये तव प्रभो ॥

इत्येवं भरतः प्राह रामं राजशतोत्तमम् ॥ ५३७ ॥

सर्वप्रजानां पि य क्तुं राघवः सीतया सह ॥

नंदनप्रातिमाशोकवनेऽथ विजहार सः ॥ ५३८ ॥

अथ भिभवती रा शो बभूव जनकात्मजा ॥

तामाह रामः कामस्ते देवि कः क्रियतामिति ॥५३९॥

स्मितं कृत्वा सुता म ह्याः सा श्रीरामं तदाब्रवीत् ॥

तपोवनानि पुण्यानि द्रष्टुमिच्छामि राघव ॥ ५४० ॥

कामोयमेव रा ज नू मे फलमूलाशिनां सताम् ॥

अप्येकरात्रिं काकुन्स्थ निवसेयं तपोवने ॥ ५४१ ॥

वदान्यकोटिगे य स्तां सीतामाह प्रियः प्रियाम् ॥

विश्रब्धा भव वैदेहि श्वो गामिव्यस्यसंशयम् ॥ ५४२ ॥

भद्र दूतं सर्वं च नप्रवृत्तिञ्च रघूत्तमः ॥

पप्रच्छ काः कथा भद्र नगरे विषये च नः ॥५४३॥

मदाश्रितानि न्या य ज्ञ कानि सीताश्रितान्यपि ॥

वाक्यान्याहुर्जना ब्रूहि मा शकां कुरु चेतसि ॥५४४॥

चदंति खलु पी गः कि कि वा जानपदा जनाः ॥

अगुजान् वापि मे शूरान् कैकेयी मातरं स्पश ॥५४५॥

चक्रव्यती व रा म ह्या वने राज्ये व्रजन्ति हि ॥

श्रुतेदानीं शुभं कुर्यां न कुर्यामशुभान्यहम् ॥५४६॥

उवाच स स्पशः श्री मन् कथयन्ति शुभाशुभं ॥

दुष्करं कृतवान् रामः समुद्रे सेतुवधनम् ॥ ५४७ ॥

वश नीता वान रा श्व दुर्धर्षो रावणो हतः ॥

दुराचारेण चौर्येण दशकंठेन या हता ॥ ५४८ ॥

तामाह्वय महा म धं विस्मृत्य जनकात्मजाम् ॥

शृहमनीतवान् रामः कथं नाय जुगुप्सते ॥ ५४९ ॥

अस्माकं स्त्रीष्वप्य ज स्वं सहनीयं भविष्यति ॥

यथा हि कुरुते राजा वर्तते तमनु प्रजाः ॥ ५५० ॥

एवं रघूत्तम य थाप्रज्ञं बहुविधा गिरः ॥

वदति नगरे राष्ट्रे सर्वलोखल जनाः ॥ ५५१ ॥

श्रुत्वा दूतवचो रा जा राघवः परमार्तवत् ॥

उवाच सुहृदस्तत्र भवन्तोपि वदन्तिवति ॥ ५५२ ॥

सर्वेपि शिरसा म ह्यामभिवाद्य नताननाः ॥

प्रत्यूचू राघवं दीनमेवमेतत् न संशयः ॥ ५५३ ॥

विसर्जयामास ज गन्नाथस्तान् सुहृदस्ततः ॥

अनुजान् तूर्णमानाप्य न्याय्यमाह कृताञ्जलीन् ॥ ५५४ ॥

सीता प्रिया मे प्र य ता दिव्योत्तीर्णा कुलोद्भवा ॥

तथापि पौरास्तां मां च निन्दतीति मया श्रुतम् ॥ ५५५ ॥

अप्यहं जीवितं ज ह्यां युष्मान् वा पुरुषर्षभाः ॥

अपवादभयाद्भीतः किं पुनर्जनकात्मजाम् ॥ ५५६ ॥

अहमिश्वाकन्व य जः की र्थं जीव्यते बुधैः ॥

श्वस्त्वं लक्ष्मण वाल्मीकेराश्रमे त्यज जानकी ॥ ५५७ ॥

प्रत्याख्यानं त्वया रा ज्ञो न कर्तव्यं विजानता ॥

अप्रीतिर्मे परा वत्स कार्पेस्मिन् प्रतिवारिते ॥ ५५८ ॥

पूर्वमुक्तोस्मि सु म तेऽनयाहं तारसाश्रमान् ॥

पश्येयामिनि तस्याश्च कामोत्तुष्टीयतामयम् ॥ ५५९ ॥

एवमुक्त्वा थ स श्री मान्वाप्येण पिहिताननः ॥
 तान्विसृज्यानुजान्साश्रू-प्रविवेश स्वमदिर ॥ ५६० ॥
 गापितास्तेन धी रा स्ते पादाभ्यां जीवितेन च ॥
 नोचुः किञ्चन शोकार्ताः केवलं रुग्दुस्तदा ॥ ५६१ ॥
 धर्म यायास्विर म तिलक्ष्मणः स्वप्रज्ञावर्ता ॥
 प्रातः प्रोवाच मातस्त्वामह नेतुं तपोवनं ॥ ५६२ ॥
 आज्ञया रघुरा ज स्य प्राप्तोऽस्म्येष रथस्तव ॥
 तच्छ्रुत्वा मुदिता देवी बभूव जनकामजा ॥ ५६३ ॥
 यस्त्राणि रत्नानि य यात्रादायारुह्य त रथं ॥
 पाथे दृष्ट्वा निमित्तानि सीता चितान्विताभवत् ॥ ५६४ ॥
 अत्रयीच्चातदा रा त्री लक्ष्मणं विहितांजलि ॥
 अशुभानि बहून्नेव पश्यामि रघुनेदन ॥ ५६५ ॥
 मनोऽस्यस्थ किनु म म स्फुरत्यक्षय दक्षिण ॥
 औःसुक्ष्ममधृतेश्चापि गात्रोत्क्रमश्च जायते ॥ ५६६ ॥
 पश्यामि भूमि वि ज नामिवाद्य पृथुलोचन ॥
 अपि स्वास्ति भवेत्तस्मै भात्रे ते धातृवत्सल ॥ ५६७ ॥
 श्वश्रूणां चैव मे य श्व सुदृढगोऽत्र वर्तते ॥
 अपि सर्वस्य कुशलं जगस्य पुरजातिनः ॥ ५६८ ॥
 इति प्रांजलिरा ज न्मशुद्धाचारा महाव्रता ॥
 सर्वेषा कुशलार्थ सा देवता अभ्ययाचत ॥ ५६९ ॥
 कृतांजलिस्तां प्र य तो नत्वा सौमित्रिरात्मवान् ॥
 शिवमित्यत्रवीदृष्टो हृदयेन विशुष्यता ॥ ५७० ॥
 सा गौतम्यास्तटे रा मा रामरामाऽवसन्निशां ॥
 सुमन्त्रयोजितरथे प्रातः सरथाप्य मैथिली ॥ ५७१ ॥
 ययौ सौमित्रिर म रत्नवर्ता विश्वदिता ॥
 निरीक्ष्य तामधो दीन प्रहरोद महास्वन ॥ ५७२ ॥

- तमुवाच तत श्री मद्रामस्य महिषी प्रिया ॥
स्वस्थो भव महाबुद्धे किमर्थं रुद्यते त्वया ॥ ५७३ ॥
- हर्षस्य काले वी रा व विषादयति मा कुत ॥
कच्चिद्विनाकृतस्तेन द्विराव शोकमागत ॥ ५७४ ॥
- प्रियो ममापि सु म ते राघवो जीवितादपि ॥
न चाहमेव शोचामि मैव त्व नालिशो भव ॥ ५७५ ॥
- तारयस्वाशु मा ज न्हुकन्या दर्शय तापसान् ॥
ततो मुनिभ्यो वासासि ददाभ्याभरणानि च ॥ ५७६ ॥
- महर्षीणा वीर य था योग्य कृत्वाभिवादनम् ॥
तत्र चैका निशामोष्य यास्यामस्ता पुरो पुन ॥ ५७७ ॥
- द्रष्टु राम पुष्क रा क्ष ममापि त्वरते मनः ॥
लक्ष्मणस्तद्वच श्रुत्वा प्रमृष्य नयने शुभे ॥ ५७८ ॥
- आरुरोह तरि म न्युमास्तामारोष्य मैत्रिली ॥
सुमत्र स्थीयतामाह प्रयाहीति च नाविक ॥ ५७९ ॥
- गगातट प्राप्य ज वात्प्राजलि प्राह जानकी ॥
मातर्मे हृदये शल्य महदेतत्सुदु सह ॥ ५८० ॥
- कर्मण्यस्मिन्यो ज य ता निंदोह प्रभुणा कृत ॥
अकार्यं कुर्वतो मातः श्रेयो मरणमद्य मे ॥ ५८१ ॥
- प्रसीद त्व सह ज या दययाञ्छासि शोभने ॥
न मेऽद्यमर्हसि ज्ञातु भो मात परवान्ह ॥ ५८२ ॥
- इति प्राजलिरा य चो निपपात भित्तौ रुदन् ॥
त सीतोवाच किमिद नावगच्छामि लक्ष्मण ॥ ५८३ ॥
- ब्रूहि त्व तत्वतो रा ज्ञा शापितोसि मयानघ ॥
श्रोतुमिच्छामि हृच्छुल्यमहमाज्ञापयामि ते, १४ ॥
- एवमुक्त तिम्र म ना प्राह प्राजलिरीश्वरी ॥
देवि पौरापवादेन लक्तासि प्रभुणा

वक्तुशक्यो न स श्री मय्यपवादस्तत्राग्रत ॥

पितु सखा मे वाल्मीकिर्नसयत्राश्रमे प्रभु ॥५८६॥

पादच्छाया तपो रा शेरुपागम्यास्य समुने ॥

उपयासपरैकाद्रा वस ल ननका मने ॥ ५८७ ॥

व्रतमास्थाय वि म ल राम कृत्वा सदा हृदि ॥

श्रेयस्ते परम देवि तथा कृत्वा भविष्यति ॥ ५८८ ॥

श्रु वा जनकरा ज स्व सुता तद्देवरोदित ॥

पर विषादमागम्य निषपात धरातले ॥ ५८९ ॥

सज्ञामयाप्य प य ता मित्र्याप भृश तदा ॥

धात्रा मम तनुर्नून सृष्टा द्रु खाय लक्ष्मण ॥ ५९० ॥

यस्यास्तथा द्रु ख रा शिर्दान्तोऽद्य प्रदृश्यते ॥

याह शुद्धसमाचाराध्याक्ता नृपातिना सती ॥५९१॥

पाप कृत्वा । कनु म ह क्रोवा दारिविभोजित ॥

कि नु वक्ष्यामि मुनिषु कर्म त्यागोचित कृतम् ॥५९२॥

न खल्वदैवान्न ज ले जान्हव्या जीवित निज ॥

त्यजेय राजवशो मे भर्तुर्मयि रघूत्तम ॥ ५९३ ॥

आज्ञा कर्तुं साधु य त त्यज मा द्रु खभागिना ॥

श्वश्रूणा चरणी नत्वा कुशल ब्रूहि पार्थिव ॥ ५९४ ॥

वक्तव्यश्च स रा ज न्यश्रेष्ठो भर्ता महायशा ॥

अपवादमयाध्यक्ता त्वयाहमुचित कृतम् ॥ ५९५ ॥

सदृत्तिर्भातृषु य था पौरैष्वपि तयास्तु ते ॥

सदेह नानुशोचामि देवो बधुर्गृह पति ॥ ५९६ ॥

प्राणैरीपि प्रिय रा जन् भर्तु कार्य स्त्रिया सदा ॥

तस्मादह न शोचामि सुयशास्त्व सुखी भव ॥५९७॥

शति मद्बचता म द्या वक्तव्य स पतिस्त्वया ॥

निरीक्ष्य माद्य गच्छ त्वमृतुकालातिवर्तिना ॥५९८॥

तमुवाच ततः श्री मद्रामस्य महिषी प्रिया ॥

स्वस्थो भव महाबुद्धे किमर्थं रुदते त्वया ॥ ५७३ ॥

हर्षस्य काले वी रा द विषादयसि मा कुतः ॥

कञ्चिद्विनाकृतस्नेन द्विरात्र शोकमागतः ॥ ५७४ ॥

प्रियो ममापि सु म ते राघवो जीवितादपि ॥

न चाहमेव शोचामि मैव त्व वालिशो भव ॥ ५७५ ॥

तारयस्वाशु मां ज न्हुकन्यां दर्शय तापस्तान् ॥

ततो मुनिभ्यो वासासि ददाम्याभरणानि च ॥ ५७६ ॥

महर्षीणां वीर य था योग्य कृत्वाभिवादनम् ॥

तत्र चैकां निशामोष्य यास्यामस्तां पुरी पुनः ॥ ५७७ ॥

द्रष्टु राम पुष्क रा क्ष ममापि त्वरते मनः ॥

लक्ष्मणस्तद्वचः श्रुत्वा प्रमृज्य नयने शुभे ॥ ५७८ ॥

आरूरोह तरि म न्युमांस्तामारोष्य मैथिली ॥

सुमत्र स्थीयतामाह प्रयाहीति च नाविक ॥ ५७९ ॥

गगातट प्राप्य ज वात्प्रांजलिः प्राह जानकीं ॥

मातर्मे हृदये शल्यं महदेतत्सुदु सह ॥ ५८० ॥

कर्मण्यस्मिन्यो ज य ता निद्योह प्रभुणा कृतः ॥

अकार्यं कुर्वतो मातः श्रेयो मरणमद्य मे ॥ ५८१ ॥

प्रसीद त्व सह ज या दययाञ्छासि शोभने ॥

न मेऽघमर्हसि ज्ञातुं भो मातः परवानह ॥ ५८२ ॥

इति प्रांजलिरा य तो निपपात क्षितौ रुदन् ॥

तु स्तीक्ष्णमात्रं किमिदं तावदाञ्छामि लक्ष्मण ॥ ५८३ ॥

ब्रूहि त्व तत्त्वतो रा ज्ञा शापितोसि मयानघ ॥

श्रोतुमिच्छामि हृच्छल्यमहमाज्ञापयामि ते ॥ ५८४ ॥

एवमुक्तः खिल म नाः प्राह प्रांजलिरीश्वरी ॥

देवि पीरापवादेन सक्तसि प्रभुणा वने ॥ ५८५ ॥

वक्तुं शक्यो न स श्री मन्यववादस्तवाग्रतः ॥

पितुः सखा मे वाल्मीकिर्वसयत्राश्रमे प्रभुः ॥५८६॥

पादच्छायां तपो रा शेरुपागम्भारस्य सन्मुनेः ॥

उपवासपरैकाग्रो वस त्वं जनकात्मजे ॥ ५८७ ॥

ब्रनमास्थाय वि म लं रामं कृत्वा सदा इति ॥

श्रेयस्ते परमं देवि तथा कृत्वा भविष्यति ॥ ५८८ ॥

श्रुत्वा जनकरा ज स्य सुता तदेवरोदित ॥

परं निषादमागम्य निषपान धरानले ॥ ५८९ ॥

संज्ञामवाप्य प्र य ता त्रिललाप भृशं तदा ॥

धात्रा मम तनुर्नूनं सृष्टा दुःखाय लक्ष्मण ॥ ५९० ॥

यस्यास्तथा दुःख रा शिर्दारुणोऽद्य प्रदृश्यते ॥

याहं शुद्धसमाचारायुक्ता नृपतिना सती ॥५९१॥

पापं कृत्वा किंनु म हत्कोवा दारैर्वियोजितः ॥

किंनु वक्ष्यामि मुनिषु कर्म आगोचितं कृतम् ॥५९२॥

न खल्वदीयात्र ज ले जान्हव्या जीवितं निजं ॥

त्यजेयं राजवशो मे भर्तुर्मयि रघूत्तम ॥ ५९३ ॥

आज्ञां कर्तुं साधु य त त्यज मां दुःखभागिनीं ॥

श्वश्रूणां चरणी नत्वा कुशलं ब्रूहि पार्थिवं ॥ ५९४ ॥

वक्तव्यश्च स रा ज न्यश्रेष्ठो भर्ता महापशाः ॥

अपवादभयात्यक्ता तयाहमुचितं कृतम् ॥ ५९५ ॥

सदृष्टिर्भ्रातृषु य था पौरुष्वपि तथास्तु ते ॥

रादेहं नानुशोचामि देवो बन्धुर्गुरुः पतिः ॥ ५९६ ॥

प्राणैरपि प्रियं रा जन् भर्तुः कार्यं स्त्रिया तदा ॥

तस्मादहं न शोचामि सुयशास्त्वं सुखी भव ॥५९७॥

इति मद्रुचसा म ध्या वक्तव्यः स पतिस्त्वया ॥

निरोक्ष्य माद्य गच्छ तमृतकालातिवर्तिनीं ॥५९८॥

शोकम्यानमुख-श्री-कः शिगसाष्टय मेदिनीं ॥

प्रदाक्षिण च तां कृत्वा व्याहर्तुं न शशाक सः ॥१९९॥

ध्यान्वा मुहूर्तं तां ग ज्ञि माह रामानुजो रुदन् ॥

किं मां निरीक्ष्य गच्छेति त्वं वदस्वद्य शोभने ॥६००॥

स्वपं दृष्ट नहि म य पादौ दृष्टौ तवानघे ॥

कथं त्वामद्य पश्यामि रामेण रहितौ वने ॥ ६०१ ॥

इयुक्त्वा तामग्र ज्ञे स्य प्रियां नन्वा रुदन् पुनः ॥

नावा गंगां समुत्तीर्य रथमध्यारुहद्वृतम् ॥६०२ ॥

शोकाकुलः स प्र य यावनाथा मिव तां सर्ती ॥

परतीरस्थितां दृष्ट्वा परानृत्य मुहुर्महुः ॥ ६०३ ॥

दृष्ट्वा मुनिकुमा ग स्तां रुदतीं जलनका वने ॥

प्राद्ववन् यत्र भगवान् वाल्मीकिस्तपसांनिधिः ॥६०४॥

ते कन्धैवाशु न म नं मुनिपुत्रा महर्षये ॥

सर्वे निवेदयामासुस्तस्यास्तु रुदितस्वनं ॥ ६०५ ॥

भगवन्मुनिरा ज स्त्री कस्याप्येषा महात्मनः ॥

श्रीरिवादृष्टपूर्वात्र रीति त्रापस्व पश्यतां ॥ ६०६ ॥

स ज्ञान्वा ज्ञानन य नः प्राद्ववद्यत्र मैथिली ॥

अर्घ्यमादाय रुचिरं जान्हवीतीरमागम् ॥ ६०७ ॥

दृष्ट्वा सीतां स द्वि ज न्मश्रेष्ठो वाल्मीकिरत्रवीत् ॥

स्तुया दशरथस्य त्वं रामस्य महिषी प्रिया ॥ ६०८ ॥

जनकस्यात्मजा य त्नादृष्टव्या सयधीश्वरी ॥

वसे ज्ञानकि भर्महे स्वागत ते पतिव्रते ॥ ६०९ ॥

तां सीतां शोकभा रा सीं वाल्मीकिर्मुनिपुंगवः ॥

उवाच मधुरां वार्णां ब्लादयन्निव तेजसा ॥ ६१० ॥

वृत्तं तवैतत्सु म ते विदितं मम तत्रतः ॥

सर्वं च दिव्यज्ञानेन त्वैवोक्त्वा यद्वि वर्तते ॥ ६११ ॥

मुनेपन्थोऽव सु श्रो काः सुत्रनास्तपसि स्थिताः ॥

सास्तां वसे यथा वसंतं पालयिष्यति निव्यशः ॥६१०॥

त्वामपपां वेदि रा जि ध्यानव्यधेन चक्षुषा ॥

विश्रब्धा भव वसे म-समीपे विनिवस्यति ॥६१३॥

वचस्तदाकर्ष्य म हं प्राप्ता परममूर्तं ॥

सीता नन्वा मुनेः पादौ तयेत्याह कृतांजलिः ॥६१४॥

गीता प्रपानं दि-क्त्र-पं प्रांजलिः पृष्ठतोर्गमात् ॥

तापस्मस्तं नमश्कुस्ताः स वाल्मीकिरब्रवीत् ॥६१५॥

राजा दशरथो य-या स्तुयेयं तस्य सुव्रता ॥

रामस्य महिषी सीता जनकस्यान्मजा सती ॥६१६॥

इयं त्यक्ता सती रा वा परिपाल्या मया सदा ॥

इमां भवस्यः पश्यन्तु स्नेहेन वचनान्मम ॥६१७॥

मुहुर्मुहुः प्राप्य-म-हास्तां ताम्यः परिदाय सः ॥

रामाश्रमं शिष्यवृतः पुनरावाग्महातपाः ॥६१८॥

उदकूले स्थितो ज-हुकन्यायां मुनिना सती ॥

दृष्ट्वा प्रवेशितां भव्ये रत्नाश्रमे लक्ष्मणस्तदा ॥६१९॥

अत्रनीत्तसका य रतं सुमंत्रं मंत्रसारथिं ॥

सीतापियोगत्रं तापं पश्य रामस्य सारथे ॥ ६२० ॥

योहि देवान्सभु ज गान् गंधर्वागुरराक्षसान् ॥

निहन्याश्राघवः क्रुद्धः सदेवं पर्युपासते ॥ ६२१ ॥

हंताश्मिन् कर्मणि य शोनाशके समनुष्ठिते ॥

प्रातः सुमंत्र रामेण को नु धर्मपरिमहः ॥ ६२२ ॥

सुमंत्रः प्राह तं रा मानुजं शोकाकुलं भृशं ॥

न संतापस्तया कार्पो दृष्टमेतत्पुरातनेः ॥ ६२३ ॥

भृगुशापकलं म न्वे प्रातं रामेण निष्णुना ॥

तस्य पत्नी हतानेन यत्पुरा भयदा द्विषां ॥ ६२४ ॥

वासष्ठस्याश्रम श्रो मान् दुवाता मम सन्निधौ ॥

पुरा दशरथायैतकथयानास लक्ष्मण ॥६२५॥

त्वयापि विरह रा जा प्राप्स्यत्येतकथचन ॥

भरतेनैव वक्तव्य शत्रुघ्नेऽपि च लक्ष्मण ॥६२६॥

भृगुशापादय म र्जलाके ज मासवाप्रभु

रहस्य कथित तुभ्य सीतान्यागार्तिभेषज ॥६२७॥

नृलाके चक्रिणो ज म जात हतु दशानन ।

इति श्रुत्वाथ सीमित्रिस्तामयोध्यां जगाम स ॥६२८॥

ततस्तस्योरुगा य स्प साश्रुनेत्रस्य लक्ष्मण ।

जग्राह चरणौ पश्चाद्वाक्पमेतदुवाच स ॥६२९॥

त्वक्त्वा देवीं त्वद्वि रा ह वाल्मीकिराश्रमे शुभ ॥

पुनरप्यागतो वीर पादमूलमुपासितु ॥६३०॥

मा शुच सस्कृत म ते कालस्य गतिरीदृशी ।

त्वद्विधा नहि शोचति बुद्धिगतो मनास्विन ॥६३१॥

यदर्थं मैथिल ज निस्स्यक्ता शोरु न मुचत ॥

सोपवाद् पुरे राजन् भविष्यति न सशय ॥६३२॥

तमाह रामो नि य त हितमुक्त त्वपानघ ॥

मया सीतावियोगोत्थ स्वसतापो निराकृत ॥६३३॥

राजकार्यं मया ज स्र कर्तव्य तदकुर्वत ॥

निष्कला मम सेमित्रे चत्वारो दिवसा गता ॥६३४॥

पौरकार्याणि यो य त्तो न करोति ।दने दिने ॥

सवृत्ते नरके घोरि पतित स भवद् भुव ॥६३५॥

नृगेण हि पुरा रा ज्ञा कोटी स्पर्शयता गवा ॥

गौ समादागता-न्यस्य दत्तान्यस्मै द्विज-मने ॥६३६॥

विददती तौ स म न्य गोस्वामिग्राहकाबुभौ ॥

नृगद्वारि स्थितौ प्राप्तौ न प्रवेश चिर द्विजौ ॥६३७॥

ताम्यां शप्तो रूपा श्री मान् रुक्मल्यतो भवेति सः ॥

निर्दिष्टो यादवः कृष्ण उद्धर्ता विष्णुरीश्वरः ॥६३८

अद्यापि शापं तं ग जा भुंक्ते वस सुदारुणं ॥

कार्यार्थिनां विमर्शं हि राज्ञां दोषाय कल्पते ॥६३९॥

इत्वाकुतनयो म क्षाः पतिर्निमिद्दारधीः ॥

सिष्टेन पुरा शप्तो निमिनापि स लक्ष्मण ॥ ६४० ॥

मित्रावरुणते ज स्वमाविशेति चतुर्मुखः ॥

वसिष्ठमुक्तवान्देवो विदेहः स तथाऽकरोत् ॥ ६४१ ॥

उर्वशीहेतुतो य स्तु मित्रावरुणतेजसा ॥

पूर्गः कुम्भस्ततो जातो वसिष्ठोऽगरस्य एवच ॥६४२ ॥

प्रतीक्षा न कृता रा क्षा सत्रे पस्मापुरोधसः ॥

तेनावराधेन निमिः शप्तस्तेन महान्ना ॥ ६४३ ॥

स निमिः साधुर म राम्रोवाच वरदांस्तदा ॥

नेत्रेषु सर्वभूतानां वसेयं सुरसत्तमाः ॥ ६४४ ॥

तदुक्तमेवम ज राः श्रुत्वोचुस्त निर्दि नृपं ॥

नेत्रेषु सर्वभूतानां वायुमृतश्चरिष्यसि ॥ ६४५ ॥

मथितस्वस्य का य स्तैस्तत्तन्तानार्थिभिर्द्विजैः ॥

अरण्यां मथ्यमानायां प्रादुर्भूतो महानपाः ॥ ६४६ ॥

नाम्ना मिथिः स रा ज न्यो मयनाद्रघुनन्दन ॥

जननाज्जनको जानो वैदेहो यद्विदेहजः ॥ ६४७ ॥

ययातिर्न तमो य स्मादेवपान्यां स भूपतिः ॥

शतः शुक्रेण सौमित्रे करं प्राप सुदुःसहां ॥६४८॥

एवं रामो सद्ग रा पः कथयानास सक्तयाः ॥

श्लोत्कण्ठोरस्यहरन्वायकर्ता मनोरथयाः ॥ ६४९ ॥

अथागता भये म प्रा मुनयो यमुनाश्रिताः ॥

संभूय राममनात् कायं पप्रच्छ प्राञ्जलिः प्रभुः ॥६५०॥

विप्राः प्रोचुर्मधुः श्री मान्दैव्यो भक्तोऽविकापतेः ॥

शूल शूद्राद्विनेष्कृष्य तस्मै दत्तं स्मरारिणा ॥६५२॥

तत्पुत्रो लवणो रा जन् बाधते शूलतेजसा ॥

तं शूलरहितं हत्वा ब्राह्मणांस्त्रानुमर्हति ॥ ६५२ ॥

अभिषिच्यामसा म ध्यं शत्रुघ्नतैर्द्विजैस्ताह ॥

राघवः प्रेषयामास लवणं हन्तुमोजसा ॥ ६५३ ॥

रामादमोघम ज तत्संभूतं शरमद्भुतं ॥

प्राप्य प्रणम्य तं प्रायाच्छत्रुघ्नस्तेनया वृतः ॥६५४॥

पुण्यकीर्तेराल य स्य बाल्मीकेराश्रमेऽवसत् ॥

तत्र कल्माषपादस्य स मुनेरशृणोत्कथां ॥ ६५५ ॥

यस्यां स राघवो रा तौ पर्णशालां समाविशत् ॥

तस्यां सीताप्यर्धरात्रे सुषुप्ते दारकद्वयं ॥ ६५६ ॥

प्रसूतौ पुण्यस म ये बालचद्रसमप्रभौ ॥

दृष्टौ बाल्मीकिना प्रीत्या मार्जितौ तौ कुशैर्लवैः ॥६५७॥

बाल्मीकिर्द्विजरा ज स्तं कुश इत्याह यः कुशैः ॥

पुत्रः संमार्जितो ज्येष्ठो लवं च प्रोक्षितं लवैः ॥६५८॥

अर्धरात्रे सोन्व य स वृद्धिं श्रुत्वा प्रभोर्मुदा ॥

पर्णशाला ततो गत्वा मातर्दिष्टचेति चात्रवीत् ६५९॥

प्रजावत्याः पुत्र ज न्मप्रदष्टो लदमणानुजः ॥

मुनिं प्राञ्जिरामस्य प्रपद्ये यमुनातटम् ॥ ६६० ॥

इक्ष्वाकोरन्ववा य स्य भूषणं यो महापशाः ॥

स मान्धाता हनो येन लवणेन दुरान्धना ॥ ६६१ ॥

इति शुश्राव सूर त्वप्रभवायास्वटे मुने ॥

च्यवनात्त रुमित्राया नन्दनो विस्तरात्कथां ॥ ६६२ ॥

ततः प्रभाते स म धोर्निर्गतः स्वपुरात्सुतः ॥

भक्ष्यमाहर्तुमटवीगतो ॥ ६६३ ॥

ज्ञात्वा तदेव स श्री मान् गृहीतवरकार्मुकः ॥

उत्तयि यमुनां तूर्णं तस्यौ द्वारि मघोः पुरः ॥६६४॥

मासेर्धे दिन आ रा त्स कुरकर्मो मघोः सुतः ॥

आगच्छद्बहुसाहस्र प्राणिनां भारमुद्धहन् ॥ ६६५ ॥

ददर्श लवणो म द्यमांसमत्तः स राघवं ॥

तमाह किमनेन त्वमायुधेन करिष्यसि ॥ ६६६ ॥

ईदृशानां मया ज न्ये सायुधानां नराधम ॥

भक्षितानि सहस्राणि कालेनानुगतो ह्यसि ॥६६७॥

श्रुत्वा वचो निर्भय स्य हसतश्च मुहुर्मुहुः ॥

शत्रुघ्नः कुपितः प्राह भ्राता रामस्य धीमतः ॥६६८॥

शत्रुघ्नोऽहं भूतु रा रे वधकांक्षी तवागतः ॥

द्वंद्वयुद्ध देहि मत्तो न त्वं जीवन् गमिष्यसि ॥६६९॥

तच्छुवा लवणो म त्तस्तमाह प्रहसन्मुहुः ॥

दिष्ट्या प्राप्तोसि मद त्वं भ्राता मन्मातुलद्विषः ॥६७०॥

अन्यकामस्य ते ज न्यमहं दास्यामि दुर्मते ॥

मुहूर्तं तिष्ठ तावच्च यावदायुधमानये ॥ ६७१ ॥

तमाह राघवो य त्तः क मे जीवन् गमिष्यसि ॥

स्वयमेवागतः शत्रुर्न मोक्तव्यः कृतात्मना ॥ ६७२ ॥

तल्लक्ष्मणस्यानु ज स्य वचः श्रुत्वा स राक्षसः ॥

क्रोधमाहारयत्तीव्रं तिष्ठ तिष्ठेति च्चात्रवीत् ॥ ६७३ ॥

तं श्रुवाणं तथा य ज्ञद्विजघ्नं घोरदर्शनम् ॥

शत्रुघ्नो देवशत्रुघ्न इदं वचनमत्रवीत् ॥ ६७४ ॥

शत्रुघ्नो न तदा रा ते जातो भूपा हता यदा ॥

तदद्य मद्वाणहतो व्रज त्वं यमसादनम् ॥ ६७५ ॥

सर्वे ह्यष्टा भूम्य म रास्त्वां मया निहतं रणे ॥

पश्यंतु रक्षोपसद त्रिदशा इव रावणम् ॥ ६७६ ॥

पदैव प्राह स श्रो मांशुक्षुभे ऽतितरामरिः ॥

चिक्षेप वृक्षाच्छत्रुघ्नः शरैस्तां शनकाश्चिन्तत ॥६७७॥

ततोऽग्निगप्रहा रा त्त स्वतांगो मूर्च्छितोऽभवत् ॥

तमवज्ञाय तु हत शत्रुघ्नं भुवि पातितम् ॥६७८॥

रक्षो लब्धान्तर म पि न विवेश स्वमालयम् ॥

नापि शूलं प्रजग्राह तान् भक्ष्यान् समुदाहरत् ॥६७९॥

लब्धसक्तः स ते ज स्विप्रवरस्त महाशरम् ॥

वचनान वज्रवेग जग्राहामोघमद्भुतम् ॥ ६८० ॥

तस्मिन् धृते प्रल य जज्वलनप्रतिमे शरे ॥

भीतान् सुरर्षीन्भयं ददो देवः पितामह. ॥ ६८१ ॥

संधाय बाणं सा रा-रुच्यं विरुप्य धनुराश्रुति ॥

शत्रुघ्नः स महातेजा मुमोच लवणोरसि ॥ ६८२ ॥

सापकोऽतुलसा म-र्यो विदार्यारिहरस्तदा ॥

गत्वा रसातल हस्त पुनरेमागमद् द्रुतम् ॥ ६८३ ॥

निर्भिन्नवक्षा र ज नीचरः स लवणः खलः ॥

पपात सहसा भूमौ वज्राहत इवाचलः ॥ ६८४ ॥

उच्छूलं तन्निल य तः समुत्पल्य महाप्रभं ॥

पश्यतां सर्वदेवानां रुद्रस्य वशमागतम् ॥ ६८५ ॥

प्रितः प्राप्तपि ज यः शत्रुघ्नः स महाषिभे ॥

शक्रादिभिश्च त्रिदशैर्लवणे दुर्जये हते ॥ ६८६ ॥

सुरास्तमृचुः प्र ष त वरं वरय सुव्रत ॥

तान् प्रत्युवाच शत्रुघ्नो बद्धाञ्जलिपुटस्तदा ॥६८७॥

पुतेपं मधुरा रा जधानी त्व प्रानुपादिति ॥

वरयामास ते प्रीताः सर्वे प्रोचुस्तथास्त्विति ॥६८८ ॥

तो निवेश्य सु म ना राजधानीं मनोहरां ॥

जगाम द्वादशे वर्षे ऋतुं रामं चिरोपितः ॥६८९॥

वाल्मीकेराश्रमे श्री मानवसत्तेन पूजितः ॥

शुश्राव रामचरितं गायतोस्तत्कुमारयोः ॥६९०॥

श्रुत्वा रामयशो रा गो विसृजो वाष्पन्नेचनः ॥

मुहूर्तमात्रमभवद्विनिश्वस्य मुहुर्मुहुः ॥६९१॥

आश्वर्ये सैनिका म माः शत्रुघ्नमिदमनुवन् ॥

अदुर्तं किमिदं राजन् वाल्मीकि पृच्छ तत्त्वतः ॥६९२॥

स तानाहाश्रमेऽ ज खं सयाश्वर्याण्यनेकशः ॥

अदुतोऽर्थः परिप्रष्टुं न क्षमोऽस्माकमोदशः ॥६९३॥

अलब्धनिद्रः प्र य तः प्रातर्नत्वा मुनीश्वरम् ॥

अयोऽयामगमद्रामं नत्वाऽभूद्धर्षनिर्भरः ॥६९४॥

स लोपत्वा सत् रा त्रमाज्ञप्तः प्रभुणा पुनः ॥

जगाम मधुरां भव्यां राजधानीं मनोरमाम् ॥६९५॥

ततः कदाचिद्वि म ना मृतमादाय बालकम् ॥

वृद्धो जानपदो विप्रो राजद्वारमुपागमत् ॥६९६॥

चक्रे विलापं स ज रन् पुत्रशोकाकुलो भृशम् ॥

नाहं पापी मृतोसि त्वं बालदीपेण भूपतेः ॥६९७॥

राम बालं जीव-य मे नो चेद्द्वार्यत्र निश्चितम् ॥

सदारोऽहं मरिष्यामि ब्रह्महत्यां त्वमाप्नुहि ॥ ६९८

न दृष्टो न श्रुतो ज न्मी मृतः कश्चन कुत्रचित् ॥

तवैव राज्ञेऽभिनवं मयैतदनुभूयते ॥ ६९९ ॥

एवं पुत्रस्याय-य-तः शोकाकांतो द्विजोत्रवीत् ॥

ततोऽप्यतितमां रामो द्रुःखं प्राप सतां गतिः ॥७००॥

वसिष्ठं तपसां रा शिं वामदेवं च नारदम् ॥

मार्कण्डेयं मुनीनन्यान् प्रांजलिः प्राह राघवः ॥७०१॥

पृद्धो मृतात्मजो म मः शोके जानपदो द्विजः ॥

रुद्धा द्वारं स्थितः कार्पं भगवन्तो मयाच किम् ॥७०२॥

तच्छ्रुत्वा नारद श्री मानुवाच रघुनदन ॥

मन्ये तप्यति शूद्रोद्य तेन बालवधो ह्ययन् ॥७०३॥

तस्मात् स्वदेश त्व रा जन् मृगयाद्य निवारय ॥

भवेप्यखेव धर्मेण विप्रपालस्य जीवनम् ॥ ७०४ ॥

नारदस्मामृत म य श्रुत्वा वाक्य रघूत्तम. ॥

प्रहर्षमतुल लेभे लक्ष्मण चेदमत्रवोन् ॥ ७०५ ॥

गच्छाम्पर्णं त्व द्वि ज स्य समाश्वासय सौम्य तम् ॥

बालस्य च शरीर तत् तैलद्रोण्या निधापय ॥ ७०६ ॥

एव सादिश्य त य त्त्माज्ञासपादनेऽनुजम् ॥

मनसा पुष्पक दक्षि आगच्छेति महापशाः ॥७०७॥

तद्विज्ञायैगित रा ज्ञ. पुष्पको हेमभूषितः ॥

आजगाम मुहूर्तेन समीप सेवनादत ॥ ७०८ ॥

ज्ञेयवीत् प्रणतो म द्या नाथायमहमाज्ञया ॥

वश्यस्तव महाबाहो किंकर समुपस्थितः ॥ ७०९ ॥

त्वा महर्षीन् रा ज्ञ विं विमानमधिरुह्य स ॥

प्रतीचीमुत्तरा पूर्वा विचि-वन् दक्षिणा ययौ ॥७१०॥

शैवलस्य सरो य त्नादपश्यत् पार्श्व उत्तरे ॥

विंध्यस्य दक्षिणे भागे स्वादर्शतलनिर्मलम् ॥७११॥

तत्र कौसल्यात्म ज निरतप्यत सुमहत्तप' ॥

ददर्श तापस वृक्षे लम्बमानमधोमुखम् ॥ ७१२ ॥

तमाह कशका य स्त्व धन्यस्तापस सुव्रत ॥

कोसि जाला कस्तपोऽर्थो ब्रूहोवत् सत्यवाग्भव ॥७१३॥

वीन् सौवाक्शि रा स्त राम सत्यपराक्रमम् ॥

शूद्र शत्रुकनामाह स्वर्गार्थं देव मे तप. ॥ ७१४ ॥

तच्छ्रुत्वासिम म ल कोशान् निष्कृष्य दारुणम् ॥

लम्बानस्य शूरस्य शिरश्चिच्छेद राघव ॥ ७१५ ॥

सैत्रा देवास्तदा श्री शं शशंतुः साधुगधिरिति ॥

पुंगुष्टिपुवः प्रोचुर्वरं वरय राघव ॥ ७१६ ॥

प्रोवाच प्रांजली रा जा द्विजपुत्रः स जीवतु ॥

त ऊचुः पतिते शूत्रे द्विजपुत्रः स उत्थितः ॥ ७१७ ॥

अगरुषं प्रति या म त्वं द्रष्टुमागच्छ तं मुनिम् ॥

तस्य दीक्षा समाप्ताद्य वर्षे हि द्वादशं गतम् ॥ ७१८ ॥

सदा स्थितो ऽभूत् स ज ले द्रष्टव्यः सुमहातपाः ॥

इत्युक्त्वा ते सुरा जग्मुर्द्रष्टुं रामोपि कुंभजम् ॥ ७१९ ॥

दृष्ट्वा सुरास्तं प्र य युः स्वर्गं रामस्ततो गतः ॥

तं सख्य मुनिप्रोत्वा प्रशशंतास्रकृन् प्रभुम् ॥ ७२० ॥

राम त्वमासि ना रा णामयन धर्मपालक' ॥

त्वया धर्मेण विप्रस्य जीवने प्रपितः सुतः ॥ ७२१ ॥

उपित्वा रजनी म त्र श्वः पुरी गन्तुमर्हसि ॥

इदं गृह ण वलय निर्मित विश्वकर्मणा ॥ ७२२ ॥

तद् गृहीत्वा कुंभ ज स्य पिपकृन् रघुनंदनः ॥

पप्रच्छ भ/ता प्राप्त कुतो वा केन वा हतम् ॥ ७२३ ॥

सोत्रिवीदद्भुत-य-शाः शतयोर्जनविस्तृते ॥

वने ऽपश्यं सरो राम प्रसन्नं योजनायतम् ॥ ७२४ ॥

रम्यं शरं च रा ज नू मे दृष्ट्वाभूद् विस्मयो महान् ॥

अथापश्य व्योमयानं स्वर्गिणं तत्र भास्वरम् ॥ ७२५ ॥

सं शवं पद्मन-य-नो भक्षयामास सोत्रिविचम् ॥

तमपृच्छमह कस्त्वं देवसंकाश ईदृशः ॥ ७२६ ॥

यथा नाथो निर्ज रा णां गंधर्वाप्सरसा मतः ॥

आहारो गर्हितोऽतीव किमर्थं वक्तुमर्हसि ॥ ७२७ ॥

स प्रांजलिः प्राह म भ ब्रह्मन् वृत्तमिदं शृणु ॥

वैदर्भः श्वेतनामाहं सुदेवो मत्पिना मुने ॥ ७२८ ॥

आश्रमोय मम श्री मन्त्र तप्तं मया तपः ॥

त्रीणि वर्षसहस्राणि ब्रह्मैकमहं गतः ॥७२९॥

क्षुत्तृच सत्तपो रा शे पीडयामास तत्र मां ॥

सश्लोके महापुण्ये क्षुत्पिपासाविवर्जिते ॥ ७३० ॥

ब्रह्माणमवदं म त्थमिव मां भगवन् कुनः ॥

क्षुत्तृ च बाधतेऽनापि देवभूतं तपोबलात् ॥ ७३१॥

ब्रह्मेतत्तदययाऽ ज त्वं पाकोयं कस्य कर्मणः ॥

आहारः कश्चमेऽत्यंतं क्षुधितस्य जगत्पते ॥ ७३२ ॥

ब्रह्माह मां भक्ष य त्वं श्वेतस्वक्रव्यमन्वहम् ॥

देहमेव निजं पुष्टं न दत्तं किमीपि त्वया ॥ ७३३ ॥

देहस्ते व्यवहा रा र्थं भविष्यति पुनःपुनः ॥

गर्हितात् कर्मणोऽस्माच्चात्मगर्भो मोचयिष्यते ॥७३४

अगस्यं त्वामहं म न्ये नान्यस्मात् गतिमुने ॥

इदं गृहाणाभरणं प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ७३५ ॥

इदं तावन्मुनेऽ ज स्रं सुवर्णं धनमवरम् ॥

भक्ष्यं भोज्यं च ब्रह्मैव ददान्याभरणानि च ॥७३६॥

गृहीत्वैतत्तार य माभिति श्रुत्वैव तद्रिम् ॥

यथा गृहीत बलयं मुक्तः कृद्वात् स तत्क्षणात् ॥७३७

शक्रतुल्येन रा ज न् मे दिव्यमाभरणं स्वयम् ॥

अस्मिन्निति श्वेतेन दत्तमद्भुतदर्शनम् ॥७३८॥

श्रुत्वा विचित्रं भू य स्तं मुनिं पपच्छ राघवः ॥

यत् प्रविष्टो वनं श्वेतः कथं तदमृगाद्विजम् ॥७३९॥

मुनिराह पुरा रा जा दण्ड इक्ष्वाकुनंदनः

ददर्श शक्रस्य सुतां रूपेणाप्रतिमां भुवि ॥७४०॥

धर्षयामास तां म चो विरजां गुरुगंदिनीम् ॥

इत्थैतदारुणं कर्म मधुमेतं पुर गतः ॥ ७४१ ॥

तच्छ्रुत्वा भार्गवः श्री मान् विरजायाः प्रधर्षणम् ॥

कुद्धः शशाप तं चंडं दंडं न विजितेन्द्रियम् ॥ ७४२ ॥

पांसुवर्षं सघ्नं गच्छच्छक्रात् प्रादुर्भविष्यति ॥

त्रिंशत्सैवलमर्घ्यस्थविषयस्य विनाशनम् ॥ ७४३ ॥

वधं प्राप्स्यत्यसौ मत्तः सपुत्रबलवाहनः ॥

शापं श्रुत्वा श्रमं सत्का विपयति गतो जनः ७४४ ॥

त्यक्त्वाश्रमं मुनि जने गतेय विरजां कविः ॥

अन्नवीदाश्रमेत्रैव वस त्वं सुसमाहिता ॥ ७४५ ॥

त्वत्समोपे निर्भयता प्राणिनां वसतां सदा ॥

इत्युक्त्वा भार्गवो वासमन्यत्र समकारयत् ॥ ७४६ ॥

दंडस्य विषयो राज्ञो दुर्मतेस्तस्य राघव ॥

सप्ताहाद्भस्मसाद्गतो यथोक्तं ब्रह्मवादिना ॥ ७४७ ॥

देशो भार्गवसा मर्थादभवान्निर्मृगाद्विजः ॥

ततःप्रभृति काकुत्स्थ दंडकारण्यमुच्यते ॥ ७४८ ॥

तपास्त्रिवासाच्च ज्ञानस्थानं नाम्नाभवत् प्रभो ॥

एवं श्रुत्वा मुनिं नत्वा श्रीरामः स्वपुरं ययौ ॥ ७४९ ॥

विमानं पुष्पकं यक्षभर्तुरंतिकमेव सः ॥

पुनः संप्रेषयामास संपूज्य रघुवल्लभः ॥ ७५० ॥

भरतं लक्ष्मणं च नमप्रभृत्सोत्तमानुगम् ॥

रामोऽष्टच्छद्राजसूयं कर्तुं मंत्रविनिश्चयम् ॥ ७५१ ॥

तं प्रभुं राजसूयस्य किमां कर्तुं समुत्सुकम् ॥

प्रांजलिर्दर्शयन् दोषं तोषं दातुं महामतिः ॥ ७५२ ॥

प्रोवाच भरतो राजसूयाद्बहुनृपक्षयः ॥

भविष्यति दयालोस्तेऽयुक्ताभिन्यसकृत् सुधीः ॥ ७५३ ॥

अश्वमेधे कुरु ममो मनोरन्वयभूषण ॥

इत्याह लक्ष्मणो रामं कामं सप्तसतां मनम् ॥ ७५४ ॥

हत्वा वृत्रासुर श्री मान् देवराज शचीपति ॥
 अदर्शन गतो राम ब्रह्महत्यानिपीडित ॥ ७५५ ॥
 अश्वमेधेन घो रा या दु सहाया रघूत्तम ॥
 विमुक्तो ब्रह्महत्याया शक्रो विष्णुप्रसादत ॥ ७५६ ॥
 तमाह राम सु म ते हयमेधोऽतिपावन ॥
 मुक्त स्त्रीत्वादिल पुत्र कर्दमस्य प्रजापते ॥ ७५७ ॥
 महासेनो यत्र ज ज्ञे यत्रोमा भगवान् हर ॥
 रमयामास त देशभाजगाम इलो नृप ॥ ७५८ ॥
 त्वात्मान शिवो य त्र स्त्रीरूप पुरुषाभिधम् ॥
 वृक्षादि च प्रभू रेमे देव्या प्रियचिकीर्षया ॥ ७५९ ॥
 त देश स इलो रा जा मृगयाया प्रसगत ॥
 प्रविश्यापश्यदात्मान स्त्रीरुत सानुग तदा ॥ ७६० ॥
 त्वा तत् प्रभुसा म थ्यं जगाम शरण्य हरम् ॥
 त प्रहस्याह भगवान् बहुरूपो महेश्वर ॥ ७६१ ॥
 वर वरय रा ज श्वे पुरुष व विनेप्सितम् ॥
 प्रणिपत्य शिव स्तुत्वा प्रार्थयामास त्विजधी ॥ ७६२ ॥
 उमाह कार्दमे य त्व मत्तश्चेद्वरमिच्छसि ॥
 अर्धस्य दाता देवोय वरस्यार्धस्य चाप्यहम् ॥ ७६३ ॥
 प्रजापतेरात्म स स्थमित्युवाच कृताजाले ॥
 मास स्त्रीत्व प्राप्य मातर्मास स्यां पुरुष पुन ॥ ७६४ ॥
 देव्याह कर्दमे य ख पुमान् मास भविष्यसि ॥
 न स्मारिष्यसि पुमाव स्त्रीत्व स्त्रीत्वे च पौरुषम् ७६५ ॥
 एव लब्ध्वा वर रा जा स इलो मुदमाययौ ॥
 स्त्रीत्वे पुत्र बुधाह्वेभे पुस्करवसमुत्तमम् ॥ ७६६ ॥
 एवभूतोपि सु म हान् कृशान्मुक्त स भूपति ॥
 अश्वमेधेन सौमित्रे प्रसादात् परमेशितु ॥ ७६७ ॥

प्रतिष्ठाने ततः श्री मानुवास बहुलाः समाः ॥

अश्वमेधसमो यज्ञो न भूतो न भविष्यति ॥ ७६८ ॥

तस्मादावश्यको रा ज्ञामश्वमेधः सतां मतः ॥

मयापि खलु कर्तव्यो वसिष्ठस्याभ्यनुज्ञया ॥ ७६९ ॥

तद्वारिष्ठं माति म तां वामदेवादिभिः सह ॥

वसिष्ठं ऋष्टुमिच्छामि तं त्वं गुरुमिहानय ॥ ७७० ॥

वसिष्ठादिर्मुनि ज नः समानीतेस्तमानतः ॥

रामः प्रांजलिराचख्यावश्वमेधमनोरथम् ॥ ७७१ ॥

तमून्मुनयो य द्दुमश्वमेधेन राघव ॥

समर्थस्त्वं वयं सर्वे सहायास्तव कर्मणि ॥ ७७२ ॥

गुरुणामाज्ञया रा जा भरते गोतमीतटे ॥

प्राहिणोन्मिषे कर्तुं यज्ञवाटे यथोचितं ॥ ७७३ ॥

दूतान् प्रस्थाप्य सु म तीन् शत्रुघ्नं कपिनायकं ॥

विभीषणं नृपान् विप्रानानयामास सानुमान् ॥ ७७४ ॥

अश्वस्य रक्षणे ज न्यप्रवीणं लक्ष्मणं प्रभुः ॥

व्यादिदेश प्रवृत्ते स यज्ञः परमाद्भुतः ॥ ७७५ ॥

कांचनीं जानकीं य क्षक्रियार्हं रघुनंदनः ॥

कारयित्वा ततो दीक्षां जग्राह जगदीश्वरः ॥ ७७६ ॥

तस्मिन् यज्ञे जनो ज स्तं दृष्टः पूर्णमनोरथः ॥

दत्तं सर्वं मुखाद्यावदेहीति न विनिःसृतम् ॥ ७७७ ॥

न बभूवेदृशो य ज्ञः शक्रस्य वरुणस्य वा ॥

यमस्य सोमस्येत्यूचुः सर्व एव तपोधनाः ॥ ७७८ ॥

रात्रिचरा वान रा श्व सुवेपाः प्रयताः मियाः ॥

यज्ञागतानां सर्वेषामारान् सर्वेषु किंकराः ॥ ७७९ ॥

वाग्मीकिंवाटः सु म हान् रुचिरो गोमतीतटे ॥

आसीत् सुमहितो भूपैर्मुनिभिश्च महात्माभिः ॥ ७८० ॥

शिष्याबुवाच स श्री मान् युवां गत्वा समाधिना ॥

कृत्स्न रामायणं काव्यं गायतं परया मुदा ॥ ७८१ ॥

यदि पृच्छेद्युवां रा नारामः कस्येति दारकौ ॥

वाल्मीकेरथ शिष्यौ द्वावेवं द्रुतं सुनिस्पृहौ ॥ ७८२ ॥

लोभो युवाभ्यां न म नाकर्तव्यो धनवांछया ॥

किं धनेनाश्रमस्थानां फलमूलाशिनां सदा ॥ ७८३ ॥

गेयं समग्रं सु ज नी नावेक्ष्यथ पार्थिवः ।

पिता हि सर्वभूतानां राजा भवति धर्मतः ॥ ७८४ ॥

सादिष्टौ तौ विन य तः तयेति रचितांजली ॥

यथोक्तमृषिणा पूर्वं तत्र तन्नाभ्यगायताम् ॥ ७८५ ॥

तां शुश्राव सदा रा ध्यः सत्कृतिं मुनिनिर्मितां ॥

बालाभ्यां मधुरं गीतां कौतूहलपरोऽभवन् ॥ ७८६ ॥

कर्मांतरे सभा म भ्ये समाहूय महामुनीन् ॥

बालौ कुशलवौ गातुं स्थापयामास राघवः ॥ ७८७ ॥

सर्वज्ञ सत्समा ज स्थौ श्रोतृणां हर्षवर्धनं ॥

गेय प्रचक्रतुस्तत्र तावुभौ मुनिदारकौ ॥ ७८८ ॥

प्रवृत्तस्य सुगे य स्य श्रवणेनातिहारिणा ॥

नैव तृप्तिं ययुः सर्वे श्रोतारो रामसंतादि ॥ ७८९ ॥

दृष्टा विप्राश्च रा ज न्या वैश्या शूद्राश्च दारकौ ॥

पिबंत इव चक्षुर्भ्यां पश्यति स्म मुहुर्मुहुः ॥ ७९० ॥

ऊचुः परस्परं य ज्ञे संगताः सर्व एव ते ॥

उभौ रामस्य सदृशौ विन्वाद्द्विबभिवोद्भूतौ ॥ ७९१ ॥

जटाबल्कधरौ रा शौ न स्यातां यदि तेजसां ॥

विशेषं नाधिगच्छामो गायतो राघवस्य

ततोपराण्हस म ये सर्गान् श्रुत्वा स विंशतिं ॥

अष्टादशसहस्राणि सुवर्णस्य महात्मनोः

प्रयच्छेति तदा श्री मान् राघवः प्राह लक्ष्मणं ॥

ददौ स शीघ्रं सौमित्रिस्तयोः स्वर्णं पृथक् पृथक् ॥७९४॥

दीयमानं कुमा रा भ्यां फलमूलाशिनोर्वने ॥

किमनेनेति ताभ्यां तत्सुवर्णं नोररीकृतम् ॥ ७९५ ॥

तथा तयोः पर म कं वाक्यं श्रुत्वा निरिच्छयोः ॥

श्रोतारश्चैव रामश्च सर्व एव सुविस्मिताः ॥ ७९६ ॥

पप्रच्छ तौ सुते ज स्कौ रामः कौतूहलान्वितः ॥

कर्ता काव्यस्य कः कास्ते कौ पुषामिति सादरम् ॥७९७॥

तमूचतुस्ती सु य शा वाल्मीकिर्भगवान् मुनिः ॥

काव्यस्य कर्ता संप्राप्तो यज्ञस्य सविधं प्रभुः ॥७९८ ॥

यदि बुद्धिः कृता रा जन् श्रवणाय महारथ ॥

कर्मांतरे क्षणीभूतः तच्छृणु त्वं सहानुजः ॥ ७९९ ॥

वाढमित्पाह सु म ना रामस्तावथ तां तदा ॥

आपृच्छाजग्मतुर्दृष्टौ यत्रास्ते मुनिपुंगवः ॥ ८०० ॥

ततः स राघवो ज्ञ-स्त्वं तद्गीतं परमं शुभं ॥

शुश्राव मुनिभिः सार्धं नृप-नानरराक्षसैः ॥ ८०१ ॥

तस्मिन् गीते मुनि य तौ ज्ञात्वा तौ जानकीसुतौ ॥

दूतान् परिषदो मध्ये रामो बचनब्रमचीत् ॥ ८०२ ॥

संश्रुत्य दूता ऋ ज वः प्रयतेनांतरात्मना ॥

मद्बचो ब्रूत संपात ऋषेर्भगवतोत्तिके ॥ ८०३ ॥

सीता सदा चेन्प्र य ता सा पुनर्वतिकल्मषा ॥

करोत्विहात्मनः शुद्धिमनुमान्य महामुनि ॥ ८०४ ॥

अभिप्रायं मुने रा दौ ज्ञात्वा तस्याश्च इद्गतम् ॥

प्रत्ययं दातुक्वामायाः ततः शंसत मे-लघु ॥ ८०५ ॥

श्वः प्रभाते सुता म द्याः सीता शपथमात्मनः ॥

करोतु परिषन्मध्ये शोधनार्थं ममापि च ॥ ८०६ ॥

शिष्याबुवाच स श्री मान् युवा गत्वा समाधिना ॥

कृत्वा रामायण काव्य गायत परया मुदा ॥ ७८१ ॥

यादे पृच्छेद्युवा रा जाराम कस्येति दारकौ ॥

वाल्मीकेरथ शिष्यौ द्विवेव ब्रूत मुनिर्पृष्टौ ॥ ७८२ ॥

लोभो युवाभ्या न म नाहर्तव्यो धनवाछया ॥

किं धनेनाश्रमस्थाना फल्मूलाशिना सदा ॥ ७८३ ॥

गेय समग्र सु ज नौ नावेज्ञेयश्च पार्थिव ।

पिता हि सर्वभूताना राजा भवति धर्मत ॥ ७८४ ॥

सदिष्टौ तौ विन य त तथेति रचिताजली ॥

ययोक्तमृषिणा पूर्वं तत्र तत्राम्यगायताम् ॥ ७८५ ॥

ता शुश्राव सदा रश्म्य सत्कात मुनिनिर्मिता ॥

बाल्याभ्या मधुर गीता कौतूहलपरोऽभवन् ॥ ७८६ ॥

कर्मांतरे सभा म ध्ये समाहूय महामुनीन् ॥

बाल्यौ कुशलवौ गातु स्थापयामास राघव ॥ ७८७ ॥

सर्वज्ञ स समा ज स्थौ श्रोतृणा हर्षवर्धन ॥

गेय प्रचक्रतुस्तत्र तावुभौ मुनिदारकौ ॥ ७८८ ॥

प्रवृत्तस्य सुगे य स्य श्रवणेनातिहारिणा ॥

नैव तृप्तिं ययु सर्के श्रोतारो रामससादि ॥ ७८९ ॥

दृष्टा विद्वाश्च रा ज न्या वैश्या शूद्राश्च दारकौ ॥

पिबत इव चक्षुर्भ्यां पश्यति स्म मुहुर्मुहु ॥ ७९० ॥

ऊचु परस्पर य ज्ञे सगता सर्व एव ते ॥

उभौ रामस्य सदृशौ त्रिवाह्विवमिवोद्भूतौ ॥ ७९१ ॥

जटाबल्कधरौ रा शी न स्याता यदि तेजसा ॥

विशेष्य नाधिगच्छामो गायतो राघवस्य च ॥ ७९२ ॥

ततोपराहस म ये सर्गान् श्रुत्वा स विंशतिं ॥

अष्टादशसहस्राणि सुवर्णस्य महात्मनो ॥ ७९३ ॥

प्रयच्छेति तदा श्री मान् राघवः प्राह लक्ष्मणं ॥

ददौ स शीघ्रं सीमित्तिस्तयोः स्वर्णं पृथक् पृथक् ॥७९४॥

दीयमानं कुमा रा भ्यां फलमूलाशिनोर्वने ॥

किमनेनेति ताभ्यां तत्सुवर्णं नोररीकृतम् ॥ ७९५ ॥

तथा तयोः पर म क वाक्यं श्रुत्वा निरिच्छयोः ॥

श्रोतारश्चैव रामश्च सर्व एव सुविस्मिताः ॥ ७९६ ॥

पप्रच्छ तौ सुते ज स्कौ रामः कौतूहलान्वितः ॥

कर्ता काव्यस्य कः कास्ते कौ युवामिति सादरम् ॥७९७॥

तमूचतुस्तौ सु य शा वाल्मीकिर्भगवान् मुनिः ॥

काव्यस्य कर्ता संप्राप्तो पज्ञस्य सुविधिं प्रभुः ॥७९८ ॥

पदि बुद्धिः कृता रा जन् श्रवणाय महारथ ॥

कर्मांतरे क्षणीभूतः तच्छृणु त्वं सहानुजः ॥ ७९९ ॥

बाढमित्वाह सु म ना रामस्तावथ तां तदा ॥

आष्टच्छाजग्मतुर्दृष्टौ यत्रास्ते मुनिपुंगवः ॥ ८०० ॥

ततः स राघवो ज-सं तद्वीतं परम शुभं ॥ .

शुश्राव मुनिभिः सार्धं नृप-वानरराक्षसैः ॥ ८०१ ॥

तस्मिन् गोते सुनि य तौ ज्ञात्वा तौ जानकीसुतौ ॥

दूतान् परिषदो मव्ये रामो वचनब्रमवीत् ॥ ८०२ ॥

उंश्रुत्य दूता ऋ ज वः प्रयतेनांतरात्मना ॥

मद्वचो ब्रूत संयात ऋषेर्भगवतोतिके ॥ ८०३ ॥

सीता सदा चेन् प्र य ता सा पुनर्वीतकल्मषा ॥

करोतिहात्मनः शुद्धिमनुमान्य महामुनि ॥ ८०४ ॥

अभिप्रायं मुने रा दौ ज्ञात्वा तस्याश्च दृद्गतम् ॥

प्रत्ययं दातुकामायाः ततः शंसत मे लघु ॥ ८०५ ॥

श्वः प्रभाते सुता म द्याः सीता शपथमात्मनः ॥

करोतु परिषमध्ये शोधनार्थं ममापि च ॥ ८०६ ॥

नत्वा दूता गताः श्री मान् बाल्मीकिर्यत्र तत्र ते ॥

तन्मस्कृत्य तत्कार्यं कथयामासुरानताः ॥ ८०७ ॥

श्रुत्वा तद्भाषितं रा जा मुनिर्ज्ञात्वा मनोगतम् ॥

एवं करिष्यते सीता दैवतं हि पतिः स्त्रियाः ॥ ८०८ ॥

इत्याह यत्सोति म हादुत् प्रत्येन्य राघवं ॥

वर्भाषिरे स तच्छ्रुत्वा प्राह सर्वान् ऋषीन् नृपान् ॥ ८०९ ॥

भगवंतो मुनि ज नाः तशिष्याः सानुगा नृपाः ॥

पश्यंतु सीताशपथं यश्चैवान्योपि कांक्षते ॥ ८१० ॥

श्रुत्वा तद्धर्मन य वद्वाक्यं तस्य महात्मनः ॥

ऋषीणां च नृपाणां च साधुवादो महानभूत् ॥ ८११ ॥

कृत्वा निश्चयं रा जा श्चोभूत् इति राघवः ॥

विसर्जयामास तदा सर्वान् शत्रुनिघ्ननः ॥ ८१२ ॥

रात्रौ गतायां स म ये वसिष्ठादीन् मुनीन् नृपान् ॥

राम आह्वयति स्मार्यान् सभायामितरानपि ॥ ८१३ ॥

सर्व एव समा ज ग्मुर्वेश्याः शूद्राः सहस्रशः ॥

सीताशपथवीक्षार्थं कुतूहलपरा जनाः ॥ ८१४ ॥

प्राचेतसोऽतिप्र य तः ससीतः समुपागमत् ॥

तमृषि ष्टयतः सीताप्यन्वगच्छद्वाङ्मुखी ॥ ८१५ ॥

कृतांजलिर्वाप्य ज लव्याप्ताक्षी जनकात्मजा ॥

श्रुतिं ब्रह्माणभिव तां बाल्मीकिमुनिगाभिनीम् ॥ ८१६ ॥

देवी समालोक य तां साधुवादो महानभूत् ॥

राम सीतामुभौ केचित् प्रशशंसुस्तदा जनाः ॥ ८१७ ॥

जनौघमध्ये धी रा र्यः प्रविश्य मुनिसत्तमः ॥

सीतासहायो बाल्मीकिरितिहोवाच राघवम् ॥ ८१८ ॥

इयं राम स्वच्छ म तिः सुव्रता धर्मधारिणी ॥

अपवादात् परित्यक्ता ममाश्रमसमीपतः ॥ ८१९ ॥

लोकपवादा ते श्री मन् राम भोतस्य सुव्रत ॥

प्रथमं दास्यते सीता तामनुज्ञातुमर्हसि ॥ ८२० ॥

इमौ तव सुतौ रा जन्ममली यमली बुधौ ॥

न स्मराभ्यनृतं पुत्रो दशमोहं प्रचेतसः ॥ ८२१ ॥

नहूनि वर्षाणि म या तपश्चर्यास्ति या कृता ॥

नोपाशीयां कल तस्या दुष्टेयं यदि मैथिली ॥ ८२२ ॥

भूतपूर्वं न मे ज न्मन्यस्मिन् राघव किल्बिषं ॥

कलमश्रामि तस्याहमपापा यदि मैथिली ॥ ८२३ ॥

त्रिविधं सीतां प्र य तां मनः पष्टेद्वियेष्टिमां ॥

गृहीतवानहं सेय प्रथय तव दास्यति ॥ ८२४ ॥

तमाह प्रांजली रा जा यया वदसि धर्मानित् ॥

प्रथयस्तु मम ब्रह्मंस्तव वाक्पैरकल्मषैः ॥ ८२५ ॥

वृत्तः पुरापि तु म हान्प्रलयः सुरसन्निधौ ॥

सेयं लोकभयात्पक्ता तद्भवान्क्षतुमर्हति ॥ ८२६ ॥

शुद्धा प्रिया च मे ज स्रमिय सीता मुनीश्वर ॥

पुत्रौ च मम जानामि यमजातौ कुशील्वौ ॥ ८२७ ॥

रामस्य तेभिषा य ज्ञाः पुरस्कृत्य विधिं सुराः ॥

सीतायाः शपथे तस्मिन्सर्वेषु समागताः ॥ ८२८ ॥

रामागतेष्वब्जं च न्मप्रभृतिष्वमरेषु सा ॥

बद्धांमलिरवोदृष्टिराह काषायनासिनी ॥ ८२९ ॥

हृदाप्यन्य नैव च या राघवाच्चितयाभ्यह ॥

तथा मे माधवी देवी विवरं दातुमर्हति ॥ ८३० ॥

मनोवाक्कर्मभी रा मं चिंतयामि सदा यथा ॥

तथा मे माधवी देवी विवरं दातुमर्हति ॥ ८३१ ॥

सया यथेषा म म वाग्नेदि रामात्परं न चेत् ॥

तथा मे माधवी देवी विवरं दातुमर्हति ॥ ८३२ ॥

शपत्या इदये श्री श ध्यात्वा तस्या रघूत्तम ॥

भूतलादुत्थित दिव्य सिंहासनमनुत्तम ॥ ८३३ ॥

गृहीत्वा धरणीं रा ज्ञा बाहुभ्या तत्र मैथिली ॥

स्वागतेनभिनद्येमा स्थापयामास सादरा ॥ ८३४ ॥

तदा ता दिव्यसु म नोवृष्टि सीतामवाकिरत् ॥

श्रिय सिंहासनगता प्रविशतीं रसातल ॥ ८३५ ॥

साधुकारस्तदा ज ज्ञे देवानामचरे महान् ॥

व्याजन्हुर्बहुधा वाचो दृष्ट्वा सीताप्रवेशन ॥ ८३६ ॥

नृपा महर्षयो य ज्ञवाटस्था इतरे जना ॥

दृष्ट्वा प्रवेश सीताया विस्मयान्नोपरोमिरे ॥ ८३७ ॥

भुवि प्रविष्टा ता रा नीं दृष्ट्वा बाष्पाकुलेक्षण ॥

अवाक्शिरा दीनमना राम आसीत्सुदु खित ॥ ८३८ ॥

चिर रुदित्वाह म न शोको मे स्पष्टमिच्छति ॥

पश्यतो मम सीताय नष्टा श्रीरिष रूपिणी ॥ ८३९ ॥

रावणेन वता ज न्हुकन्येव प्रयता सती ॥

तदाह सन्निधौ नास पश्यतो मे भुवाय सा ॥ ८४० ॥

रक्ष पतेराल य त सिधो पारात्प्रिया मया ॥

आनीता येन मे तस्य किमगम्य रसातल ॥ ८४१ ॥

वसुधे देवि भ ज्ञ तु सीता निर्यासता मम ॥

दर्शयिष्यामि वा रोध कि न जानासि मद्बल ॥ ८४२ ॥

श्वश्रूस्त्वमसि मे य ता त्वत्सकाशा महात्मना ॥

कर्षता हलहस्तेन जनकेनोद्धृता पुरा ॥ ८४३ ॥

तस्मान्निर्यासता रा मा विवर वा प्रयच्छ मे ॥

पाताले नाकष्टे वा वसेय सहितस्तया ॥ ८४४ ॥

त्वमानपाशु ता म तस्तःकृतेह वसुधरे ॥

नोचोद्दिनाशस्ते मत्तो मत्तोप विनिहासि यत् ॥ ८४५ ॥

एवं क्रुद्ध प्रभुं श्री मानुवाच चतुराननः ॥

राम राम न संतापं कर्तुमर्हसि सुवत ॥८४६॥

स्मर त्वं पूर्वकं रा जन्मंत्रं भावमरिंदम ॥

सुखेन नागलोकं सा माता सीता तव प्रिया ॥८४७॥

भूयः स्वर्गे संग म स्ते भविष्यति तथा सह ॥

शेषं भविष्यत्काकुस्थ काव्यं रामायणं शृणु ॥८४८॥

महाकाव्यं तु रा ज र्षे मया देवैः सह श्रुतं ॥

एवमुक्त्वा सुरैः साद्धं ब्रह्मा स्वभवनं ययौ ॥ ८४९ ॥

रामो मुनिं विन य तः प्रार्थयामास सांजलिः ॥

भगवान् यद्भविष्यत्तच्छ्रोभूते संप्रवर्षतां ॥ ८५० ॥

एवमुक्त्वा सदा रा ध्यः श्वोभूते मुनिभिः सह ॥

तं जनार्धं निवृत्त्यागात्पर्णशालां महामुनेः ॥ ८५१ ॥

कुशीलवी श्रोतु म नाः सोऽब्रवीद्रायवः सुतौ ॥

गीयतामविशंकाभ्यामिति वाग्मीकिसिद्धिधौ ॥ ८५२ ॥

तेषूपविष्टेषु ज गत्पूजितेषु महात्मसु ॥

भविष्यदुत्तरं काव्यं जगतुस्ती कुशीलवी ॥ ८५३ ॥

श्रुत्वा रहस्य म य तैर्मुनिभिः सह राघवः ॥

ततो विसर्जयामास सर्वान् यज्ञागतान्पुत्रान् ॥ ८५४ ॥

यज्ञावसाने स्व ज नैः सहितः सकलैरपि ॥

एकाकिर्नामिवात्मानं मेने जनकजां विना ॥ ८५५ ॥

यदा त्रिपुक्तः प्र य यौ तथा सद्गुणसंपदा ॥

बभूव तत्प्रवृत्तिस्तस्य सुधीरस्यापि कंपदा ॥ ८५६ ॥

बभूव दुःखभा रा र्तः सीतां स्मृत्वा क्षणे क्षणे ॥

रामः शून्यं जगन्मेने न शांतिं मनसागमत् ॥ ८५७ ॥

सर्वान्विसृज्य प्र म दां वदित्वा कृन्वानुजैः सह ॥

प्रविवेश ततोऽयोध्या रामो राजीवलोचनः ॥ ८५८ ॥

न सीतायाः परां श्रीं मान् वने भाषो रघूत्तमः ॥

यत्ने यत्ने च पत्न्यर्थं सैवाभूत्कांचनी प्रभोः ॥८५९॥

धर्मेण राघवो रा ज्यं चकार स महायशाः ॥

दशवर्षसहस्राणि चाग्निमेधानथाकरोत् ॥ ८६० ॥

चक्रेयद्भुत सा म र्थात्ततो दशस्थात्मजः ॥

वाजपेयाद्दशगुणस्तथा ब्रह्मासदक्षिणान् ॥ ८६१ ॥

अग्निष्टोमैश्वते ज स्वी सेतिरात्रैश्च राघवः ॥

इजे क्रतुभिरन्यैश्च श्रीमान्बहुसुवर्णकैः ॥ ८६२ ॥

सदैव धर्मे प्र य तमानस्यैवं धरापतेः ॥

स कालो व्यस्ययात्तस्य राघवस्य महात्मनः ॥८६३॥

वानरास्तं महा रा जमृक्षा रात्रिचराश्च ये ॥

सदानुरंजयंसाज्ञानिरता रघुनदनम् ॥ ८६४ ॥

वृष्टिर्बभूव स म ये नाकाले निधनं तदा ॥

इष्टपुष्टजनाकीर्णं पुरं जनपदास्तथा ॥ ८६५ ॥

अथ ता मातरो ज ग्मुः स्वर्गं रामस्य सुव्रताः ॥

पुत्रपौत्रैः परिवृताः प्रापुर्दशरथं पतिम् ॥ ८६६ ॥

तासां चकार सु य शाः स्वयं धर्म्याः क्रियाः प्रभुः ॥

ता उद्दिश्य ब्राह्मणेभ्यो ददौ दानानि व सत्तः ॥८६७॥

मुधाजिताथ द्वि ज पो गार्ग्यो निजपुरोहितः ॥

दस्त्रायुतं हयान्बानास्त्रवर्जधनं बहु ॥ ८६८ ॥

संप्रोपितस्त पि य कृशाघ्नो भ्रानृभिः सह ॥

प्रयुद्रम्य क्रोशमात्रं पूजयामास सादरं ॥ ८७९ ॥

सपूज्य तमृषि रा जा तद्धनं धनिगृह्य च ॥

पृथ्वाथ कुशलं सर्वं मातुलस्य युधाजितः ॥ ८७० ॥

किमाह मातुलो म ह्यं यदर्थं त्वमिहागतः ॥

त सर्वं भगवन्गृहे स श्रीमानित्युवाच त ॥८७१॥

गार्ग्यः प्राह तव श्री मान्मानुलस्त्राह राघव ॥

सिधोर्नदस्पोभयतः पार्श्वेऽयं विषयो महान् ॥८७२॥

शैतृयम्य सुता रा नो गंधर्वाणां महाबलाः ॥

तिस्रः कोश्व इमं देशं रक्षन्ति रणकोविदाः ॥ ८७३ ॥

तन्निर्जन्य रणे म चान् गधर्वनगरं च तन् ॥

निवेशय पुरे द्वे स्वे देशोपमतिशोभनः ॥ ८७४ ॥

तमाह वाढ रा न पिस्तृक्षपुष्कलनामकी ॥

भरतस्यात्मजी वीरी त देशं विचारिष्यतः ॥ ८७५ ॥

एवमुक्त्वा पुष्य य गाः कुमाराभिविच्य ती ॥

प्रेषयामास भरतं महत्या सेनया सह ॥ ८७६ ॥

मानुष्येन सहा ग तत्रुधर्वनगरं ततः ॥

सप्तदशं महायुद्धं भरतस्त्रैः सहाकरोत् ॥ ८७७ ॥

तनस्तेषु महा म न्युर्भरतो राघवानुजः ॥

संनिभत्वं मत्तेषु गर्वेष्वभ्यचोदयत् ॥ ८७८ ॥

वात्पाशासिता न गुर्भ्रुयं सर्व एव ते ॥

क्षणेनाभिहतास्तेन तिस्रः कोश्वो महात्मना ॥८७९॥

नानासु श्वग य चा गंधर्वा भस्मसात्कृताः ॥

तद्युद्धं तादृशं घोरं न स्मरति दिवीकसः ॥ ८८० ॥

ततो रामस्यानु न मा तस्मिन्देसो पुरे वरे ॥

निवेशयामास तयोः स्थापयामास नदनी ॥ ८८१ ॥

तक्षम्य धर्मन्या य त्रप्रवरस्य महाभतेः ॥

अत्रका धनदस्वेष्य पुरी तक्षगिला मता ॥ ८८२ ॥

पुष्कलस्थापि वी ग णां धीरुणां सप्तसिधितैः ॥

पुष्कलवातमत्प्राच्य नगरं नगरजितम् ॥८८३॥

निवेशय सन्न म ये पुरेऽद्वैः पंचभित्तनः ॥

तन्नामान्महाबाहोऽयोऽथवा राघवानुज ॥ ८८४ ॥

आगते भरते श्री मान् रामः सीमित्रिमव्रवीत् ॥

अंगदश्चंद्रकेतुश्च तव पुत्राभिमावहं ॥ ८८५ ॥

अभिषेक्ष्यामि वी रा द्य देशः साधु विलोक्यतां ॥

अव्रवीद्भरतो देशो रम्यः कारुपथः प्रभो ॥ ८८६ ॥

गुरुवावाक्यसमं म त्वा भरतस्य वचः प्रभुः ॥

लक्ष्मणं प्राह गच्छ त्वं कुरु तत्र पुरद्वयं ॥ ८८७ ॥

स गुरुक्तः स्वात्म ज योश्चकार द्वे पुरे शुभे ॥

अंगदस्यांगदीपाख्या पुरी परमशोभना ॥ ८८८ ॥

चंद्रकेतोश्चाश्र य दा सतां साधुगुणैर्युता ॥

चंद्रकांताभिधा रम्या गम्या जातु न या द्विषां ॥ ८८९ ॥

रामाभिषिक्तं स्वं रा काकांतकांतप्रभं सुतं ॥

अंगदं स्थापयित्वाऽगादयोध्यां लक्ष्मणोऽद्वृतः ॥ ८९० ॥

भरतोपि तथा म त्वं चंद्रकेतुं महाबलं ॥

निवेक्ष्य राज्ये साकेतमगात्संवत्सरोषितः ॥ ८९१ ॥

उभौ रामाग्निभ ज ने सीमित्रभरतौ रतौ ॥

कालं गंतमपि केहान्न विज्ञानीत एव तौ ॥ ८९२ ॥

पौरकार्येषु प्र य तमानानां धर्मचारिणां ॥

एवं वर्षसहस्राणि दश तेषामयुस्तदा ॥ ८९३ ॥

अथ काले गतेऽज रय निदेशेन महा मनः ॥

कालस्तापसरूपेण राजद्वारमुपागमत् ॥ ८९४ ॥

दूतोहं तस्य भो य स्य महर्षेराहितं बल ॥

राम दिदृक्षुरायातः कार्येणेशह तत्र सः ॥ ८९५ ॥

तच्छ्रुत्वा लक्ष्मणो रा ज्ञे न्यवेदयत् तापसः ॥

दूतस्त्वां द्रष्टुमायातस्तं त्व पश्य रघूत्तम ॥ ८९६ ॥

रामः प्रोवाच सु म ते वत्स मत्सविध द्रुत ॥

प्रनेक्ष्यतां मुनिस्तात महौजा द्वारि मास्तु सः ॥ ८९७ ॥

सौमित्रिणा ततः श्री मांस्तानसः स प्रवेशितः ॥

अभिगम्य रघुश्रेष्ठं वर्धस्वेत्याह सादरं ॥ ८९८ ॥

सकृत्याह मुनिं ग जा यस्य दूतस्त्वमागतः ॥

तस्य संदेशवाक्यानि समन्त्राणि निवेदय ॥ ८९९ ॥

एवमुक्तः स स म यं तापसः प्राह राघव ॥

रहस्येत्प्रवक्तव्यं किंचान्पदपि भूपते ॥ ९०० ॥

यः श्रोता कोपि रा ज न्यो इष्टा वा रघुनन्दन ॥

स बध्यस्त्व रामाज्ञा मुनीन्द्रस्येदृशी स्फुटा ॥ ९०१ ॥

सुदृढव्यवसा य स्तद्गुणा तापसभाषितं ॥

तथेति स प्रतिज्ञाय रामो लक्ष्मणमब्रवीत् ॥ ९०२ ॥

द्वारि तिष्ठ प्रवी रा द्य द्वास्थं त्वमपसारय ॥

वाचं यः शृणुयाद्वा नौ पश्येद्द्रव्यः स मे भवेत् ॥ ९०३ ॥

द्वारि निक्षिप्य सु म तिं लक्ष्मणं लक्ष्मणाग्रजः ॥

तमुवाच मुनिं वाक्य कथयस्वेति संब्रवीत् ॥ ९०४ ॥

वचनं शृणु रा ज न्मे यदर्थमहमागतः ॥

पितामहेन देवेन प्रेषितोऽस्मि मदाबल ॥ ९०५ ॥

कालोहं भूदि गा य स्य तव पुत्रो रघूत्तम ॥

समयो यः कृतः पूर्वं परिपूर्णः स सत्पते ॥ ९०६ ॥

हत्वा दशास्यं त्रि ज गच्चया निष्कंटकं कृतं ॥

समयोयं निजं लोकमागतुं जगदीश्वर ॥ ९०७ ॥

नृलोके समयो य स्ते कृतो वस्तुं सुरेश्वर ॥

दशवर्षसहस्राणि दशवर्षशतानि च ॥ ९०८ ॥

स संपूर्णो महा रा ज प्रजाः संरक्षितुं यदि ॥

भूयोपीच्छसि भद्रं ते वत्त राम यथासुखं ॥ ९०९ ॥

एवं पितामह म तं श्रुत्वा कालमुखात्मभुः ॥

प्रहसन्नब्रवीत्कालं मान्यं तन्नयचो मम ॥ ९१० ॥

कार्पमेव मया श्री मान् यथेवाह पितामहः ॥
 भद्र तेस्तु गमिष्यामि यत एवाहमागतः ॥९११
 तथा तयो. काल ग जश्रेष्ठयोर्वदतोमिथः ॥
 दुर्वासा भगवन्योगो राजद्वामुपागमन् ॥ ९१२
 स पुत्रोऽघेरुग्र म हा द्वास्थ सीभिन्निमत्रवेान् ॥
 अर्थोत्तिकामाने मम राम दर्शय कुत्र सः ॥ ९
 नवा रामस्यानु ज स्त मुनिमाह कृतांजलिः ॥
 कोर्थस्ते भगवान् रामो यत्रस्तिष्ठ क्षण मुने ॥९
 स चड आह मां य त्नादस्मिन्नेत्रं क्षणे दृतं ॥
 प्रतिवेदय रामाय दुर्वासा विश्रुतो ह्यहं ॥ ९१.
 नोचेत्त्वामथ त रा म शत्रुघ्न भरतं तथा ॥
 सतति नगर राष्ट्रं शशा यास्याभ्यमानितः
 स एकस्यास्तु म म मा सर्वेषां मरणं समं ॥
 इति बुध्या विनिश्चित्य राघवाय न्यवेदयत् ।
 काल विसृज्य स ज गद्गता दुर्वासा मुनिं ॥
 प्रत्युद्गम्य प्रणम्याह किं कार्यं भगवन्निति
 राम प्रत्याह स य मिप्रचरोऽनशनव्रतं ॥
 अयुताद्वं कृतं सिद्धमन्नमिच्छामि राघव
 श्रुत्वाशु रघुरा ज स्तद्वाक्य सुप्रीतमानसः ॥
 भोजनं मुनिमुख्याय यथासिद्धमुपाहरत्
 स तद्बुक्कास्तूद य स्ते सदेत्युक्त्वा महातपाः ॥
 तृप्तोऽमृतरसान्नेन स्वमाश्रममुपागमन्
 स्मृत्वा काल्यचो रा जा स्तां प्रतिज्ञां च व सलः ॥
 दुःखिनो वाङ्मुत्सृज्या तस्थौ त .
 महाराजं तम म लं स्तां कीर्तिं सुस्थिरां कुरु ॥
 जनि मां सीम्य निस्त्रय्यं प्रातिज्ञां

भयप्रतिज्ञा ये श्री मन्त्रे याति नरक नराः ॥

जाहि मां निर्विश्वर न धर्म वर्धय राघव ॥ ९२४ ॥

तथोक्तः शोकभा रा तौ बभूवाकुलमानसः ॥

तद्वृत्त सुहृदा मध्ये कथयामास सुयुताक् ॥ ९२५ ॥

मत्रिणो गतता म र्थाभूष्णीमासन्निचेतसः ॥

अधोमान वसिष्ठस्त सयसत्वं महामतिः ॥ ९२६ ॥

दृष्टं मपैतद्रा ज पे तत्वज्ञाच्च श्रुतं पुरा ॥

लक्षणेन त्रियोगोप भवितेव तत्र प्रभो ॥ ९२७ ॥

यज्ञेन राम तु य शा प्रतिज्ञां मा वृथा कृथाः ॥

प्रतिज्ञायां विनष्टार्था धर्मः सर्वोपि नश्यति ॥ ९२८ ॥

म गुरोः सयता रा च्छु वा वास्यमकल्मष ॥

- कायमेव मया श्रीं मान् यथैवाह पितामह ॥
भद्र तेस्तु गमिष्यामि यत एवाहमागत ॥९११॥
- तथा तयो कालं रात्रश्चष्टयेर्वदतोर्मिथ ॥
दुवासा भगवायोगो राजद्वारमुपागमत् ॥ ९१२ ॥
- स पुत्रोऽत्रेभ्य म हा द्वास्थ सौमित्रिमब्रवीत् ॥
अर्थोतिक्रामान मम राम दशय कुत्र स ॥ ९१३ ॥
- न वा रामस्थानु न स्त मुनिमाह कृताजलि ॥
कार्यस्ने भगवान् रामो व्यग्रस्तिष्ठ क्षण मुने ॥९१४॥
- स चड आह मा य त्नादस्मिन्नेव क्षण द्रुत ॥
प्रतिवदय रामाय दुर्वासा विश्रुतो ह्यह ॥ ९१५ ॥
- नोचत्वामथ त रा म शत्रुघ्न भरत तथा ॥
सतात नगर राष्ट्र शप्ना यास्याम्यमानित् ॥ ९१६ ॥
- स एकस्यास्तु म म मा सर्वेषा मरण सम ॥
इति बुध्या विनिश्चित्य राघवाय न्येदयत् ॥ ९१७ ॥
- कालं विसृज्य रा ज गद्गता दुर्वासस मुनिं ॥
प्रत्युद्गम्य प्रणम्याह किं काय भगवन्निति ॥ ९१८ ॥
- राम प्रत्याह स य मिप्रवरोऽनशनव्रत ॥
अयुताद्भ कृत सिद्धमन्त्रमिच्छामि राघव ॥ ९१९ ॥
- श्रुत्वाशु रघुरा ज स्तद्वाक्य सुप्रीतमानस ॥
भोजन मुनिमुख्याय यथासिद्धमुपाहरत् ॥ ९२० ॥
- स तदुक्त्वास्तूद य स्ते सदेत्युक्त्वा महातपा ॥
तृप्तोऽमृतरसान्नेन स्वमाश्रममुपागमत् ॥ ९२१ ॥
- स्मृत्वा कालवचो रा जा स्वा प्रतिज्ञा च व सल ॥
दु खिनोवाङ्मुत्सूष्णा तस्थी त लक्ष्मणोऽब्रवीत् ९२२
- महाराज त्वम म ला म्ना कीर्तिं सुस्थिरा कुरु ॥
जहि मां सौम्य विस्रब्ध प्रतिज्ञा परिपालय ॥९२३॥

- भद्रप्रतिज्ञा ये श्री मरुते याति नरकं नरा ॥
जहि मा निरिंशकरं न धर्मं वर्यय राघव ॥ ९२४ ॥
- तथोक्तः शोकभा रा तौ यभृताकुलमानस ॥
तद्वृत्त सुददा मध्ये कथयागास सन्ननाकू ॥ ९२५ ॥
- मत्रिणो गतसा म ध्योऽरूणीमासन्वित्तस ॥
अथोपाच वसिष्ठस्त सयसथ महामति ॥ ९२६ ॥
- दृष्ट मयैतदा ज र्णे तत्तज्ञाञ्च श्रुत पुरा ॥
लक्षणेन विद्योगोप भवितैव तत्र प्रभो ॥ ९२७ ॥
- त्यजैन राम सु य शा प्रतिज्ञा मा वृथा कथा ॥
प्रतिज्ञाया त्रिनष्टायर्धर्म सर्वोपि नश्यति ॥ ९२८ ॥
- स गुरो सयसा रा त्तुवा वाक्यमकल्पय ॥
धर्मोपरिषदो मध्ये रामो लक्ष्मणमत्रवीत् ॥ ९२९ ॥
- निसर्जये त्वा सु म ते माभूद्वर्मनिपर्यय ॥
त्यागो वधो वा विहित साधूनामुभय सम ॥ ९३० ॥
- इत्युक्त साशुर ज नि प्रभु नत्वा स लक्ष्मण ॥
निशेश वेदम न प्रायात्सरयूतीरमात्मवान ॥ ९३१ ॥
- तत्रोपशृश्य स य तत्स्रोता बध्न सन दृढ ॥
योगयुक्तोभरद्दीमान् सस्मर-राममात्मनि ॥ ९३२ ॥
- शक्रादयस्तम ज रा दिव्यै पुर्वैर्मनोहरे ॥
अवकार्य मुदा स्तुत्वा गीतैर्विश्वा नर्तने ॥ ९३३ ॥
- सत्कृत्य सर्वमि य कृत्प्रवर राघवानुजम् ॥
सशरीर विमानेन स्वर्गं निन्दु कृतोत्सवा ॥ ९३४ ॥
- रीगृज्य लक्ष्मण रा मो टु खशोकसमन्वित ॥
पुरोधसो मन्त्रिणश्च नैगमाश्चेदमत्रवीत् ॥ ९३५ ॥
- अयोध्याया पति म द्वा भरत धर्मरत्नल ॥
वीरमद्याभिपेक्षयामि ततो यास्याम्यह वन ॥ ९३६ ॥

राजास्तु भरत श्री मानसभरानानपत्विह ॥

अद्वैवाह गमिष्यामि लक्ष्मणेन गता गति ॥ ९३७ ॥

तच्छ्रुत्वा वचन रा ज्ञ सर्वा प्रकृतयो भृश ॥

शिरोभि प्रणता भूमौ गतसत्त्वा इवाभवन् ॥ ९३८ ॥

भरतश्चापि वि म ना विसृजोभूत्तदा भृश ॥

राज्य विगर्हयामास वचन चेदमब्रवीत् ॥ ९३९ ॥

वचन शृणु रा ज्ञ न्मे राज्य स्वर्गं त्वया विना ॥

न कामये क्षण स्पन्ने सयेनाह शपे प्रभो ॥ ९४० ॥

कुशो लवश्च न य विद्धर्मवित्प्रवर प्रभो ॥

कोसलेषुत्तरेष्वेतावभिषेक्तु त्वमर्हाति ॥ ९४१ ॥

ज्ञो दूता सत्त्वा रा स्त शत्रुघ्न प्रति राघव ॥

गच्छन्नाद्यातुस्माक गमन भक्तवत्सल ॥ ९४२ ॥

ततो गुह्य प्राह म ही पश्येमा प्रकृतीर्गता ॥

ज्ञात्वा समीप्सित कार्यं वत्स मा विप्रिय कृपाः ॥ ९४३ ॥

दयानुरूप्याप्य ज्ञ नान् किं करोमीत्यथाब्रवीत् ॥

तत सर्वेपि ते भक्ता राम वचनमब्रुवन् ॥ ९४४ ॥

सदारा ससुता य चास्येत्का सर्वस्वमीश्वर ॥

गच्छतमनुगच्छामो यत्र राम गमिष्यसि ॥ ९४५ ॥

भक्तान्तमस्तान्स्व ज्ञ नान्वाढमिन्येव सोब्रवीत् ॥

ततोभिषिच्य तौ पुत्रावकमारोप्य वत्सल ॥ ९४६ ॥

पारिव्रज्य स्वप्ति य कृन्मूर्ध्वुपाघ्राय चासकृत् ॥

स्त्रे पुरे प्रेषयामास सुसपत्नी कुशीलवौ ॥ ९४७ ॥

तत पर सदा रा ध्यो रामो राजीवलोचन ॥

दृष्टान्तप्रपेयामास शत्रुघ्नाय महात्मने ॥ ९४८ ॥

प्रभुणा मेषिता म ध्ये कृतवत्सा महाजुवाः ॥

दूतास्त्रिभिरहोरात्रैः साकेता-मधुरा ययुः ॥ ९४९ ॥

शत्रुघ्नाय ते श्री मद्रुत्तमाचर्युरदृतं ॥

लक्ष्मणस्य परित्रागं प्रतिज्ञां राघवस्य तां ॥ ९५० ॥

विभज्य पुत्रयो रा ज्यं दत्तं विद्ध्यस्य रोधासि ॥

पुरी कुशावती नाम कुशस्य रचितोचमा ॥ ९५१ ॥

श्रावस्तीति पुरी म ह्यां प्रसिद्धिं प्रापिता धरा ॥

लवस्य निर्मिता वीर राघवेण महात्मना ॥ ९५२ ॥

कृत्वा त्वयोध्यां वि ज्ञ नां राघवो भरतस्तथा ॥

पौरैः समं स्वर्गमने कृतोद्योगी सहानुगी ॥ ९५३ ॥

एवं निवेद्य प्र प ताः शत्रुघ्नाय महात्मने ॥

किरेमुस्ने ततो दूता भो त्वरस्तेति चाब्रुवन् ॥ ९५४ ॥

श्रुत्वा वृत्तं तद्य रा वान्छुद्रुद्रः कांचनाभिधं ॥

पुरोहितं समानीय प्रजाश्चाकथयत्स्वयं ॥ ९५५ ॥

अभिषिष्याथ सु म हत्तश्राज्यं सां विभज्य स्रः ॥

पुत्राभ्यां प्रददी लेभे सुवाहुर्मधुरां पुरीं ॥ ९५६ ॥

शत्रुघाती च ते ज सी वैदिशं प्राप सत्पुरं ॥

एवं कृत्वागादयोध्यां रथेनैकेन सत्वरं ॥ ९५७ ॥

स शत्रुघ्नो विन प वानभिनाद्याह राघव ॥

तवानुगमने राजन्विद्धि मां कृतनिश्चयं ॥ ९५८ ॥

दत्तं राज्यं तनु ज योः कृतं कृष्मशेषतः ॥

न चान्यदद्य वक्तव्यमागतोहमुपासितुम् ॥ ९५९ ॥

त्वच्छ्रासनं स्वाश प ज प्रभो नियमनुष्ठितं ॥

निहन्यमानं नेच्छामि प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ९६० ॥

तं वादमिन्युदा रा णां गुरुराहातिनसलः ॥

ततः समागता ऋक्षा वानराश्च सद्युषाः ॥ ९६१ ॥

ते कृतान्जलयो म ह्यां पतिताः प्रभुमब्रुवन् ॥

नयास्मान्पि काकुरथ शय्यागतवन्म ॥ ९६२ ॥

ताश्च बाढमिति श्री मानुवाच श्रितवःसल ॥

अथ बद्धाजलि प्राह सुग्रीवो रघुनदनम् ॥ ९६३ ॥

अभिषिच्यागद रा ज्ये प्राप्नोह राम कामद ॥

तवानुधमने राजविद्धि मा कृतनिश्चय ॥ ९६४ ॥

तं स्मयन्नाह स म ये प्राप्त बाढमिति प्रभु ॥

विभीषणमथोवाच वाचस्पतिशतस्तुत ॥ ९६५ ॥

ऋणु राक्षसरा ज त्व कार्य मच्छासन त्वया ॥

भजा सरक्ष धर्मेण नोत्तर वक्तुमर्हसि ॥ ९६६ ॥

यावच्चक्षोवजप्रि य श्व यावत्तिष्ठति मेदिनी ॥

यावच्च मत्कथा लोके तावद्वाज्य तवास्त्वह ॥ ९६७ ॥

तथेति रक्षसा रा जा प्रतिजग्राह तद्वच ॥

तमेवमुक्त्वा श्रीरामो हनुमतमथाब्रवीत् ॥ ९६८ ॥

तावत्प्रीतस्त्व र म स्व मद्वाक्यमनुपालयन् ॥

मत्कथा प्रचरिष्यति यावत्लोके हरीश्वर ॥ ९६९ ॥

कृताजलिवीयु ज स्तमब्रवीद्राममीश्वर ॥

यावत्तव कथा लोके तावत्स्थास्याग्यह भुवि ॥ ९७० ॥

जादवत प्रव य स मैद च द्विविद प्रभु ॥

प्राह यावत्कलियुग तावज्जीवत सर्वदा ॥ ९७१ ॥

अथ प्रभात र ज्ञ नौ पृथुवक्षा महायशा ॥

राग कमरुपत्राक्ष स्वपुरोहितमब्रवीत् ॥ ९७२ ॥

अग्ने निहोत प्र य तैग्निं सार्द्धं व्रनत्विद ॥

वाजपेयात्तपाच्च शोभमान महापथे ॥ ९७३ ॥

ततो गुरुस्तपो रा शि सर्वं निरवशेषत ॥

चकार विधियद्धम महाप्रस्थानिक विधिम् ॥ ९७४ ॥

सूक्ष्मावरधरो म न्या स ब्रह्मावर्तयन् पर ॥

कुशागृहीत्वा पाणिभ्या सरयू प्रययौ स्वय ॥ ९७५ ॥

मौगत्रतधरः श्री मान् पम्बामेव चल्पधि ॥

निर्जगाम गृहात्तस्मादोप्यमानो यथांशुमान् ॥ ९७६ ॥

पार्थस्य दक्षिणे ग ज्ञः पद्मा श्रीः समुपरिधता ॥

सद्येपि च मही देवी व्यवसायस्तथाग्रतः ॥ ९७७ ॥

स्तुतानि शस्त्राप्य म र्शानि तस्य जगत्पतेः ॥

अन्वयुस्तानि तं रामं कृत्वा पुरुपरिग्रहम् ॥ ९७८ ॥

वेदाश्च सर्वे त्रि ज्ञ गन्मूलं राजर्षिरूपिणम् ॥

अनुनग्मुस्तदा रामं प्रभु ब्राह्मणरूपिणम् ॥ ९७९ ॥

ओंकारश्चाथ गा य त्री वपट्टकारश्च मूर्तिमान् ॥

यज्ञाश्चानुव्रतौ रामं सर्वे पुरुपरिग्रहाः ॥ ९८० ॥

दृष्टाः उपरिवा रा स्त पौराजानपदा जनाः ॥

अन्वयु पशवः सर्वे पक्षिणः स्थावरा अवि ॥ ९८१ ॥

सर्वे रामानुग म ने दृष्टाः पुष्टा पुवगमाः ॥

तेषां बभूव भागेन स्वर्गद्वारमपानृतम् ॥ ९८२ ॥

भूताः प्रेताश्चानु ज ग्मुः प्रभु किन्नरुना तदा ॥

न सूक्ष्ममप्ययोध्यायां प्राणिजातं स्म दृश्यते ॥ ९८३ ॥

आतरी मंत्रिणो य चाः सर्वे सांतःपुराः पुरात् ॥

निर्गम्य तेन्वयू राम प्रभुं तद्गुणरजिताः ॥ ९८४ ॥

अध्यर्धयोजनं ज न्मिजग्ममृत्युभयापह ॥

गया ददर्श सरयूं रामः पुण्योदकां नदीम् ॥ ९८५ ॥

तस्याः स्वर्गप्रदो य स्त देश रामः समागतः ॥

तस्मिन्मुहूर्ते ब्रह्मापि त्रिदशैर्मुनिभि सह ॥ ९८६ ॥

निमानानां भास्व रा णां शतकोटिभिरावृत ॥

प्रभाभिः स्वर्गिणां व्योम ज्योतिर्मयमिवाभवत् ॥ ९८७ ॥

सुखस्पर्शस्तत्र म रुद्ववौ शीतः सुगधनान् ॥

पपात पुष्पवृष्टिश्च देवनाशानि सस्तनुः ॥ ९८८ ॥

- गंधर्वाश्च जगुः श्री मद्रामस्य चरितं मुदा ॥
 मुख्या अप्सरसस्तत्र ननृतुर्दृष्टमानसाः ॥ ९८९ ॥
- रचितांजलि रा रा च्चमागय विधिरब्रवीत् ॥
 आगच्छ विष्णो भद्रं ते तां तनु प्रविश स्वकां ॥ ९९० ॥
- भ्रातृभिः सह धा म त्वं निजं विष्णो विभूषय ॥
 लोकानां गतिरस्याद्य नन्वां जानंति केचन ॥ ९९१ ॥
- ज्ञानशक्तिं विनाऽज त्वां न जानंति जगद्गुरो ॥
 इति वाक्यं विधेः श्रुत्वा रामो रमयतां वरः ॥ ९९२ ॥
- पद्मापतिः पुण्य य शाः सशरीरोनुजैः सह ॥
 विवेश वैष्णवं धाम ध्यातं यत्साधुभिः सदा ॥ ९९३ ॥
- ततो विष्णुमयं रा मं पूजयति स्म देवताः
 सिद्धः मरुद्गणाश्चैव सैद्राः साम्निपुरोगमाः ॥ ९९४ ॥
- देवर्षयो जात म हा गंधर्वास्त्रदंशांगनाः ॥
 सुपर्णनागयक्षाश्च दैत्यदानवराक्षसाः ॥ ९९५ ॥
- अत्र त्वप्यागतेऽज त्रिदिवः पूर्णमनोरथः ॥
 हृष्टो विकल्मषो जात इत्युचुर्विष्णुमव्ययम् ॥ ९९६ ॥
- अथ विष्णुः स्वप्नि य कृत्तं पितामहमब्रवीत् ॥
 एषां लोकं जंजीघानां दातुमर्हसि सुव्रत ॥ ९९७ ॥
- इमे सर्वेऽप्यात्म ज न्मन् स्नेहान्मानुगताः सदा ॥
 भक्ता हि भजनीयाश्च सक्तात्मानश्च मत्कृते ॥ ९९८ ॥
- श्रुत्वा वाक्यं साप्ति य स्य ब्रह्मा विश्वकृदब्रवीत् ॥
 लोकान्संतानकान्नाम यास्यंतीमे समागताः ॥ ९९९ ॥
- तिर्यग्गतं त्वानु रा यात् यद्विष्णोऽनुगतं भुव ॥
 प्राणांस्यक्षयति भक्त्या तत्संतानेषु निवस्यति ॥ १००० ॥
- लौकी यथा मम म हान् युक्तो ब्रह्मगुणैः सदा ॥
 ब्रह्मलोकसमीपस्थः कममुक्तिप्रदः कृतः ॥ १ ॥

- लोकः संतानकः श्री मान्मपैपामच कल्पितः ॥
 इत्युवाच स्वयं ब्रह्मा भगवान्भूतभावनः ॥ २ ॥
- ततः पतिर्धान रा णां सुधीरो दृष्टमानसः ॥
 निमग्न्य सारये तीर्थे विवेश रविमंडलम् ॥ ३ ॥
- गोप्रनाराह्ये म आस्तीर्थे परमपावने ॥
 ऋक्षाश्च कपयः प्रापुः सुरान्येभ्यस्तदुद्रवः ॥ ४ ॥
- पीरा जानपदा ज ग्मुः स्वजनैः सह सारवं ॥
 स्वर्गस्थाः शुश्रुबुस्तेषां चक्रिताः सहसा खं ॥ ५ ॥
- स्थानरा जंगमा य जैर्महद्भिर्दुर्लभं पदम् ॥
 गोप्रतारे कृतघ्वानाः प्रापुर्भासुरनिग्रहाः ॥ ६ ॥
- सुतोर्वे प्राणिना रा स्ते प्रवृष्टाः कृतमञ्जनाः ॥
 दिव्यदेहाः प्रसादेन प्रभोः सर्वेपि-सञ्जनाः ॥ ७ ॥
- अमर्त्यन्वं गता म र्या दिव्यालंकारवासराः ॥
 विमानानि समाकृष्टा सर्वे भास्वरमूर्तयः ॥ ८ ॥
- गोप्रतारे तदा ज मी सर्वस्यक्तकलेवरः ॥
 दिव्यरूपोभवच्छ्यापि विडालो ग्रामसूकरः ॥ ९ ॥
- सरयूपुण्यतो य स्य महिमा परमाद्भुतः ॥
 ये तत्र स्यक्तदेहास्ते लोकं संतानकं गताः ॥ १० ॥
- संतानकं मुदा ज ग्मुर्ऋक्षान्नराक्षसाः ॥
 अनुग्रहाद्भ्रगुवतो रामस्याद्भुतकर्मणः ॥ ११ ॥
- गंधर्वैः सह गा य द्विः पुण्यं निजयशोद्भुतं ॥
 शृण्वन्संतानकं निन्ये विमानैस्तान्दयार्णवः ॥ १२ ॥
- तत्र सर्वानुदा रा णां नाथः श्रीविष्णुरीश्वरः ॥
 स्थापयामास तान्प्रेम्णा पिता पुत्रानिवीरसान् ॥ १३ ॥
- ततः स्वयं स्वधा म स्वीः सर्वैर्ब्रह्मादिभिः सह ॥
 ययी भक्तमयूराणां मेघो रामः सर्ता गतिः ॥ १४ ॥

श्रीमद्रामायणं श्री मान्वाल्मीकिर्मुनिपुत्रवः ॥

महाकाव्यं चकारेत्यं भव्यमादिमहाकविः ॥ १५ ॥

गीतं रामकुमाराभ्यां श्रुतं सर्वैर्महाविभिः ॥

ब्रह्मणा सत्यलोके च कैलासाग्रेपि शंभुना ॥ १६ ॥

अश्वमेधे महा मून्यौ सह सर्वैर्मुनीश्वरैः ॥

सचिवैर्भ्रातृभिः सार्द्धं रामेणापि श्रुतं स्वयं ॥ १७ ॥

हितेच्छुभिः सदा जप्यं श्राव्यं दुःस्वप्ननाशनं ॥

पापतापप्रशमनं मनोरथकरं परं ॥ १८ ॥

वेदैः सममिदं यद्दानतीर्थफलप्रदं ॥

सर्वपापैः प्रमुच्येत पादमप्यस्य यः पठेत् ॥ १९ ॥

पापान्यपि दिवा रात्रौ यः कुर्यान्मानवः सदा ॥

पठत्येकमपि श्लोकं पापास्त परिमुच्यते ॥ २० ॥

न केवलमिदं मह्यं पाताले त्रिदिवेषु च ॥

नित्यं शृण्वति संदृष्टाः काव्यं रामायणं परं ॥ २१ ॥

श्रीमद्रामायणेऽजस्रं प्रेमास्रं हनूमतः ॥

नारदस्य तु सर्वस्वमेतद्वाल्मीकिसद्गुरोः ॥ २२ ॥

गंधर्वैर्गीयते यत्नास्तिद्वैश्व परणर्वभिः ॥

सर्वैर्मुमुक्षुभिर्मुक्तैः सेव्यते सुमनोहरं ॥ २३ ॥

रामायणं यशो जस्रं श्रीमद्गीनायकाननं ॥

कान न नंदति चैतेन सभैतस्सर्वकाननं ॥ २४ ॥

प्रेम रामायणे यस्य प्रसन्नास्तस्य देवताः ॥

या आपदः प्रपश्यन्ति स्वबलं शशयदेवताः ॥ २५ ॥

वाल्मीकि तपसां राशिमनुमान्य महाकविं ॥

तद्गुरुं नारदं व्यासं शुक्रमन्यान्कवीन्मुनीन् ॥ २६ ॥

मंत्ररामायणं मह्यं श्रीमद्रामायणात्स्वयं ॥

दत्तमुद्दस्य बालाय श्रीरामेण दयालुना ॥ २७ ॥

मंत्ररामायणे बालकांडे रामप्रसादने ॥
 त्रयोविंशतिरेवात्र मन्त्राः संज्ञासदा कलेः ॥ १ ॥
 द्वितीयेत्र सतामिष्टेऽध्याकांडे शुभप्रदाः ॥
 विंशतिः परिसख्याता मन्त्राः सेव्याः सतां सदा ॥ २ ॥
 तृतीयेरण्यकांडेऽत्र त्रिंशन्मन्त्राः प्रकीर्तिताः ॥
 कामदाः कविवर्गाणां नंदनस्या द्रुमा इव ॥ ३ ॥
 चतुर्थेऽत्र किष्किधाकांडे कृडिभिपूजिते ॥
 त्रिंशदेव महामन्त्राः पुरुषार्थफलप्रदाः ॥ ४ ॥
 पचमे सुदरे कांडे मन्त्राः पद्मत्रिशदुत्तमाः ॥
 सर्वोपि सेवनाद्येषां भजेःपुरुषउत्तमः ॥ ५ ॥
 मन्त्राः षष्ठे युद्धकांडे पडशीतिरुदाहृताः ॥
 सर्वेपि रक्षिका येभ्यः समुत्पन्नमुदाहृताः ॥ ६ ॥
 मन्त्रा उत्तरकांडेऽत्र सर्वसिद्धिबलभाः ॥
 एकोनाशीतिरुदिता मुदिता येः सतां सभाः ॥ ७ ॥
 एव सप्तसु कांडेषु सर्वे मन्त्राः शुभप्रदाः ॥
 सदा जपति चत्वारः शतानि त्रीणि चाचिता ॥ ८ ॥
 मंत्ररामायणे ग्रथे सग्जनानां सुखप्रदे ॥
 अस्तिवाणांरुशिखिभिर्विज्ञेया श्लोकसमितिः ॥ ९ ॥ ३९५
 त्रयोदशाक्षरं मन्त्रं सर्वत्रात्र निराजते ॥
 तेनैतन्नामतः श्रीमन्मंत्ररामायण बुधाः ॥ १० ॥
 वर्णः प्रथमकांडेऽत्र महामन्त्रस्य सग्गनाः ॥
 श्लोकानां प्रथमे पादे सर्वत्र प्रथमः स्फुटः ॥ ११ ॥
 द्वितीये च द्वितीयः स तृतीये च तृतीयकः ॥
 एव सप्तमकांडेऽप्ये मन्त्रवर्णोऽत्र सप्तमः ॥ १२ ॥
 षष्ठे त्रयोदशश्लोकलिपेरेतस्फुटीभवेत् ॥
 आर्षाःसमुद्धृतमिदं तीर्थं गगान्ददादिव ॥ १३ ॥

॥ सर्काव्योपवन यदाद्य कविना वाल्मीकिना निर्मित ॥

॥ तत्रत्यैरतिरम्यपद्यकुसुमै प्रीत्या गृहीतैर्गुणे ॥

॥ श्रीमन्ने विरचस्य दाम रुचिर श्रीमन्नरामायण ॥

॥ श्रीरामस्य जगद्गुरोराचितयो पादाब्जयोरार्पित ॥ १४ ॥

शत आमन्नरामायण्य आरामनदनमपूरावराचत आमदुत्तरकांडे एको
नाशीतैतमो मन्त्र श्रीरामार्पणमस्तु ॥ शुभभवनु ॥ ॥ समाप्तम् ॥

भोरोपंतकृत संस्कृत मंत्ररामायणाचें शुद्धिपत्र.

पृष्ठ.	पंक्ति.	शुद्ध.	पुष्ट.	पंक्ति.	अशुद्ध.
१	६	परमानरमा धवात्	"	"	वसिष्ठस्य
३	३	प्रयोष्या	"	९	निर्मितैरिय
"	१८	स्वभावा	"	२४	प्रापिता
"	१४	मृद्व्यशृगं	१५	१२	यव
४	२१	मैद	१७	२	मनुगृहीतो
५	१९	जग्रहुः	"	१२	पुपाययो
"	२६	रात्र दितो	१८	२०	सैव
"	५	मैहेमुद्रत्वा	१९	१३	शक्ते
"	७	गृहीत	"	१९	प्रापिता
"	९	बास	"	१९	दत्ता
"	९	यतात्मोत्तर	१९	२८	सार्ध
"	२०	श्लिङ्कर्णा	२०	८	प्रातिग्रहो
"	दीप ५	बांक्रोपम	"	११	नदो
१०	१६	ममेध्यर्षेण	२१	२६	शिविरं
११	२३	कस्यम	२३	४	पुज्यो
१३	१८	दष्टः	"	१०	महीति
१४	८	लोभासुरभि	"		
		शुद्ध.			शुद्ध.
		परमा न रमाधवात्			वसिष्ठस्य
		मयोध्या			निर्मितैरिय
		स्वभावा			प्रापिता
		मृद्व्यशृगं			यव
		मैद			मनुगृहीतो
		जग्रहुः			पुपाययो
		रात्र दितो			सैव
		मैहेमुद्रत्वा			शक्ते
		गृहीत			प्रापिता
		बास			दत्ता
		यतात्मोत्तर			सार्ध
		श्लिङ्कर्णा			प्रातिग्रहो
		बांक्रोपम			नदो
		ममेध्यर्षेण			शिविरं
		कस्यम			पुज्यो
		दष्टः			महीति
		लोभासुरभि			

शुद्ध.	अशुद्ध.	पंक्ति.	शुद्ध.	अशुद्ध.	पंक्ति.
शुद्ध.	जटा	१६	शुद्ध.	जटा	३८
सागर	सागर	"	अयया	अयया	"
मूर्छितो	मूर्छितो	१८	जोऽस्तु	जोऽस्तु	३९
समाप्यस्यसि	समानस्य	१०	संधः	संधः	४३
न्यन्नर	न्यन्नर	१६	प्रदक्षिणी	प्रदक्षिणी	"
शोभायिष्यसि	शोभायिष्यसि	१८	शृणु	शृणु	"
पृच्छय	पृच्छ	२४	पूजयि	पूजयि	"
	आरण्यकांडम्.		तूणा	तूणा	"
रूपो	रूपो	४	शृणु	शृणु	४५
स्तां	स्वं	९	तमसंप्राप्य	तमसंप्राप्य	४७
परिहासविचक्षणा	परिहास विचक्षणा	१५	रुदंडका	रुदंडका	५०
सरो	सालो	१६	त्यत्रयी	त्यत्रयी	५३
मारीचो	मारीचो	१२	नतया	नतया	५६
जघानांग	जघानांग	२	त्यस्त्वा	त्यस्त्वा	५८
संशयः	संशय	२	योगिष्ठ	योगिष्ठ	५९
बहनः	बहयो	१८	व्रीच कुट्टः	व्रीच कुट्टः	५९
समरा	सैमरा	२३	देवसम	देवसम	"
पूर्वो	पूर्वो	२४	दष्टि	दष्टि	"

शुद्ध.	अशुद्ध.	पंक्ति.	शुद्ध.	अशुद्ध.	पंक्ति.
२५	अयया	९	अयया	अयया	९
२६	जोऽस्तु	२४	जोऽस्तु	जोऽस्तु	२४
"	संधः	"	संधः	संधः	"
२७	प्रदक्षिणी	१४	प्रदक्षिणी	प्रदक्षिणी	१४
२८	शृणु	२०	शृणु	शृणु	२०
३०	पूजयि	६	पूजयि	पूजयि	६
"	तूणा	१८	तूणा	तूणा	१८
३१	शृणु	२१	शृणु	शृणु	२१
३२	सैमसं प्राप्य	४	सैमसं प्राप्य	सैमसं प्राप्य	४
"	रुदंडका	१७	रुदंडका	रुदंडका	१७
३३	त्यत्रयी	२३	त्यत्रयी	त्यत्रयी	२३
"	पादानतया	२६	पादानतया	पादानतया	२६
३४	त्यस्त्वा	८	त्यस्त्वा	त्यस्त्वा	८
"	योगिष्ठ	२३	योगिष्ठ	योगिष्ठ	२३
"	व्रीचकुट्ट	२४	व्रीचकुट्ट	व्रीचकुट्ट	२४
३५	देवसम	१८	देवसम	देवसम	१८
३७	दष्टि	१४	दष्टि	दष्टि	१४

६०	१	नश्रहणं जीमलाभ्ये-	न गृहीयादजीवित-
६१	२ टीप	त्ययं मृगः	मेव्य वै मृगम्
६२	२	शुद्ध	युद्ध
६४	३	स्य क्षाम	त्स्यत्याय्य
६३	९	नद्यो	न द्यो
६४	२	सदेवा सुरमानुषाः	सदेवासुरमानुषाः
"	१०	भृश भयं	भृशभयं
		वामोरुतापसेनवितेजसा	वामोरु तापसेन

६४	पृष्ठापुटे ६३, ६४, ६५, ६६	असे पृष्ठांक चुकून पड-	वितेजसा
		ले आहित ते अनुक्रमे ६५, ६६, ६७, ६८	असे शुद्ध करून
		नंतर पुढील अशुद्ध शुद्ध करावें.	
६५	५	कैकी	कैकीय
६५	१२	अनेव्यासि	अनेव्यासि
"	१५	पश्यायं	पश्यायं
"	२४	श्रुणु	श्रुणु
६६	२५	मनश्च्येवं	मनश्च्येवं
६७	४	रक्षुरितोष्टः	रक्षुरितोष्टः
"	६	तले ना	तलेना

१०	वाल्मी	यल्मी
१७	आलप	आलप्यः
१३	क्कुं	बंधुं
२४	वांमं	वामं
६	न्वहन	न्वहन
८	नासा स्तनौ	नासास्तनौ
१६	पंपा कर्मो	पंपाकर्मो

किंकिधाकांठम्.

७४	पृटसीतं	श्टसीतं
७९	रघुत्तम	रघुत्तम
"	स्वूर्ण	स्वूर्ण
८०	लमसुरं	तमसुरं
८१	प्रयंतु	प्रयंतु
८२	ज्वा	ज्वा
८३	तिष्ट	तिष्ट
८५	दाशाका	दाशाका
"	श्रितै	श्रितै
८७	स्यापया	स्यापया
८८	वत्स मागतं	वत्समागतं

शुद्ध शिक्षता समर्थरत्न जृम्भ सचारा गन्ना इयुक्ता प्रविष्टो बुद्धा स कपिसत्तम देवीं नि सृत्य भूमे प्रतिष्ठित धरण्या रक्षोधर्म भैयिलि भाग्मिनि

अशुद्ध	शिक्षिता	समर्थस्य	जृम्भ	सचारा	सुदरकादिम्.	गन्ना	इयुक्ता	प्रविष्टो	बुद्धास	कपि सत्तम	देवीं	निसृत्य	भूमे	प्रतिष्ठित	धरण्या	रक्षो धर्म	भैयिली	भाग्मिनि
पङ्क्ति	२५	२	९	१६	७	१३	६	११	१	७	१६	"	१३	२	६	११	१७	
पृष्ठ	"	१०३	"	"	१०५	"	१०६	"	१०८	"	१०९	"	१११	११२	"	"	"	"

शुद्ध तारा मि कुर्वतो सक्त नमस्तदिव दृष्टा स्त्री ज्येष्ठ भूमौ शृणु वेदस्य दूता यस्य वच स्त्रीश वैरोचनिमले शोपेन सा रण्य सभ्रात

अशुद्ध	तारापि	कुर्वतो	सक्त	नमस्त दिव	दृष्टा	स्त्री	ज्येष्ठ	भूमौ	शृणु	वेदस्य	दूता	यस्य	वच	स्त्रीश	वैरोचनि मले	शोपेनसा	रण्य	सभ्राते
पङ्क्ति	२१	४	२०	"	८	१	"	१८	१	१३	१६	२६	१	४	४	६	१५	१९
पृष्ठ	८९	९३	९४	"	९५	९६	"	"	८९	"	९९	१००	१०१	"	"	१०२	"	"

११३	कार्यो	१८	कार्यो
११५	भवत्ये	२६	भवत्ये
११६	द्रान भोक्ता	१	द्रान भोक्ता
"	जन्म	१५	जन्म
"	वामे ना	१६	वामे ना
११७	स्नाप	१९	स्नाप
११८	मसशयम्	१८	मसशयम्
११८	अनार्या	२१	अनार्या
१२१	तिष्ठ	२३	तिष्ठ
१२२	मन्वर्षित्	१२	मन्वर्षित्
१२६	सकल्प	२०	सकल्प
१२८	मिष	२	मिष
१३३	नेतृन्	२१	नेतृन्
"	दंष्ट्रा	२४	दंष्ट्रा
१३९	मर्णा	२३	मर्णा
	युद्धकालम्-		
१४१	तत्रः	१७	तत्रः
१४३	मालंब्य	१६	मालंब्य
"	दद्या	२३	दद्या

१४६	महापार्थ	१९	महापार्थ
१४७	मूर्द्धा	२	मूर्द्धा
"	जडे	२६	जडे
१४८	हितका	२	हितका
"	इद्र	३	इद्र
"	कुबेरासा	टीप १	कुबेरासा
१४९	चतुर्भिः	१	चतुर्भिः
"	गृह्यत्य	६	गृह्यत्य
१५०	दुर्धर्षः	२४	दुर्धर्षः
१५१	वक्र	टीप २	वक्र
१५२	जहारर्भा	१५	जहारर्भा
"	ताम्राद्य	१८	ताम्राद्य
१५३	समापुषि	४	समापुषि
"	राजान	१६	राजान
"	शुर्महा	२०	शुर्महा
१५४	किष्किधा	१६	किष्किधा
"	स्त्वप	१७	स्त्वप
१५५	परमिच्छान्नि	१०	परमिच्छान्नि
"	उपधाय	"	उपधाय

महापार्थः	
मूर्द्धा	
जडेः	
हितका	
इद्र	
कुबेरासा	
चतुर्भिः	
गृह्यत्य	
दुर्धर्षः	
वक्र	
जहार	
ताम्राद्य	
समापुषि	
राजानं	
शुर्महा	
किष्किधा	
स्त्वप	
परमिच्छान्नि	
उपधाय	

शुद्ध	विंशो	रामो	ब्रह्मदेवाचै	कुशाञ्ज.	कुभकर्णो	दाशरथिः	रुष्ट	आपत	जम्बुश्र.	कर्णा	द्रुत	देहे	अपिरोहृत	राकेश	तद्भुज	प्रभुः	कुभकर्णाय	रघदनो
अशुद्ध.	विंशो	रामो	राणाचै	कूशाञ्जम	कुभकर्णो	दाशरथि.	रुष्ट	अपत	जम्बुश्र	कर्णो	द्रुत	गहे	अधिरोहृत	राकेश	तद्भुज	प्रभु.	कुभकर्णाय	रघदनो
पङ्क्ति	२६	२३	१	३	२	१९	११	२१	६	३	९	१६	१४	३	५	१३	१६	१६
पङ्क्ति	१७६	१७७	१७८	१७८	१७९	१८०	१८१	१८२	१८३	१८४	१८४	"	१८५	१८६	"	"	"	१८७

शुद्ध	द्विपे	गायत	विरतीर्ण.	प्रपन्ठ	मार्घ	शृणु	त्व-मो	कपयन्	सुश्रीवस्त	शरण	विदरेण	तद्वारण	किन्नेषी	रष्टा	द्विज	वरादेवा	भद्र	नाभ
अशुद्ध	द्विपे	गायत	वीरतीर्ण	प्रपन्ठ	मार्घ	शृणु	त्व-मो	कपयन्	सुश्रीवस्त	शरण	विदरेण	तद्वारण	किन्नेषा	रष्टा	द्विज	वरादेवा	भद्र	नाभ
पङ्क्ति	१२	४	४	६	१	१५	१६	२४	२४	१६	६	७	२६	१९	१९	१९	१६	४
पङ्क्ति	१५५	१५६	१५७	१५९	१६२	१६२	"	१६२	१६५	१६६	१६७	१६८	१७०	१७१	१७२	१७४	१७५	"

१८९	मतिमान्	२५	गतिमान्	२०९	१४	णद्भुत	णद्भुत
१९०	योगायि	१२	योगयि	२०९	२१	रव्युतुः	रव्युतुः
"	भारणे	१५	भारण	२१३	९	प्ययः	व्ययः
१९१	मभृतः	९	भूमृतः	२१३	२५	श्याम तामरा	श्यामतामरा
१९४	द्वारणाय	६	द्वारणाय	२१४	७	स्वानुजः	सानुजः
१९४	ते	१०	ता	२१४	१८	समाश्रास्य	समाश्रास्य
१९४	रुवां	१२	तां	२१५	२	लयोक्तो	लयोक्तो
१९५	दुदुर्बुद्धेति	४	दुदुर्बुद्धेति	"	२२	यसमान्न	यसमान्न
१९५	मसा	८	मसा	"	२३	कीसल्यां	कीसल्यां
१९६	संपहारो	२१	संपहारो	"	२४	द्रष्टुं	द्रष्टुं
१९८	विभाषणे	१२	विभाषणे	२१६	१३	पश्य	पश्य
"	गंध	२३	गंध	२१६-	"	खिकूट	खिकूट
२०१	तद्वृष्टा	६	तद्वृष्टा	२१७	६	प्रभो	प्रभो
"	ततैः	११	ततैः	२१९	६	सौम्य	सौम्य
२०२	मर्मप्रास्ता	१३	मर्मप्रास्ता	२१९	१४	नृप्यां	नृप्यां
२०७	मरुद्गणाः	७	मरुद्गणाः	२२१	१९	जन्मेढ्यं	जन्मेढ्यं
"	शुचा	१५	शुचा	२२२	४	राससेद्रे	राससेद्रे
२०९	कुलश	९	कुशलं	२२४	१	श्रीरामे	श्रीरामे
"	सभज्ञये	१२	सभा जये	२२४	३	धरा	धरा

१४६	१२	किसय	क्रिययं	२५९	१३	क्रान्तं	क्रान्तं
२४८	१३	सपूज्यतां	सपूज्य तां	२६१	६	वत	वत
"	१६	गर्धवं	गर्धवं	२६२	१०	शास्त्रा	शास्त्रा
"	१९	तां	ताः	"	१९	पुत्रौ	'पुत्रौ
२४९	२	शुद्धतः	शुद्धतः !	२६३	२	अद्य मे	अद्य मे
२५०	४	सगते	स गते	"	१२	वसलः	वसलः
"	२६	धर्मेण	धर्मेण	"	२६	श्रीरामः	श्रीरामः
२५१	२१	देवैः	देवैः	२६५	१५	भोग्यस्य	भोग्यस्य स
२५२	४	नप	जय तं	२६६	३१	पुण्यकरा	पुण्यकर रा
"	२०	नपवा	नघ वा	२६७	"	गर्भ	गर्भ
२५३	५	तुमु	तमु	२६८	१०	सखला	सखला
"	१०	चिद्वि	चिद्वि	२६९	१६	सैः	सैः
२५४	१२	स्तामह	स्तामह	२७१	१२	माचारा	माचारा त्यक्ता
२५५	३	निकमग	निकमग	२७३	५	मदुत	मदुत
२५५	४	प्रतो	प्राप्तो	"	२१	नुष्ठिते	नुष्ठिते
२५७	१४	वर्षादम्बुद	वर्षादम्बुद	२७५	६	वसिष्ठेन	वसिष्ठेन
२५८	१७	साक्षरा	साक्षरा	"	१०	कुम्भ	कुम्भ
"	१९	भर्त्स्य	भर्त्स्यं	२७६	२०	प्रयत्नी	प्रयत्नी
२५९	"	साक्षि	साक्षि	"	२६	दूर	दूर

शुद्ध.	अशुद्ध.	शुद्ध.	अशुद्ध.	शुद्ध.	अशुद्ध.
दशाननः	दशानन	२३८	२३८	शुद्ध	दशाननः
समुद्रस्य	स समुद्रस्य	"	"	२३९	समुद्रस्य
युक्ता	युक्ता	"	"	"	युक्ता
मंदोदरी य	मंदोदरीय	"	"	"	मंदोदरी य
स्तद्वद्रु	स्तद्वद्रु	२३९	२३९	२३९	स्तद्वद्रु
अध्यानु	अध्यानु	"	"	"	अध्यानु
हंतव्यो	हंतव्या	२४०	२४०	"	हंतव्यो
मुहिसक्त	मुहिसक्तं	२४१	२४१	२४१	मुहिसक्त
सात्ता	सात्ता	२४२	२४२	२४२	सात्ता
क्रान्तिन	क्रान्ति	"	"	"	क्रान्तिन
कृतोता	कृतता	२४३	२४३	२४३	कृतोता
वेदाप्यां	वेद-प्यां	"	"	"	वेदाप्यां
वाङ्म	वाङ्म	"	"	"	वाङ्म
कन्या	कन्या	"	"	"	कन्या
रुत्तरा	रुत्तरा	२४४	२४४	२४४	रुत्तरा
धर्मिताया	धर्मिता या	२४४	२४४	२४४	धर्मिताया
सुकुलेषु	सुकुलेषु	"	"	"	सुकुलेषु
सतु वृमा	सतु वृमा	२४५	२४५	२४५	सतु वृमा
मन्दाकिन्याः	मन्दाकिन्या	२२४	२२४	२२४	मन्दाकिन्याः
प्रमुखा	प्रमुखा	२२५	२२५	२२५	प्रमुखा
निहितो	निहितो	२२७	२२७	२२७	निहितो
या मे	या मे	"	"	"	या मे
कन्यास्तस्या	कन्याः	"	"	"	कन्यास्तस्या
ध्वज	ध्याज	२२९	२२९	२२९	ध्वज
मत्तश्च	मत्तश्च	"	"	"	मत्तश्च
पीडिताः	पीडिताः	२३०	२३०	२३०	पीडिताः
रसात्	रसात्	२३१	२३१	२३१	रसात्
गरुत्मान्	गरुत्मान्	"	"	"	गरुत्मान्
स रसा	स रसा	२३२	२३२	२३२	स रसा
पमच्छ	पमच्छ	२३४	२३४	२३४	पमच्छ
तैद्रियः	तैद्रियः	"	"	"	तैद्रियः
पंच	पंच	२३५	२३५	२३५	पंच
लोकगुरुं	लोकगुरुः	२३७	२३७	२३७	लोकगुरुं
प्रासा	प्रासा	२३८	२३८	२३८	प्रासा
पं	पं	"	"	"	पं
प्राप्य	प्राप्य	"	"	"	प्राप्य

२४६	१२	किमप्य	क्रान्तिं	२५९	१३	क्रान्तिं	१३
२४८	१३	सपूज्यतां	यत	२६१	६	यत	६
"	१६	गर्ध्वं	शास्त्रा	२६२	१०	शास्त्रा	१०
"	१९	तां	पुत्रौ	"	१९	पुत्रौ	"
२४९	२	शुद्धतः	अद्यमे	२६३	२	अद्यमे	२
२५०	४	सगते	यत्सलः	"	१२	यत्सलः	१२
"	२६	धर्मेण	श्रीराम	"	२६	श्रीरामः	२६
२५१	२१	दैवः	भौषणस	२६५	१५	भौषणस	१५
२५२	४	नप	पुण्यकराव	२६६	२१	पुण्यकराव	२१
"	२०	नघवा	गर्भ	२६७	"	गर्भ	"
२५३	५	कुमु	सुखला	२६८	१०	सुखला	१०
"	१०	चिद्वि	सैः	२६९	१६	सैः	१६
२५४	१२	स्तामह	माचारात्यक्ता	२७१	१२	माचारात्यक्ता	१२
२५५	३	निकमग	मदुत	२७३	५	मदुत	५
२५५	४	प्रतो	नुष्ठिते	"	२१	नुष्ठिते	२१
२५७	१४	वर्षादम्बुद	वसिष्ठिन	२७५	६	वसिष्ठिन	६
२५८	१७	साक्षसा	कम	"	१०	कम	१०
"	१९	र्भस्य	प्रय	२७६	२०	प्रय	२०
२५९	"	सांश	दूर	"	२६	दूर	२६

शुद्ध.	दशाननः	शुद्ध.	अशुद्ध.
२३८	ससुहृद्य	१३	दशानन
"	वृत्तवा	१४	स सुहृद्य
"	मंदोदरी य	१९	वृत्तवा
"	स्तद्वृद्धं	२६	मंदोदरीय
२३९	ब्ध्यानु	१५	स्तद्वृद्धं
"	हंतव्यो	२६	ब्ध्यानु
२४०	मुक्तिक्तं	१९	हंतव्या
२४१	संस्तस	६	मुक्तिक्तं
२४२	क्रान्तिन	१२	संस्तस
"	कृतोवा	१६	क्रान्तिन
२४३	वेदभ्यासं	४	कृतोवा
"	वाङ्म	७	वेदभ्यासं
"	कन्या	८	वाङ्म
"	कृतररा	२३	कन्या
२४४	धर्पिताया	१	कृतररा
२४४	सुकृतेषु	१	धर्पिता या
"	संतु तृसा	२६	सुकृतेषु ध
२४५		१२	संतुतृसा

शुद्ध
मन्दाकिन्याः
प्रमुखा
निहतो
या मे
कन्यास्तस्या
ध्यवस
मतश्च
पीडिताः
ररास
गरुत्मान्
स ररा
पमच्छ
तेद्रियः
पंच
लोकगुरुं
प्राप्ता
०५

पृ.	अध्या.	श्लो.	श्लो.	वि.	अध्या.	श्लो.
३०८	शान्ति	५	"	१८	शान्ति	१८
३०९	"	११	२८७	१४	पृच्छा	१४
"	शान्ति	१२	"	२६	नृपानरराजो	नृपानरराजो
३८०	शान्ति	५५	२८८	५	दूता	दूता
३८१	शान्ति	१०	२८९	४	अनृत	अनृत
३८२	शान्ति	७	२९०	३	भरणी	भरणी
"	शान्ति	९	२९१	२०	किरी	किरी
"	शान्ति	१९	२९२	१५	सामिप्रि	सामिप्रि
"	शान्ति	१६	२९३	१६	सिंघा	सिंघा
३८३	शान्ति	१८	"	२०	वीं	वीं
३८४	शान्ति	२	३०१	१	पद्म्या	पद्म्या
"	शान्ति	१९	"	१०	आ	आ
३८५	शान्ति	२६	३०३	१४	स्टा	स्टा
३८६	शान्ति	४	३०४	३	वीं	वीं